

Univerza v Ljubljani
Fakulteta za socialno delo

Sandra Banič in Marjeta Blatnik

**Institut skrbništva nad odraslimi osebami
v institucionalnem varstvu**

Diplomsko delo

Ljubljana, 2017

Univerza v Ljubljani
Fakulteta za socialno delo

Sandra Banič in Marjeta Blatnik

**Institut skrbništva nad odraslimi osebami
v institucionalnem varstvu**

Diplomsko delo

Mentorica:izr. prof. dr. Mojca Urek

Ljubljana, 2017

ZAHVALA

Noben dosežek ne pride sam od sebe, za to so potrebni vizija, ideja in delo. Priti na cilj sam je težko in manj zadovoljujoče.

Zato se iskreno zahvaljujema mentorici dr. Mojci Urek za vso pomoč, podporo in nasvete pri pisanju diplomske naloge.

Hvala strokovni delavki Zdenki Žveglič iz Centra za socialno delo Krško, ki naju je podpirala pri terenskemu delu raziskave.

Hvala vsem najinim sogovornikom, ki so nama omogočili priti do rezultatov. Brez njih ne bi bilo tega diplomskega dela.

Hvala najinima družinama, ki so v naju verjeli in naju podpirali skozi celoten študij.

Hvala najinim prijateljicam, brez katerih študij in diplomsko delo ne bi bilo tako zabavno.

Nihče se ni rodil s sovraštvom
do drugega zaradi barve kože,
njegovega izvora in vere.

Ljudje se naučijo sovražiti.
In če se lahko naučijo sovražiti,
se lahko naučijo tudi ljubiti.
Ljubezen je za ljudi bolj naravna,
kot pa njeno nasprotje.

Nelson Mandela

PODATKI O DIPLOMSKI NALOGI

Ime in priimek: Marjeta Blatnik in Sandra Banič

Naslov: Institut skrbništva nad odraslimi osebami v institucionalnem varstvu

Kraj: Ljubljana

Leto: 2017

Število strani: 260

Število tabel: 1

Število prilog: 30

Mentorica: izr. prof. dr. Mojca Urek

Povzetek:

V najini diplomski nalogi sva se osredotočili na institut skrbništva nad odraslimi osebami, ki živijo v instituciji. Ideja za raziskovanje področja je prišla tekom študija, ko sva zaznali, da slovenska zakonodaja dopušča poseg v človekove pravice, ki pa so z višjimi pravnimi akti zaščitene, kar naju je osupnilo in spodbudilo k raziskovanju. Diplomaska naloga je v grobem razdeljena na dva dela – teoretični del in raziskovalni del. V prvem delu piševa o vsakdanjem življenju ljudi, ki imajo skrbnika in živijo v instituciji, kjer se osredotočiva na poimenovanje ljudi, diskriminacijo, življenje v instituciji in proces deinstitutionalizacije in pa na odnos med uporabniki in strokovnjaki. Piševa tudi o človekovih pravicah in svoboščinah in o tem, da slovenska zakonodaja ne priznava vseh pravic vsem ljudem. Oprediviva institut skrbništva nad odraslimi osebami v Sloveniji in pa drugih evropskih državah ter vlogo skrbnika in zagovorniško držo. Opozarjava na problematiko kolizije vlog centra za socialno delo, ko opravlja skrbniške naloge, na problem še vedno prisotnega instituta odvzema poslovne sposobnosti in na zlorabo instituta skrbništva za poseben primer. Piševa tudi o odnosu med centrom za socialno delo in skrbniki ter spremembah, ki bi bile na področju skrbništva nujne. V drugem, raziskovalnem delu pa sva na problematiko skrbništva pogledali preko kvalitativne raziskave. Namen raziskave je bil pridobiti podatke, ki bi opozorili na neustreznost slovenske zakonodaje in kaj to pomeni za izvajanje instituta skrbništva in kot najnujnejše, kaj to pomeni za uporabnike in njihovo življenje. Problem instituta skrbništva je že znan in velikokrat izpostavljen, vendar do sprememb še vedno ni prišlo, zato se nama zdi pomembno, da na problematiko opozarjamo in jo osvežimo z novimi podatki. Z intervjuji sva raziskali tri perspektive in sicer zorni kot ljudi, ki so postavljeni pod institut skrbništva in živijo v instituciji, zorni kot njihovih svojcev in pa pogled strokovnih delavk s centrov za socialno delo, ki delajo na področju skrbništva. V pogovoru z uporabniki naju je predvsem zanimal njihov življenjski slog, socialna mreža, odnos s skrbnikom, participacija v odločitve, človekove pravice in želene spremembe. V intervjuju s skrbniki sva jih spraševali predvsem o vlogi skrbnika in opravljanju skrbniških nalog in pa tudi o odnosu z uporabniki in s centrom za socialno delo. Zanimalo naju je, kako vključujejo voljo uporabnika v odločitvah in o želenih spremembah. Pri zbiranju podatkov s strokovnimi delavci pa naju je zanimalo, kako vidijo institut skrbništva in kako vlogo skrbnika. Povprašali sva jih tudi o vlogi in skrbniških nalogah, ki jih opravljajo sami, ter problematiki, s katero se pri tem srečujejo. Predvsem naju je zanimalo mnenje glede neustrezne slovenske zakonodaje in kaj to pomeni v njihovi praksi. Iz pridobljenih podatkov sva s kvalitativno obdelavo podatkov izvedeli, da ljudi, ki so pod institutom skrbništva in bivajo v instituciji, predvsem zaznamuje institucionalnost, da so izključeni iz družbe in imajo ozko socialno mrežo. Odnosi s skrbniki so različni in

ravno tako angažiranost skrbnikov. Izkazala se je potreba po usposabljanju skrbnikov, saj so trenutno pri opravljanju tako pomembne vloge prepuščeni samemu sebi. Manjka organizirane pomoči iz skupnosti, ki bi podpirala uporabnike in skrbnike. Nujno potrebno je urediti slovensko zakonodajo na področju skrbništva, ki trenutno dovoljuje poseganje v človekove pravice in jo uskladiti z višjimi pravnimi akti – ustavo in mednarodnim pravom.

Ključni pojmi: ljudje z ovirami, človekove pravice, diskriminacija, proces deinstitucionalizacije, zagovorništvo.

Title: Guardianship of adults living in an institution

Abstract:

The main focus of our task represents the institute of guardianship of adults living in institutions. The idea to research this area came during our studies when we detected irregularities concerning human rights in Slovenian legislation. This got us interested in making a research. Certain problems of the institute are well known and were highlighted many times yet there were no changes so far. We think it is important to note that this problem still exists and refresh it with new data. The task is divided in two parts namely: the theoretical part and research part. We write in theoretical part about everyday life of people under guardianship the part describing life in an institution, focusing on how people are treated, any type of discrimination, life in an institution, on the process of deinstitutionalization and the relationship of people and experts. An important topic in our task are also human rights as we write about how Slovenian legislation does not equally protect all of them. We identify the institute of guardianship of adults in Slovenia and in other European countries as well as the role of the legal guardian and advocacy. We highlight the problem when social service centres have total control over their work (there is no higher/other institute of authority) when dealing with legal guardianship and the misuse of guardianship for a single cause. We also discuss the institute of legal capacity dispossession still present in our legislation. Relationship between social service centres and guardians is also one of our subjects as well as the changes that are much needed in legal guardianship. The other part of our task is the qualitative research regarding legal guardianship of adults that we have conducted. The purpose was to gather information concerning inadequate appropriateness of Slovenian legislation and what this means for the execution of the institute and foremost for the everyday life of people under legal guardianship and everyone involved. Three views were considered in the research, the view of people that have a legal guardian, their guardians view and the view of two professional workers, employed in social service centre, dealing with these cases. We focused our questions on the lifestyle of people with a legal guardian, their social reach, relationship with their guardian, their level of participation in making decisions, human rights and desired changes. Legal guardians were asked about their role as a guardian and duties, their relationship with their protégé and social service centre. We were interested how they involve will of protégé while making decisions and what are their desired changes. The information we wanted to get interviewing professional workers were their view on the institute of legal guardianship and the desired role of the guardian. We were also interested in their duties in performing guardianship tasks and how they interpret problems regarding Slovenian legislation. All the gathered information were processed and interpreted in a quantitative way and gave us interesting findings. Life of adults under legal guardianship is impacted by institutionalization by exclusion from society and by doing so

narrowing their social reach. Relations with their guardians is varied as well as guardian's capabilities to help and be involved in the life of their protégé. Guardians currently receive no training for their role and are left to their judgement on how to execute such an important role. There is a tremendous lack of organised community help that would support guardians and their protégés. Slovenian legislation is in alarming state and in urgent need of severe changes especially of those parts that violate human rights. It is mostly important to harmonize the legislation with Slovenian constitution and international law.

Keywords: people with disabilities, human rights, discrimination, legal capacity, process of deinstitutionalization, advocacy

PREDGOVOR

Vsak izmed nas se v vsakdanjem življenju srečuje z ovirami, ki so nam na poti pri izpolnjevanju naših potreb, želj in interesov. Nekatere ovire premagamo lažje, za druge pa moramo vložiti več truda. Kako uspešno premagujemo ovire pa ni odvisno le od vsakega posameznika ampak tudi od družbe, ki definira našo identiteto in vrednoti določene ovire kot pozitivne in druge kot negativne. Družba še dandanes vidi določene skupine ljudi kot drugačne, češ da imajo drugačne ovire, za katere so si sami krivi. Kar pomeni, da manjka zavedanja, da je družba tista, ki ljudi diskriminira, jim ne omogoča enakovredne vključitve in dejavnosti v okolju. Celo več, postavlja jih na rob družbe in jim ponuja določene storitve, ki pa niso nujno koristne vsakomur. Vsakemu posebej bi bilo potrebno omogočiti način, kot ga sam definira in potrebuje, da bi lažje premagal ovire na svoji poti do želenega cilja. Predvsem je nujno, da smo pozorni na določene skupine ljudi, ki so ranljivejše in dovzetnejše do raznih kršitev, ker so postavljene v neenak položaj. Tem »skupinam« je potrebno dati prostor, kjer se jih sliši, njihov glas je potrebno okrepiti jim dodati moč in vso potrebno podporo pri doseganju enakopravnosti.

Z diplomskim delom želiva omogočiti, da spregovorijo tisti, katerih glas se ne sliši vedno in z raziskavo prikazati težave, s katerimi se soočajo ljudje, ki so postavljeni pod institut skrbništva ter bivajo v instituciji. Na podlagi svojih znanj in izkušenj sva predvideli, da se kot odrinjena skupina, ki je zaprta v institucije, mnogokrat celo ne po lastni volji, znajdejo v situaciji, ko ne morejo spregovoriti v družbi, kot lahko to stori nekdo, ki ni institucionaliziran in nima skrbnika, ki bi odločal namesto njega.

V današnji družbi včasih manjkata človeškost in solidarnost oziroma se v vsakdanjem življenju, pri delu z vsemi ljudmi, ne kažeta dovolj. Kot večinska družba, ki ima vse sposobnosti uspeti brez kakršnih koli ovir, včasih »za sabo« pustimo tiste, ki so jim zaradi osebnih okoliščin koraki v življenju težji. Ne samo, da jih spregledamo, skozi leta institucionalizacije smo jih tudi popolnoma odrinili na rob in jim nismo dovolili, da bi s svojo enkratnostjo obogatili družbo, v kateri na žalost iščemo le popolnosti.

V delu raziskujeva način življenja uporabnikov, ki imajo skrbnika in bivajo v institucijah, njihova odnosna razmerja, človekove pravice in socialne domete. Vključili sva tudi glas njihovih skrbnikov, ki dodaja drugo perspektivo na skrbništvo v Sloveniji. Nazadnje pa sva dodali še glas stroke, ki z znanjem in prakso prispeva enkratne ideje o izboljšavah, opozarja na napake in na skrbništvo lahko pogleda dovolj kritično ne le iz svoje izkušnje, temveč iz svojega večletnega dela na tem področju.

KAZALO VSEBINE

1	TEORETIČNI UVOD	1
1.1	VSAKDANJE ŽIVLJENJE LJUDI, KI IMAJO SKRBNIKA IN ŽIVIJO V INSTITUCIJI.....	1
1.1.1	Poimenovanje ljudi.....	1
1.1.2	Diskriminacija	5
1.1.3	Življenje v instituciji	11
1.1.3.1	Proces deinstitucionalizacije.....	14
1.1.4	V odnosu s strokovnjaki.....	17
1.1.4.1	Medicinski model	19
1.1.4.1.1	Načrtovanje storitev »od zgoraj navzdol«.....	20
1.1.4.2	Socialni model	22
1.1.4.2.1	Načrtovanje storitev »od spodaj navzgor«	23
1.2	ČLOVEKOVE PRAVICE IN SVOBOŠČINE	25
1.2.1	Mednarodno pravo človekovih pravic.....	26
1.2.1.1	Splošna deklaracija človekovih pravic	27
1.2.1.2	Konvencija o pravicah ljudi z ovirami	29
1.2.2	Notranje pravo človekovih pravic	31
1.2.2.1	Ustava Republike Slovenije	31
1.3	SKRBNISTVO V SLOVENIJI.....	34
1.3.1	Zgodovina skrbništva v slovenskem prostoru.....	34
1.3.2	Zakonska ureditev instituta skrbništva v Sloveniji	35
1.4	SKRBNISTVO NAD ODRASLIMI OSEBAMI.....	36
1.4.1	Skrbništvo nad odraslimi osebami, ki jim je odvzeta poslovna sposobnost ..	37
1.4.1.1	Odvzem poslovne sposobnosti	39
1.4.2	Skrbništvo za poseben primer	42
1.4.2.1	Zloraba instituta skrbništva za poseben primer	42
1.5	VLOGA SKRBNIKA	43
1.5.1	Zagovornik	49
1.5.1.1	Sočasno opravljanje skrbniške in zagovorniške vloge	53
1.6	CENTER ZA SOCIALNO DELO V VLOGI SKRBNIKA	54
1.6.1	Preobremenjenost strokovnih delavcev na centrih za socialno delo	55
1.7	ODNOS MED CENTROM ZA SOCIALNO DELO IN SKRBNIKI	57
1.8	SPREMEMBE NA PODROČJU SKRBNISTVA SO NUJNE: KONCEPT DELOVNEGA ODNOSA PRI NADGRADNJI INSTITUTA SKRBNISTVA	58
1.8.1	Skrbništvo v izbranih evropskih državah	61
1.8.1.1	Nemčija.....	61
1.8.1.2	Švedska.....	64
1.8.1.3	Velika Britanija	64
1.8.1.4	Francija	64
2	FORMULACIJA PROBLEMA	66
3	METODOLOGIJA	68
3.1	VRSTA RAZISKAVE.....	68
3.2	SPREMENLJIVKE OZIROMA TEME RAZISKOVANJA.....	68
3.3	MERSKI INSTRUMENT ALI VIRI PODATKOV	69
3.4	OPREDELITEV ENOT RAZISKOVANJA – POPULACIJA IN VZORČENJE ...	71

3.4.1	Populacija.....	71
3.4.2	Vzorčenje	71
3.5	ZBIRANJE PODATKOV	72
3.6	OBDELAVA IN ANALIZA PODATKOV	73
4	REZULTATI	74
4.1	UPORABNIKI	74
4.1.1	Življenjski slog.....	74
4.1.2	Samoopredelitev, prihodek, partnerstvo, potrebe, zdravje.....	75
4.1.3	Življenje pred institucionalizacijo, vzpostavitev skrbništva	75
4.1.4	Asociacija ob besedi skrbništvo, asociacija ob besedi skrbnik.....	76
4.1.5	Odnos uporabnik - skrbnik, opis skrbnika, osebni stik s skrbnikom, stik s skrbnikom po telefonu, nestrinjanje s skrbnikom	76
4.1.5.1	Nestrinjanje s skrbnikom.....	76
4.1.5.2	Osebni stik s skrbnikom	77
4.1.5.3	Stik s skrbnikom po telefonu.....	77
4.1.6	Skrbniške naloge	78
4.1.7	Participacija, denar.....	78
4.1.8	Bivanje v instituciji, delo v instituciji, prosti čas, odnos s sostanovalci	78
4.1.8.1	Delo v instituciji	80
4.1.8.2	Prosti čas	80
4.1.8.3	Odnos s sostanovalci	80
4.1.9	Odnos uporabnik – osebje v instituciji.....	81
4.1.10	Socialna mreža	81
4.1.11	Izhod iz institucije.....	82
4.1.12	Človekove pravice	82
4.1.13	Odnos uporabnik – center za socialno delo	83
4.1.14	Želene spremembe	83
4.2	SKRBNIKI	83
4.2.1	Asociacija ob besedi skrbništvo.....	83
4.2.2	Vzpostavitev skrbništva , življenjski slog uporabnika pred institucionalizacijo	83
4.2.3	Vloga skrbnika	84
4.2.4	Skrbniške naloge, usklajevanje življenja s skrbniško funkcijo.....	85
4.2.5	Usposabljanje za skrbniško funkcijo.....	87
4.2.6	Odnos skrbnik – uporabnik, osebni stik z uporabnikom, stik z uporabnikom preko telefona, bivanje pri skrbniku, nestrinjanje z uporabnikom.....	87
4.2.6.1	Odnos skrbnik – uporabnik	87
4.2.6.2	Osebni stik z uporabnikom, Stik z uporabnikom preko telefona	88
4.2.6.3	Bivanje pri skrbniku	88
4.2.6.4	Nestrinjanje z uporabnikom	88
4.2.7	Participacija.....	89
4.2.8	Prihodek, denar	90
4.2.9	Prodaja premoženja višje vrednosti, dedovanje.....	90
4.2.10	Človekove pravice, partnerstvo.....	91
4.2.11	Bivanje v instituciji, življenjski slog uporabnika.....	92
4.2.12	Odnos skrbnik – center za socialno delo, odnos skrbnik - institucija.....	92
4.2.13	Želene spremembe	93
4.3	STROKOVNI DELAVCI NA CENTRU ZA SOCIALNO DELO.....	94
4.3.1	Asociacija ob besedi skrbništvo.....	94

4.3.2	Opredelevitev instituta skrbništva.....	94
4.3.3	Vloga skrbnika, prostovoljno in častno delo.....	95
4.3.4	Skrbniške naloge	95
4.3.5	Odnos z uporabniki pod skrbništvom.....	96
4.3.6	Naloge centra za socialno delo.....	96
4.3.7	Odvzem poslovne sposobnosti.....	97
4.3.8	Zloraba skrbništva za poseben primer.....	97
4.3.9	Kolizija vlog centra za socialno delo	98
4.3.10	Človekove pravice.....	99
4.3.11	Potrebne spremembe	99
5	RAZPRAVA.....	103
6	SKLEPI	115
7	UPORABLJENA LITERATURA	117
8	PRILOGE.....	124

KAZALO TABEL

Tabela 1.1: Skrbništvo vs. zagovorništvo.....	53
---	----

1 TEORETIČNI UVOD

1.1 VSAKDANJE ŽIVLJENJE LJUDI, KI IMAJO SKRBNIKA IN ŽIVIJO V INSTITUCIJI

Ljudje, ki so postavljeni pod institut skrbništva in so nameščeni v institucionalno varstvo, so zaradi svoje stigme izključeni iz številnih področij življenja, ki so dostopni drugim ljudem. Hitro opazimo, da je njihovo življenje drugačno od življenja drugih ljudi. Prikrajšani so za marsikatero stvar oziroma so prikrajšani za najbolj osnovne stvari v življenju – ne morejo se samostojno odločati o svojih stvareh in o svojih dejanjih.

Osebe, ki jim je dodeljen skrbnik, imajo določene ovire zaradi katerih ne zmorejo popolnoma samostojnega življenja. Dejstvo, da imajo dodeljenega skrbnika, pa še ne pomeni, da je za njih vse poskrbljeno in da se ne soočajo z vsakdanjimi težavami. Skrbnik poskrbi toliko, kolikor pač poskrbi. Meniva, da je skrbništvo v praksi toliko vrst kolikor je primerov vzpostavljenega skrbništva. Eni skrbniki se zavzemajo bolj, drugi manj, tretji pa zanemarljivo malo. V primeru, da je oseba, ki ima skrbnika nameščena še v institucionalno varstvo pa hitro dobimo občutek, da je zanj vse poskrbljeno – tako s strani institucije, kot skrbnika. Vendar se je potrebno vprašati, ali je temu res tako? Ni nujno, da je oseba, ki ima formalno vzpostavljeno skrbstveno pomoč, zanj tudi ustrezna in dobra. Zavedati se je potrebno, da gre za ljudi, ki so precej ranljivi, velikokrat prezrti in lažje dovzetni do krivic. Poleg tega pa se sami ne morejo postaviti v bran za svoje pravice. Spregledane so tudi njihove želje, potrebe in interesi, oziroma še huje, včasih celo pozabljamo, da imajo tudi oni svoje sanje, skrite želje in upanja, ali pa so to imeli vsaj nekoč.

1.1.1 Poimenovanje ljudi

Ljudi, ki so postavljeni pod institut skrbništva, v vsakdanjem pogovoru poimenujemo na različne načine, ki so bolj ali manj stigmatizirajoči in diskriminatorni. Pogosto se jih imenuje invalidi, ljudje s posebnimi potrebami, hendikepirani, ljudje z ovirami, ljudje z motnjami v razvoju ali pa še kako drugače.

Raziskava o medijski reprezentaciji hendikepa, ki je bila izvedena v letu 2012, je pokazala, da je za poimenovanje ljudi z ovirami v medijih bil najpogosteje uporabljen izraz »invalidi« ali pa pridevniške besede kot so »slepi«, »gluhi« ali pa izrazi medicinske stroke,

kot so avtisti in distrofiki. Poimenovanje, ki je manj stigmatizirajoče in se začne z besedo »ljudje«, je bilo uporabljeno v člankih, v katerih so avtorji bolje poučeni o tematiki hendikepa. Izrazoslovje, ki poudarja osebo, ne pa njene oviranosti, najdemo tudi v primerih, v katerih želijo avtorji osebo, o kateri pišejo, zaradi različnih razlogov humanizirati (Kapus 2014: 200).

Meniva, da s poimenovanjem ljudi vplivamo na njihove identitete, koliko moči imajo in kakšen položaj imajo v družbi. Medijska produkcija pa ima definitivno velik vpliv pri oblikovanju naše (posameznikove in družbene) miselnosti o ljudeh z ovirami oz. konstrukciji stvarnosti.

V najini diplomski nalogi bova uporabljali izraze ljudje pod institutom skrbništva, ljudje z ovirami, ljudje z dolgotrajno stisko, v raziskovalnem delu pa tudi besedo uporabnik.

V nadaljevanju pa bova predstavili tudi izraze, ki se uporabljajo v vsakdanjem življenju, vendar niso primerni, saj ljudi potisnejo v neenakovreden položaj. Pomembno se nama zdi opozoriti na te termine, da se seznanimo, zakaj niso primerni za uporabo.

Invalid

Beseda »invalid« je izpeljana iz latinske besede »invalidus«, ki pomeni šibak, slab in brez moči (Zaviršek 2010: 5). Beseda invalid ima negativni pomen in je stigmatizirajoča, a je med ljudmi še vedno prisotna, kar kaže na to, da ljudje niso ozaveščeni o pomenu besede in pa tudi, da družba gleda na ljudi z ovirami kot na manj sposobne, nemočne in drugorazredne. Raba besede je prisotna tudi v slovenski in mednarodni zakonodaji.

Konvencija o pravicah invalidov (Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti: Konvencija o pravicah invalidov) v prvem členu definira pojem invalid kot ljudi z »dolgotrajnimi telesnimi, duševnimi, intelektualnimi ali senzoričnimi okvarami, ki jih v povezavi z različnimi ovirami lahko omejujejo, da bi lahko enako kot drugi polno in učinkovito sodelovali v družbi«.

Organizacija Združenih narodov navaja, da je invalid posameznik, ki zaradi kakršnegakoli prirojenega ali dobljenega manjka na svojem telesu ali v duševnih zmožnostih, ne more samostojno zadovoljiti svojih potreb v celoti ali delno (Vertot 2007: 9).

Tudi Zakon o invalidskih organizacijah (Ur. l. RS, št. 108/02) definira invalida podobno kot Organizacija združenih narodov, in sicer, da je invalid vsakdo, ki sam v okolju, kjer

živi ne more zadostiti svojim potrebam v celoti ali vsaj delno zaradi osebnih okoliščin, ki so mu prirojene ali pa jih je pridobil med življenjem

Po Zakonu o zaposlitveni rehabilitaciji in zaposlovanju invalidov (Ur. l. RS, št. 16/07) status invalida dobi oseba, ki izpolnjuje pogoje po tem zakonu in drugih pravnih listinah in mu je izdana odločba organa, ki potrjuje, da ima oseba zaradi telesnega ali duševnega defekta ali bolezni trajne posledice in s tem zmanjšane možnosti zaposlitve ali pa da zaposlitev ohrani ali v njej doseže napredek.

Invalidnost je osebi uradno priznana, če izpolnjuje pogoje po 63. členu Zakona o invalidskem in pokojninskem zavarovanju – ZPIZ-2 (Ur. list RS, št. 96/12), in sicer, če se osebi zmanjša zmogljivost ohranjanja delovnega mesta in zmožnost napredovanja zaradi sprememb zdravstvenega stanja, ki se ga ne more izboljšati z zdravljenjem ali rehabilitacijo.

Zupan (2010) pravi, da je invalidnost pojav, ki temelji na interakciji oziroma sodelovanju med osebo z oviro in njenim okoljem. Meni, da je družba tista, ki osebi ne dovoli polnega in učinkovitega sodelovanja v njenem okolju.

Radi bi izpostavili, da nihče ni 100 % zdrav, sploh pa ne celo življenje. Pojem »zdravje« je relativen in si ga vsakdo lahko predstavlja drugače, poleg tega pa na našo predstavo o tem, kaj je zdravje vpliva okolje v katerem živimo. Družbeno je konstruirano, katera stanja štejejo pod zdrava in katera pod bolezen. Celo še več, družbeno je določeno na kakšen način se določeno stanje zdravi, kjer pa ima po najinem mnenju v ozadju pomembno vlogo tudi farmacevtska produkcija.

Hendikepirana oseba

Zaviršek (2000: 7–8) pravi, da je pojem hendikep v preteklosti označeval različne poškodovanosti, ki so določile osebo kot »invalidno«, in telesne značilnosti so bile vzrok za diskriminacijo v vsakdanjem življenju. Danes se je predstava o hendikepu spremenila, in sicer tako, da se hendikep sedaj razume kot družbeni konstrukt, kar pomeni, da se njegovi pomeni, pojavne oblike in položaj hendikepiranih ljudi v različnih delih sveta kulturno in socialno razlikujejo.

O družbeni konstrukciji stvarnosti pišeta tudi Čandek in Gorenc (2007: 7), ki menita, da se hendikep prisodi tistemu, ki v svoji družbi v danem trenutku izpade iz sprejetih in pričakovanih norm.

Zaviršek (2014: 135) meni, da študij hendikepa danes ne obravnava defekta in hibe, ampak se osredotoča na to, kako je zasnovana normalnost. Meni, da se nekaj izkaže kot hiba in defekt, kadar je reakcija družbe na telesno lastnost takšna.

Opozorili bi radi, da se hendikep še danes včasih »na prvo žogo« razume kot sinonim za invalidnost in bi bilo potrebno pojma razlikovati, saj se hendikep ne osredotoča na to, da oseba nima popolnega telesa in je problem za izključenost iz družbe v njej, ampak je družba tista, ki ne sprejme drugačnosti kot »normalnosti«. Premalokrat tudi pomislimo, da ljudje s hendikepom dokazujejo, da s trdom, voljo in izkoristkom vseh virov in možnosti zmorejo »normalnega« življenja. Virant (2013: 8) meni, da če bi spremenili negativno miselnost, bi posamezniki hendikep lahko sprejeli kot poseben izziv, od katerega bi pridobili predvsem izkušnje pri delu na sebi.

Oseba s posebnimi potrebami

Zaviršek et. al (2002: 13–14) menijo, da imajo ljudje z ovirami enake potrebe kot drugi in pa da imajo specifične in svojevrstne potrebe, ki pa niso nujno posledica neke okvare ali manjka, ampak so lahko posledica določenih izkušenj.

Lahko rečemo, da imamo vsi »posebne potrebe«, saj smo si med seboj različni in vsak posameznik je individualen in unikatni. Se pa pojavljajo razlike o tem, kako vrednotimo določeno »posebno potrebo«. Določena potreba je lahko definirana kot pozitivna in željena, druga pa kot negativna. Tako izraz »posebna potreba« vsebuje pozitivni in negativni pomen, zato moramo sami presoditi in oceniti za kakšno potrebo gre. Na našo presojo pa seveda vplivajo dejavniki iz okolja, ki definirajo katera posebna potreba je pozitivna in katera negativna.

Zaviršek (1995: 283) pravi, da bi bilo ustrežnejše govoriti o ljudeh, ki potrebujejo pomoč za samostojno življenje, saj slednje ne vsebuje elementov razvrednotenja, niti ne gre za »prizadetost« ali »posebne potrebe«, ki potrebujejo »posebno obravnavo«.

Ljudje z ovirami

Meniva, da imamo vsi ljudje tekom življenja ovire, s katerimi se spopadamo (ne le zdravstvene temveč tudi druge – socialne, finančne itd). Vsak se na svoj način (po svoji volji, moči in znanju) z njimi spoprijema. Življenje je takšno, da nekatere obidemo lažje, druge težje in ko eno oviro damo pustimo za seboj pride nova. Spopadanje z ovirami nas krepi, nam daje znanja, izkušnje in nas bogati. Če izhajava iz sebe, lahko rečeva, da sva veseli, ko premagava neko oviro, kar pomeni, da doseževa nek manjši cilj in sva bližje k doseganju svoje vizije. Vsaka premagana ovira za naju pomeni uspeh in nama daje novo upanje ter novo moč za doseganje novih dosežkov. Zato se ovir ne smemo bati, temveč jih moramo sprejeti kot del našega »normalnega« življenja in kot izziv.

Zavedava se, da so v družbi določene ovire konstruirane kot ovire, ki so dobrodošle (tiste, ki tvoj status v družbi dvigujejo) in tiste, ki niso dobrodošle (tiste, ki tvoj status v družbi znižujejo). Za prve bi lahko rekli, da ljudi stimulirajo k aktivnemu vključevanju v družbo in druge kot ovire, ki onemogočajo enakopravno vključenost v družbo. In prav slednjim je po najinem mnenju potrebno dati pozornost, saj ljudi potiskajo v depriviligiran položaj. Meniva, da je potrebno spodbujati miselnost, da z ljudmi, ki se spopadajo s takšnimi ovirami ni nič narobe, temveč je družba tista, ki jih nesprejema, stigmatizira in zaničuje. To dejstvo je potrebno narediti vidno.

1.1.2 Diskriminacija

Vsi ljudje se tekom svojega življenja srečujemo z diskriminacijo – smo žrtve diskriminacije, povzročitelji, opazovalci in/ali borci proti njej. Za stroko socialnega dela se nama zdi pomembno, da diskriminacijo zaznavamo (tudi prikrito), na njo opozarjamo in ustrezno ukrepamo v konkretnih primerih. Všeč nama je misel Rutarja (2015), ki piše o tem, da identitete niso naravne, fiksne in dane enkrat za vselej in je zato potrebno z zastopanjem hendikepiranih odpirati prostore, kjer se njihove identitete postavi pod vprašaj in s tem omogočiti preokvirjanje razumevanja sebe in medsebojnih odnosov.

Zaviršek (2014: 136) meni, da je diskriminacija družbena konstrukcija in da je potrebno oviro dezindividualizirati, kar pomeni, da je ne smemo pripisovati le posamezniku, ampak je potrebno razumeti, da je družba tista, ki stigmatizira in diskriminira.

Ljudje pod institutom skrbništva, ki bivajo v instituciji so ranljivejši in pogosto bolj dovzetni za izključenost. Postavljeni so celo v položaj, ko jim avtoritarna oseba z odločbo (povsem na legalen način) odvzame svoboščine in pravice, kar je absurdno. Zaviršek (2000: 11) piše o tem, da ljudje, ki so postavljeni pod institut skrbništva, izgubijo pravico do izbire, enakovrednega sodelovanja v vsakdanjem življenju, pravico do gibanja, spoštovanja in samodeterminiranja. Avtorica (2014: 136) opozori tudi, da so mnoge diskriminacije oblike nasilja.

Diskriminacija na področju izobraževanja:

Kljub temu, da se najina diplomska naloga nanaša na odrasle ljudi, moramo izpostaviti, da se ljudje z ovirami z izključenostjo pogosto srečajo že v dobi otroštva in v času šolanja. Urhova (2005: 95) izpostavlja ustavno določbo o pravici do šolanja vseh otrok. Flaker et. al. (2008: 163–164) menijo, da obstaja stereotip, da se ljudje z dolgotrajno stisko ne morejo izobraziti in so potemtakem oškodovani za dostop do izobraževanja. Zaviršek (2014: 135) meni, da imajo strokovni delavci v šolah in starši, zaradi predsodkov, nižja pričakovanja in standarde. Poleg tega pa so ti otroci pogosto deležni neustrezne intelektualne in motivacijske spodbude, neustreznih izobraževalnih metod dela in pa omejene so jim možnosti po končani osnovni šoli.

Zaviršek (2014: 135) meni, da so ljudje z ovirami pogosto vključeni v paralelno izobraževanje in so segregirani v tako imenovane »posebne šole«. Meniva, da s tem niso prikrajšani le za obseg in globino znanja, ki ga osnovne šole nudijo, temveč so prikrajšani tudi za obseg socialne mreže in spretnosti socialnih veščin. O tem pišeta tudi Novljan in Jelenc (2000: 31) ki menita, da je v izobraževalnem procesu zaželeno, da se naučijo prepoznati svoje želje, potrebe in interese ter se jih naučijo ustrezno zadovoljevati. Vsebine izobraževanja t. i. »posebnih« programov naj bi torej vključevale osebnostni razvoj, izboljšanje kakovosti življenja, ohranjanje in nadgrajevanje že naučenega in pa razvijanje samostojnosti in samoodločanja.

Lačen (2001: 35-36) meni, da je za ljudi z intelektualno oviranostjo pomembno stalno izobraževanje in usposabljanje. Meni, da je sposobnost za učenje pri teh ljudeh najbolj intenzivna okoli 25. leta starosti, pri tem pa potrebujejo stalne spodbude, saj imajo znižane intelektualne sposobnosti, motivacijsko sfero in zmožnosti predvidevanja pozitivnih učinkov učenja.

Ekonomska diskriminacija:

Zaviršek (2014: 135) meni, da so ljudje z ovirami pogosto izključeni iz plačanega dela in da za njih obstaja vzporedni trg dela, to je v zaposlitvenih centrih in drugih prekarnih oblikah dela.

Flaker, Nagode, Rafaelič et. al. (2011: 79–80) menijo, da je delo ena od osnovnih človekovih potreb, ki zagotavlja fizični obstoj. Menijo, da je delo potreba sama po sebi, po drugi strani pa je sredstvo za zadovoljevanje drugih potreb, saj z njim izdelamo reči, ki jih potrebujemo za preživetje in z njim zaslužimo denar, ki je v današnjem času nujen. Poleg tega je delo tudi način vključevanja v družbo. Z zaposlitvijo dobimo status polnopravnega državljana, zagotavlja nam socialno varnost in iz nje izhajajo vsi nadomestni statusi, ki jih imamo, če ne delamo – upokojenec, študent, bolnik, invalid. Z delom se pravzaprav vključimo v družbo, si organiziramo čas, pridobimo prijatelje ali vsaj sodelavce. Služba, poklic, spretnosti in izdelki, ki jim ustvarimo so vir za oblikovanje naše identitete. Delo nam omogoča, da se počutimo koristne.

Meniva, da so ljudje z ovirami pogosto zaradi svojih osebnih okoliščin odsotnosti s trga dela ter so odvisni od denarnih pomoči, invalidskih dodatkov in drugih finančnih pomoči s strani države in organizacij iz skupnosti. Zaradi odsotnosti s trga dela tudi niso upravičeni do pokojnine, ali pa je le-ta sorazmerna glede na to, koliko časa je oseba bila v delovnem razmerju. To ljudi potisne v pasivno držo in odvisnost od drugih. Meniva, da država s takšnimi svojimi mehanizmi na nek način obvaruje socialno varnost oseb, ki niso zmožne za delo, vendar pa bi radi poudarili, da bi morala država tukaj pristopati bolj individualno in ljudem pomagati priti do dela, ki bi jim bil prilagojen, in jim tako omogočili priti do zaslužka in kasneje do pokojnine. Pri tem pa je potrebno upoštevati zadostno mero pazljivosti, da ne bi prišlo do zlorab ljudi, ker niso vsi zmožni za delo. Flaker, Nagode, Rafaelič et. al. (2011: 79) menijo, da je tudi v primeru, ko je oseba brez zaposlitve in ko druga nadomestila odpovejo, potrebno razmišljati v smeri ohranjanja aktivnosti, zagotavljanja prihodka, organizaciji življenja osebe in zagotavljanju pozitivnega statusa v družbi. Avtorji menijo, da so ukrepi socialnega varstva in dolgotrajna oskrba med zadnjimi možnostmi za nadomestitev delovnega mesta.

Nekateri ljudje, ki so pod institutom skrbništva in bivajo v instituciji opravljajo določena dela v njihovih prostorih in so za to plačani oziroma nagrajani. Zavodi imajo z zunanjimi podjetji sklenjene korporacije in za njih izdelujejo določene izdelke (na primer sestavljajo

embalažo, robijo prtičke in drugo). Uporabniki zavoda k delu pristopajo prostovoljno in po najinih izkušnjah ocenjujeva, da se dela udeleži velik odstotek uporabnikov zavoda in da delo dojemajo kot svojo službo in obvezo. Tudi Krstulović (2016: 192) piše, da uporabniki socialnovarstvenih zavodov razumejo delo v delavnici kot pravo delo, kar pomeni, da ga morajo opraviti marljivo in vestno, njihova storilnost pa nima učinka na njihovo vlogo in položaj v organizaciji. Avtor meni, da je tovrstno delo njihov vsakdan in da predstavlja edino točko, s katero se ljudje želijo samoopredeliti in pokazati svetu (da so delavni, pridni, marljivi, vestni), saj je delo družbeno pozitivno vrednoteno. Meniva, da je dobro, da uporabniki zavodov aktivno preživljajo svoj čas, če to želijo in se čutijo koristni. Sporno pa se nama zdi plačilo, ki je po najinem mnenju zelo nizko, glede na število opravljenih ur dela. Poleg tega delo navadno poteka v delavnicah, ki so v prostorih zavoda, in se tako nimajo priložnosti tekom dela srečati z drugimi ljudmi, kot pa s svojimi souporabniki zavoda. Flaker (1998: 22) opozarja na dva vidika, in sicer, da ljudi v enih institucijah za delo motivira dolgčas, v drugih institucijah, kjer je dela preveč, pa je neudeležba kazniva. Meni, da je v nekaterih ustanovah delo suženjsko, saj so uporabniki ves čas na voljo osebjem, ki jim lahko kadarkoli odredi kakšno delo.

Bivanjska diskriminacija:

Flaker (2012:13) opozarja, da je Slovenija ena izmed držav, ki ima največji odstotek ljudi nameščenih v institucionalne zavode, in sicer je bilo leta 2012 zaprtih več 20.000 ljudi.

Zaviršek (2014: 135) piše, da ljudje pod institutom skrbništva pogosto nimajo možnosti izbirati, kje bodo živeli. Meni, da najpogosteje živijo doma pri starših (ali sorodnikih) ali pa v zavodih, v enotah zavodov in stanovanjskih skupinah zavodov.

Institucionalno varstvo krši pravico do samostojnega življenja in pravico biti vključen v skupnost, ki sta opredeljeni v 19. členu Konvencije o pravicah ljudi z ovirami (Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti: Konvencija o pravicah invalidov). Po mednarodnem pravu morajo države podpisnice Konvencije (tudi Slovenija) priznati pravice vsem osebam z ovirami, kar pomeni, da jim morajo omogočiti enako življenje v skupnosti kot drugim in jim dati možnost odločati in prevzemati učinkovite in ustrezne ukrepe s katerimi lahko polno uživajo vse pravice in so polno vključeni v skupnost. Poleg tega morajo države pogodbenice zagotavljati, da:

- imajo ljudje z ovirami (enako kot drugi) možnost odločiti o kraju stalnega bivanja in izbrati s kom in kje bodo živeli, poleg tega pa jim ni treba bivati v posebnem okolju,
- imajo ljudje z ovirami možnost dostopanja do različnih storitev na domu in raznih podpornih storitev v skupnosti,
- so v lokalnem okolju vsi objekti, naprave dostopne ljudem z ovirami enako kot drugim ljudem in se prilagajajo njihovim potrebam (Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti: Konvencija o pravicah invalidov).

Meniva, da so osebe v instituciji prikrajšane do prostosti, do svobodnega gibanja, do osebnega dostojanstva in do zasebnosti.

Lačen (2001: 44) meni, da osebe s težavami v duševnem zdravju morajo imeti pravico samostojnega odločanja, kje in kako bi živeli. Potrebno jim je omogočiti odločanje po svoji volji ali bodo živeli sami ali pa skupaj s svojo družino (npr. s starši). Njihove odločitve je potrebno spoštovati in v primeru odločitve, da bodo živeli izven svoje družine, se pravi samostojno, je le-to potrebno sprejeti kot popolnoma »normalno«. Poleg tega pa imajo tudi njihovi družinski člani pravico živeti brez njih, če so le-ti odrasli. Avtor (2001: 59-61) tudi meni, da je potrebno ustvariti pogoje za samostojno bivanje in jim omogočiti, da živijo z njihovimi vrstniki.

Socialna diskriminacija:

Zaviršek (2014: 135) opozarja, da so ljudje z ovirami velikokrat osamljeni in imajo težave pri pridobivanju družbeno cenjene identitete, kot so partnerstvo, starševstvo, status zaupne osebe in vplivne javne osebe. Flaker et. al. (2008: 262-265) pa so ugotovili, da so socialne mreže teh ljudi majhne in omejene na ozek krog ljudi. To so večinoma družinski člani, redki prijatelji, osebje in uporabniki organizacije. Vzrok za majhno socialno mrežo pripisujejo dogodkom in stigmati zaradi katerih se oseba umakne ali pretrga stike.

Ljudje, ki bivajo v instituciji, z vstopom v njo spremenijo življenjski slog in ustvarijo ter prevzamejo način življenja, ki je uveljavljen znotraj institucije. To pomeni, da se spremeni tudi njihova socialna mreža oziroma pomembni ljudje postanejo tisti, ki so znotraj institucije (zaposleni in sostanovalci), medtem ko je njihova socialna mreža zunaj institucije mala oziroma je ni (le bližnji svojci). Stik z zunanjim svetom je pretrgan. Flaker et. al. (2008: 262–265) menijo, da včasih ljudje bolj zaupajo zaposlenim v organizaciji kot pa svojem.

Lačen (2001: 45) opozarja, da so ljudje z ovirami oropani za pravico do ljubezni, intimnosti in spolnosti. Zaviršek (2000: 252) meni, da je njihova spolnost nekaj nevidnega in skritega. Avtorica celo piše o tem, da so ljudje z ovirami poročali o tem, da jih skrbniki dojemajo kot »odrasle otroke« in so jimonemogočali, da bi izkusili spolnost. Lačen (2001: 46) meni, da ljudje z ovirami niso prikrajšani le do pravice do svobodnega uživanja v svoji spolnosti, temveč tudi do spolne vzgoje in do informacij, ki so bistvene za zadovoljevanje njihovih osebnih potreb.

Od ljudi, ki so pod institutom skrbništva in so nameščeni v zavodsko oskrbo, se pogosto pričakuje, da so zadovoljni z malim, da ne komplicirajo in se z vsem strinjajo kar jim nekdo pove ali celo odredi. Zaviršek (2014: 136) zato meni, da so osebe z ovirami v odnosu s strokovnjaki pogosto neslišane in nevidne, saj se ne upoštevajo njihova mnenja in se obnašajo pokroviteljsko (oni presodijo, kaj je za njih najboljše in odločajo namesto njih).

Simbolna diskriminacija:

Zaviršek (2014: 136) pravi, da se simbolna diskriminacija kaže z upodabljanjem ljudi z ovirami v javnosti (v medijih, na plakatih), in sicer so upodobljeni stereotipno – kot žalostni in nepriljubljeni. Kadar pa gre za prikaz ljudi z ovirami v zavodu pa imajo le-ti srečne in hvaležne obraze.

Pajnik (2003) meni, da mediji z izbiro tem in načinom poročanja pomembno vplivajo na podobo ljudi z ovirami v družbi, saj so pomembni oblikovalci družbene realnosti. Diskurz o ljudeh z ovirami, ki ga oblikujejo mediji, je pogosto stigmatizirajoč in diskriminatoren, ker navadno ločujejo med »njimi« in »nami«. Avtor meni, da se z mediji preverjajo in potrjujejo družbeni diskurzi.

Kapus (2014: 199) meni, da je poročanje o ljudeh z ovirami najpogosteje stereotipizirano. Kar pomeni, da so največkrat prikazani v luči njihove telesne ovire, medtem ko sta osebna kompleksnost in družbeni kontekst spregledana.

Formalnopravna diskriminacija:

Ljudje z ovirami niso diskriminirani le s strani družbe, temveč jih že sama zakonodaja postavlja v depriviligiran položaj in jim ne omogoča enakih možnosti kot ostalim državljanom, kar je v navzkrižju z mednarodno zakonodajo.

Slovenska zakonodaja dopušča, da je nekaterim ljudem z ovirami odvzeta poslovna sposobnost in jo težko pridobijo nazaj. Tem osebam je postavljen skrbnik, ki v njihovem imenu sprejema odločitve. Dogaja pa se tudi to, da skrbniki in zakoniti zastopniki sprejemajo odločitve namesto ljudi z ovirami tudi kadar jim poslovna sposobnost formalno ni odvzeta (Zaviršek: 2014: 136).

Meniva, da nikomur ne bi smela biti odvzeta poslovna sposobnost in da mora imeti vsak možnost odločanja po svojih zmožnostih in presojah. Pomembno je, da imajo ljudje z ovirami asistenco (da ne pride do zlorab ali pa delajo v škodo sebi ali drugim), vendar je pomembno, da so pri odločitvah vključeni, da sodelujejo, so slišani in upoštevani. Nihče ne sme odločati namesto njih.

Zaviršek (2014: 136) opozarja, da je zakonodaja na področju trga delovne sile nefleksibilna, saj ljudem z ovirami ne omogoča konkurirati drugim. Posledično jim socialna varnost ni zagotovljena iz naslova sklenjene pogodbe o zaposlitvi. Poleg tega osebe, ki prejemajo invalidsko pokojnino nimajo pravice opravljati plačanega dela. Zato avtorica meni, da so socialni transferji nekompatibilni s trgom delovne sile.

Poleg tega ljudje z ovirami nikoli niso priče ali porotniki na sodiščih (Zaviršek 2014: 136).

Večkratna diskriminacija

Iz zgoraj naštetih in opisanih diskriminacij opazimo, da se različne vrste diskriminacij med seboj prepletajo. Kar pomeni, da če je oseba diskriminirana na enem področju, je zelo verjetno tudi na drugem. Sklepava lahko, da so pravice med sabo povezane in celo odvisne ena od druge, saj kršitev ene pravice negativno vpliva na druge oziroma lahko govorimo o »domina efektu«.

1.1.3 Življenje v instituciji

Flaker, Nagode, Rafaelič et. al (2011: 76) pišejo, da je ena izmed osnovnih potreb današnjega človeka bivalni prostor, ki ne predstavlja le zaščite pred različnimi podnebnimi razmerami, ampak nam omogoča tudi različne družbene funkcije. Stanovanje je pomembno za povsem banalne stvari (da imamo kam spravljati predmete in imamo prijavljen stalni naslov) in za kompleksnejše zadeve, saj nam zagotavlja prostor za lastno in družinsko reprodukcijo, je tudi statusni simbol in kraj, kjer organiziramo svojo identiteto. Stanovanje je del samoopredelitve in v njem opravljamo svoje družabne in

družbene funkcije – povabimo koga na obisk, imamo družino, prostor, kjer si kaj skuhamo, spimo, skratka živimo.

Ko stopimo v katero izmed institucij, hitro dobimo občutek, da je življenje v instituciji drugačno, kot življenje zunaj nje. Zato jih Erving Goffman (v Flaker 1998: 18) imenuje totalne ustanove, saj zajemajo praktično vse vidike posameznikovega življenja – delo, zabavo, rekreacijo itn.

Značilnosti totalnih ustanov (Goffman v Flaker 1998:18):

- vsi vidiki življenja potekajo na istem kraju in pod isto oblastjo,
- vsaka faza dnevne aktivnosti se dogaja v pričo številnih ljudi, ki so enako obravnavani in od katerih se zahteva, da skupaj delajo isto stvar,
- vse dejavnosti potekajo po določenem urniku, ki ga določa oblast,
- oblikovani sta dve skupini ljudi med katerima je globok prepad, to je osebje in stanovalci:
 - osebje ima vlogo oblasti, ki formulira in vzpostavlja institucionalni red, hkrati pa nadzoruje stanovalce, ki so številnejši,
 - med tema dvema skupinama obstaja hierarhija moči,
 - zaposleni so neprestano vključeni v privatno življenje stanovalcev, kar pomeni, da le-ti nimajo zasebnega in intimnega prostora,
 - stanovalci v ustanovi živijo in imajo zelo omejen stik z zunanjim svetom.

Vsak uporabnik vstopi v ustanovo s svojimi navadami, načinom življenja in določenimi pojmovanji sebe. Poleg tega je vsakemu družbeno priznana neka identiteta in integriteta, za katero pa je ob vstopu v ustanovo oropan, saj je prisiljen sprejeti nova pravila, ki vladajo v organizaciji. Ta pravila ga naučijo življenja znotraj institucije in ga ovirajo, da bi igral svojo vlogo, s katero je prestopil prag ustanove. Ko pride novinec v institucijo, mora skozi določene zapletene sprejemne postopke. Gre za to, da osebje želi v čim krajšem času zbrati čim več podatkov za lažje nadziranje in manipuliranje z njim. Novinec izgubi svojo obleko in lastnino, ki je zanj pomembna predvsem na čustveni ravni. Nekateri celo izgubijo ime, saj jih v instituciji kličejo po priimkih ali celo po številkah. Le malo stvari si lahko prinesejo s seboj od doma, zaradi institucionalnosti. Poleg tega osebje vdira v uporabnikovo zasebnost, saj v instituciji človek ni nikoli sam. Neprestano posegajo v rezervat informacij, ki jih ima sam o sebi ter popisujejo socialna in emocionalna stanja – še zlasti so jim pomembna obremenilna stanja. Vsak uporabnik je med svojim bivanjem v

ustanovi neprestano vpet v množico pravil, zapovedi in birokracijo. Kartoteka je osebjem vedno na voljo. Vse to uporabnikom onemogoča občutek domačega okolja. Lahko bi rekli, da je sprejem v ustanovo zapuščenje enega sveta in sprejemanje drugega (Flaker 1998: 22–25).

Zato Goffman (v Flaker 1998: 22) imenuje totalno ustanovo »socialen hibrid«, saj ima dvojno vlogo kot bivalna skupnost in formalna organizacija.

Flaker (1998: 7) meni, da je stigma večja v velikih ustanovah in da institucionalnost naredi ljudi v njih še bolj tuje, drugačne, nevsakdanje in včasih celo nevarne. Avtor meni, da je bivanje v zavodu škodljivo, saj delovanje institucije pripelje do omrtvičenja lastne identitete, katero nadomesti institucionalna identiteta. Obravnava v instituciji človeka razosebi, saj postane zgolj predmet obravnave. Uporabnik v zavodu ne izgubi samo svoje preteklosti, temveč tudi prihodnost, saj je prihodnost v zavodu načrtovana in uporabnik ne more samostojno opravljati s svojim življenjem (ne more načrtovati življenja zunaj, niti imeti in uresničevati svojih želja).

Flaker (v Hovnik 2014: 5) piše, da se ljudje pogosto ne odločajo sami za namestitev v institucijo, ampak je to želja njihove družine. Nekateri so pripeljani tudi pod pretvezo, da grejo nekam drugam. Avtor meni, da namestitev v institucijo pomeni postopno izgubljanje njihovih pravic, saj se nekaterim novincem določi tudi skrbnika. Organizacija s svojimi hišnimi pravili sporoča uporabniku, da je socialno nepomemben in da ne more samostojno delovati kot oseba.

Lamovec (2006: 224) opozarja, da ljudem, ki so nameščeni v socialno varstveni zavod proti svoji volji, že sam institucionalni sistem odvzema moč.

Lahko bi rekli, da je ljudem, ki so nameščeni v institucionalno varstvo in imajo postavljenega skrbnika, dvakrat odvzeta moč – prvič zaradi same nalepke (diagnoze) in drugič zaradi omejevanja svobode. Meniva, da imajo te osebe ravno tako željo po samostojnosti, samoodločanju in tudi druge, vendar so le-te neslišane, neraziskane in kot se včasih zdi v institucionalnem varstvu, tudi prepovedane. Flaker (2012: 64) meni, da je v takih primerih potrebno željo odkriti in osvoboditi in se upreti prisili, ki želje zatira in drži osebo v podrejenem položaju. Meni, da je željo potrebno ustvariti kot skupno last bodisi s kompromisi bodisi s skupno akcijo in dejanji, ki bi jim omogočala videti sebe v njih.

Pomembno se nama zdi, da se tudi pri teh osebah pogleda vire moči, njihove želje in potrebe. Osebe, ki so dolgo časa nameščene v zavodu izgubijo upanje, voljo in samozavest, da so za kaj zmožni, zlasti za samostojno življenje (ker ne poznajo drugega kot institucionalno varstvo in odvisnost od drugih). Pomembno je, da se tem ljudem da vedeti, da so kompetentni in zmožni za spremembe in da si lahko upajo naglas povedati svoje mnenje, stališča, strahove, dileme, skratka vse. Potrebno jim je omogočiti prostor, kjer dobijo občutek, da so enakovredni sogovorniki in da so nekomu pomembni.

1.1.3.1 Proces deinstitutionalizacije

V zadnjem času se vse več govori o tem, da je potrebno ljudem, ki trenutno živijo v zavodu omogočiti dostop in vključitev v skupnost. Kar pa nemalokrat sproži burne odzive s strani javnosti, češ da si ne predstavljajo, da bi se med njih naselili ljudje, ki sedaj živijo v raznih institucijah. Mali (2013: 16) meni, da smo na točki preizkušnje glede naših medsebojnih odnosov in koliko premoremo čuta do sočloveka. Meni, da lahko načrtujemo še tako dober sistem dolgotrajne oskrbe, sprejemamo dokumente, razvijamo nove oblike pomoči, vendar je pomembno prepoznati, da je osrednje vodilo dolgotrajne oskrbe pomoč sočloveku, ker je človek in ker je ohranjanje njegovega dostojanstva pomembno za človeško skupnost in za obstoj človeštva.

Flaker, Rafaelič, Bezjak et. al. (2015: 3) opredeljujejo deinstitutionalizacijo kot ukinjanje (totalnih) institucij in proces razvijanja skupnostnih služb. Proces temelji na spoznanju, da je institucionalno varstvo škodljivo, neučinkovito, neetično in krši človekove pravice.

Lačen (2001: 9) na proces deinstitutionalizacije gleda z vidika, kot da bi sedaj vsa razvita družba dojela vso krivico, ki se je dogajala ljudem in jo le-ta danes skuša čim hitreje odpraviti s prevzemanjem pozitivne zakonodaje, z razvojem sodobnih in humanih oblik življenja, šolanjem in dela teh oseb ter s postopnim ozaveščanjem do vzpodbudnega odnosa do oseb z motnjami v duševnem razvoju.

Flaker, Rafaelič, Bezjak et. al. (2015: 3) menijo, da je potrebno proces deinstitutionalizacije razumeti tudi:

- kot spremembo odnosov med strokovnjaki in uporabniki,
- prevzemanje novih družbenih vlog in vključevanje uporabnikov,
- premik moči od strokovnjakov in institucij k uporabniku in

- kot spremembo epistemologije razumevanja dolgotrajnih stisk.

Lahko bi tudi rekli, da deinstitucionalizacija temelji na paradigmatškem premiku od medicinskega modela obravnave k socialnemu modelu obravnave ljudi. Več o tem piše v poglavju »V odnosu s strokovnjaki«.

Flaker in sodelavci (2015: 1) poudarijo, da se udejanjanje deinstitucionalizacije ne more osredotočiti zgolj na dehospitalizacijo (zmanjšanje števila postelj) ali samo na zapiranje in ukinjanje ustanov, pa tudi ne samo na razvoj skupnostne oskrbe, ampak, da je deinstitucionalizacijo potrebno uresničevati skupaj z dolgotrajno oskrbo, ki naj bi ljudem omogočila samostojno življenje v svojem okolju in ljudem dala dostojanstvo z normalizacijo njihove družbene vloge. Kot glavna vrednota deinstitucionalizacije je izpostavljeno: »da ljudi, ki so družbeno onesposobljeni, ne vidimo več kot pasivne predmete obravnave, paciente, temveč kot enakopravne (in polnovredne) državljane, ki imajo pravico do polnega sodelovanja in vključevanja v družbo in do izbire, odločanja in samostojnosti.«

Izkušnje držav, kjer se je deinstitucionalizacija uveljavila, kažejo, da je to proces, ki zahteva čas, vendar jo je treba hitro in odločno uveljaviti. Želenih učinkov deinstitucionalizacije ne moremo dobiti le z razvojem skupnostnih služb, ampak je nujno potrebna tudi razgradnja ustanov (Flaker, Rafaelič, Bezjak et. al. 2015: 3).

Trenutna situacija v Sloveniji je, da je področje dolgotrajne oskrbe še vedno institucionalno. Mali (2013: 33) piše o tem, da je po podatkih Statističnega urada Republike Slovenije bilo konec leta 2012 v ustanovah dolgotrajnega tipa nameščenih 22.800 ljudi, kar po njeni oceni predstavlja več kot polovico oseb, ki potrebuje dolgotrajno oskrbo. Flaker, Nagode, Rafaelič et. al. (2011: 308) menijo, da je slovenski sistem izrazito institucionalen tudi zato, ker je več kot tri četrtine denarnih sredstev za dolgotrajno oskrbo namenjenih institucionalni oskrbi.

V Sloveniji imamo 162 ustanov za dolgotrajno namestitvev, največ domov za stare, manj pa zavodov za oskrbo odraslih in otrok, ki potrebujejo oskrbo (Flaker, Rafaelič, Bezjak et. al. 2015: 6).

Oskrba v instituciji ima na naših tleh že dolgo tradicijo, medtem ko se je oskrba v skupnosti začela razvijati šele v devetdesetih letih prejšnjega stoletja. Poleg oskrbe na domu so se začele razvijati še nekatere druge neinstitucionalne oblike, kot so na primer

dnevni centri, stanovanjske skupine, oskrbovalna stanovanja, varovanje na daljavo, dostava kosil ipd. Omenjene storitve še vedno niso zagotovljene v zadostnem obsegu glede na število uporabnikov, kar pomeni, da potencialni uporabniki nimajo enakega dostopa do storitev (Flaker, Nagode, Rafaelič et. al. 2011: 246).

Vidimo lahko, da se je v preteklih letih na tem področju naredil korak k izboljšanju kakovosti življenja ljudi, ki potrebujejo dolgotrajno oskrbo, vendar še ne v takšnem obsegu in v takšni obliki, kot je to željeno in potrebno. Flaker, Rafaelič, Bezjak et. al. (2015: 6) in drugi pišejo o tem, da so zavodi v sredini prejšnjega stoletja izvedli veliko število preselitev, večinoma v zunanje bivalne enote, bistveno manj pa v oblike samostojnega življenja.

Flaker, Rafaelič, Caserman et. al. (2015: 151) pišejo, da naj bi Slovenija do leta 2020 za dve tretjini zmanjšala institucionalne kapacitete ljudi z intelektualnimi ovirami in duševnimi stiskami.

Meniva, da je cilj pravi, vendar malo dvomiva v to, da bo to uspelo že do leta 2020. Bolj realno se nama zdi, da bo cilj dosežen 5 let kasneje.

Izvajalci skupnostne oskrbe v javnem sektorju so centri za socialno delo, organizacije, ki izvajajo pomoč na domu, domovi za stare, dnevni centri in družinski oziroma osebni pomočniki. V zasebnem sektorju so izvajalci skupnostne oskrbe zasebne organizacije, navadno izvajalci zasebne zdravstvene oskrbe in dostava hrane. V neprofitnem sektorju pa so to nevladne organizacije, predvsem društva, deloma pa tudi humanitarne organizacije, kot so Karitas in Rdeči Križ (Flaker, Nagode, Rafaelič et. al. 2011: 246–247).

Poleg že omenjenih oblik oskrbe se nama zdi, da bo morala država narediti spremembe tudi na področju financiranja dolgotrajne oskrbe in na področju socialno varstvenih prejemkov, ki zagotavljajo socialno varnost ljudi.

Flaker, Nagode, Rafaelič et. al. (2011: 311) menijo, da je potrebno dolgotrajno oskrbo definirati kot socialno in osebno pravico ter hkrati kot dajatev. Dolgotrajna oskrba mora vzporedno zagotavljati potrebe po storitvah in pravicah, hkrati pa mora upoštevati socialne okoliščine in pa aktivnosti osebe. Avtorji menijo, da mora definicija dolgotrajne oskrbe vsebovati tudi kakovost življenja, in sicer na tak način, kot to definira posameznik.

Sama formalna opredelitev je nujna na sistemski ravni, da način oskrbe legalizira, postane pomemben in je fokus razvijanja področja. Vendar formalnost ni dovolj. Potrebne so akcije v konkretnem okolju ljudi. Flaker in sodelavci (2015: 121) tako ločijo med tremi glavnimi tokovi procesa deinstitutionalizacije. Proces deinstitutionalizacije je potreben tako na državni ravni (sprememba sistema) kot tudi na lokalni ravni (prilagoditev služb, storitev in skupnosti). Avtorji menijo, da so v nekaterih okoljih nujne spremembe organizacij, ki lahko povzročijo nastanek novih služb, v drugih okoljih, kjer pa ni zavodov, pa bi skrb za ljudi opravile terenske službe.

Flaker in sodelavci (2015: 129) predlagajo ustvarjanje novih načinov in organizacije dela. Treba je uveljaviti timsko delo, spoznati kompetence drugih profilov in delovati koordinirano. S prehodom v skupnost moramo vzpostaviti nove profile oskrbe, kot so: zagovorniki, socialne oskrbovalke, skupnostne medicinske sestre, animatorji, gospodinje, spremljevalci, osebni asistenti, negovalke v skupnosti, vozniki, varuhi, varstveniki, inštruktorji in rejniki oziroma oskrbovalci v nadomestni družini. Osrednji profil, ki ga je po novem sistemu potrebno uveljaviti, so koordinatorji oskrbe (osebni načrtovalci in posredniki storitev). Pri usposabljanju kadrov za deinstitutionalizacijo je treba največ pozornosti nameniti prav razvoju koordinirane oskrbe in osebne asistenc. Pri razvoju obeh oblik oskrbe so izrednega pomena izkustvena uporabniška znanja, zato je uporabnike treba vključiti v izobraževanje na vseh ravneh.

Flaker (2012: 55) meni, da se je socialno delo razvilo kot neinstitutionalni skrbniški poklic, ki je usmerjen v ustvarjanje novih razmer v življenjskem okolju ljudi in je fokusiran k akciji (delu) in pa spremembam.

Flaker (2012: 61) piše, da je poslanstvo socialnega delavca delati znotraj socialne države, ki ne zagotavlja zgolj soglasja, ampak izraža tudi nestrinjanje. Zato je nujno, da ustvarja konceptualni mrežni aparat, ki temelji na sodelovanju vseh akterjev in drugih znanstvenih disciplin in mora zato biti znanost delovanja in praksa udeležnosti.

1.1.4 V odnosu s strokovnjaki

Ljudje, ki so pod institutom skrbništva in hkrati živijo v instituciji, so vpeti v odnos s strokovnjaki, ki imajo vpliv na njihova življenja. Najpogosteje so v stiku z zaposlenimi v instituciji, ki so medicinske stroke, redkeje z drugimi izobrazbenimi profili. Pri urejanju

instituta skrbništva so v stiku s strokovnimi delavci centra za socialno delo, pravniki in zdravniki.

Če izhajava iz svojih izkušenj, ko sva bili v odnosu s strokovnjaki, lahko rečeva, da nama veliko pomeni, da sva z njimi v enakovrednem položaju, da dobiva besedo in lahko pojasniva kontekst, da sva slišani in upoštevani ter da od strokovnjaka pridobimo le toliko kolikor od njega potrebujeva in nič več (da se ne vsiljuje tam, kjer mu ni mesto).

Iz tega lahko izhajava, da obstaja več različnih načinov pristopa in obravnave (odvisno od vrste potreb, ki bi jih radi zadovoljili). Sprašujeva se, koliko možnosti ima posameznik, da izbere vrsto obravnave (za katero meni, da mu je najbolj koristna v dani situaciji). Meniva, da je miselnost naše družbe (ki seveda vpliva na miselnost posameznika) oblikovana tako, da se veliko deviantnosti razume kot bolezenska stanja (se jih diagnosticira) in posledično medicinsko obravnava. Sprašujeva se, ali je res za vsa stanja, ki se jih trenutno obravnava medicinski model zares pravi in koristen. Bi morda morali pogledati še s katerega drugega zornega kota in jih reševati na drugačne načine? So morda zaradi diagnostike spregledani drugi vidiki življenja, druge potrebe, želje in interesi?

Tanja Lamovec (2006: 39–40), pravi, da ne moremo govoriti o dobrih in slabih modelih obravnave, temveč lahko govorimo le o bolj ali manj izoblikovanih. Poudari, da je pomembno izbrati tisti model, ki nam v dani situaciji najbolj ustreza in pomaga ter se z njim približamo k zelenemu cilju. Če je cilj osebe duhovna izpopolnitev, potem bo izbrala obravnavo, ki je povezana z mističnimi tradicijami, če ji je cilj čim hitrejša odprava določenih simptomov, potem bo izbrala medicinski model, če pa želi oseba čim boljše vključitev v družbo in zagotovitev najvišje možne kakovosti življenja, je smiselno izbrati socialni model.

Z avtorico Tanjo Lamovec se lahko strinjava, da ne moremo hierarhično razvrščati modele obravnave glede na to kateri je boljši, saj ima vsak svoje prednosti in pomanjkljivosti. Najina kritika pa je, da mnogi ljudje ne morejo samostojno izbirati modela obravnave, tudi ljudje pod institutom skrbništva in tisti, ki so nameščeni v zavodsko oskrbo. Sami ne morejo odločati o tem, kaj je njihov zeleni cilj in na kakšen način ga bodo dosegli, ampak to za njih naredijo drugi. Zavedati pa se je potrebno, da že s tem, ko so nameščeni v institucionalno varstvo, so pogosto avtomatično v kolesju medicinskega modela, saj v institucijah velikokrat prevladuje medicinsko osebje, ki dela po svojih načelih ali pa je zavod podaljšana roka bolnišnične oskrbe.

Vida Milošević Arnold (2006: 120) meni, da se modeli obravnave medsebojno prepletajo in dopolnjujejo. S čimer se strinja in meniva, da je to nujno potrebno, saj včasih ni dovolj, da ljudi obravnavamo zgolj po enem modelu, temveč moramo k njim pristopiti z različnimi pristopi in jim zagotoviti celostno pomoč. Na ta način lahko zagotovimo dostojno življenje v skupnosti. Meniva, da je multidisciplinarni tim, ki polno participira uporabnika tisti pristop, ki prinaša zadovoljstvo vseh udeleženi. Za dobre rezultate timskega dela je potrebna dobra organizacija dela, znanje vsakega udeleženca, zavedanje vsakega posameznika, kje so meje njegove stroke in da se je pripravljen povezovati z drugimi, ki imajo drugačna znanja. Kar pomeni, da morajo vsi glasovi biti slišani (še posebej uporabnikov) in se zavedati, da nikogaršnji glas ni zadnji in da ne obstajajo absolutne resnice. Pomembno se je fokusirati na uporabnikova izražena mnenja, potrebe, interese, želje in drugo.

V nadaljevanju bova predstavili medicinski in socialni model obravnave ter načrtovanje storitev iz obeh perspektiv. Meniva, da je za strokovne delavce in predvsem za stroko socialnega dela pomembno ločevati modele obravnave in biti do njih kritičen.

Modeli obravnave se nama zdijo pomembni tudi pri razumevanju deinstitutionalizacije, ki strmi k premiku od medicinskega modela k socialnemu modelu obravnave. Torej, da uporabniki institucij, ki so do sedaj bili obravnavani kot drugorazredni ljudje, dobijo enakovreden položaj, mandat, glas, da so slišani in upoštevani.

Poleg tega je poznavanje modelov obravnave pomembno tudi za vse tiste, ki opravljajo skrbniško funkcijo. Predvsem se nama zdi pomembno koliko in na kakšen način skrbniki omogočajo participacijo ljudi z ovirami pri določenih odločitvah. Poleg tega so oni v vlogi njihovega zagovornika in je nujno, da so ozaveščeni s tem v kakšnem položaju so uporabniki v odnosu z različnimi strokovnjaki, ki za njih odločajo in jim krojijo življenje.

1.1.4.1 Medicinski model

Flaker (2012: 111) piše, da je človeku, ki pride po pomoč pogosto postreženo z medicinskim pristopom, kar pomeni, da se ga etiketira, izvaja represijo in zapre v institucijo. Avtor meni, da je do pomoči upravičen le tisti, ki je pripravljen v zameno zanjo izgubiti sebe. Človek tako postane problem, ki ga družba izključi in porine na rob, zato, da lahko le-ta funkcionira.

Medicinski model se osredotoča na pomanjkljivosti posameznika in raziskuje, kaj je z nekom narobe oziroma v čem odstopa od norme. Vzroke za težave in njegovo izključenost iz družbe pripisuje posamezniku samemu in ne kateremu koli drugemu faktorju. Medicinski model vidi kot edini rešitvi, da bo posameznik lahko živel v skupnosti, zdravljenje in rehabilitacijo. Ta model prezre vse spretnosti, talente in sposobnosti posameznika (Škerjanc 2006: 19).

Ljudje, ki so postavljeni pod institut skrbništva, imajo določene ovire, ki jih zaznamujejo in so v medicinski obravnavi bistvenega pomena. Navadno sodišče zaprosi za izvedensko mnenje strokovnjaka (najpogosteje psihiatra) in na podlagi njegovih opažanj osebi odvzamejo poslovno sposobnost in se odločijo o vzpostavitvi skrbništva. Kar pomeni, da oseba z ovirami pri tem nima pravega glasu in ni upoštevana. Strokovnjak opiše uporabnika tako, kot ga vidi in dojame v danem trenutku (skozi bolezen) in ne tako kot se opiše sam. Uporabnik nima prostora in moči, da bi lahko vplival na opis in mnenje strokovnjaka. Je neslišen in neviden, je zgolj objekt obravnave, strokovnjak pa je tisti, ki najbolje ve, kaj je za uporabnika dobro.

Tanja Lamovec (2006: 228) meni, da se na tak način popolnoma zanemari kontekst, v katerem so nastale težave in da posameznikove težave niso več takšne, kot jih je sam opredelil, pač pa so opisane v jeziku bolezni. Tudi Škerjanc (2010: 75) pravi, da nam medicinski model obravnave ničesar ne pove o posamezniku in njegovi zgodovini, niti o njegovih osebnih izkušnjah in težavah s katerimi se sooča.

Milošević Arnold (2006: 120) meni, da iz tega modela izhajajo družbeni stereotipi in odiranje ljudi na družbeni rob. Po besedah Tanje Lamovec (2006: 39) spada medicinski model med najožje modele in vključuje le neprijetne, negativne in nefunkcionalne vidike osebnosti.

1.1.4.1.1 Načrtovanje storitev »od zgoraj navzdol«

Kadar načrtujemo skrb in pomoč skozi medicinski model, pomeni, da so storitve postavljene od zgoraj navzdol, kar pomeni, da je strokovnjak tisti, ki določi obliko pomoči in zdravljenje glede na simptome, ki jih pripisuje posamezniku. Gre za vnaprej pripravljene storitve, ki so posplošene za vse ljudi z enakimi oziroma podobnimi značilnostmi. Oseba ne

more sodelovati pri načrtovanju pomoči, temveč lahko obliko skrbi le sprejme ali pusti (ali pa oseba navidezno sprejme terapijo, potem pa ni nujno, da jo izvaja).

Primer takšnega načrtovanja storitev so institucije. Imajo svoj način delovanja, ki je prilagojen za določeno skupino uporabnikov (za katere menijo, da imajo podobne potrebe). Svoje dejavnost prilagajajo posamezniku le v tolikšnem intervalu, kolikor so njihove zmožnosti, uporabnik pa se mora znotraj obsega ponudbe najti in živeti, pa če tudi oskrba zanj ni najbolj primerna.

Zaviršek (2014:138-139) opozarja, da gre pri takšnem odnosu za neenako razmerje moči med strokovnjaki in uporabniki. Škerjanc (2006: 24) pravi, da je koncept skrbi iz perspektive »od zgoraj navzdol« zastavljen tako, da so strokovni delavci zavezani k ocenjevanju potreb posameznih skupin. Na ta način nastajajo enotne socialne storitve, ki so načrtovane za povprečne potrebe povprečnih skupin uporabnikov (le-te pa ne obstajajo).

Institucije imajo v okviru svojega delovanja navadno v ponudbi za svoje uporabnike določene dejavnosti, katerih se uporabniki lahko udeležijo (ročne spretnosti, pevske vaje, kuharski krožek in podobno). Uporabniki zavoda ne morejo vplivati na to, katere dejavnosti se bodo izvajale, kdaj in na kakšen način – to je skrb organizacije.

Škerjanc (2006:19) opozarja še na to, da je postavljanje medicinske diagnoze interes stroke in politike, saj na ta način razvrščata prebivalstvo. Flaker (2012: 116) meni, da so diagnoze podlaga za izključevanje. Škerjanc (2006: 19) pa dodaja, da je diagnoza pomembno sredstvo pri uveljavljanju pravic in storitev – tako pri medicinski obravnavi kot pri vzpostavljanju socialnovarstvenih storitev. Kar pomeni, da je pravica do določene vrste medicinske obravnave in pravica do določene socialno varstvene storitve vezana na določeno diagnozo, katera pa je postavljena pa podlagi določene telesne značilnosti. Takšen način obravnave porine ljudi v odvisnost od sodb in strokovnih ocen drugih oseb (zdravnikov, psihologov, socialnih delavcev, defektologov), ki odredajo posege in ukrepe, s katerimi bo posameznik lažje prenašal svojo težavo ali se bo z njo sprijaznil.

Ljudje, ki imajo postavljenega skrbnika, ga imajo na podlagi svoje osebne lastnosti oziroma zdravstvenega stanja, ki ga je ocenil strokovnjak. Kar pomeni, da so pri vzpostavljanju socialnovarstvenih storitev odvisni predvsem od diagnoze, ki jim je pripisana.

Zaviršek (2014: 138-139) opozarja, da ljudje v takšnem položaju verjamejo, da kakršna koli pritožba lahko njihov položaj le poslabša. Posledica tega je, da se ljudje upirajo na pasiven ali agresiven način.

Slabosti načrtovanja socialnovarstvenih storitev preko medicinskega modela obravnave

Slabosti in neželeni učinki načrtovanja socialno varstvenih storitev na podlagi splošnih ocen (Škerjanc 2006: 24):

- posplošene ocene ne morejo zajeti polnega obsega posameznikovih potreb po storitvah,
- posameznik ne prejme storitve s katerimi bi si lahko izboljšal življenje,
- posameznik je prisiljen sprejeti storitve (tudi, če jih ne želi ali potrebuje),
- takšne storitve so neučinkovite in gre za negospodarno in potratno porabo proračunskih sredstev,
- posameznik nima možnosti definiranja svoje situacije in zelenih ciljev (posledično izgubi vpliv nad pomembnimi odločitvami v svojem življenju).

Takšno centralizirano ocenjevanje potreb skrbi povzroča uporabniku številne omejitve, saj prinaša t. i. »enovite pakete storitev« za povprečne potrebe neobstojećih povprečnih skupin uporabnikov. Takšne storitve so neodzivne, neučinkovite in povzročajo odvisnost, saj uporabnik nima možnosti izbire (Škerjanc 2006: 26).

Meniva, da je načrtovalec in izvajalec storitev v tem primeru v pokroviteljskem odnosu do uporabnika in da se le-ta znajde v vlogi nekompetentnega pasivnega prejemnika družbene pomoči. Ta vloga pa ga lahko zadržuje na robu družbenega dogajanja.

1.1.4.2 Socialni model

Meniva, da so na področju socialnega varstva koncepti, ki ustvarjajo odvisnost uporabnika od strokovnjakov že preživeti in da se danes strmi k participaciji uporabnika oz. da bi le-ta ohranil (ali na novo zgradil) lastno identiteto. Socialni model obravnave v ospredje daje vključenost posameznika v okolje in ne iskanje vzrokov za deviantnost ter odpravljanje simptomov, kot to dela medicinski model.

Škerjanc (2010: 76) meni, da socialni model vzroke za izključenost iz okolja ne prepisuje posamezniku, ampak okolju in organiziranosti družbe, ki ne sprejema deviantnosti (ne

sprejema hendikepiranih, ampak zgolj popolna telesa). Avtorica (2006: 21) pravi, da se socialni model v primerjavi z medicinskim modelom ne osredotoča na telesne, čutne in druge psihofizične lastnosti ter sposobnosti, niti ne išče vzrokov za deviantnost in nima v naprej izdelanih smernic za odpravljanje le-te. Meni, da se socialni model fokusira na prepoznavanje in preštevanje ovir, ki preprečujejo ljudem polno participacijo in kakovostno življenje v skupnosti.

Milošević Arnold (2006: 120) pravi, da obravnava skozi socialni model ne poteka na podlagi enkratnega pregleda (preko ene slike, ki si jo ustvari strokovnjak), temveč upošteva kontekst in dejavnike, ki vplivajo na posameznikovo vedenje (preteklost, splošno zdravstveno stanje, odnosi v socialni mreži in drugi).

Meniva, da socialni model daje v ospredje vzpostavljanje in zagotavljanje kakovostnega življenja. Poleg tega pa strmi k enakovrednosti vseh državljanov in priznavanju človekovih pravic vsakomur ter zagotavljanju enakih možnosti. Po najinem mnenju se od medicinskega modela razlikuje tudi v tem, da uporabniki tega modela ostanejo tekom obravnave (oz. bolje rečeno sodelovanja) v domačem okolju in skupnosti. Ni mu potrebno iti v institucijo (ali ordinacijo), temveč se proces sodelovanja dogaja v njemu znanem in varnem okolju. V odnosu s strokovnimi delavci uporabnik aktivno sodeluje in prav on je tisti, čigar glas je najbolj pomemben (kar pomeni, da prispeva k definiranju problema in želenega izida). Pri tem modelu si nihče od strokovnjakov ne prilašča pravice in moči, da bi povedal, kaj je za uporabnika najboljše, temveč uporabnika dojema kot sogovornika, soustvarjalca in sodelavca (skratka tistega, ki ima izkušnje ter najboljše ve, kaj je zanj koristno).

1.1.4.2.1 Načrtovanje storitev »od spodaj navzgor«

Osebe, ki so postavljene pod institut skrbništva, določenih opravil ne smejo opravljati samostojno, temveč to za njih počne imenovani skrbnik. To, da ima oseba pri določenih opravilih asistenco se nama zdi sprejemljivo, saj jo je potrebno obvarovati pred zlorabami. Vendar asistenca ne sme pomeniti, da skrbnik nekaj dela namesto osebe, temveč skupaj z njim. Meniva, da bi moral skrbnik osebo spodbujati in ji pomagati pri tem, da bi lahko kdaj samostojno opravljala z določenimi zadevami. Kar pomeni, da je treba z osebo narediti plan, kako in kaj se bo nekaj opravljalo in na kakšen način se bo njo usposobilo za opravljanje zadev.

Načrtovanje storitev po principu »od spodaj navzgor« v prvi vrsti upošteva glas uporabnika in ga naredi slišnega. Uporabnik je tisti, ki definira situacije in želene potrebe ter storitve za katere meni, da mu bodo pripomogle k izboljšanju kakovosti življenja. Gre za individualno zagotavljanje storitev, kjer je uporabnik izhodišče za načrtovanje, vzpostavljanje, izvedbo in ocenitev storitve ter upravljavec procesa. Ta model zagotavlja uresničevanje državljskih pravic (Škerjanc 2006: 26).

Flaker, Mali, Rafaelič et.al. (2013: 19) menijo, da je osnovna metoda pri koordinirani obravnavi v skupnosti t. i. osebno načrtovanje in izvajanje storitev. Tu gre predvsem za raziskovanje življenjskega sveta uporabnika in omogočanje dostopa do sredstev. Menijo, da metoda vsebuje še tri preostale socialno delovne operacije: vzpostavljanje odnosa, analizo tveganja in krepitev moči, pa tudi osnovne načine delovanja v socialnem delu, kot so zapisovanje, pogovarjanje, terensko delo in timsko delo.

Pri vzpostavljanju skrbništva je pomembno, da dobro preučimo (skupaj z uporabnikom) pri katerih nalogah oseba potrebuje pomoč, kakšno in v kakšnem obsegu. Treba je strmeti k temu, da druge osebe skrbijo dejansko samo za tiste naloge za katere oseba potrebuje pomoč in ne kar za vse po vrsti. V procesu vzpostavljanja skrbništva je nujna prisotnost in participacija uporabnika (po njegovih zmožnostih). Dogovor ne more biti sklenjen enkrat za vselej, vendar je potrebno sprotno preverjanje in raziskovanje novih želja in potreb.

Pri tem konceptu so v ospredju človekove pravice in svoboščine. Uporabnik je tisti, ki v procesu sodelovanja dobi mandat. Je slišan, upoštevan in je v enakovrednem položaju kot strokovnjak. Gabi Čačinovič Vogrinčič (2010: 243) pravi, da je uporabnik ekspert za svoje življenje in ga imenuje ekspert iz izkušenj.

Prednosti načrtovanja storitev po konceptu »od spodaj navzgor«

Prednosti načrtovanja storitev po socialnem modelu so (Škerjanc 2006: 26):

- dejansko se načrtuje storitve, ki jih uporabnik potrebuje in posledično so takšne storitve učinkovite,
- uporabnik ima vpliv nad storitvami in posledično tudi nad svojim življenjem,
- krajevne oblasti dobijo informacije o potrebah občanov po določenih storitvah, kar omogoča učinkovito načrtovanje in razvoj storitev,
- na državni ravni raziskovane potrebe krajevnih okolij pokažejo trende, smeri učinkovitega načrtovanja in razvoja, sprejemanje ukrepov, določanje prioritet.

Škerjanc (2006: 26) pravi, da individualno načrtovanje storitev omogoči, da nastanejo odzivni in učinkoviti ukrepi in storitve – na ravni posameznika, krajevne skupnosti in na državni ravni.

Meniva, da na ta način posameznik prejeme ustrezno podporo, da lahko uresniči svoje zelene cilje.

Kapus (2014: 199) opozarja, da se ljudje z ovirami še danes srečujejo s pomočjo, ki ni individualizirana. Razloge za to vidi v družbenem položaju ljudi z ovirami v preteklosti (bili so stigmatizirani, revni, imeli so slabe možnosti, zatirani in bili so odrinjeni na rob družbe). Hkrati pa opozarja, da je ta podoba in položaj ljudi z ovirami še danes prisotna.

1.2 ČLOVEKOVE PRAVICE IN SVOBOŠČINE

Danes se vse več govori o človekovih pravicah in v ospredje se postavlja človeka in njegove svoboščine. Meniva, da nikoli do sedaj v zgodovini ljudje nismo imeli toliko pravic in svoboščin kot danes. Zahvala temu gre vsem ljudem, ki so se za njih borili in se še vedno borijo. Nobena pravica ni bila podeljena, temveč priborjena.

Formalno človekove pravice obstajajo, vprašanje pa je njihova izvršljivost in prisotnost v vsakdanjem življenju ljudi. Meniva, da do kršitev človekovih pravic prihaja vsakodnevno in temu moramo dati posebno pozornost. Človekove pravice je potrebno dati v ospredje in jih narediti vredne upoštevanja in spoštovanja.

Ljudje, ki so pod institutom skrbništva ter hkrati bivajo v institucionalnem varstvu, veljajo za bolj ranljive in izpostavljene raznim kršitvam človekovih pravic in svoboščin. Zaradi svojih specifik in položaja v družbi se pogosto sami ne morejo zavzeti za njih, če pa že se so neslišani in nevidni. Poleg tega so njim pravice kršene že na podlagi zakona in izvršiteljev zakonodaje, ki niso zmožni empatije do drugih ljudi.

Meniva, da bi bilo potrebno ljudi informirati o človekovih pravicah in svoboščinah, jih usposobiti za prepoznavanje kršitev in poučiti o tem, kaj lahko naredijo, ko zaznajo kakršno koli kršitev. Kar pomeni, da morajo biti vzpostavljene službe, ki se ukvarjajo s kršitvami pravic – da bi preprečevali nastanek kršitev, popravljali škodo že nastalih kršitev in sankcionirali kršitelje.

Pomembno je, da smo vsi čim bolj ozaveščeni o pravicah in svoboščinah – tako o mednarodnem pravu človekovih pravic, kot notranjem slovenskem pravu.

1.2.1 Mednarodno pravo človekovih pravic

Ministrstvo za zunanje zadeve na svoji spletni strani piše, da so bile od konca druge svetovne vojne naprej sprejete številne mednarodne pogodbe o človekovih pravicah. Ena najpomembnejših je Splošna deklaracija človekovih pravic iz leta 1948 (Ministrstvo za zunanje zadeve).

Organizacija združenih narodov (v nadaljevanju OZN) piše, da sta Splošni deklaraciji človekovih pravic sledila še dva mednarodna pakta – Mednarodni pakt o državljanskih in političnih pravicah in Mednarodni pakt o ekonomskih, socialnih in kulturnih pravicah. Skupaj s Splošno deklaracijo človekovih pravic sestavljajo Mednarodno listino človekovih pravic. Pakt državam pogodbenicam narekuje natančno določene pravne obveznosti, kar pomeni, da ne smejo sprejemati ukrepov, s katerimi bi omejevali ali kršili državljanske in politične pravice (na primer, država ne sme omejevati volilne pravice svojih državljanov). Poleg tega si morajo prizadevati za uresničevanje ekonomskih, socialnih in kulturnih pravic (OZN na spletni strani: Skupaj-močnejši.si).

V okviru OZN so se oblikovale tudi druge mednarodne pogodbe oz. konvencije, ki urejajo varstvo človekovih pravic. To so: Konvencija o preprečevanju in kaznovanju zločina genocida (1948), Mednarodna konvencija o odpravi vseh oblik rasne diskriminacije (1965), Konvencija o odpravi vseh oblik diskriminacije žensk (1979), Konvencija o otrokovih pravicah (1989) in Konvencija o pravicah invalidov (2006) (United Nations information service).

V najini diplomski nalogi si bova dovolili, da Konvencijo o pravicah invalidov preimenujemo v Konvencijo o pravicah ljudi z ovirami, saj se nama slednji termin zdi manj ponižujoč, stigmatizirajoč in diskriminatoren.

Odgovorni za uresničevanje in spoštovanje pravic

V prvi vrsti so to države podpisnice mednarodnih dokumentov oz. njihove vlade, pa tudi mednarodne organizacije. Pomembna pa je tudi odgovornost posameznikov, da spoštujejo pravice drugih (Šola Amnesty).

Mednarodno pravo človekovih pravic obvezuje vlade, da delujejo način, ki je predpisan in se vzdržijo dejanj, ki ne obvarujejo pravic in svoboščin vsem posameznikom in skupinam (United Nations information service).

Tudi ministrstvo za zunanje zadeve na svoji spletni strani opozarja, da se država, s podpisom mednarodne pogodbe zaveže k prevzemanju obveznosti in odgovornosti po mednarodnem pravu. To pomeni, da mora spoštovati, varovati in uresničevati človekove pravice, hkrati pa preprečevati posege vanje. Dolžnost države podpisnice je tudi omogočiti in olajševati udejstvovanje pravic, kar pomeni, da ne ostanejo napisane zgolj na papirju. Poleg tega morajo varovati vse posameznike in skupine pred morebitnimi kršitvami. Prav tako je nujno spodbujati in varovati vse človekove pravice, ne glede na njihovo različno zgodovinsko, kulturno in versko ozadje (Ministrstvo za zunanje zadeve).

Varuhinja človekovih pravic Vlasta Nussdorfer (2016: 15) pravi, da je nujno spoštovati človekove pravice vseh ljudi. Meni, da javnost mednarodnih priporočil ne pozna dovolj in se ljudje nanje premalokrat obračajo ter zahtevajo uresničevanje le-teh. Opozarja tudi, da je za zagotavljanje človekovih pravic pomembno, da so mednarodni dokumenti pravilno prevedeni v slovenski jezik in da so javno dostopni.

1.2.1.1 Splošna deklaracija človekovih pravic

Splošna deklaracija človekovih pravic je ena najpomembnejših mednarodnih pogodb, ki ureja področje človekovih pravic in svoboščin. Generalna skupščina Združenih narodov jo je 10. 12. 1948 sprejela v Parizu z resolucijo 217 A (III). Z njo je bilo prvič v mednarodnem obsegu dogovorjeno in priznано, da se človekove pravice in temeljne svoboščine nanašajo na vsakogar, da so univerzalne in da morajo biti kot takšne tudi zaščitene (United Nations information service).

Ministrstvo za zunanje zadeve opredeljuje namen Splošne deklaracije človekovih pravic kot zagotovitev, priznavanje in spoštovanje človekovih pravic (Ministrstvo za zunanje zadeve).

(Ne)priznane pravice iz Splošne deklaracije človekovih pravic

Osebam, ki so postavljene pod institut skrbništva in ki bivajo v institucionalnem varstvu, so določene pravice iz Splošne deklaracije človekovih pravic kršene. V nadaljevanju želiva opozoriti na te določbe, ki ne dosegajo vseh ljudi.

Splošna deklaracija o človekovih pravicah pravi, da se vsi ljudje rodimo svobodni, imamo enako dostojanstvo in enake pravice, da smo vsi enaki pred zakonom in da je vsem zagotovljeno enako pravno varstvo (Ministrstvo za zunanje zadeve: Splošna deklaracija o človekovih pravicah).

Deklaracija zagotavlja, da je vsakdo upravičen do uživanja vseh pravic in svoboščin iz deklaracije, ne glede na raso, barvo, spol, jezik, vero, politično ali drugo prepričanje, narodno ali socialno pripadnost, premoženje, rojstvo ali kakršnokoli drugo okoliščino (Ministrstvo za zunanje zadeve: Splošna deklaracija o človekovih pravicah). Razvidno je, da določba pušča odprt seznam osebnih okoliščin zoper katerih je prepovedana vsakršna diskriminacija glede uživanja pravic in svoboščin. Tekavčič (2015: 9) meni, da je tudi osebna okoliščina zdravstveno stanje, na podlagi katere steče postopek odvzema poslovne sposobnosti del odprtega seznama.

Deklaracija navaja, da ima vsakdo pravico do prostosti, do osebne varnosti, do svobodnega gibanja in izbire prebivališča. Nihče ne sme biti samovoljno zaprt, pridržan ali izgnan (Ministrstvo za zunanje zadeve: Splošna deklaracija o človekovih pravicah). Narat in drugi (2010: 7) pravijo, da ljudje, ki jim je odvzeta poslovna sposobnost le redko živijo doma, temveč jih največ živi v bolnišnicah ali v posebnih socialnih zavodih. Tekavčič (2015: 10) pravi, da je to določilo Deklaracije neposredno kršeno, kadar je oseba pod skrbništvom nameščena v institucionalno varstvo, proti svoji volji.

6. člen Deklaracije človekovih pravic pravi, da ima vsak pravico do priznavanja poslovne sposobnosti (Ministrstvo za zunanje zadeve: Splošna deklaracija o človekovih pravicah). Slovenska zakonodaja omogoča odvzem poslovne sposobnosti, kar je povsem v navzkrižju z mednarodnim pravom. Tekavčič (2015: 10) pravi, da odvzem poslovne sposobnosti neposredno krši Deklaracijo človekovih pravic.

Deklaracija navaja, da imajo vse polnoletne osebe pravico skleniti zakonsko zvezo in ustanoviti družino (Ministrstvo za zunanje zadeve: Splošna deklaracija o človekovih pravicah). Medtem, ko slovenska zakonodaja omejuje tovrstno pravico, saj osebe z odvzeto poslovno sposobnostjo ne morejo skleniti pravno veljavne zakonske zveze.

Deklaracija (Ministrstvo za zunanje zadeve: Splošna deklaracija o človekovih pravicah) navaja, da ima vsakdo pravico do premoženja in nikomur ne sme biti samovoljno odvzeto. Tekavčič (2015: 10) ugotavlja, da osebi pod skrbništvom ni dovoljeno razpolagati z

lastnim premoženjem, niti ne more po svoji volji odtujiti ali obremeniti nepremičnin, kajti skrbništvo se zabeleži v zemljiški knjigi in tako se onemogoči lastniku prostega razpolaganja.

Osebam z odvzeto poslovno sposobnostjo je kršena tudi pravica iz deklaracije, ki pravi, da ima vsakdo pravico sodelovati pri opravljanju javnih zadev svoje države (Ministrstvo za zunanje zadeve: Splošna deklaracija o človekovih pravicah). Tekavčič (2015: 10) ugotavlja, da osebe z odvzeto poslovno sposobnostjo ne more voliti ali sodelovati na referendumu, niti ne more sama biti voljena in ne more opravljati drugih opravil, ki bi ji omogočalo sodelovanje pri opravljanju javnih zadev.

Deklaracija daje vsakemu pravico do dela in proste izbire zaposlitve, do pravičnih in zadovoljivih delovnih pogojev in do varstva pred nezaposlenostjo. Vsem daje pravico do opravljanja javnih služb v svoji državi (Ministrstvo za zunanje zadeve: Splošna deklaracija o človekovih pravicah). Oseba z odvzeto poslovno sposobnostjo ne more skleniti veljavne pogodbe o zaposlitvi, saj sama ne more sklepati pravno veljavnih poslov. Tekavčič (2015: 81) opozarja, da so ljudje z ovirami velikokrat nezmožni za delo. V primeru kratke delovne dobe pa so upravičeni do zelo nizke pokojnine ali pa pogojev za upokožitev sploh ne izpolnjujejo. Zato večina oseb uveljavlja pravico do denarne socialne pomoči. Do varstvenega dodatka so upravičeni le, če izpolnjujejo pogoje za delovno nezmožnost. Avtorica meni, da druge izbire kot uveljavljanje pravice do socialnih transferjev te osebe največkrat nimajo.

1.2.1.2 Konvencija o pravicah ljudi z ovirami

Konvencijo o pravicah ljudi z ovirami je Generalna skupščina združenih narodov sprejela 13. decembra 2006 z namenom, da bi se izognili diskriminaciji oseb z ovirami, ki veljajo za posebno ogroženo skupino prebivalstva. Posebna pozornost je namenjena položaju invalidnih žensk in invalidnih otrok. Republika Slovenija je konvencijo priznala 31. marca 2007. Velja za zgodovinsko pomemben dokument, saj je prvi pravno zavezujoč dokument s področja invalidskega varstva, ki zagotavlja uveljavljanje človekovih pravic in enakih možnosti ter enake obravnave, hkrati pa preprečuje diskriminacije, ki jih doživljajo osebe z ovirami (Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti).

Konvencija o pravicah ljudi z ovirami (Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti: Konvencija o pravicah invalidov) poudarja, da so pravice zagotovljene že v Splošni deklaraciji človekovih pravic in da so le-te univerzalne ter veljajo za vse ljudi pod enakimi pogoji. Tekavčič (2015:12) meni, da je s tem jasno priznано, da temeljne človekove pravice in svoboščine iz Splošne deklaracije človekovih pravic niso zagotovljene (ali pa vsaj ne pod enakimi pogoji) vsem ljudem.

Pravice v Konvenciji se tako večinoma le ponovijo iz Splošne deklaracije človekovih pravic.

Namen konvencije je spodbuditi varovanje in zagotavljanje človekovih pravic ljudem z ovirami in ščititi njihovo dostojanstvo (Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti: Konvencija o pravicah invalidov).

Slovenija se je kot podpisnica konvencije zavezala k izpolnjevanju splošnih obveznosti iz konvencije, in sicer, da bo zagotavljala in spodbujala polno uresničevanje vseh človekovih pravic in temeljnih svoboščin za vse ljudi z ovirami brez kakršne koli diskriminacije zaradi invalidnosti. Zavezala se je, da bo sprejela ustrezne zakonodajne, upravne in druge ukrepe za uresničevanje pravic iz te konvencije ter da bo spremenila in odpravila ukrepe in ravnanja, ki so do ljudi z ovirami diskriminacijski. Tako je na podlagi konvencije v Sloveniji prepovedana vsaka diskriminacija zaradi oviranosti in ljudem z ovirami je zagotovljeno varstvo pred kakršno koli kršitvijo. S konvencijo je država priznala pravico do pravne osebnosti in pravne sposobnosti. Konvencija predpisuje, da morajo biti vzpostavljeni primerni zaščitni mehanizmi, s katerimi ščiti in uveljavlja pravice, voljo in izbiro posameznika. Pomembno je, da so zaščitni ukrepi sorazmerni in prilagojeni posameznikovemu položaju, da se uporabljajo čim krajši čas in pa da jih pristojni, neodvisni in nepristranski organ stalno preverja. Ta mednarodni dokument zajema tudi uveljavitev državne zakonske prakse, ki na bi odvzem poslovne sposobnosti nadomestila s podpornim ali skupnim odločanjem. Z ratifikacijo je Slovenija dolžna zagotoviti ljudem z ovirami pravico do posedovanja in dedovanja lastnine, upravljanja lastnih finančnih sredstev in enakega dostopa do posojil in preprečiti mora samovoljno odtujitev lastnine ljudi z ovirami. Konvencija ljudem z ovirami zagotavlja pravico do samostojnega življenja in vključevanja v skupnost. Ljudje z ovirami s konvencijo dobijo pravico do odločitve o tem, kje in s kom bodo živeli in jim ni potrebno prebivati v posebnem okolju. Slovenija kot podpisnica mora ljudem z ovirami zagotoviti podporne storitve v skupnosti, kot so osebna

pomoč. Prav tako je ljudem z ovirami zagotovljena pravica do sklenitve zakonske zveze in pravica do oblikovanja družine (svobodna izbira glede rojstev otrok in ohranitev plodnosti). Konvencija zagotavlja tudi polno sodelovanje v političnem življenju, vključno s pravico voliti in biti voljen. (Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti: Konvencija o pravicah invalidov).

Meniva, da Konvencija o ljudeh z ovirami poudarja samostojnost ljudi z ovirami v največjem možnem obsegu in polno vključitev in sodelovanje v družbi.

Začudene smo in zgrožene, da je možno in dopustno, da kljub jasnim mednarodnim predpisom, države podpisnice mednarodnih dokumentov človekovih pravic (tudi Slovenija), svoje notranje zakonodajne ureditve ne uskladijo z mednarodno (se ne držijo smernic, ki so jim določene). Sprašujeva se, kako ni sankcij s strani višjih instanc glede takšnih kršitev? Meniva, da ne bi smelo prihajati do velikih razkorakov med zakonodajnimi ureditvami posameznih držav podpisnic, glede na to, da je določeno, kakšne naj bi ureditve bile in da so pravice iz mednarodnih dokumentov univerzalne za vse, ne glede na nacionalnost, raso, spol in drugo.

1.2.2 Notranje pravo človekovih pravic

1.2.2.1 Ustava Republike Slovenije

Ustavo Republike Slovenije (Ur. l. RS, št. 33/1991-I) je Skupščina Republike Slovenije sprejela 23. decembra 1991. Je naš najvišji pravni akt, s katerim država določa načela in oblike svoje politične in družbene ureditve. Temeljne človekove pravice in svoboščine so zapisane v drugem poglavju.

V nadaljevanju bova izpostavili določbe in pravice iz Ustave, ki so osebam z ovirami (zlasti tistim z odvzeto poslovno sposobnostjo) in ljudem v institucijah kršene.

Slovenija je pravna država

Ustava (Ur. l. RS, št. 33/1991-I) opredeljuje, da je Slovenija pravna država.

Bistvo pravne države je v tem, da je delovanje vseh državnih organov urejeno s pravnimi pravili, ki določajo vsebino in način delovanja, ki veljajo za vse ljudi enako. Zagotovljeno mora biti načelo enakosti pred zakonom, ne glede na katerokoli osebno okoliščino (tudi

zdravstveno stanje). To daje posamezniku določeno varnost, da lahko predvideva določena pravna ravnanja, jih nadzira ali pa se brani, če pride do nezakonitega ravnanja. Do kršitev pa ne prihaja zgolj z dejanji temveč tudi, ko so sama pravna pravila zapisana tako, da vseh posameznikov ne obravnavajo enakopravno, temveč določene postavljajo v boljši položaj (Komisija za preprečevanje korupcije).

Za primer navajamo, da Zakon o zakonski zvezi in družinskih razmerjih (Ur. l. RS, št. 15/76) omogoča, da odraslo osebo postavimo v pravni položaj mladoletne osebe. Tovrsten ukrep osebi odvzame dostojanstvo in možnost odločanja v določenih poslih. Tako v primerjavi z ostalimi odraslimi osebami ni v enakem pravnem položaju, zaradi osebne okoliščine zdravstvenega stanja. Gre za kršitev ustave in diskriminacijo na podlagi osebne okoliščine zdravstvenega stanja glede enakopravnosti.

Slovenija je socialna država

2. člen Ustave (Ur. l. RS, št. 33/1991-I) govori tudi o tem, da je Slovenija socialna država, kar pomeni, da varuje posameznika, ko sam ne more.

Pri skrbništvu gre za namen varovanja pravic in premoženja osebe, kjer skrbnik kot druga oseba deluje v njegovem imenu in oseba sama ne more sklepati pravno veljavnih poslov. Kar pomeni, da je skrbništvo institut preko katerega država zagotavlja socialno varstvo osebam, ki same zase ne morejo poskrbeti – in na ta princip deluje socialna država. Vendar pa ne smemo spregledati, da je skrbništvo institut, ki hkrati želi varovati pravice po drugi strani pa v njih krepko posega in jih osebi odvzema. Zato se sprašujeva, ali je to še socialna država, če na eni strani varuje posameznika po drugi strani pa mu odvzema pravice in svoboščine. Meniva, da je treba biti pri izvajanju instituta skrbništva zelo pozoren pri načrtovanju storitev – koliko in kaj posameznik potrebuje, saj ni dobro, če je pomoči premalo ali preveč. Kadar je pomoči premalo, pomeni da je socialna država zatajila, kadar pa je pomoči preveč se lahko zgodi to, kar pravi Bitežnik (Delo, 29. 12. 2012), da iz socialno zdravega, družbeno koristnega in dostojanstvenega človeka ustvarimo odvisnika od socialne in družbene pomoči, saj sam potem dejansko ni več zmožen delovanja, ker mu to postane način življenja. Avtor pravi, da država s svojimi ukrepi velikokrat posameznika potisne pet korakov nazaj, nato pa mu pomaga dva koraka naprej in pri takem načinu delovanja ne moremo govoriti, da je država osebi pomagala napredovati.

Slovenija je država vseh državljanov in državljanek

3. člen ustave (Ur. l. RS, št. 33/1991-I) opredeljuje Republiko Slovenijo kot državo vseh državljanek in državljanov, ki temelji na pravici do samoodločanja, katera mora biti trajna in neodtujljiva.

Osebi, ki je postavljena pod institut skrbništva, je ta pravica odvzeta, saj se ne more samostojno odločati in sklepati pravno veljavnih poslov. Meniva tudi, da je s tem členom ustave priznано, da se nikomur ne sme odvzeti poslovna sposobnost, saj s tem osebi odtujimo pravico do samoodločanja in prekinemo trajnost te pravice.

Ostale ustavne pravice, ki so kršene ljudem, ki imajo skrbnika

V nadaljevanju bova navedli pravice iz ustave Republike Slovenije, ki so podobne členu v mednarodni pravni ureditvi (Splošni deklaraciji človekovih pravic in Konvenciji o pravicah ljudi z ovirami) in za katere meniva, da ljudem pod institutom skrbništva niso dostopne. V izogib ponavljanju, ne bova pisali komentarjev.

Ustava Republike Slovenije (Ur. l. RS, št. 33/1991-I) navaja, da morajo biti vsakomur zagotovljene človekove pravice in temeljne svoboščine ne glede na katerokoli osebno okoliščino. Ustava zagotavlja varstvo in spoštovanje osebne svobode, človekove osebnosti in dostojanstva. Vsak ima pravico do prostega gibanja, izbire prebivališča ter da zapusti državo in se vanjo kadarkoli vrne. Nikomur ne sme biti odvzeta pravica do zasebne lastnine in dedovanja. Zagotovljena mora biti nedotakljivost človekove telesne in duševne celovitosti, njegove zasebnosti in varnosti. Država mora vsakemu, ki je dopolnil 18 let, dati pravico voliti in biti voljen. Vsak državljan mora imeti pravico pri upravljanju in sodelovanju v javnih zadevah. Ravno tako mora biti vsakomur pod enakimi pogoji dostopno delovno mesto in zagotovljena socialna varnost, vključno s pravico do pokojnine in pravico do zdravstvenega varstva, ki se zagotavlja iz javnih sredstev. Hkrati pa določa, da nikogar ni mogoče prisiliti k zdravljenju, razen v primerih, ki jih določa zakon. Ustava pravi, da je odločanje o rojstvih otrok svobodno.

1.3 SKRBNIŠTVO V SLOVENIJI

1.3.1 Zgodovina skrbništva v slovenskem prostoru

V bivši državi Jugoslaviji je bil leta 1944 oblikovan program varstva otrok in mladine. V njem je bilo opredeljeno, da je skrbništvo nad otroci in mladostniki pristojnost države. Zadeve glede skrbništva so v sodelovanju s številnimi organizacijami urejali okrajni in mestni odbori. Pojem skrbništva je bil definiran kot dejanska skrb in ne le kot formalnopravna skrb za premoženje (Geč Korošec in Kraljič, 1999: 254).

Aprila 1947 je bil sprejet Temeljni zakon o skrbništvu, ki je opredeljeval tri vrste skrbništva, in sicer: skrb za mladoletnike, za katere ne skrbijo starši; skrb za osebe, ki jim je bila odvzeta poslovna sposobnost ter skrbništvo v drugih primerih, kjer je potrebno zavarovati pravice in koristi posameznih oseb. Istega leta jeseni je minister izdal Navodila o izvajanju nalog skrbništva in o upravljanju premoženja oseb, ki so pod skrbništvom ter Navodila o prenosu zadev s pristojnosti sodišč na ljudske odbore (Geč Korošec in Kraljič, 1999: 255–256).

Temeljni zakon o skrbništvu iz leta 1965 opredeljuje tri vrste skrbništva, ki jih še danes najdemo v slovenski zakonodaji. Namen tega zakona je, da z ureditvijo skrbništva nad mladoletno osebo skozi vzgojo in izobrazbo usposobijo posameznika za samostojno življenje in da razvije svojo osebnost. Skrbništvo nad polnoletnimi osebami pa je namenjeno varstvu njihove osebnosti ter zavarovanju premoženjskih in drugih pravic oseb pod skrbništvom. Skrbstveni organ je imel nalogo, da je nadzoroval delo skrbnika, saj mu je le-ta moral posredovati poročila in račune v zvezi z opravljanjem svoje funkcije. Po tem zakonu je skrbstveni organ dobil tudi pooblastila za neposredno delo, da je skrbniško funkcijo prevzel sam. Tako zakon skrbniške vloge ni več opredelil kot državljske dolžnosti in posameznik ni bil več dolžan sprejeti skrbniške naloge, kot je bilo to določeno z zakonom iz leta 1947. (Geč Korošec in Kraljič, 1999: 255–256).

Zakon o zakonski zvezi in družinskih razmerjih (ZZZDR) iz leta 1976, ki je v veljavi še danes, povzema ureditev skrbništva po Temeljnem zakonu o skrbništvu (Narat et. al. 2010: 11).

Po kratkem pregledu zgodovinske ureditve skrbništva ugotovimo, da se na področju skrbništva vse od leta 1965 ni veliko spremenilo. Kar pomeni, da je zakonodajna ureditev zastarela. Rafaelič (2015: 89) meni, da je skrbništvo že vrsto let nedotaknjeno.

1.3.2 Zakonska ureditev instituta skrbništva v Sloveniji

Temeljni zakon, ki ureja institut skrbništva je Zakon o zakonski zvezi in družinskih razmerjih (Ur. l. RS, št. 15/76), v nadaljevanju ZZZDR in je v veljavi od leta 1989. Narat et. al. (2010: 5) menijo, da je zakon precej zastarel in je predmet mnogih kritik. Za največjo kritiko in dilemo velja ureditev instituta odvzema poslovne sposobnosti, ki posega na področje temeljnih človekovih pravic in svoboščin.

ZZZDR (Ur. l. RS, št. 15/76) področje skrbništva ureja v šestem poglavju, natančneje v členih od 178 do 223. V uvodnih določilih zakona s 6. in 9. členom pa opredeljuje pojem skrbništva.

Subsidiarno se uporabljajo še: Zakon o matičnem registru (Ur. l. RS, št. 37/03), Zakon o socialnem varstvu (Ur. l. RS, št. 54/92), Zakon o nepravdnem postopku (Ur. l. RS, št. 30/86), Zakon o pravnem postopku (Ur. l. RS, št. 26/99) in Kazenski zakonik (Ur. l. RS, št. 55/08).

Zakon o matičnem registru (Ur. l. RS, št. 37/03) je za skrbništvo pomemben, ker v 4. členu opredeljuje podatke, ki se zapišejo v matični register.

Zakon o socialnem varstvu (Ur. l. RS, št. 54/92) je pomemben zaradi zagotavljanja pravic iz socialnega varstva, kot so: denarna socialna pomoč in varstveni dodatek, ki upravičencem zagotavlja sredstva za preživetje.

Zakon o nepravdnem postopku (Ur. l. RS, št. 30/86) opredeljuje postopke na sodišču in je pomemben, ker v drugem poglavju opredeljuje postopek in vrnitev poslovne sposobnosti.

Zakon o pravnem postopku (Ur. l. RS, št. 26/99) določa postopke po katerih sodišče obravnava in odloča. V četrtem poglavju najdemo določbe, ki urejajo stranke in njihove zakonite zastopnike, kjer je določeno, da stranko v pravnem postopku, ki nima poslovne sposobnosti, zastopa njen zakoniti zastopnik.

Kazenski zakonik (Ur. l. RS, št. 55/08) v 215. členu določa, da v primeru, ko skrbnik zastopa premoženjske koristi uporabnika ali oskrbuje njegovo premoženje in zavestno ne

izpolni svoje obveznosti (delati v njegovo korist ali dela v njegovo škodo), se ga kaznuje z denarno kaznijo ali zaporom do petih let. 209. člen tega zakonika (Ur. l. RS, št. 55/08) pa pravi, da če si skrbnik protipravno prilasti tuj denar, premično stvar ali drug del tujega premoženja, ki mu je zaupana v zvezi z opravljanjem funkcije, se ga kaznuje z zaporom do treh let.

1.4 SKRBNIŠTVO NAD ODRASLIMI OSEBAMI

ZZZDR (Ur. l. RS, št. 15/76) s 6. in 9. uvodnim členom definira skrbništvo kot zakonsko urejeno obliko družbene skrbi in varstva oseb, ki zaradi najrazličnejših razlogov niso zmožne samostojno skrbeti za svoje osebnostne in premoženjske pravice.

Pojem skrbništvo je po zakonu opredeljen precej ohlapno. Kar pomeni, da je v rokah izvršitelja zakona veliko svobode in lahko samostojno odloča po lastni presoji in že ustaljeni praksi, ki se je skozi desetletja razvila.

Opazimo lahko tudi, da osebo, ki se postavi pod institut skrbništva v zakonski definiciji, razvrednoti, saj je opredeljena kot nezmožna za samostojno skrb. Meniva, da je uporabljen termin stigmatizirajoč in da bi bilo bolje, če bi napisali, da gre za osebe, ki potrebujejo pomoč za samostojno življenje. Slednji izraz se nama zdi veliko manj ponižujoč.

Narat et. al. (2010: 9) menijo, da je namen skrbništva, da tretja oseba (skrbnik/ca) prevzame skrb za drugega – za daljše ali krajše časovno obdobje in skrb lahko prevzamejo v celoti ali samo za določen obseg nalog (npr. za premoženje).

Rafaelič (2015: 15) meni, da skrbništvo na praktični ravni pomeni nadomestno odločanje, kar pomeni, da nekdo drug odloča o življenju druge osebe oziroma namesto njega.

Flaker (2012: 116) meni, da je skrbništvo način, kako ljudi radikalno zavrremo, da uporabniku na ta način življenje le otežimo, namesto, da bi reševali njegove težave.

Definicija skrbništva potrebuje osvežitev tudi glede tega, da bi v njej pisalo, da je nujno delati v korist uporabnika in da je slednji ekspert iz izkušenj, ki mora biti slišan, upoštevan in participiran pri odločanju o svojem življenju, kar pomeni, da ne sme biti potisnjen v pasivni položaj ter da nekdo drug dela namesto njega in mimo njega .

Oblike skrbništva

ZZZDR (Ur. l. RS, št. 15/76) ureja dve oblike skrbništva nad odraslimi osebami:

- skrbništvo nad osebami, ki jim je odvzeta poslovna sposobnost,
- skrbništvo za poseben primer.

ZZZDR (Ur. l. RS, št. 15/76) ureja še skrbništvo nad mladoletnimi osebami, ki pa mu v najini nalogi ne bova dajali pozornosti. Omenili bi le to, da mladoletna oseba, ki je pod institutom skrbništva ni za vedno mladoletna, ampak slej kot prej dopolni 18 let, ki v naši zakonodaji pomeni polnoletnost in na nek način postane odrasla. Velikokrat osebe, ki potrebujejo določeno varstvo že v otroštvu, ga potrebujejo tudi v odrasli dobi.

1.4.1 Skrbništvo nad odraslimi osebami, ki jim je odvzeta poslovna sposobnost

Nekateri to obliko skrbništva imenujejo tudi stalno skrbništvo, ki se jo lahko uvede izključno, ko je osebi s strani sodišča odvzeta poslovna sposobnost (Vrbnjak 2013).

ZZZDR (Ur. l. RS, št. 15/76) narekuje, da mora skrbnik skrbeti za posameznikovo osebnost in si prizadevati, da se odpravijo vzroki zaradi katerih je prišlo do odvzema poslovne sposobnosti. Skrbnikova dolžnost je tudi omogočati, da se uporabnik lahko usposobi za samostojno življenje in delo.

Meniva, da je zakon preohlapen. Ne opredeljuje, kako in na kakšen način naj skrbniki zagotovijo najboljšo skrb svojim uporabnikom, niti ne omenja njegove participacije in moči, ki jo uporabnik ima. Kar pomeni, da so tudi skrbniki postavljeni v položaj, ko morajo delati po lastnem znanju in presoji, kaj in kako.

Center za socialno delo Ljubljana Bežigrad je v svojem letnem poročilu za leto 2014 zapisal, da je namen stalnega skrbništva zaščititi pravice in koristi posameznika (Letno poročilo Centra za socialno delo Ljubljana Bežigrad za leto 2014). Iz česar lahko vidimo, da se osebam odvzame poslovno sposobnost oziroma pravico do poslovne sposobnosti z namenom pomoči oziroma celo z namenom zaščite njegove pravic in koristi. Kar pomeni, da z institutom stalnega skrbništva posežemo v posameznikove pravice z namenom, da jih obvarujemo. To pa je popolnoma kontradiktorno in absurdno.

Pod stalno skrbništvo so nameščeni tisti, ki zaradi duševne bolezni, duševne zaostalosti, odvisnosti od alkohola ali mamil ali iz drugega vzroka, ki vpliva na psihofizično stanje,

niso sposobni ščititi svojih osebnih ali premoženjskih koristi (Letno poročilo Centra za socialno delo Ljubljana Bežigrad za leto 2014). Meniva, da moramo biti tu kritični in se vprašati po čigavi presoji oseba ni sposobna ščititi svojih osebnih in premoženjskih koristi. V veliki večini primerov gre za ocene strokovnjakov, ki na podlagi enkratnih opazanj osebam nekaj odredijo. Kar pomeni, da gre za pokroviteljski odnos, kjer je strokovnjak tisti, ki opredeli osebo kot nezmožno in ne za samoopredelitev osebe.

Lamovec (2006: 227) meni, da gre pri skrbništvu na podlagi odvzema poslovne sposobnosti za začaran krog, saj z uporabo instituta posameznika pod pretvezo zaščite pravic in koristi, porinemo v pasivno držo. Posledice tega so izguba notranjega nadzora in človek postane labilen in dojemljiv za predloge drugih. Poleg tega ima občutek nemoči in zaznamuje ga stigma, kar pa povzroči izgubo identitete. Človek tako ne ve več, kdo je in osrednja njegova značilnost je duševna bolezen, ki mu daje identiteto duševnega bolnika. Ni več sodelavec svojim kolegom in mnogi ljudje se ga pričnejo izogibati. Še zakonec se pogosto začne do njega obnašati kot skrbnik. Posamezniku posledično začne primanjkovati motivacije, da bi karkoli počel, saj ima občutek, da nima nobenega smisla. Ker ne verjame v lastni uspeh, ne zmore več nobenega napora. Zato se velikokrat odloči, da se ne bo ničesar lotil in si na tak način prihrani neuspeh.

Flaker (2012: 115) opozarja, da sta institut splošnega odvzema poslovne sposobnosti in institut skrbništva za vse življenje zelo problematična, saj omogočata številne zlorabe zaradi navzkrižja interesov med skrbnikom in osebo pod skrbništvom. Poleg tega pa opozarja še na to, da z institutoma ustvarimo skupino ljudi, ki so le napol ljudje. Iz teh razlogov se čedalje bolj uveljavlja mnenje, da je potrebno skrbništvo ukiniti, poslovno sposobnost pa omejiti le tam, kjer je to nujno (če človek dela škodo sebi ali pa drugim), ne pa jo odvzeti. Odločanje namesto drugega bi nadomestilo skupno, podprto odločanje oziroma odločanje s pomočjo drugih.

Meniva, da bi pravica do poslovne sposobnosti morala biti nedotakljiva in večna. Po najinem mnenju bi bilo treba to obliko skrbništva odpraviti in vzpostaviti drugačen institut dolgotrajne oskrbe, in sicer tako, da bi osebi nekaj dodali in ne odvzeli. Meniva, da z odvzemom poslovne sposobnosti naredimo več škode kot koristi, saj osebam krepko posežemo v njihove človekove pravice in svoboščine. Meniva, da bi morali tem osebam omogočiti pomoč na tistih področjih, kjer jih potrebujejo. Pri tem pa je potrebno biti pazljiv, da ne prihaja do zlorab.

1.4.1.1 Odvzem poslovne sposobnosti

Po ZZZDR (Ur. l. RS, št. 15/76) sodišče lahko odloči, da se osebi odvzame poslovna sposobnost v celoti ali delno. Posledica popolnega odvzema poslovne sposobnosti je, da se odraslo osebo postavi v pravni položaj osebe, ki še ni dopolnila petnajst let, torej v položaj otroka. Tako ima tudi skrbnik te osebe pravice in dolžnosti skrbnika mladoletnika, ki še ni star 15 let. Pri delnem odvzemu poslovne sposobnosti pa se pravni položaj odrasle osebe vrne na pravni položaj mladoletnika, ki je že star petnajst let, vendar še ni dopolnil osemnajst let. Pri tem ima tudi skrbnik pravice in dolžnosti skrbnika mladoletnika, ki je že dopolnil petnajst let. V tem primeru lahko center za socialno delo določi katere posle sme oseba, ki ji je bila odvzeta delna poslovna sposobnost opravljati samostojno.

Zdi se nama absurdno, da se odraslo osebo sme postaviti v položaj otroka in da naj bi skrbnik bil z njim v odnosu kot z otrokom.

Pogoj za odvzem poslovne sposobnosti je nastop ene izmed zakonsko opisanih okoliščin, ki omejujejo ali onemogočajo oblikovanje racionalne volje posameznika. Zakon o nepravdnem postopku (Ur. l. RS, št. 30/86) našteje nekaj razlogov za odvzem poslovne sposobnosti: duševna bolezen, duševna zaostalost, odvisnost od alkohola/mamil ali druge okoliščine, ki vplivajo na psihofizične sposobnosti posameznika in le-ta ne more več racionalno skrbeti zase in za svoje premoženjske interese.

Opaziva, da gre za odprt seznam družbeno konstruiranih pojmov. Meniva, da je relativno govoriti o tem, kaj pomeni racionalno skrbeti za sebe. Vsi vemo, da vsak zase sprejema odločitve, ki se mu v danih okoliščinah zdijo dobre oz. za katere preceni, da mu ne bodo povzročile škode. Dejstvo pa je, da vedno, ko se o nečem odločamo tvegamo, da se nam morda naša odločitev ne bo izpeljala tako, kot bi si želeli in nam povzroči škodo. Če bi vedeli vnaprej, kaj bo za nas najboljše, bi se zagotovo odločili tako, da bi od tega imeli najboljšo korist. Ljudi, ki imajo po nekih merilih (za strokovnjake) oslABLJENO presojo, kaj jim bo koristilo in kakšne so posledice, bi bilo treba spremljati in skupaj načrtovati odločitve (da bi preprečili zlorabe in morebitne hude škode).

Flaker (2012:114) meni, da je odvzem poslovne sposobnosti administrativni pripomoček s katerim osebi odvzamemo lastno voljo, ki jo (še) ima. Avtor meni, da človek ima vedno še kanček svoje volje, tudi če ima presojo že zelo omejeno ali izkrivljeno. Zakon, ki ureja skrbništvo, prenese formalno odločanje za nekoga drugega, ne pravi pa, da človek, ki mu je

poslovna sposobnost odvzeta, nima možnosti odločati na te odločitve, celo nasprotno, zakon govori o tem, da mora skrbnik upoštevati voljo uporabnika (s čimer je priznано, da uporabnik še ima svojo lastno voljo).

Varuh človekovih pravic na svoji spletni strani opozarja, da Center za socialno delo poda predlog za odvzem poslovne sposobnosti le takrat, kadar je to nujno za varstvo pravic, koristi in zavarovanje osebnosti posameznika, sicer pa težijo k temu, da bi bilo odvzemov poslovne sposobnosti čim manj, zato če je le mogoče postavijo skrbnika za poseben primer (Varuh človekovih pravic).

Zdi se nama prav, da centri niso pripadniki instituta odvzema poslovne sposobnosti in da se raje poslužujejo drugih opcij. Flaker (2012: 113) meni, da so službe, ki so zavezane k izvrševanju zakonov (tudi centri za socialno delo), velikokrat s strani zakona omejene pri reševanju stisk ljudi. Zato je nujno potrebno, da uslužbenci avtonomno, etično in strokovno presodijo, ali je v konkretnem primeru zakon morda nesmiselen ali celo zatiralen. Avtor meni, da socialni delavci nismo nad zakonom, ali pod njim, niti mu nismo podrejeni, temveč lahko zakone malo prilagodimo oziroma malo pogoljufamo, seveda v korist ljudem oziroma uporabnikom.

Postopek odvzema poslovne sposobnosti vodi sodišče, in sicer presoja, ali je oseba zmožna odločati tako, da ravna sebi v korist in da sebi in drugim ne povzroča hude življenjske in/ali premoženjske škode. Sodišče ugotavlja na podlagi mnenja sodnega izvedenca, katerega plača predlagatelj postopka – če se postopek začne na predlog sodišča, je to breme proračuna (Vrbnjak, 2013). Meniva, da glede na to, da so nosilci stroškov postopka predlagatelji, se morda v določenih primerih (predvsem svojci) ne odločajo za sprožitev postopka, če nimajo dovolj finančnih sredstev, da bi nosili stroške izvedenca. Meniva, da na ta način lahko nekdo ostane brez pomoči in zaščite. Čeprav se nama zdi, da odvzem poslovne sposobnosti ni primeren institut (ker osebam odvzema in ne dodaja), bi radi poudarili to, da institut ni dostopen vsakomur zaradi finančnega položaja.

Ena izmed strokovnih delavk s centrov za socialno delo je v intervjuju za Raziskavo glede nadgradnje skrbništva, ki jo je izvedel Inštitut Republike Slovenije za socialno varstvo leta 2013, povedala, da se s samim odvzemom poslovne sposobnosti nič ne doseže in reši, ampak to predstavlja le kup težav za strokovne delavce na centrih za socialno delo, uporabniki pa so razburjeni (Narat in Jesenovec 2013:375). Meniva, da je s tem lepo

opisala, da z odvzemom poslovne sposobnosti ne dosežemo enega izmed osnovnih namenov skrbništva, to je, da bi se ljudi usposobilo za samostojno življenje.

Druga strokovna delavka s centra za socialno delo pa je v (že omenjeni) raziskavi izjavila, da je sama izrecno proti odvzemu poslovne sposobnosti in da bi bilo potrebno te institute preformulirati tako, da bi človeku nekaj dodali in ne odvzeli. Povedala je tudi, da je pomembno omogočiti uporabniku čim bolj samostojno odločanje o svojem življenju, kar je možno z integrativnim pristopom reševanja problema. Pravi, da morajo v delovnem odnosu sodelovati vsi udeleženi tako uporabnik, skrbnik, strokovni delavec kakor tudi zunanji vpleteni, kot so predstavniki domov za stare, zdravstvenih institucij, nevladnih organizacij idr. (Narat, Jesenovec 2013: 376). S tem je potrdila, da bi bilo potrebno institut odvzema poslovne sposobnosti ukiniti in na novo vzpostaviti nov institut, ki bi omogočal, da bi se z vsakim uporabnikom posebej načrtovalo obliko, količino in način izvajanja pomoči ter zgolj za tiste naloge, ki jih oseba sama ne more opravljati. Gospa je s svojo izjavo lepo napeljala, da je potrebno uporabljati enega izmed osnovnih socialno delovnih elementov, to je »instrumentalna definicija problema«, ki pravi, da je potrebno k reševanju problematike pristopiti skupaj z uporabnikom in nikakor brez njega.

Mednarodni trendi na področju skrbništva oz. odvzema poslovne sposobnosti gredo v smer odprave instituta odvzema poslovne sposobnosti. Države se nagibajo k paradigmatškemu premiku od jemanja moči uporabniku k njenemu dodajanju, kar utemeljujejo koncepti participacije, krepitve moči, individualizacija socialnovarstvenih storitev in drugi. Torej ne gre za iskanje rešitev v že vzpostavljenem sistemu storitev, temveč v sprotnem oblikovanju rešitev, ki bodo z upoštevanjem edinstvenosti posameznika odgovorile na njegove potrebe (Šugman Bohinc, Rapoša-Tajnshek, Škerjanc 2007: 12).

Dokler pa se institut odvzema poslovne sposobnosti ne ukine oziroma spremeni, pa se strinja s Tekavčičevo (2015: 72), ki meni, da je pred samim odvzemom poslovne sposobnosti potrebo preveriti, kako bo institut odvzema poslovne sposobnosti zaščitil osebo pred določenimi tveganji, ki bi se lahko pojavila, če bi oseba obdržala poslovno sposobnost. Kar z drugimi besedami pomeni, da je potrebno pretehtati količino koristi in škode, ki jo povzroči odvzem oz. ohranitev poslovne sposobnosti. Avtorica meni tudi, da je pred odvzemom poslovne sposobnosti potrebno izčrpati vse predhodne možnosti. V kolikor pride do uvedbe postopka odvzema poslovne sposobnosti je potrebno upoštevati načelo individualizacije odvzema poslovne sposobnosti in načelo sorazmernosti – to je, da

mora biti odvzem poslovne sposobnosti prilagojen posamezniku in da se ta uporablja za čim krajši čas.

1.4.2 Skrbništvo za poseben primer

Zupančič (1999: 171) pravi, da že samo ime pove, da gre pri skrbništvu za posebne primere za posebno obliko varstva. V tem primeru se osebe ne postavlja pod celovito varstvo, temveč se ji pripiše skrbnika le za določen obseg nalog.

Skrbništvo za poseben primer se lahko uvede na podlagi 211. člena ZZZDR (Ur. l. RS, št. 15/76) in za posameznika ne pomeni odvzema poslovne sposobnosti. Skrbnik za poseben primer se postavi osebi za določeno vrsto opravil.

Postopek v celoti izpelje center za socialno delo, največkrat na predlog svojcev, kake institucije (npr. doma za starejše) ali na lastno pobudo (Vrbnjak 2013).

ZZZDR (Ur. l. RS, št. 15/76) navaja odprt seznam primerov v katerih se sme osebo postaviti pod skrbništvo za poseben primer:

- osebi, ki je odsotna, ki nima znanega prebivališča in nima zastopnika,
- neznanemu lastniku premoženja, kadar je potrebno, da nekdo za to premoženje skrbi,
- pa tudi v drugih primerih, kadar je potrebno varovati pravice in koristi posameznika.

Vidimo, da se lahko skrbništvo za poseben primer vzpostavi v številnih primerih, saj zakon pušča odprt seznam.

Namen skrbništva za poseben primer je varstvo pravic in koristi posameznika ter skrb in opravljanje poslov v določenem obsegu in v imenu uporabnika (ZZZDR, Ur. l. RS, št. 15/76).

Center za socialno delo v postopku vedno zahteva zdravniško mnenje (praviloma psihiatra) in odloči na podlagi tega mnenja. V postopku pridobijo tudi mnenje vseh sorodnikov prvega dednega reda, če le-teh ni, pa morebitnih dedičev (Vrbnjak 2013).

1.4.2.1 Zloraba instituta skrbništva za poseben primer

Zloraba instituta skrbništva za poseben primer se zgodi v dveh primerih, in sicer kadar se uporabi namesto odvzema poslovne sposobnosti in kadar se uporabi za namestitev osebe v

institucionalno varstvo, proti njeni volji. Nekateri centri za socialno delo imajo interne dogovore, da ne sprožajo postopkov o odvzemu poslovne sposobnosti. Razlog za to je, da o tem odloča sodišče. Zato se raje poslužujejo postavitve osebe pod skrbništvo za poseben primer, kjer o skrbniku in vrsti skrbniških nalog odločajo sami. Problem je v tem, da se včasih s skrbništvom za poseben primer po vsebini nalog zelo približajo stalnemu skrbništvu, kar pa ni dobro. Zloraba instituta skrbništva se v praksi pojavlja tudi kadar bi radi nekoga namestili v institucionalno varstvo proti njegovi volji. Nekateri domovi za stare ne sprejmejo osebe v oskrbo proti njegovi volji, ko pa le-ta priloži dokumentacijo o nezmožnosti izražanja svoje volje (npr. odločbo skrbništva), je sprejet. Avtorja razloge za to pripisujeta zakonodaji, ki ne postavlja jasnih mej med stalnim skrbništvom in skrbništvom za poseben primer. Opozarjata pa tudi na problem, da se skrbništvo za poseben primer pogosto postavlja z namenom, da si nekdo drug (npr. dom za stare, zdravstvena ustanova in drugi) krije hrbet in da za svoja dejanja ne prevzeme odgovornosti (Narat in Jesenovec 2013: 379-380).

Meniva, da je nujno potrebno začeti institut skrbništva dojemati kot izvirno delovni projekt pomoči, kjer je multidisciplinarni tim nuja. Predvsem pa je pomembno, da se ponovno definira vloge v delovnem odnosu, prevzemanje odgovornosti ter fokus dela.

1.5 VLOGA SKRBNIKA

Kako pomembno funkcijo ima skrbnik v življenju osebe z ovirami, je po najinem mnenju odvisno od tega v kakšnem odnosu sta si bila še pred vzpostavitvijo skrbništva, koliko se skrbnik angažira za opravljanje skrbniške funkcije, koliko participira uporabnika v odločitve in od tega, kje oseba živi (v instituciji, pri skrbniku doma ali kje drugje).

Imenovanje skrbnika

Ko sodišče presodi, da nekdo potrebuje pomoč in podporo pri samostojnem življenju v obliki skrbništva, center za socialno delo izda odločbo v kateri imenuje skrbnika in opredeli njegove naloge in obseg pooblastil (ZZZDR Ur. l. RS, št. 15/76).

Vrbnjak (2013) piše, da se pri imenovanju skrbnika strmi k temu, da se svojci sami med sabo dogovorijo, kdo bo prevzel skrbniško funkcijo.

Navadno oseba z ovirami, za katero je sodišče odredilo institut skrbništva, potrebuje določen obseg pomoči tudi že pred uradno vzpostavitvijo skrbi. Mnogi skrbniki so tako

neformalni skrbniki že prej, saj so osebi pomagali pri določenih opravilih, brez kakršnekoli odločbe.

Pri izbiri skrbnika se išče takšno osebo, ki bo imela osebnostne lastnosti in sposobnosti, ki so potrebne za opravljanje nalog. Po zakonu oseba ne more postati skrbnik, če ji je odvzeta roditeljska pravica ali če ji je odvzeta poslovna sposobnost. Ravno tako ne more postati skrbnik oseba, čigar osebnostne lastnosti niso v skladu s koristmi uporabnika ali oseba za katero ne moremo pričakovati, da bo pravilno opravljala svoje dolžnosti. Če je uporabnik zmožen izraziti željo glede izbire skrbnika, potem pristojni center za socialno delo to upošteva. Ravno tako upošteva želje bližnjih sorodnikov, če je to v korist uporabnika (ZZZDR Ur. l. RS, št. 15/76).

Oseba, ki je izbrana za skrbnika, mora s tem soglašati in se s tem zaveže k vestni skrbi za osebo in varovanje vseh pravic, koristi in premoženja.

Strinjava se s Flakerjem (2012: 115), ki opozarja na to, da če ima nekdo formalno vlogo skrbnika in je odgovoren za sprejeto odločitev, to še ne pomeni, da je proces sprejemanja odločitev individualen in se v njega ne morejo vključiti tudi drugi predvsem pa človek za katerega gre.

ZZZDR (Ur. l. RS, št. 15/76) skrbniško funkcijo opredeljuje kot častno in prostovoljno. Vrbnjak (2013) pa dodaja, da je skrbniška funkcija tudi odgovorna in da zahteva čas, poleg tega pa nastajajo tudi določeni stroški.

Po najinem mnenju je skrbniška funkcija prostovoljna iz tega vidika, ker zakon ne zavezuje k sprejemu le-te. Vendar, če se postavimo v konkretno situacijo, da gre za sprejem skrbniške funkcije za bližnjega sorodnika, pa ni več tako zelo prostovoljna – meniva, da jo številni sprejmejo zaradi občutka, da morajo poskrbeti za svoje starše, sorojence ali druge bližnje osebe. Lahko pa se strinjava, da je funkcija odgovorna, saj odločati v imenu drugega (kljub participaciji osebe) ni hvaležno. Zagotovo zahteva funkcija tudi svoj čas, saj morajo skrbniki uskladiti svoje življenje (delovno in družinsko) z vsemi formalnimi in neformalnimi skrbniškimi nalogami.

Vrbnjak (2013) opozarja na to, da ljudje niso več pripravljeni prevzeti skrbniške funkcije in da se za to odločajo le še najbližji svojci. Tako so centri za socialno delo vse pogosteje v položaju, ko morajo sami sprejeti skrbniške naloge. To naredijo v primeru, ko oseba nima bližnjih ali pa preprosto ne najdejo skrbnikov. Narat in Jesenovec (2013: 376)

pišeta, da se tega poslužujejo iz razloga, ker je težko najti osebe, ki bi bile pripravljene postati skrbnik, saj ta funkcija zahteva precejšnjo angažiranost in odgovornost za izvedbo nalog, poleg tega pa skrbnik tudi kazensko odgovarja, če osebi povzroči škodo.

Center za socialno delo lahko odloči tudi tako, da ima oseba dva skrbnika. To je v primeru, ko se skrbniku (svojcu ali drugi osebi) omeji pooblastila ter center sam prevzame določen obseg nalog. Kar pomeni, da imata center in svojec deljeno skrbništvo in vsak opravlja svoj seznam nalog (ZZZDR Ur. l. RS, št. 15/76).

V primerih, ko center za socialno delo opravlja dolžnosti skrbnika ali določene skrbnikove naloge, lahko pooblasti druge strokovne osebe, da naloge opravijo v njihovem imenu in pod njihovim nadzorom (ZZZDR Ur. l. RS, št. 15/76). S takšnim pooblastilom imam tudi sama (Marjeta) izkušnje. Študijsko prakso sem opravljala na centru za socialno delo, kjer sem spoznavala tudi delo na področju skrbništva nad odraslimi osebami. Tekom svoje prakse sem imeli priložnost izvajati tudi določene skrbniške naloge preko pooblastila (pa čeprav še nisem imela status strokovne osebe). S pooblastilom, ki mi ga je napisala strokovna delavka s centra, sem na banki urejala plačilne transakcije (plačevala sem različne položnice, največkrat plačilo institucionalne oskrbe). Zanimivo je predvsem to, da sem opravljala transakcije v imenu nekoga, ki ga sploh nisem poznala in še huje z njegovim denarjem. Zato se sedaj sprašujeva, ali so bile o pooblastilu in mojemu dejanju osebe pod institutom skrbništva sploh seznanjene ali pa smo to naredili popolnoma brez njihove vednosti. Ne moreva si predstavljati, da bi z najinim denarjem razpolagal nekdo, ki ga v življenju sploh še nisva srečali. Meniva, da je v tem primeru zatajil nadzor nad opravljanjem skrbniške funkcije oziroma, kot piše Vrbnjak (2013) je prišlo do kolizije vlog centra za socialno delo – ki ima pristojnost, da izda odločbo, jo izvršuje in ima hkrati še funkcijo nadzornega organa. Kar pomeni, da nadzora v takšnem primeru praktično ni. Medtem ko funkcijo skrbnika (svojca) nadzira pristojni center za socialno delo, mora v določenih opravilih pridobiti njihovo soglasje.

Skrbnik uporabnika, ki je v institucionalnem varstvu (v vzgojnem, socialnem, zdravstvenem ali drugem zavodu), opravlja le tiste skrbniške naloge, katere zavod ne opravlja v okviru svoje redne dejavnosti (ZZZDR Ur. l. RS, št. 15/76). Meniva, da je to smiselno, hkrati pa je nujno sodelovanje med institucijo in skrbnikom. Jasno mora biti definirano, katere naloge izvaja institucija in v kakšnem obsegu oziroma bolje rečeno, kje so meje pristojnosti institucije in skrbnika. Meniva, da se v praksi lahko zgodi hipotetični

primer, ko je na papirju zapisano, da institucija skrbi za določeno nalogo, nato pa je uporabnik nesrečen glede izvajanja storitve in se potem skrbnik čuti dolžnega dopolnjevati storitev institucije, katere ni zapisane v odločbi skrbništva. Meniva, da se je potrebno glede teh zadev vnaprej dobro dogovoriti, da kasneje ne pride do razočaranja in slabe volje, oziroma je potrebno sprotno (skupno) načrtovanje nalog in storitev, saj življenje uporabnikov ni predvidljivo (ne moremo enkrat narediti dogovor in misliti, da bo ta dober za vselej). Pri dogovarjanju in reflektiranju sodelovanja je nujno v ospredje postaviti glas uporabnika.

Opravljanje s premoženjem osebe pod institutom skrbništva

Velikokrat se skrbništvo vzpostavi zaradi varovanja premoženja osebe, za katero se presodi, da z njim ne more opravljati racionalno in da bo delala v škodo sebi in/ali drugim. Po Zakonu o matičnem registru (Ur. l. št. 37/03) se postavitve pod skrbništvo zaznamuje v zemljiški knjigi.

Po ZZZDR (Ur. l. RS, št. 15/76) mora center za socialno delo osebi, ki ima premoženje in je postavljena pod institut skrbništva, določiti popis in oceno premoženja. Skrbniku je v določenem okvirju dovoljeno samostojno opravljati z njim in poslovati v njegovem imenu. Pri važnejših opravilih pa se mora posvetovati z uporabnikom, če je to mogoče. V določenih primerih pa potrebuje odobritev centra za socialno delo (npr. kadar gre za sklepanje poslov med uporabnikom in skrbnikom).

Tekavčič (2015: 70-71) pravi, da oseba, ki ji je odvzeta poslovna sposobnost, nima neposrednega dostopa do sredstev na osebnem transakcijskem računu. Pravi, da se v praksi to kaže tako, da oseba nima osebne bančne izkaznice – torej ji je dvigovanje denarja na bančnem avtomatu in na enotah banke onemogočeno. Po odvzemu poslovne sposobnosti oz. na podlagi skrbniške odločbe bančni račun osebe dobi status t. i. pupilne vloge (to je osebni transakcijski račun z omejenim poslovanjem). Tako je dvig gotovine mogoč le skrbniku in le na matični enoti banke.

Oseba pod skrbništvom tako ne more samostojno opravljati s svojim premoženjem in denarjem. Vsaka njegova poteza je nadzorovana, in ne le to, za vsak evro se mora dogovarjati s skrbnikom. Ne predstavljava si, da bi midve morali za vsak porabljen evro nekomu pojasnjevati, kje in kako sva ga porabili. Meniva, da bi moral biti določen delež njegovega denarja na razpolago samo njemu, da z njim naredi kar hoče, brez da bi za to

bilo potrebno komu karkoli pojasnjevati (brez nadzora). Za preostali delež pa bi morala oseba imeti participacijo, da ima glavno besedo glede svojega denarja in premoženja. V primeru, da bi skrbnik zaznal, da oseba s svojim načinom razpolaganja povzroča škodo, bi bilo potrebno ukrepati (npr. začasno se mu omeji avtonomno razpolaganje in se mu določi nižjo vsoto s katero lahko samostojno razpolaga ali bi morda bil dovolj že pogovor z osebo, za kar bi bilo potrebno skrbnike usposobiti).

Skrbniško poročilo

Skrbnik je enkrat letno (ali kadar tako zahteva center za socialno delo) primoran centru za socialno delo posredovati skrbniško poročilo. Iz njega mora biti razvidno, da za uporabnika skrbi in da dela v njegovo korist glede zdravstvenega stanja, vzgoje, izobraževanja oz. da skrbi za vse kar uporabnik potrebuje. Poročilo mora vsebovati tudi podatke o upravljanju in razpolaganju uporabnikovega premoženja, o njegovih dohodkih in izdatkih ter končno stanje premoženja. Naloga centra za socialno delo pa je, da skrbno pregleda poročilo skrbnika in da po potrebi naredi vse kar je potrebno, da zavaruje koristi uporabnika (ZZZDR, Ur. l. RS, št. 15/76).

Kolikor sva imeli priložnost videli končna poročila, se nama zdi, da so večinsko zapisana po liniji najmanjšega odpora – skrbniki napišejo le tisto, kar je nujno in velikokrat nesistematično. Sprašujeva se, čemu je tako? Ali skrbniki nimajo časa za pisanje, ali morda niso usposobljeni za pisanje? Po najini presoji bi lahko bilo, da je skrbnikom pisanje končnega poročila odveč, da jim vzame dragoceni čas in možno je, da se tudi sami sprašujejo, ali kdo resnično pregleda njihova poročila ali gre zgolj za formalnost, ki mora biti v primeru inšpekcijskega nadzora centra za socialno delo (samo, da si zaščitijo hrbet).

Meniva tudi, da končno poročilo ni vedno merilo dobrega opravljanja skrbniških nalog – ni nujno, da je dobro napisano poročilo odraz dobre prakse in obratno, da je slabše poročilo pokazatelj slabega opravljanja skrbniških nalog. Zato bi center za socialno delo moral imeti vzpostavljene tudi druge mehanizme, s katerimi bi opravljal nadzorniško funkcijo. Predlagava redna srečanja ter pogovore tako z uporabniki in skrbniki kot tudi delo na terenu (obiskovanje uporabnikov in skrbnikov).

Povračilo stroškov in nagrada

Skrbnik je po ZZZDR (Ur. l. RS, št. 15/76) upravičen do povračila stroškov, ki so nastali tekom skrbi za uporabnika. Stroški izvajanja skrbniških nalog se krijejo iz dohodkov in

premoženja uporabnika, iz sredstev oseb, ki so ga dolžne preživljati in proračuna Republike Slovenije.

Meniva, da so viri kritja nastalih stroškov skopi in da bi bilo potrebno raziskati nove vire ali pa jih na novo vzpostaviti. Sprašujeva se, kaj se zgodi, če osebe pod skrbništvom in druge osebe, ki so jo po zakonu dolžne preživljati, nimajo zadostnih svojih finančnih sredstev za življenje? Zanima naju, koliko dejansko dobijo iz državnega proračuna in če je ta znesek zadosten za preživetje ter kolikšno kvaliteto življenja si lahko s tem zagotovijo?

Zmoti naju tudi dejstvo, da mora skrbnik, če želi pridobi povračilo stroškov vložiti zahtevek v katerem definira višino stroškov in utemeljiti porabo. Kar pomeni, da če skrbnik ne vloži zahtevka ostane brez sredstev, ki mu pripadajo. Glede na to, da se v praksi pojavljajo primeri, ko skrbniške naloge prevzemajo in opravljajo bližnji sorodniki, meniva, da se dogaja, da zaradi tega ne zahtevajo povračila nastalih stroškov, češ da je njihova dolžnost sorodnika preskrbeti tudi finančno. Poleg tega pa skrbniki verjetno tudi ne beležijo vseh nastalih stroškov (npr. potni stroški).

Center za socialno lahko skrbnika tudi nagradi za opravljanje skrbniških nalog (ZZZDR, Ur. l. RS, št. 15/76). Meniva, da je tovrstne stimulacije premalo. Če bi država skrbnike za dobro opravljeno delo več nagrajevala, se centri za socialno delo ne bi srečevali s tako veliko problematiko iskanja skrbnikov. Zavedava se, da bi skrbnikom morali biti stimulatorji predvsem drugi dejavniki (npr. dobro počutje uporabnika) in ne denar. Ampak priznati si moramo, da je denar pogosto razlog za odločitev o prevzemu določenih nalog in odgovornosti.

V primeru, da skrbnik svoje delo opravlja nepravilno ali malomarno, mora povrniti škodo, ki je posledično nastala (ZZZDR, Ur. l. RS, št. 15/76). Glede na to, da skrbniki niso deležni usposabljanj za skrbniške naloge se sprašujeva, kakšno je pravilno ravnanje skrbnika oz. kako mora skrbnik ravnati, da bo ravnal pravilno? Kateri so kriteriji za pravilno opravljanje naloge? Ni natančne definicije kako naj bi skrbnik deloval v največjo korist uporabnika niti ni varoval, ki bi to pravico uporabnika branila. Strinjava pa se s tem, da mora skrbnik v primeru malomarnosti prevzeti svoje odgovornost in povrniti škodo.

Razrešitev skrbništva

Pobudo za razrešitev skrbnika lahko po ZZZDR (Ur. l. RS, št. 15/76) poda sam skrbnik ali center za socialno delo. Slednji odredi prepoved opravljanja skrbniških del, če ugotovi, da

je bil skrbnik pri svojem delu bodisi malomaren bodisi je zlorabil svoj položaj ali če je leta ogrožal koristi uporabnika.

Opazimo lahko, da uporabnik ni omenjen in ne more podati pobude za razrešitev skrbnika. Meniva, da je on ključna oseba in da bi moral imeti to pravico (če je zmožen opraviti to nalogo, bi mu morali to pravico priznati).

Po ZZZDR (Ur. l. RS, št. 15/76) uporabnik lahko poda ugovor zoper skrbnika (če je to zmožen), le-tega rešuje organ prve stopnje – pristojni center za socialno delo. Ugovor lahko podajo še uporabnikovi sorodniki, pristojni organi in strokovne institucije. V primeru, ko je skrbnik center za socialno delo in je ugovor zoper njega, ga razrešuje organ druge stopnje.

1.5.1 Zagovornik

Zakon ne definira, kakšen mora biti skrbnik in kakšne so njegove naloge, niti ne definira kakšna ima pooblastila, pravice in dolžnosti. Zato lahko v praksi srečamo zelo različne odnose med skrbnikom in osebo pod skrbništvom – nekateri skrbniki se zelo angažirajo, se trudijo in so v stiku z osebo vsakodnevno, drugi naredijo le najnujnejše, tretjih pa uporabniki sploh ne poznajo in so za njih nepomembni, ker z njimi nimajo stika. Meniva, da skrbniki niso dovolj informirani o tem, kaj se od njih pričakuje, niti ta pričakovanja niso enotna za vse, saj jih zakon ne opredeljuje. Potrebno bi bilo postaviti standarde in minimum, ki bi ga morali skrbniki s svojim delom dosegati, če želijo še naprej ostati skrbniki. Pomemben je tudi način sodelovanja z uporabnikom, za katerega bi jih bilo potrebno usposobiti – da so empatični, da delajo v korist uporabnika, da so usmerjeni v rešitve in ne v probleme, da delajo iz perspektive tukaj in zdaj itd. Pri tem pa se je potrebno zavedati, da dobro opravljanje skrbniške naloge zahteva veliko angažiranja, zavzemanja, morda tudi odpovedovanja svojim željam, potrebam, hobijem. Ko nekdo postane skrbnik, se mu življenje precej spremeni, ne samo njemu, temveč tudi njegovim bližnjim. Meniva, da se ljudje ravno zaradi omenjenih razlogov ne upajo sprejeti skrbniške funkcije. Zato bi jih bilo treba opogumiti, jih stimulirati in za njihovo delo usposobiti in pa tudi nagraditi. Zavedati se je potrebno, da ni vsakdo sposoben nekoga v najboljši meri zastopati v vseh pozicijah in na vseh področjih (na primer v zadevah glede dedovanja, nepremičnin in drugo). Zato je potrebno pri izbiri skrbnika upoštevati tudi želje, potrebe in morebitne strahove skrbnika ter mu omogočiti sprejem le tistih skrbniških nalog, za katere je

pripravljen in se čuti sposobnega, za druge naloge pa bi se postavil drugi skrbnik – morda tudi osebe, ki so strokovnjaki s področja, za katero je skrbništvo potrebno.

Poglavje o zagovorništvu sva vključili, ker se nama zdi, da bi bilo skrbnike potrebno informirati in usposobiti, da s sprejemom skrbniške naloge ne postanejo le nekdo, ki dela nekaj za nekoga, ampak postanejo tudi zagovorniki v polnem pomenu besede. Tekavčičeva (2015: 80) meni, da poznavanje pravno formalnih temeljev in pravnih postopkov ni dovolj za uspešno delo zagovornika, temveč je potrebno nekaj več. Zagovornik se mora zavedati osnovnih človekovih pravic in mora biti v prvi vrsti človek, ki spoštuje dostojanstvo in integriteto drugega.

Flaker (2012: 71) meni, da je zagovorniška vloga osnovana na tradicionalnem boju za emancipacijo ljudi, ki so postavljeni na rob družbe, in je namenjena zastopanju interesov ljudi, ki nimajo »pravice glasu«. Biti zagovornik je odvetniška in zastopniška drža, ki ustvari polnopravne člane družbe oziroma nadomesti primanjkljaje, ki onemogočajo, da bi ljudje dosegli ta položaj. Biti zagovornik je strokovna vloga, ki upošteva perspektivo moči in si prizadeva za krepitev družbenega položaja posameznika.

Biti skrbnik v vlogi zagovornika pomeni, da je med skrbnikom in uporabnikom vzpostavljen odnos, ki traja in kjer je uporabnik polno participiran pri vseh odločitvah. Gre za odnos iz perspektive socialno delovnih načel, kjer se ne sme nič zgoditi brez uporabnika in njegove privolitve.

Flaker (2003: 39) meni, da si zagovornik prizadeva za zaščito in uveljavljanje pravic uporabnika, uveljavljanje njegovih dejanskih želja, potreb, aspiracij v vseh postopkih. To pomeni, da zagovornik deluje v zavezništvu z osebo, pod njenim pooblastilom in z njeno vednostjo.

Lamovec (1998: 143) meni, da je uporabniku potrebno omogočiti aktivno udeležbo na način kot sam želi. Navaja (2006: 229) še, da morajo uporabniki pridobiti moč in enakovreden položaj v delovnem odnosu. Po Flaker in Lamovec (1993: 41) je zagovorniški cilj opolnomočenje in emancipacija.

Flaker in Lamovec (1993:47) pišeta o intenzivnem stiku med skrbnikom in osebo za katero opravlja zagovorniško nalogo, saj mora biti le-ta prepričan da ga skrbnik ne bo pustil na cedilu. Vedeti mora, da se lahko kadarkoli obrne po pomoč.

Lamovec (2006: 241) meni, da uporabniki od svojega zagovornika pričakujejo, da pozna njihov življenjski slog in aktivnosti v vsakdanjem življenju, da vidi njihove močne točke in opozarjajo institucije na to, da še vedno zmorejo določeno mero samostojnosti. Uporabniki imajo občutek, da institucije o njih nimajo ustvarjene prave slike, da jih vidijo v slabši luči in ocenjujejo slabše, kot dejansko je. Pričakujejo, da se bodo v teh situacijah lahko obrnili na zagovornika, ki bo poizkušal instituciji osvetliti sliko iz drugega zornega kota. Uporabnikom ni tako pomembna uresničitev želja, ampak to, da so upoštevani in da so njihove temeljne pravice upoštevane.

Značilnosti zagovorniške vloge (Flaker 2003: 41):

- izhajati iz dejanskih interesov in želja posameznika,
- ustvariti vednost glede na analizo stvarnosti,
- poudarjati pravice in preprečevati krivice,
- zagovornik dobi pooblastilo od posameznika ali konkretne skupine ljudi,
- je usmerjen v nepravilnosti in krivice v družbi,
- obravnava osebo na način hendikepa, se pravi, da hoče zanj izboriti prednosti, ki jih je oseba izgubila in to počne na način izmenljivosti vlog.

Delati iz perspektive zagovorništva je delati po elementih zagovorništva, ki sta jih oblikovala Flaker in Lamovec (1993: 41-42):

- izgradnja zaupanja,
- potrjevanje,
- podpora,
- spreminjanje podobe,
- spodbujanje samostojnosti in občutka nadzora,
- zagotavljanje zakonske zaščite in
- pomoč pri konkretnih nalogah.

Vidimo lahko, da je pomembno delati na medsebojnem odnosu, da se med udeležencema vzpostavi vez zaupanja, ki je po najinem mnenju osnova za dobro sodelovanje. Iz elementov zagovorništva lahko razberemo, da je pomembno, da je v ospredju oseba z ovirami, njen glas in delo v njeno korist. Predvsem se nama zdi pomembno spodbujati samostojnost osebe in občutek, da je zmožna nadzorovanja svojega življenja. Kar pomeni,

da je ena izmed nalog skrbnika spodbujanje in usposabljanje osebe za samozagovorništvo, ki je po mnenju Lamovec (1998: 161) temelj za vse druge oblike zagovorništva.

To, da skrbnik usposablja svojega uporabnika za samostojno življenje ni lahka naloga in mora biti za to usposobljen tudi sam. Lamovec (1998: 161) meni, da samozagovorništvo lahko udejanjimo z raziskovanjem življenjskega sveta uporabnika in iskanjem virov njegove moči, talentov, znanj, izkušenj in drugega, kar bi nas lahko pripeljalo do zelenega izida.

Meniva, da je z osebo potrebno narediti načrt, kjer bi opredelili, s katerimi viri oseba razpolaga in na kakšen način jih lahko uporabi za doseg cilja – to je samostojno življenje (če uporabnik opredeli ta cilj kot zelen). Potrebno bi bilo definirati, kaj za osebo pomeni samostojno življenje in na katerih področjih si lažje predstavlja samostojnost in na katerih težje. Pri tem bi bilo potrebno pogledati tudi morebitne ovire, ki nas lahko porinejo nazaj v stari vzorec delovanja, to je v odvisnost od drugih. Zato je potrebno postaviti nekakšne varovalke, ki omogočajo, da oseba ne zdrsne v stari vzorec delovanja. Zavedati se je potrebno, da se ljudje v starem vzorcu delovanja počutijo varne, pa čeprav je morda slab. Ljudje se velikih sprememb v življenju bojijo. Zato je potrebno, da ima oseba ob tako pomembni prelomnici življenja oporo in podporo ljudi ter da so njegovi uspehi vidni tudi skupnosti, v kateri živi, kar mu da nove moči za doseg cilja, biti samostojen.

Vloga skrbnika v zakonu (ZZZDR) ni opredeljena, kot bi bilo potrebno. Dokler se ta situacija ne uredi in tudi, ko se morebiti, kdaj bo, se nama zdi pomembno, da se vsako osebo, ki se ji postavi skrbnika vpraša kakšnega skrbnika bi si želela (če se je seveda zmožna izjaviti). To pa ne sme biti le enkratno dejanje ob sami postavitvi skrbnika, ampak bi bilo potrebno osebo večkrat na določene intervale vprašati po tem kakšnega skrbnika si želi oz. kaj skrbnik dela dobro in kaj bi bilo potrebno spremeniti – saj se želje ljudi skozi čas spreminjajo, ali pa oseba opazi, da na katerem področju ne potrebuje več pomoči skrbnika, na drugem pa bi bilo dobro da bi imel podporo, kjer je morda trenutno nima ali pa jo ima premalo. Meniva, da je potrebno sprotno spremljanje, reflektiranje in prilagajanje potrebam ter željam osebe.

1.5.1.1 Sočasno opravljanje skrbniške in zagovorniške vloge

Flaker (2012: 70) ločuje med vlogo skrbnika in vlogo zagovornika, saj meni, da skrbnik gleda na interese, kot jih razume družba, zagovornik pa krepi glas, katerega se ne sliši. Avtor (2003: 39) meni, da je biti skrbnik pokroviteljska vloga, saj si le-ta zavzema za navidezne interese posameznika, torej za tisto blaginjo, ki bi jo oseba imela, če bi jih bila sposobna izraziti ali če bi ji priznali status, da jih je sposobna izraziti. Kar pomeni, da skrbnik dela za nekoga, ne pa skupaj z njim in morda celo proti dejanskim hotenjem osebe.

V spodnji tabeli so vidne še druge razlike med skrbniško in zagovorniško funkcijo (Flaker: 2012: 71)

Tabela 1.1: Skrbništvo vs. zagovorništvo

	SKRBNIŠKA VLOGA	ZAGOVORNIŠKA VLOGA
interesi	virtualni	dejanski
vednost	apriorna	naknadna, temelji na konkretni situaciji
pooblastilo	od obče družbe	od posameznika, konkretne skupine
napaka	znotraj posameznika	v družbeni ureditvi
lik uporabnika	tujec, otrok	odsoten posameznik, hendikep

Flaker (2003: 40) meni, da izvajanje zgolj skrbniške funkcije ni po načelih socialnega dela.

Meniva, da skrbnik lahko dela hkrati tudi kot zagovornik, če pristopi v odnos osebno in empatično. Meniva celo, da bi bil takšen pristop priporočljiv, saj bi s tem načinom delovanja dal v ospredje uporabnika, mu dal moč, vpliv, kompetentnost, glas in občutek biti vreden, pomemben in spoštovan.

Flaker (2003: 40) meni, da ne glede na to, koliko smo prisiljeni izvajati skrbniško funkcijo, da jo moramo dopolnjevati z zagovorniško in uveljaviti dejanski pogled uporabnika.

Flaker (2012: 71-73) meni, da je protislovje med zagovorniško in skrbniško funkcijo rešljivo na več načinov. Prvi način je z ločitvijo vlog, to je, da en član tima zavzame vlogo skrbnika, drugi pa vlogo zagovornika. Drugi način je, da se odkloni vlogo skrbnika (na primer, ko center za socialno delo že tako in tako zavzema pokroviteljsko držo). Tretji način je opravljanje obeh vlog hkrati, kjer je v ospredju uporabnik, delo v njegovo korist (kjer prevladuje zagovorniška vloga).

1.6 CENTER ZA SOCIALNO DELO V VLOGI SKRBNIKA

Kot sva že navedli centri za socialno delo nemalokrat sprejmejo in izvajajo skrbniške naloge, saj je ponudba skrbnikov skromna.

Narat in Jesenovec (2013: 377) opozarjata na tri težave, kadar strokovni delavec na centru za socialno delo opravlja skrbniško funkcijo:

- strokovni delavec nima dovolj časa za neposreden stik z uporabnikom oz. svojim uporabnikom,
- obstaja nasprotje interesov, saj gre za dvojno vlogo centra za socialno delo, kjer je ista oseba izvajalec in nadzorni,
- center je postavljen v položaj, da izbere skrbnika, pri tem pa se soočajo s problematiko majhnega kroga potencialnih skrbnikov in zato se zgodi, da izberejo nekoga, ki ni nujno najboljši (ne dela v najboljšo korist uporabnika), sam pa zaradi velikega obsega dela ne more prevzeti še ene skrbniške naloge.

Meniva, da tovrstna obstoječa praksa ni po merilih socialno delovnega pristopa, saj je neosebna in uporabniku ne pristopi individualno. Sprašujeva se, ali strokovni delavci sploh pridejo v neposreden stik z uporabnikom, ali odnos sploh obstaja in če ja, kakšen je?

Flaker (2003: 40) meni, da kadar socialni delavec opravlja skrbniško funkcijo, da ne dela socialnega dela, saj je le-ta v nasprotju s temeljno zahtevo socialnega dela in prakso, ki deluje skupaj z uporabniki in ne namesto njih ali celo proti njim.

Tekavčičeva (2015) opozori na problem, da center za socialno delo svojim uporabnikom ni na voljo neprestano, temveč je dostopnost vezana le na delovni čas organa oz. še huje, strankam je dostopen le ob uradnih urah. Zato avtorica opozori na hipotetični primer, ko bi nekdo v petek ob treh popoldne, ko je center za socialno delo zaprt, potreboval denar oziroma gotovino, ker bi rad šel za vikend na morje ali pa šel zvečer na koncert. V takem primeru oseba ne more priti do svojega denarja takoj, zaradi nedosegljivosti centra za socialno delo. V najboljšem primeru bi ta oseba dobila denar v ponedeljek ali pa morda še kasneje, v sredo. To ljudi potisne, da si denar izposodijo ali pa ostanejo doma. Tekavčičeva meni, da bi center za socialno delo v primerih, ko izvaja skrbniške naloge moral biti dostopen tudi izven delovnega časa organa, se pravi tudi popoldne, za vikende in praznike. S slednjo mislijo se tudi midve strinjava.

Lukač (2006) odnos centra za socialno delo do oseb pod skrbništvom, predvsem do oseb pod stalnim skrbništvom, opisuje kot pokroviteljski in zaščitniški, saj se odločitve, ki naj bi jim koristile, sprejemajo brez njihove navzočnosti.

Narat in Jesenovec (2013: 377) menita, da če je pretrgana vez med uporabnikom in skrbnikom, potem so posledično onemogočeni tudi vsi elementi delovnega odnosa, o katerih govori Gabi Čačinovič Vogrinčič v knjigi *Vzpostavljanje delovnega odnosa in osebne stika*.

Pogoj za vzpostavitev delovnega odnosa je Andersonov (1993) koncept »sonavzočnosti«, ki temelji na pristopu »tukaj in zdaj«. Kjer ni stika med uporabnikom in strokovnim delavcem, tudi ne more priti do definicije problema in iskanja rešitev oz. elementa delovnega odnosa »instrumentalna definicija problema in soustvarjanje rešitev« po Lüssi (1990). Glas uporabnika je prezrt, neslišen in niti nima možnosti odprtega prostora, kjer bi lahko izrazil svoje želje, potrebe, interese in drugo (Čačinovič Vogrinčič 2005: 9-15).

Tekavčič (2015: 66) opozarja še na problem nezaupanja centru za socialno delo in izražanje nezadovoljstva glede njihovega dela (tudi glede izvajanja skrbniških nalog). Razlog za to vidi v tem, da center za socialno delo ne nudi dovolj dobrih, kvalitetnih in zadostnih storitev ter podpore ljudem, ki jo potrebujejo. Poleg tega se ne poslužujejo, da do uporabnikov pristopajo v vlogi zagovornika in premalo strmiijo k temu, da bi vsem ljudem bile omogočene pravice in svoboščine, ki so zapisane v mednarodnem pravu. Velikokrat se zgodi, da kršijo etične kodekse, ki jih zavezujejo.

1.6.1 Preobremenjenost strokovnih delavcev na centrih za socialno delo

Pogosto prevzemanje in opravljanje skrbniške funkcije vodi v preobremenjenost strokovnih delavcev na centrih za socialno delo.

Avtorja Narat in Jesenovec (2013: 376) navajata statistične podatke, ki kažejo, da se število oseb pod skrbništvom povečuje – to velja predvsem za skrbništva za posebne primere nad odraslimi, kjer je bilo leta 2008 takšnih primerov 2866, leta 2012 pa že kar 6433. Vrbnjak (2013) pa navaja, da je v Sloveniji leta 2008 imelo stalnega skrbnika 1399 odraslih ljudi, leta 2012 pa 1527 ljudi.

Center za socialno delo Ljubljana Bežigrad je v letnem poročilu za leto 2014 zabeležil, da so dne 31. 12. 2014 zabeležili 102 odrasli osebi pod skrbništvom zaradi odvzete poslovne

sposobnosti (20 oseb ima delno odvzeto poslovno sposobnost). V 44 primerih neposredne skrbniške naloge izvaja Center, ostalim 58 osebam pa je skrbnik nekdo izmed sorodnikov, razen v dveh primerih, ko je skrbnica osebi strokovna delavka posebnega socialno varstvenega zavoda. S tem opozarjajo na porast števila oseb pod skrbništvom. Prav tako tudi narašča število primerov v katerih neposredne skrbniške vloge prevzemajo sami. Ob koncu leta 2010 je center pod stalnim skrbništvom spremljal 56 oseb, ob koncu leta 2011 70 oseb, ob koncu leta 2012 84 oseb, ob koncu leta 2013 95 oseb in ob koncu leta 2014 102 osebi (Letno poročilo Centra za socialno delo Ljubljana Bežigrad za leto 2014).

Še bolj bizarni podatki pa so glede skrbništva za poseben primer. In sicer je Center za socialno delo Ljubljana Bežigrad v letu 2014 rešil 217 zadev skrbništev za posebni primer, devet primerov pa dne 31. 12. 2014 še ni bilo zaključenih. Imenovanih je bilo 187 skrbnikov za posebni primer, od tega je Center prevzel vlogo skrbnika za posebni primer v 15 primerih. Skrbnik za posebni primer je bil v letu 2014 na novo postavljen kar 123 osebam (Letno poročilo Centra za socialno delo Ljubljana Bežigrad za leto 2014).

Opozoriti pa je potrebno še na to, da število vzpostavljenih skrbništev še ne podaja najboljšega prikaza obremenjenosti, saj vsak primer posebej vsebuje svoj obseg nalog, ki jih mora skrbnik (strokovni delavec centra) opravljati.

Drugi faktor obremenitev strokovnih delavcev pa je sama narava dela, saj področje skrbništva zahteva širok obseg znanj, ne le socialno delavnih, temveč tudi pravnih. Na nekaterih centrih za socialno delo je na tem področju že zaposlen pravnik, ni pa to povsod. Meniva, da je na področju skrbništva potrebno sodelovanje obeh izobrazbenih profilov. Tako bi morali na vseh centrih za socialno delo na področju skrbništva zaposliti tako pravnika kot socialnega delavca, ki bi delovala kot tim in s tem bi omogočili ustrezno zaščito pravic uporabnikov.

Opozoriti pa je potrebno tudi na to, da so centri za socialno delo, ki imajo v svoji regiji institucijo, kjer so segregirane osebe pod institutom skrbništva, še bolj obremenjeni s primeri skrbništva in prevzemanjem te naloge. Kajti dogaja se, da je oseba na primer iz Metlike preseljena v institucijo v okolici Sevnice. Ta oseba je bila pred prihodom v zavod vezana na metliški center za socialno delo, po preselitvi pa zadevo začne voditi center za socialno delo Sevnica. Po možnosti v sklopu okoliščin prevzamejo še skrbniško nalogo. Kar pomeni, da Center za socialno delo Sevnica gospe/gospoda sploh ne pozna, niti ona njih, ampak za njo opravljajo življenjsko pomembne zadeve. Potrebno je vedeti, da je

takšnih primerov veliko in da so centri za socialno delo, ki imajo v svojem kraju institucijo bolj obremenjeni s skrbniškimi nalogami, kot centri, ki takšne institucije nimajo v svoji krajevni pristojnosti.

1.7 ODNOS MED CENTROM ZA SOCIALNO DELO IN SKRBNIKI

Center za socialno delo premalo pozornosti daje skrbnikom, ki opravljajo pomembno vlogo in bi pri tem potrebovali pomoč in podporo.

Narat in Jesenovec (2013: 377-379) rešitev vidita v tem, da bi bilo potrebno zagotavljati ustrezna izobraževanja ter timski pristop k razumevanju in reševanju vsakega primera posebej (seveda skupaj z uporabnikom). Konkretno to pomeni, da bi morali organizirati obvezna usposabljanja za skrbnike, ki bi bila razdeljena na dva dela. V prvem delu bi strokovni delavci s centrov za socialno delo (socialni delavci in pravniki) seznanili skrbnike z osnovami področja skrbništva – pomen, namen, zakonodajna ureditev ipd. V drugem delu pa bi se bolj konkretno usmerili na problematiko posameznega primera. V tem delu usposabljanja bi k izvajanju pristopili tudi zunanji strokovnjaki (npr. če bi oseba imela težave v duševnem zdravju, bi bil predavatelj lahko strokovnjak na področju duševnega zdravja ali predstavnik nevladne organizacije, ki dela na tem področju, strokovni delavec iz zdravstva, psihiatrije ipd.). Tako bi skrbniki pridobili izkušnjo o lastni kompetentnosti za opravljanje skrbniških nalog. V tem delu usposabljanja ne bi nihče imel bolj ali manj pomembne vloge, ampak bi vsi udeleženi skupaj z uporabnikom soustvarjali rešitve, ki bi bile v korist vsem. To pa je izvedljivo le, če se razbremeni strokovne delavce s centrov, tako da se zmanjša število neposrednih skrbništev. Skrbniške naloge bi morale prevzeti druge osebe, za to pa bi jih bilo potrebno ustrezno motivirati. Motiviralo bi se jih lahko tako, da se jim ponudi usposabljanja, zagotovi sredstva za povrnitev nastalih stroškov in izplača simbolno nagrado. Avtorja pravita, da bi bilo najbolje, da bi skrbniške naloge prevzemale osebe iz socialne mreže osebe. Kadar pa skrbnika iz te mreže ni moč dobiti, pa bi bilo dobro oblikovati dva seznama skrbnikov. Prvi seznam bi obsegal osebe, ki bi bile pripravljene in usposobljene za prevzem lažjih skrbništev (npr. za oskrbne zadeve, kot je plačevanje položnic). Drugi seznam skrbnikov pa bi vključeval strokovnjake različnih izobrazbenih profilov, ki bi bili za opravljene skrbniške funkcije ustrezno plačani. Ta seznam bi bil za zahtevnejše primere skrbništev, predvsem skrbništva za poseben primer. Kajti, v primeru, ko oseba potrebuje skrbnika na področju trga nepremičnin, je

dobro, da to funkcijo prevzame strokovnjak iz tega področja, ki ima dovolj znanja, da lahko prevzame odgovornosti. Kot »plan b«, če ideja o seznamih skrbnikov ne bi bila uresničujoča navajata, da bi bilo potrebno zagotoviti s strani države sredstva, da bi ljudje lahko najeli ustreznega strokovnjaka, ki bi jih zastopal v določenih primerih.

Strinjava se z idejo o informiranju, usposabljanju in nagrajevanju (motiviranju) skrbnikov. Meniva, da so trenutno skrbniki v veliki meri prepuščeni sami sebi in svoji presoji o tem, kako delati v korist uporabniku. Prepričani sva, da bi jih bilo potrebno usposobiti za delo in v naprej načrtovati, kako reagirati v določenih situacijah. Pomembno se nama zdi, da bi center bil skrbnikom na voljo v oporo vsak trenutek – tudi za vikende, praznike.

Tudi ideja glede izbire skrbnika (iz socialne mreže in seznamov ali najem strokovnjaka) se nama zdi zelo dobra. Omogočiti je potrebno, da bi se skrbnik sam odločil za katere naloge je pripravljen nuditi skrbništvo (za katere se čuti kompetentnega in za katere se bo čutil po usposabljanju). Pri določenih specifičnih nalogah, kjer je potrebno veliko strokovnega znanja z različnih področji, pa se nama zdi prav, da te funkcije prevzame usposobljen strokovnjak. Pri tem pa mora biti nadzor izvajanja tega odnosa med strokovnjakom in uporabnikom – da ni pokroviteljskega odnosa, ampak da je uporabnik udeležen pri odločanju (kar pomeni, da mora strokovnjak znati strokovna znanja prevesti v jezik uporabnika, da mu je razumljiv in skupaj oblikujeta odločitve, ki so v najboljšo korist osebe).

1.8 SPREMEMBE NA PODROČJU SKRBNIŠTVA SO NUJNE: Koncept delovnega odnosa pri nadgradnji instituta skrbništva

V Sloveniji se že kar nekaj časa kaže potreba po spremembi oziroma nadgradnji instituta skrbništva. Strokovni delavci s centrov za socialno delo opozarjajo na nujne spremembe, ki pa so do sedaj ostale zgolj zapisane na papirju.

Narat in Jesenovec (2013: 373) kot ključni problem na področju skrbništva vidita, da trenutna praksa izvajanja skrbništva ne temelji na dognanjih socialnega dela.

Gabi Čačinovič Vogrinčič in drugi (2005: 9-10) pravijo, da ravnati na socialno delavni način pomeni vzpostaviti delovni odnos in izvajati izvirno delovni projekt pomoči z vsemi vpletenimi osebami. Ta koncept poudarja sodelovanje in soustvarjanje med vsemi

udeleženi v skupnem projektu, se pravi med vsemi, ki lahko definirajo določen problem in prispevajo delež k rešitvi.

Narat in Jesenovec (2013: 373) pravita, da bi se ideja koncepta Čačinovič Vogrinčič na področju skrbništva lahko realizirala kot multidisciplinarni pristop soustvarjalnega odnosa med socialnimi delavci s centra za socialno delo, uporabnikom, drugimi vpletenimi (npr. ljudmi, ki so pomembni uporabniku) ter drugimi strokovnjaki (zdravstveni delavci, psihiatri, pravniki). Socialni delavec bi v tem timu imel vlogo koordinatorja, odločal bi o sestavi tima in predvsem skrbel, da bi sodelovanje v delovnem projektu ves čas potekalo na socialno delavni način, kar pomeni, da bi omogočil slišanje vsakega glasu, še posebej uporabnikovega.

Na tem mestu se nama zdi pomembno opozoriti na pomen vrednot in načel dela stroke socialnega dela pri izvajanju skrbništva, kjer je bistveno vzpostaviti sodelovalni odnos med vsemi udeleženi in strmeti k doseganju ciljev, ki so v korist in interes uporabnika.

Tanja Lamovec (2006: 232) se sprašuje, kako vemo, kaj je v interesu uporabnika. Uporabnik nam to včasih pove, včasih pa tudi ne. Avtorica meni, da je v interesu uporabnika vse kar mu dolgoročno omogoči, da razvije in uporabi svoje zmožnosti ter da živi kvalitetno. V njegovem interesu je tudi, da lahko izbira. Ko pa mu ponudimo izbiro, moramo poskrbeti tudi, da se bo odločal zares prostovoljno in odgovorno. Torej mu morajo biti dostopne vse potrebne informacije.

Gabi Čačinovič Vogrinčič et. al. (2005: 15-16) takšen način dela imenuje izvorno delovni projekt pomoči, sestavlja ga sedem elementov delovnega odnosa. To so dogovor o sodelovanju, instrumentalna definicija problema, osebno vodenje, perspektiva moči, etika udeleženiosti, znanje za ravnanje in ravnanje s sedanjostjo.

Gabi Čačinovič Vogrinčič et. al. (2005: 17-18) pravi, da morajo v izvorno delovnem projektu pomoči sodelovati vsi, ki lahko definirajo problem in doprinesejo k njegovi rešitvi. Naloga socialnega delavca pa je, da zagotovi dovolj varnega prostora, da lahko udeleženi izrazijo svojo definicijo problema, svoje želje, pričakovanja, interese, dileme, skrbi in vse kar se jim zdi pomembno.

Čačinovič Vogrinčič et. al (2005) pravi, da je uporabnik ekspert iz svojih izkušenj, zato najbolje ve, kaj je zanj dobro in koristno. Nihče drug ne more in si ne sme prilaščati pravice, da bi odločal zanj ali namesto njega, kar pomeni, da se strokovnjak odpove moči,

ki mu ne pripada, temveč je z uporabnikom soustvarjalec, sodelavec in nihče v delovnem odnosu nima zadnje besede, saj se odnos lahko kadar koli nadaljuje.

Narat in Jesenovec (2013: 376) menita, da je participacijski vidik bistvenega pomena pri doseganju napredka uporabnika, pri tem pa je pomembno, da uporabnik dobi izkušnjo, da je spoštovan, da ima dostojanstvo in je kompetenten.

Dodajava, da je uporabniku potrebno priznati moč in kompetentnost pri definiranju in reševanju problemov. Socialni delavec je tisti, ki preko Saleebyjevega koncepta (1997) »perspektive moči« pomaga uporabniku odkriti vire moči, ki jih ima (vire moči naredijo vidne, uporabne in pomembne) (Čačinovič Vogrinčič 2005: 12-13).

Narat in Jesenovec (2013: 376) pravita, da se element delovnega odnosa »znanje za ravnanje« pri institutu skrbništva kaže v tem, da socialni delavec razpolaga z informacijami, ki jih uporabnik potrebuje za izbiranje med razpoložljivimi možnostmi. Poudarjata tudi, da delovni odnos vseskozi poteka in se nadaljuje, saj se ne konča s tem, ko nekoga postavimo pod skrbništvo, kar velja v primeru stalnega skrbništva in se na ta način nekako rešimo odgovornosti za nadaljnjo usposabljanje oseb. Nadaljevanje sodelovanja je nujno potrebno, saj je potrebno oskrbo stalno prilagajati potrebam osebe in hkrati pri oblikovanju pomoči strmeti po čim večji samostojnosti.

Tudi Gabi Čačinovič Vogrinčič in ostali (2005: 15-16) pravijo, da je bistvo izvirnega delovnega projekta pomoči, da se soustvarjene rešitve prenesejo v akcijo oziroma v konkretne korake, pri čemer pa je pomembno, da je projekt pomoči oblikovan za vsakega posameznika posebej in da se ta odnos ne konča z določenim ukrepom, temveč traja.

Dodali bi še, da se nama zdita izraza »sodelavec« in »soustvarjalec« malo nerodna, saj ni dovolj, da uporabnika označimo kot sodelavca in soustvarjalca, saj ga s tem postavimo v stransko vlogo, kar pa ni sprejemljivo, saj mora prav on biti fokus dela in ostati ekspert iz izkušenj. Bolje se nama zdi, da so vsi drugi udeleženi v projektu pomoči sodelavci in soustvarjalci uporabnika, saj le-ti predstavljajo točke moči, s katerimi bo uporabnik lahko dosegel svoje cilje.

1.8.1 Skrbništvo v izbranih evropskih državah

1.8.1.1 Nemčija

V Nemčiji skrbništvo ureja Zakon o reformi skrbniškega in varuškega prava, ki je zadnje spremembe doživel leta 1999. Prav te spremembe pa so odločilno vplivale na ureditev skrbništva v Nemčiji. Odpravljen je bil institut odvzema poslovne sposobnosti zaradi duševne bolezni in prav tako je bil odpravljen delni odvzem poslovne sposobnosti zaradi duševne prizadetosti, zasvojenosti in zapravljivosti. Na ta način so odpravili najbolj sporni del ureditve skrbništva, ki je omogočal diskriminacijo in stigmatizacijo polnoletnih oseb. Skrbništvo polnoletnih ljudi so omejili le na najnujnejšo skrb in tako dali polnoletnim osebam pod skrbništvom večjo avtonomijo, dostojanstvo in svobodo. Sodišče tako postavi osebo pod institut skrbništva le v primerih, ko je to nujno potrebno, hkrati pa se natančno določi naloge, za katere uporabnik iz različnih razlogov ne more poskrbeti sam. V zakoniku so pravice uporabnika še posebej poudarjene in mora skrbnik delovati v najboljšem interesu uporabnika. (Narat et. al. 2010: 27-32).

V Nemčiji področje, ki ga v Sloveniji pokriva institut skrbništva nad odraslimi osebami, urejajo trije instituti: varuštvo (nem. Vormundschaft), oskrbnništvo (nem. Betreuung) in skrbništvo (nem. Pflegschaft) (Narat et al. 2010: 28).

Varuštvo

Pri institutu varuštva gre za skrb nad mladoletno osebo in njenim premoženjem ter za zakonito zastopanje mladoletnika, ki za svoje zadeve ne more poskrbeti sam ali da bi za to poskrbeli njegovi starši. To je ukrep zavarovanja otrokove koristi. (Narat et al. 2010: 28).

Nemško pravo na področju varstva mladoletnikov ne uporablja besede roditeljska pravica, ampak starševska skrb. Država sicer lahko poseže v roditeljsko pravico, vendar ima starševska vzgoja prednost. Otroku je lahko dodeljen bodisi varuh bodisi skrbnik. Varuha dobi v primeru, ko starši zanj ne skrbijo. Ta institut je zelo podoben našemu skrbništvu za mladoletnike (Kobal 2006: 38)

Varuha ali varuško lahko določi sodišče in je lahko vzpostavljeno po zakonu ali pa ga izbereta kar starša sama. Mladoletnik ima lahko enega ali več varuhov, ki so lahko skupaj pristojni skrbeti za otroka ali pa vsak posebej na določenem področju. Kadar gre za opravljanje z večjim premoženjem ima mladostnik lahko t. i. posebnega varuha (nem.

Gegenvormund), ki nadzira ustrezno opravljanje s premoženjem (Narat et al. 2010: 28-29). Skrbnik pa je otroku dodeljen, kadar je potrebno dopolniti starševsko skrb in to je v primerih, ko obstajajo pri starših ovire za izvrševanje posameznih zadev (Kobal 2006: 38).

Varuh je lahko fizična ali pravna oseba. Kadar gre za fizično osebo mora biti primeren z vidika osebnih okoliščin, finančnih okoliščin in drugih okoliščin. Pri izboru ustreznega kandidata se upošteva tudi želje staršev, osebne povezave varuha, sorodstvene povezave, veroizpoved uporabnika ter tudi mnenje mladoletnika, če je že dopolnil 14 let (razen, če ni sposoben sklepati pravnih poslov). Pravno osebo se za varuha imenuje le tedaj, kadar izbrana oseba za varuha s strani staršev ni dosegljiva ali pa, če ne izpolnjuje pogojev varuha. Pravna oseba mora podati soglasje za varuha. Kot varuh je lahko imenovan tudi urad za mlade in v tem primeru starši nimajo možnosti vpliva na izbor (German Civil Code BGB v Narat et al. 2010: 28-29).

Izvajanje varuštva nadzira varuško sodišče, oporo pa mu nudi mladinski urad. Varuh in posebni varuh morata na zahtevo sodišča podati poročilo o izvajanju skrbništva. Varuh je dolžan sodišču podajati tudi redna poročila. Sodišče izvaja nadzor nad delom varuha tudi s tem, ko mora dati soglasje k pomembnejšim odločitvam (Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti: Predlog družinskega zakonika).

Varuštvo v Nemčiji velja za častno funkcijo, razen v primeru, ko jo oseba opravlja kot poklic. Denarno nadomestilo se varuhu (velja le za fizično osebo) dodeli kadar nastanejo z izvajanjem varuštva visoki stroški (German Civil Code BGB v Narat et al. 2010: 29).

Oskrbništvo

Oskrbništvo je pomoč polnoletni osebi, ki zaradi duševne bolezni, telesne ali duševne prizadetosti ne more skrbeti za svoje zadeve v celoti ali deloma (German Civil Code BGB v Narat et al. 2010: 29). Alkoholizem in narkomanija ne zadostujeta za postavitvev oskrbovalca (Kobal 2006: 37).

Postopek za postavitvev oskrbnika lahko nastane po uradni dolžnosti ali na zahtevo osebe same in to le v tistih primerih kadar zadeve ni mogoče oskrbeti drugače, npr. s pooblaščenecem ali z drugo obliko pomoči. Oskrbovanje je omejeno le na tiste zadeve za katere oskrbovanec zares potrebuje pomoč, poleg tega pa se je oskrbnik o pomembnih zadevah dolžan pogovoriti z oskrbovancem. Kar pomeni, da oskrbnik zastopa oskrbovanca v razmerju do drugih, vendar to ne vpliva na njegovo poslovno sposobnost. Sodišče lahko

določi enega ali več oskrbnikov (kadar se predvideva, da bo na ta način bolje poskrbljeno za zadeve), le-ta pa mora dati soglasje, da bo opravljal to funkcijo. Oskrbnik je zavezan, da bo deloval v korist in interes oskrbovanca, kar pomeni da bo upošteval njegove želje, potrebe in ideje, razen kadar so le-te v nasprotju z najboljšimi interesi oskrbovanca. Ena izmed nalog oskrbnika je tudi ta, da skrbi za to, da se izrabijo vse možnosti zdravljenja ter, da se oskrbovanec dobro počuti. Za izvršitev nekaterih poslov je potrebno celo soglasje varuškega sodišča. To se zgodi v primerih določenih zdravstvenih ukrepov ali sterilizacije, v primerih odvzema svobode, ko je treba uporabnika namestiti v zavod zaprtega tipa, in v primerih, ko je treba uporabniku izdati ukrep, ki mu preprečuje zapustitev bivališča (Kobal 2006: 37).

Kadar se ugotovi, da za oskrbovanca ne more skrbeti ena ali več fizičnih oseb, se lahko kot oskrbovanca določi tudi pravno osebo. V primeru, ko za osebo ne more poskrbeti niti pravna oseba pa sodišče to nalogo dodeli javni ustanovi (German Civil Code BGB v Narat et al. 2010: 29-30). Od leta 2009 nemška notarska zbornica vodi poseben register, v katerega se vpišejo oskrbnike in zadeve, v katerih oseba potrebuje pomoč (Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti: Predlog družinskega zakonika).

V nemškem pravu so odpravili institut odvzema poslovne sposobnosti, kar pomeni, da osebi, ki je dodeljen oskrbnik, ostaja pravna sposobnost sklepanja poslov. Tako pride do t.i. »dvojne pristojnosti«, saj imata pravico sklepanja poslov tako oskrbovanec kot oskrbnik. Kar je lahko tudi problematično, ko v isti zadevi delujeta oba. Vprašanje je, kateri posel bo pravno veljaven, tisti, ki ga je sklenil oskrbovanec ali oskrbnik. Velja, da kadar so si posli nasprotni potem obvelja tisti, ki je bil opravljen prej. Kadar pa je možno, da obstajata oba posla hkrati, potem sta oba veljavna, čeprav sta lahko nesmiselna. Kadar sodišče presodi, da je potrebno oskrbovanca v določenih zadevah zaščititi, potem lahko odredi, da mora oskrbovanec za sklepanje posla pridobiti soglasje oskrbnika. V slednjem primeru lahko uporabnik sklene posel samostojno in obvelja le v primeru, ko mu le-ta doprinese (Narat et al. 2010: 29-31).

Skrbništvo

Gre za podoben institut kot varuštvo, in sicer gre za skrb za osebo ali njeno premoženje v omejenem krogu zadev. Skrbnik dobi otroka takrat, ko je treba dopolnjevati starševsko skrb, se pravi, da nudi pomoč in zaščito interesov. To je npr. kadar imajo starši ovire za izvrševanje posameznih zadev (Narat et al. 2010: 31).

1.8.1.2 Švedska

Področje skrbništva pokriva Zakon o starševstvu, ki je stopil v veljavo leta 1989 in je odpravil institut odvzema poslovne sposobnosti in skrbništva za polnoletne osebe. Švedska zakonodaja se na področju skrbništva približuje nemškemu modelu ureditve, saj ga ravno tako pokrivajo s tremi instituti: varuštvom, skrbništvom in oskrbništvom. Varuštvo je namenjeno skrbi za mladoletno osebo in njeno premoženje. Z institutom oskrbništva se ne odvzame poslovne sposobnosti osebi, ki zaradi bolezni, duševne motnje ali podobnih razlogov ne more skrbeti za sebe in opravljati s svojim premoženjem, temveč se ji zgolj postavi oskrbnika. Skrbništvo pa pomeni skrb za osebnost in premoženje osebe ter se nanaša le na omejen krog nalog (Narat et. al. 2010: 33). Vsi trije instituti skrbništva so že opisani pri nemški opredelitvi.

1.8.1.3 Velika Britanija

Področje skrbništva v Veliki Britaniji ureja zakon Children act, ki je v veljavo stopil leta 1989. Le-ta ureja zgolj varuštvo oz. kar bi v slovenskem prostoru imenovali skrbništvo za mladoletne osebe. Obsega skrb za osebo, ki potrebuje zaščito in njegovo premoženje, če nad njo nima nihče starševske odgovornosti. Varuha postavi sodišče na podlagi odločbe ali pogodbe, ki jo z varuhom sklenejo starši. Starši lahko imenujejo varuha svojim otrokom za primer, da umrejo. Tudi varuh sme določiti osebo, ki bo v primeru njegove smrti prevzela varuško dolžnost. Pravice in dolžnosti varuha so enake starševskim pravicam in dolžnostim (Ministrstvo za zunanje zadeve: Predlog družinskega zakonika)

Področje, ki bi v slovenskem pravu pokrilo institut skrbništva za polnoletne osebe, v Veliki Britaniji pokriva zakon Mental Capacity Act (Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti: Predlog družinskega zakonika).

1.8.1.4 Francija

Pod skrbništvo je v Franciji lahko postavljen mladoleten otrok ali odrasla (polnoletna) oseba. Mladoletnik je pod skrbništvo lahko postavljen v treh primerih, in sicer v primeru, če mu umreta oba starša, ko starša ne moreta opravljati starševske odgovornosti ali ko starša nista znana. Skrbništvo nad mladoletnikom je omejeno le na osebne in premoženjske zadeve otroka. Otroku lahko sodišče dodeli več skrbnikov, ki skrbijo za različna področja

njegovega življenja. Odrasla polnoletna oseba je pod skrbništvo lahko postavljena iz dveh razlogov, in sicer, ko so se njene mentalne sposobnosti od rojstva bistveno poslabšale (zaradi bolezni, nezgode ali starosti) ali ko se izkaže, da oseba nujno potrebuje kontinuirano zastopanje pri sklepanju poslov. Postavitev polnoletne osebe pod skrbništvo, ne pomeni odvzema poslovne sposobnosti, temveč jo skrbnik le zastopa pri pomembnejših pravnih opravilih. Pri odrasli osebi je poleg postavitve pod skrbništvo mogoče uporabiti še dva instituta, ki sta milejše narave. To sta postavitev pod nadzor sodišča (sauvegarde de justice) ali oskrbovanje (curatelle), ki se uporabita, ko oseba potrebuje pomoč v manjši meri (Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti: Predlog družinskega zakonika).

2 FORMULACIJA PROBLEMA

Pobuda za temo raziskave je prišla po naključju, ko sem se (Marjeta) v četrtem letniku študija na Fakulteti za socialno delo pripravljala na kolokvij iz predmetov Teorije deviantnosti in Metode socialnega dela. Pri prebiranju obvezne literature sem naletela na problem instituta odvzema poslovne sposobnosti. Zdramilo me je, da zakonodaja dopušča, da se z določenim predpisanim institutom lahko drastično poseže v človekove pravice in svoboščine ter se jih celo krši, saj je to izvedeno s strani nekoga, ki ima za to vsa potrebna dovoljenja. Hkrati pa je to izvedeno v duhu dobronamerne pomoči. Začela sem se spraševati, kdo si dovoli toliko povečati moč, da si dodeli pooblastilo, ki ga pravno varuje in z njim drugemu odvzame pravice, osebnost in dostojanstvo? Najbolj pa me je ujezilo spoznanje, da ima pooblastilo funkcijo, da dejanje naredi legalno pa čeprav je etično sporno in oseba, ki ga izvede pri temu ne rabi imeti slabe vesti. Hitro sem spoznala, da izvajanje takšnega pooblastila zahteva brezosebni pristop, brez vsakršne empatije in sodelovanja z uporabnikom, kar pa vemo, da je v nasprotju s socialno delavnimi načeli. Bolj, ko sem razmišljala o problemu, bolj se mi je zdel zahteven in resen, s tem pa ravno tako tudi ideja o raziskovanju. Ugotovila sem, da bi sama v tem obdobju življenja, ko imam majhnega otroka, težko izvedla tako obsežno raziskavo, zato sem se odločila, da k sodelovanju povabim kolegico Sandro Banič, ki je takoj pokazala veliko zanimanja in interesa do dela. V nadaljevanju sva skupaj razmišljali o problematiki teme in spoznali, da bi lahko raziskovali skrbništvo na splošno (ne le odvzem poslovne sposobnosti) in da nama bo še bolj zanimivo, sva se odločili, da lahko pogledava situacijo v institucionalnem varstvu. Zdi se nama, da je institucionalno varstvo prostor, kamor je v prejšnjih desetletjih bila usmerjena segregacija ljudi z ovirami, tudi tistih, ki so postavljeni pod skrbništvo. Razmišljali sva, da je za te ljudi v različnih zavodih, ki so pod skrbništvom vse urejeno s strani drugih (s strani institucije, skrbnika, centra za socialno delo), kot da obstajajo določene tirnice in način življenja, ki je za njih dober. Tako se neuk uporabnik znajde v mehanizmih sociale, zdravstva in sodstva, navadno tudi brez podpore in potrebnih informacij, se pravi brez moči. Tekavčičeva (2015: 50) pravi, da postane pasiven objekt, ki mu usodo določajo drugi – preobremenjeno medicinsko osebje, strokovni delavci na centrih za socialno delo in sodišča, ki po načelu »več istega« vodijo obravnavo za obravnavo.

Meniva, da je življenje ljudi pod institutom skrbništva, ki živijo v instituciji drugačno od življenja drugih ljudi. Ti ljudje so dvakrat ožigosani, prvič zaradi instituta skrbništva

(morda celo odvzema poslovne sposobnosti) in drugič zaradi bivanja v instituciji. Tako sva se začeli spraševati o kvaliteti življenja teh ljudi, vlogi skrbnika, vlogi strokovnih delavcev na centrih za socialno delo, ki delajo na področju skrbništva, in njihovih medsebojnih odnosih.

Prvi razlog za raziskovanje področja je bila neprimerna zakonodaja in njeno izvajanje, ki ne ustreza načelom socialnega dela. Drugi razlog je, da so spremembe zakonodaje za to področje že bile podane, vendar so ostale le na papirju in z najino raziskavo želiva dodati majhen košček k mozaiku tistih, ki se zavzemajo za ustrezno spremembo področja. Tretji razlog raziskovanja je, da je že skrajni čas, da se naredi nekaj na kvaliteti življenja ljudi, ki so postavljeni pod institut skrbništva in bivajo v instituciji, da dobijo polnopravni status človeka, dobijo pravice in svobodo, da dobijo možnost vstopa v skupnost v njej bivati in sodelovati. Zato sva zbirali podatke o uporabnikovem načinu življenja in o kršenju njegovih pravic in svoboščin. Četrty razlog raziskovanja je, da želiva spodbuditi proces deinstitutionalizacije, ki je po najinem mnenju nujen. Z raziskovanjem uporabnikovega življenja o tem, kako preživijo dneve in o socialni mreži pomembnih in zaupljivih ljudi. Peti razlog je, da s pridobljenimi rezultati opozorimo na nujnost spremembe področja dolgotrajne oskrbe, tako na ravni države kot na skupnostni ravni. Zato sva vse udeležene v raziskavi vprašali o zelenih spremembah na tem področju.

Odločili sva se, da na situacijo pogledava iz treh zornih kotov: iz perspektive uporabnika, iz perspektive skrbnika in strokovnega delavca na centru za socialno delo.

Namen najine raziskave je bil odgovoriti na naslednja ključna raziskovalna vprašanja:

- Kako uporabniki, skrbniki in strokovni delavci razumejo institut skrbništva?
- Kako institut skrbništva vpliva na življenja uporabnikov in skrbnikov?
- Kako gledajo uporabniki, skrbniki in strokovni delavci na poseganje v človekove pravice?
- Kako uporabniki in skrbniki razumejo vlogo skrbnika?
- Kako uporabniki in skrbniki opišejo svoj medsebojni odnos?
- Kako skrbniki zagotavljajo participacijo uporabnikov pri odločitvah?
- Kako strokovni delavci gledajo na zlorabe instituta skrbništva za poseben primer?
- Kako strokovni delavci gledajo na to, da sami prevzemajo skrbniške naloge?
- Kakšne spremembe, bi bile potrebne na področju skrbništva?

3 METODOLOGIJA

3.1 VRSTA RAZISKAVE

»Kvalitativna raziskava« je raziskava, pri kateri sestavljajo osnovno izkustveno gradivo, zbrano v raziskovalnem procesu, besedni opisi ali pripovedi, in v kateri je to gradivo tudi obdelano in analizirano na beseden način brez uporabe merskih postopkov, ki dajo števila, in brez operacij nad števili (Mesec 2014/2015).

Poizvedovalna oziroma eksplorativna raziskava je tista, katere namen je opredeliti osnovne značilnosti pojava, jih definirati in poiskati njihove sestavine. Ne gre za preučevanje celotne populacije, vendar se bolj opredelimo na manjše število primerov (Mesec 2009).

Empirična ali izkustvena raziskava je tista, kjer zbiramo novo gradivo bodisi z opazovanjem ali spraševanjem (Mesec 2009).

Uporabna raziskava je tista, ki se izvaja za neposredne namene prakse (Mesec 2009).

Najina raziskava je v prvi vrsti kvalitativna, saj sva zbirali goste besedne podatke. Metoda zbiranja podatkov je delno standardiziran odprt intervju, ki je tipična metoda kvalitativnih raziskav. Gradivo sva obdelali na beseden način in ne s pomočjo kakšnih merskih postopkov s števili. Raziskava je tudi poizvedovalna, saj sva skušali odkriti probleme in formulirati določene hipoteze. Želeli sva se seznaniti z nekaterimi osnovnimi značilnostmi pojava in poiskati morebitno problematiko. Glede na odnos do gradiva je najina raziskava empirična, saj sva podatke zbirali s spraševanjem. Raziskava je tudi uporabna, saj sva najine rezultate poslali na institucije, v katerih sva opravljali intervjuje. Meniva, da bodo na vseh organizacijah odgovorni in bodo dovolj kritično pogledali na rezultate. S tem želiva osvetliti problematiko področja in spodbuditi iskanje konkretnih rešitev. Želiva, da se sliši glas uporabnikov in s tem spodbuditi nastanek izboljšav.

3.2 SPREMENLJIVKE OZIROMA TEME RAZISKOVANJA

Celotna raziskava je temeljila na odkrivanju življenjskega sloga uporabnikov in kako skrbniška funkcija zaznamuje življenje skrbnika. Zanimala naju je tudi perspektiva strokovnih delavcev s centra za socialno delo, ki delajo na področju skrbništva in kakšne težave zaznavajo pri svojem delu.

Teme najinega raziskovanja so zato sledeče:

- življenjski slog uporabnika,
- človekove pravice in svoboščine,
- odnos uporabnik – skrbnik,
- odnos skrbnik – center za socialno delo,
- vloga skrbnika,
- začetki opravljanja skrbniške funkcije,
- naloge skrbnika,
- usposabljanje skrbnikov,
- participacija uporabnika v skrbnikove odločitve,
- center za socialno delo v vlogi skrbnika,
- kolizija vlog centra za socialno delo,
- zloraba instituta skrbništva za poseben primer,
- zakonodajna ureditev instituta skrbništva,
- predlogi za spremembe in izboljšave instituta skrbništva.

3.3 MERSKI INSTRUMENT ALI VIRI PODATKOV

Zbirali sva primarne podatke. Pri tem sva uporabili tri delno standardizirane odprte intervjuje. Na tem mestu bova napisali le ključna vprašanja, ki naju bodo zanimala, celotna vodila za intervjuje pa prilagava v prilogah.

Prvi intervju je namenjen uporabnikom, sestavljen je iz 6 ključnih vprašanj, ki so jim dodana podvprašanja. Ključna vprašanja za uporabnike so: Kako bi na kratko opisali sebe?; Ali bi prepoznali, če se vam krši kakšna pravica?; Kaj je vaša prva asociacija ob besedi skrbništvo?; Mi lahko zaupate pri katerih stvareh se ne morete samostojno odločati in pri tem potrebujete soglasje/mnenje/potrditvev skrbnika (glede financ, lokacije bivanja, glede izbire prijateljev, glede preživljanje prostega časa)?; Na kaj najprej pomislite, ko vam rečem »skrbnik«?; Vi mi lahko iz prve roke poveste, kakšne spremembe bi se morale zgoditi glede skrbništva, da bi vam bolje ustrezalo..

Naslednji intervju je namenjen skrbnikom in vsebuje 7 vprašanj s podvprašanji, da ključnih tem ne izpustimo. Glavna vprašanja tega intervjuja so: Kaj je vaša prva asociacija ob besedi skrbništvo?; Ali lahko podate oceno, koliko časa namenite za opravljanje skrbniške

funkcije?; Kako bi opisali vaše začetke opravljanja skrbniške naloge?; Kako bi opisali vaš odnos z uporabnikom?; Ali lahko poveste primer, kdaj vam je dobro uspelo v sprejem odločitve vključiti uporabnika (da ste pri odločitvi lahko v veliki meri upoštevali vse želje in mnenje uporabnika) in primer, ko ste se morali odločiti po svoji presoji?; Kakšno je vaše sodelovanje s CSD-jem?: Če bi lahko spremenili zakonodajo glede skrbništva, kaj bi najprej spremenili in kaj ohranili?.

Zadnji, tretji intervju pa je namenjen strokovnima delavkama na tem področju in sestoji iz 5 ključnih vprašanj, katerim so glede na pregledano literaturo dodana podvprašanja, ki naju najbolj zanimajo. Teh pet ključnih vprašanj je: Kaj je vaša prva asociacija, ko vam rečem besedo »skrbništvo«?; ZZZDR v 179. členu dolžnost skrbnika opredeljuje kot prostovoljno in častno. Kako gledate na to zakonsko opredelitev?; Kako gledate na to, da Centri za socialno delo prevzimate funkcijo skrbništva?; Na nekaterih CSD se pojavlja praksa, da namesto, da bi šli v postopek odvzema poslovne sposobnosti, raje osebo postavijo pod skrbništvo za poseben primer, nato pa napišejo zelo dolg seznam opravil, ki jihoseba brez skrbnika ne more pravno veljavno opraviti. Problem je v tem, da se včasih s skrbništvom za poseben primer po vsebini nalog zelo približajo stalnemu skrbništvu, kar pa ni dobro. Kako komentirate to zlorabo instituta skrbništva za poseben primer?; Glede na vaše izkušnje in znanje, ki ga imate me zanima, ali imate morda izdelano vizijo, kako naj bi izgledal in deloval institut skrbništva v Sloveniji v prihodnosti?.

Vprašanja sva sestavili sami, pri tem pa sta naju usmerjali mentorica diplomske naloge izr. prof. dr. Mojca Urek in strokovna delavka na Centru za socialno delo Krško, s področja skrbništva nad odraslimi osebami ga. Zdenka Žveglič. Intervjuji so bili anonimni, saj sva želeli zagotoviti varstvo osebnih podatkov, poleg tega pa so rezultati uporabljeni za prikaz celovite slike in ne kot pogled posameznikov. Po demografskih podatkih nisva spraševali, saj to ni bistvenega pomena za raziskavo.

Z intervjuji želiva pustiti precej odprtega prostora za razpravljanje. Primarni vir podatkov je torej pogovor z vsakim udeležencem in tudi vsa navedena literatura ter viri podatkov.

3.4 OPREDELITEV ENOT RAZISKOVANJA – POPULACIJA IN VZORČENJE

3.4.1 Populacija

Najina raziskava zajema tri populacije:

- Vse odrasle osebe, ki so postavljene pod institut skrbništva in bivajo v institucionalnem varstvu v mesecu aprilu 2017.
- Vsi skrbniki z odločbo sodišča nad odraslimi osebami, ki živijo v institucionalnem varstvu v mesecu aprilu 2017.
- Vsi strokovni delavci na Centrih za socialno delo, ki v mesecu aprilu 2017 delajo na področju skrbništva nad odraslimi osebami.

3.4.2 Vzorčenje

V najino raziskavo ne bova izbrali vseh enot populacije, temveč bova naredili vzorec. Kar pomeni, da sva izbrali le nekatere enote populacije, ki sva jih vključili v raziskavo. Na podlagi zbranih podatkov želiva predstaviti perspektivo izbranih sogovornikov.

Za vzorčenje sva se odločili, ker meniva, da ni potrebe po celotnem popisu populacije, saj meniva, da bi se podatki verjetno kmalu začeli ponavljati. Poleg tega trenutno nimava dovolj časa in finančnih sredstev, da bi si lahko privoščili bolj obsežno zbiranje podatkov.

Vzorčenje populacije – odrasle osebe, ki so postavljene pod institut skrbništva in bivajo v institucionalnem varstvu v mesecu aprilu 2017

Prva omejitev izbora enot v najino raziskavo je, da sva raziskavo (oz. natančneje intervjuje z odraslimi osebami pod skrbništvom v institucionalnem varstvu) izvedli v institucijah v Posavski regiji. Kar pomeni, da so vse osebe, ki so postavljene pod institut skrbništva in bivajo v katerem drugem institucionalnem zavodu (v drugi regiji) izpadle iz izbora, da bi lahko bile izbrane za sodelovanje v raziskavi.

Intervjuje sva naredili s petimi odraslimi osebami in izbor teh enot je neslučajnostni, saj nama je kontakte oseb posredovala strokovna delavka na Centru za socialno delo Krško, gospa Zdenka Žveglič. Sklepava, da nima celotnega popisa populacije, temveč le tiste enote, ki jih obravnava Center za socialno delo Krško. Tako so iz izbora izpadle enote, ki

jih strokovna delavka nima v evidenci in so v obravnavi na katerem drugem centru za socialno delo.

Vzorčenje populacije - skrbniki z odločbo sodišča nad odraslimi osebami, ki živijo v institucionalnem varstvu v mesecu aprilu 2017

Neslučajnostni vzorec sva naredili med petimi enotami populacije skrbnikov. Tak vzorec je iz enakega razloga kot zgoraj, saj sva tudi te kontakte pridobili od strokovne delavke ge. Zdenke Žveglič.

Vzorčenje populacije - strokovni delavci na Centrih za socialno delo, ki v mesecu aprilu 2017 delajo na področju skrbništva nad odraslimi osebami

Med enotami populacije strokovnih delavcev na Centrih za socialno delo s področja skrbništva za odrasle osebe sva v najino raziskavo vključili dve enoti. To sta strokovni delavki iz Posavske in Osrednjeslovenske regije.

3.5 ZBIRANJE PODATKOV

Pri zbiranju podatkov sva uporabili metodo spraševanja, in sicer s tremi delno standardiziranimi odprtimi intervjuji. Pri opravljanju intervjujev sva si pomagali z vnaprej izdelanimi delno strukturiranimi vodili za intervjuje. Intervjuje sva opravili v mesecu aprilu. Z uporabniki sva se pogovorili instituciji, kjer bivajo in pri dveh intervjujih je bila prisotna strokovna delavka iz institucije. Pogovor s skrbniki sva opravili na njihovih domovih in v treh primerih so prisostvovali zakonci. Z eno strokovno delavko sva intervju opravili na centru za socialno delo, kjer je zaposlena, z drugo pa je pogovor potekal preko telefona s sprotnim beleženjem (zapis je bil kasneje dopolnjen s strani sogovornice).

Pogovor sva posneli s tremi uporabniki in dvema skrbnikoma. Ostali so snemanje zavrnilo in sva si podatke sproti beležili in naknadno zapisali intervjuje. Tem sogovornikom sva ponudili zapisan intervju v branje in popravek in le ena strokovna delavka ga je dopisala.

Pred izvedbo intervjujev sva od skrbnikov pridobili soglasje za sodelovanje z njihovimi uporabniki v raziskavi, pri tem nama je pomagala gospa Zdenka Žveglič. Pred pričetkom pogovora sva za soglasje prosili tudi uporabnike.

3.6 OBDELAVA IN ANALIZA PODATKOV

Pridobljene podatke sva kvalitativno obdelali. Začeli sva s tipkanjem vseh intervjujev na računalnik in z oznako spremenili imena udeleženih oseb. Nato sva vsak intervju označili s svojo kodo, in sicer intervjuje z uporabniki sva označili z V1–V5, intervjuje s skrbniki s S1–S5 in intervjuje s strokovnima delavkama s SD1 in SD2. Nato sva v intervjujih podčrtali izjave, ki so se nama zdele pomembne za nadaljnjo obravnavo, in jim dodali oznako izjave, in sicer:

- Uporabniki: V1_1, V1_2 ... V3_1, V3_2V5_1, V5_2 ...
- Skrbniki: S1_1, S1_2 ... S3_1, S3_2 ... S5_1, S5_2 ...
- Strokovni delavki: SD1_1, SD2_2 ... SD2_1, SD2_2 ...

Nato sva za vsak intervju posebej prepisano izjavo vnesli v tabelo, ji pripisali pripadajočo oznako, opredelili pojem in kategorijo. Naredili sva tri osna kodiranja za vsako skupino intervjuvancev posebej, kjer sva pojme in številke izjav pripisali pod smiselno kategorijo.

Iz skupka kategorij sva dobili določene rezultate in ugotovitve, ki sva jih predstavili tako, da sva opisali vsako kategorijo posebej in za dodatno razumevanje ponekod pripisali dobresedne izjave sogovornikov.

4 REZULTATI

Rezultate sva zapisali na podlagi kodiranih intervjujev, predvsem nama je pomagalo osno kodiranje, iz katerega je razvidno, v katero kategorijo sodijo posamezni pojmi in številke izjav najinih sogovornikov. Smiselno sva oblikovali zaporedje in združili posamezne kategorije v dopolnjujočo se celoto. V nadaljevanju sva ločeno zapisali rezultate, ki sva jih dobili na podlagi pogovora s tremi različnimi populacijami, in sicer s skrbniki, osebami pod institutom skrbništva in strokovnimi delavci na centru za socialno delo.

4.1 UPORABNIKI

4.1.1 Življenjski slog

Iz pogovorov z najinimi sogovorniki je razvidno, da je njihov življenjski slog zaznamovan z bivanjem v instituciji, saj so nama povedali, da se večinsko udeležujejo dejavnosti, ki jih organizira institucija: delovne terapije, pevske vaje, plesne vaje, gledališka predstava, bralna značka, organizirani sprehodi, pohodi in izleti. Uporabniki so navajali, da se morajo držati institucionalnega urnika dejavnosti (*V4_9: Vsak ponedelk mam o eno, vsak ponedelk pa drugo skupino.*) in da imajo izdelane svoje rutine (*V4_36: Zvečer pa tako, js grem že deset pred osmo gor, neki časa sem na bivalnem. Prej še terapijo nardim še vpiham, še prej tableto pojem.*).

Sogovorniki so povedali, da dopoldneve preživijo v delavnici, kjer izdelujejo izdelke, popoldneve pa so dela prosti in ta čas izkoristijo za druženje z ostalimi sstanovalci. Glede dela med vikendi so povedali različno, nekateri pravijo, da so vikendi drugačni in dela prosti, nekateri pa ne vidijo nobene razlike. Dva sogovornika sta povedala, da se organiziranih dejavnosti v instituciji ne udeležujeta. En sogovornik je povedal, da ne gre rad ven.

Izpostavili so tudi, da se ukvarjajo s športom, in sicer gredo vsi skupaj na igrišče in igrajo nogomet. V enem primeru pa se uporabnik ukvarja z atletiko in se bo udeležil tekmovanja. Povedali so tudi, da se udeležujejo nastopov na kulturnih dogodkih.

Uporabniki so povedali, da opravljajo gospodinjska opravila, in sicer pomagajo v kuhinji, pri pranju perila, čiščenju bivalnih prostorov in pri delu na vrtu. Pri vsem tem pa se morajo prilagajati navadam drugih sstanovalcev (*S4_29: Sama sem čist lepo vse nardila, drug ne*

znajo. Ne da bi taprvo vse ločil, vse gor zmečejo pa dol pade, to ni snažno potem. Js samo tako nardim, dam preko in vse stoji, dolge hlače pa to, ne pade dol).

Izpostavili so, da radi berejo ali poslušajo radio. V enem primeru, pa je sogovornik povedal, da se mu zdi pomembno, da obišče frizerja zunaj institucije.

4.1.2 Samoopredelitev, prihodek, partnerstvo, potrebe, zdravje

Opredelili so se kot nekdo, ki rad dela. Ostale samoopredelitve so bile tudi upokojenec, športnik in nekdo, ki ima aktivno življenje (V4_42: *Ja meni se skoz nekaj dogaja, moja sestra prav sem čist vsak dan okol. Dokler bom lahko bom, ko pa ne bom mogla pa ne bom).*

Osebe se opredelijo kot nezmožne za samostojno življenje (V5_36: *Ja ne vem, jaz ne, jaz jo imam, ne morem vsega sam. Zmeri je nekdo skrbel zame, veš ne morem sam.*). Nihče pa ni izpostavil, da bi na račun tega čutil stigmato.

Eden od sogovornikov je povedal, da celotno pokojnino nameni za kritje stroškov bivanja v instituciji.

Dva sta spregovorila o partnerstvu, in sicer je eden v razmerju in partnerko obiskuje, drugi pa je jasno povedal, da partnerice ni uspel najti (V5_14: *Eh, prepozno je zame, jaz sem skoz tukaj. Kaj naj zdej, zamudil sem jaz to.*).

Poudarili so, da imajo vse kar potrebujejo in da nič ne potrebujejo.

Zdravje so opredelili kot vrednoto in povedali nekaj svojih zdravstvenih težav, zaradi katerih imajo zdravila in zdravniške preglede. Predpisana zdravila niso bila vedno učinkovita in sogovornik je povedal, da je poizkušal narediti samomor zaradi hudih bolečin.

4.1.3 Življenje pred institucionalizacijo, vzpostavitev skrbništva

Sogovornik je povedal, da je obiskoval srednjo šolo in bil zaposlen 16 let, nato pa se je zaradi bolezni upokojil. Drugi pa je povedal, da je pred odhodom v institucijo zanj skrbel sorojenec.

Sogovornik ne pozna razlogov, zakaj ima skrbnika, niti ne ve ali je skrbnika izbral sam ali se mu je skrbnik ponudil (V2_93: Mislim, da se je brat sam ponudil ali sem ga jaz izbral. Pol smo šli do Ž (socialna delavka na CSD) pa smo se tam lepo pogovorili.).

V enem primeru je bil osebi postavljen skrbnik s centra za socialno delo, ker drugega ni bilo (V5_44: *sej drzga ni blo ne*). V drugem primeru pa je uporabnik čutil, da sorojenec ne želi skrbeti zanj (V3_55: *Pa ima družino in ni rad vidu, da bi še jaz bil.*) in ima prav tako skrbnika strokovnega delavca s centra za socialno delo.

4.1.4 Asociacija ob besedi skrbništvo, asociacija ob besedi skrbnik

Prva asociacija ob besedah skrbništvo in skrbnik jim je bila oseba oziroma njihov skrbnik. Eden pa je ob besedi skrbništvo pomislil na institucijo.

4.1.5 Odnos uporabnik - skrbnik, opis skrbnika, osebni stik s skrbnikom, stik s skrbnikom po telefonu, nestrinjanje s skrbnikom

Ugotovili sva, da so si uporabniki in skrbniki v sorodstvu ali pa je skrbnik strokovni delavec s centra za socialno delo. V večini so povedali, da se s skrbnikom razumejo, ga imajo radi in so zadovoljni s skrbjo. Opredelijo ga kot prijatelja, ki mu lahko zaupajo težave in se ob njih počutijo varne. Menijo, da nujno potrebujejo skrbnika in da brez njega ne morejo (V3_37: *Ne smem biti jaz sam*).

Eden od uporabnikov se skrbnikovega imena med našim pogovorom ni spomnil. Opisali so jih tudi kot izčrpane, šibkega zdravja in prezaposlene.

4.1.5.1 Nestrinjanje s skrbnikom

Do nestrinjanj s skrbnikom ne pride pogosto, eden celo pravi, da do tega ne prihaja. V primeru konflikta pa ga rešijo s pogovorom, vendar prevlada mnenje skrbnika. Uporabnik si želi, da bi njegova beseda imela večjo veljavo.

V primeru, da se s skrbnikom ne strinjajo svojega nezadovoljstva ne izrazijo (V2_77: *Ne, še nikdar nisem potožil*), eden celo čuti, da mora svojemu skrbniku ugajati. Uporabnik tudi pove, da skrbnik vali krivdo nanj zaradi preteklih družinskih dogodkov (V4_68: *Mi reče da sem js kriva ne, ko je mama pala, ker sm tolk nizko pala pa ji nisem mogla pomagat.*).

Večina konflikte zaupa osebju v instituciji, kjer živijo (V4_64: *Lahko povem sestram*).

Uporabniki so nam zaupali tri primere nestrinjanja s skrbnikom:

- Sogovornik je povedal, da je do konflikta s skrbnikom prišlo, ko si je želel oditi k svojemu frizerju, ne tistemu v instituciji, skrbniku pa to ni bilo všeč. Uporabnik je svojo željo zaupal osebju in mu je osebje dovolilo oditi k svojemu frizerju in pa s tem zavarovalo interes uporabnika (V4_58: *Je sestra (skrbnica) rekla zakaj to moram hodt ampak sem jaz jim tle povedala da mi ni všeč ta in bom šla k svoji. In so rekl, da lahko. Raje dam tistih 30 evrov pa mam tko kokr meni paše*).
- Sogovornik ni vedno zadovoljen s tem, kar mu skrbnik kupi, sam pa ni udeležen pri nakupu.
- Sogovornik je bil nezadovoljen, ker se je prodala hiša, v kateri je prej živel in imel svoje osebne predmete.

4.1.5.2 Osebni stik s skrbnikom

Dobili sva podatke, da ima le eden reden osebni stik s skrbnikom, ostali pa stik opredeljujejo kot občasen ali zelo redek. V enem primeru si uporabnik stika s skrbnikom sploh ne želi.

Ko so skupaj, se pogovarjajo ob kavi (znotraj ali zunaj institucije) (V2_101: *Midva če se greva kdaj pogovarjat greva na kakšen kafe.*; V2_102: *Ja greva v B (kraj) na kafe, tam se pomeniva stvari.*; V2_103: *Al pa tudi tukaj, tudi tukaj se pomeniva*).

Skupaj s skrbnikom hodijo k maši, na izlete ali pa jih skrbnik odpelje k sebi domov (V1_85: *Včasih grem z njo, k njej domov*).

Oseba, ki ima za skrbnika strokovnega dela delavca, ima stike na centru za socialno delo.

4.1.5.3 Stik s skrbnikom po telefonu

Prišli sva do različnih podatkov, kako pogosto govorijo s skrbnikom po telefonu, in sicer od večkrat tedensko do občasno. Pogovori so kratki in ne izražajo želje po daljših pogovorov. V enem primeru uporabnik lahko pokliče svojega skrbnika z dovoljenjem osebja v instituciji (V3_27: *V pisarno pa vprašam*), njegov skrbnik pa ga ne kliče.

4.1.6 Skrbniške naloge

Večinoma so za skrbniške naloge opredelili skrb in nakupovanje (*V1_44: Kupi mi, če kaj rabim.*). Kot druge naloge pa so našteli obiskovanje, pogovarjanje, informiranje in odločanje. V enem primeru uporabnik ne pozna skrbniških nalog.

4.1.7 Participacija, denar

Večina jih ni odločala o tem, kje bodo živeli, ampak so to za njih storili drugi (*V3_52: Skrbnica mi je to zrihtala pa najdla tukaj.*; *V5_37: Ja so mi najdli tukaj na centru, ko nisem mogel bit več doma.*). Eden je bil udeležen pri dogovoru o selitvi.

Uporabnik je imel občutek nemoči pri odločitvi za prodajo hiše in pri tem tudi ni sodeloval (*V4_48: Zdaj se pa hiša prodaja, pa kaj naj jaz.*).

Veliko so govorili o udeležbi pri nakupovanju in so povedali, da so vključeni, le eden je povedal da ni udeležen, vendar pa bi si to včasih želel. Drugi pa je udeležen pa si tega ne želi.

Prijatelje si izbirajo sami in kadar imajo moč odločanja se počutijo dobro.

Denar uporabnikov hrani osebje v instituciji v sefu (*V5_40: V sefu imajo tukaj v pisarni; V2_59: ostane mi pa še. Ampak jaz to nimam tukaj. Ima pa moja socialna delavka (pove tudi ime). Pri njej pa imam 300 €. To pa šparam za vsak slučaj, če bo treba kej kupit.*). Uporabniki so povedali, da svoj denar dobijo, kadar ga potrebujejo (*V5_41: in če rabim grem tja, me vpraša M. za kaj rabim in mi da.*).

Sami tudi odločajo o porabi zaslužka (*V5_39: Sam pa imam svoj denar ja, to je moje, sam ga porabim.*). Le eden pa je rekel, da to ne more.

4.1.8 Bivanje v instituciji, delo v instituciji, prosti čas, odnos s sostanovalci

Vsi najini sogovorniki so z bivanjem v instituciji zadovoljni, eden je poudaril, da se počuti priljubljenega, saj ga imajo vsi radi in mu zaupajo.

Nekateri so povedali, da so si pred vselitvijo ogledali institucijo (*V5_49: Smo šli pogledat, ja nisem mogu bit več doma, pa sem šel sem.*)

Izpostavili so, da so zadovoljni s hrano (V4_35: V nedeljo smo imeli tudi fini kosil, mleta pečenka in mlinci in solata in vsak pol kozarca vina. Nam to dajo, prnese kdo od nas, tud jaz od svaka ker ma vinograd in damo kdaj pa kdaj pr kosilu.) in da imajo na voljo različne menije med katerimi lahko izbirajo (V4_34: mamo različne menije in je fino). Sogovornik je povedal, da imajo vzpostavljeno dežuranje v kuhinji oziroma pomoč zaposlenim pri pripravi obrokov. Eden se je pritožil čez kavo, da mu ni dobra. Zaradi življenja v instituciji so obroki časovno določeni in obedujejo v skupni jedilnici (V5_8: Ja rad spim, ampak se ob sedmih vstajamo, da smo pravi čas na zajtrku.).

Sogovornik je povedal, da je časovno določeno tudi tuširanje, saj jih osebje kliče enega za drugim (V4_22: Ob pol petih pa že kličejo, stuširat se, ker nas ni veliko na bivalni, 19, imamo posebej moški in ženske. In tako nas kliče).

Imajo možnost prostega izhoda na teraso in na dvorišče znotraj institucije. Povedali so, da ne morejo početi, kar si želijo in da se morajo prilagajati željam in potrebam drugih (V1_30: *Enkrat sem hotel poslušati muziko na telefonu, pa je prišla G in mi rekla, da moram ugasnit*). Potrebno je spoštovati institucionalni red, sogovornik je izpostavil nočni red in mir (V5_13: *Pa še dlje bi gledal, zvečer pa se ob 9ih morjo luči ugasnt. So tečne veš te sestre.*).

Izvedeli sva, da imajo na voljo rabljena oblačila (V5_23: *Za oblečt že tukaj kaj dobim, mi prnesejo te s centra.*). Le eden je povedal, da si je lahko sobo opremil s svojim pohištvom.

Uporabnik je povedal tudi, da ga je strah, da bi mu kdo vzel osebni predmet – njemu dragoceno knjigo.

Sogovorniki so nama povedali, da so se bivanja v instituciji navadili in se s tem sprijaznili (V5_1: Nimam nič posebnega, tukaj živim; V2_20: Tukaj se tako navadil; V2_19: Ne bi šel več v B živet (kraj kjer je bival pred institucionalnim življenjem)). Določeni uporabniki vrsto let bivajo v instituciji in so tega že naveličani (V5_15: Že 15 let sem tukaj, dolgo ne. Naveličan sem že, vse je isto.). Eni so bili nameščeni v večinstitucijah (V2_7: ta prvo se bil gor na.. gor.. kaj so že.. kaj se že reče.. Na K (kraj oz. institucija, kjer je bil nameščen) Iz K pa smo šli na I (kraj oz. institucija kamor je bil premeščen). Tam sem bil dva meseca, ali ajde tri mesece, zdaj ne vem. Pol smo pa sem prišli.). Še vedno pa imajo nekateri občutke domotožja. Sogovornik je tudi povedal, da v instituciji ne najde opravil, s katerimi bi se zaposlil.

4.1.8.1 Delo v instituciji

Delo v instituciji poteka v delavnici vsak dan v dopoldanskem času, eden pa je povedal, da dela cel dan. Osebje je tisto, ki izbira, kaj se bo delalo (*V3: Delamo kr nam prnesejo za delo*). Predvsem gre za ročna dela (*V1_10: Šivam prtičke; V1_11: Ukvarjam se še z mozaiki.; V3_2: Take trake režem iz cap; V2_23: jaz imam dela dost. Veš jaz delam, režem papirčke, na tako majčkeno (s prsti pokaže kako velike kvadratke reže). To se potem 24 ur namaka v vodi. No pol zmeljejo, stisnejo, pol se tisto posuši, pol pa delamo kuverte, pa tudi albume.*). Povedali so, da naredijo veliko izdelkov (*V2_24: Tega sem jaz predelal, ti povem še pa še*) in da radi delajo (*V3_16: Nismo mel pa je blo dolgčas pol smo pa spet dobil.*). Osebje jih usposobi za delo, saj jih brezdelje dolgočasi, da pri njem postanejo samostojni. Za svoje opravljeno delo prejmejo plačilo, s katerim so nekateri zadovoljni, drugi pa ne.

V enem primeru je delo potekalo tudi zunaj delavnice, in sicer na njivi in v vinogradu (*V4_40: Zdej drugo soboto gremo pa tam dol, majo eno njivo, ko morš ti pomagat kej posadit, vsjat. Lušno, sem bla lani, smo dol trgat šle lani.*).

4.1.8.2 Prosti čas

Preživljanje prostega časa si izberejo sami, nekateri gledajo televizijo, uporabljajo telefon ali tablico, igrajo instrument, poslušajo radio in radijske kvize, se sončijo, sprehajajo, posedajo na klopi in se pogovarjajo s sostanovalci.

En sogovornik je izrazil, da cel dan dela, da v prostem času samospije kavo.

Med prostim časom mora biti uporabnik na voljo osebju in bitiodziven na njihova navodila, na primer, ko jih kličejo za tuširanje (*V4_31: Popoldne ne grem nič spat, neki časa berem knjige, ampak jaz grem neki čez pet, ker to po vrsti kličejo.*).

4.1.8.3 Odnos s sostanovalci

S sostanovalci se dobro razumejo in jim imenujejo za svoje prijatelje, v enem primeru pa za svoje družinske člane. Skupaj preživljajo veliko časa in se družijo (*V2_22: Malo se pomenimo, mal se pohecamo, malo človek ne jezi se*).

Kadar med sostanovalci pride do nestrinjanja oziroma se ne morejo dobro prilagoditi drug drugemu, pride do poslabšanja odnosov. Eden pa je povedal, da so v instituciji vsi stari in mu to ni všeč (*V5_50: Sej je lepo, sam vsi so stari*).

4.1.9 Odnos uporabnik – osebje v instituciji

Z osebjem v instituciji imajo večinoma dober odnos in so zadovoljni s skrbjo, ki jim jo nudijo. V primeru težav bi le-te zaupali zaposlenim, povedali bi jim tudi svoje morebitne želje. Osebje jih obvesti o dogodkih v instituciji in jih sprašuje po njihovih željah in potrebah (*V3_29: Pa one vprašajo ne, sej zmeri kej sprašujejo*). Nekaterim uporabnikom se zdi osebje vsiljivo (*V5_15: Vsak dan, te stare mi tukaj težijo pa sprašujejo*). Ne obravnavajo jih kot odrasle, enakopravne osebe, temveč uporabljajo infantilizme in jih obravnavajo kot otroke (*V4_46: Meni reče sestra tukaj, da sem pridna punčka*). Eden uporabnik je povedal, da osebje izvaja nad njimi tudi fizično nasilje, če nekdo ne neha kričati (*V4_47: Čeprav sem mal starejša, drugim morjo, trikrat štirikrat povedat kaj lahk naredijo. Če skos še kriči se pa po glavi udar, to majo tako navado, ne vem. Ja ne in ne. Hudo kričijo, ena tako kriči to še niste vidli. Ni prov, da tako delajo*). Osebje presodi, katera gospodinjstva opravila so uporabniki zmožni opravljati in katera ne (*V4_44: Ja tud ampak so rekle, da bodo raj to same. Ampak potem je pršla po mene, ker sem bla tam spodaj. Je rekla, da če olupm bodo pol one dale v škrinjo. Sem nardila bučke za v škrinjo. Ampak sem tud včasih jaz naribala, sem včasih tudi jaz naribala in je rekla, da ve, da jaz znam ampak da se lahko urežem*). V primeru, da uporabniki ne vedo, kako ravnati, se po pomoč obrnejo k osebju in tam iščejo potrditev, kaj je prav.

Osebje v instituciji včasih za uporabnika opravi tudi nakup (*V3_46: včasih mi pa prnesejo te tle ne, sestre, uslužbenke ne*).

4.1.10 Socialna mreža

Ugotovili sva, da je socialna mreža uporabnikov po njihovih besedah precej skromna in sestavljena iz ljudi znotraj institucije (sostanovalci in osebje) in najbližjih sorodnikov (staršev, sorojencev).

Sogovornik je povedal, da s prijatelji iz skupnosti, s katerimi so se družili pred institucionalizacijo, nima več stika in da so sedaj njegovi prijatelji le še sostanovalci

(V2_67: Ja imel sem jih veliko dokler nisem prišel sem. Zdaj pa smo izgubili stike. Malo se vidimo. Zelo malo. Nič; V2_68: Odkar sem tukaj imam samo še te prijatelje tukaj.)

Večinoma prejemajo obiske v instituciji in imajo sami redkokdaj možnost, da gredo do ljudi, ki jih poznajo, tudi do skrbnika. Eden je celo povedal, da nima stika s sorodniki in ga nihče ne obišče.

4.1.11 Izhod iz institucije

O vsakem izhodu iz institucije mora biti osebje obveščeno. Povedali so, da gredo na obisk k sorodnikom ali sorojencem, kjer pa jim je dolgčas in se slabo počutijo (*V4_70: Ampak zdej se tle lepo počutm tud, ko me sestra povab na kakšen rojstni dan ne, sej grem ne, ampak jaz sem raj tuki ne; V2_106: Enkrat sem bil dva dni gor. Lani. Pa mi je bilo tako dolgčas, jaz sem komaj čakal, da pridem nazaj.*). Na institucijo so navezani in si ne želijo preveč na obiske. Povedali pa so, da gredo radi naokoli skupaj s svojimi sostanovalci in na ta način spoznavajo druge ljudi (*V2_51: Dobrovoljčki smo, radi grem okoli, da vsaj malo spoznaš ljudi*). Povejo tudi, da so izhodi zelo redki (*V2_38: po treh mesecih sem šel malo ven*).

Uporabnik opiše primer, ko je s skrbnico odšel po nakupih in srečal znanca. Snidenja je bil zelo vesel in povedal je še, da osebe po tem dogodku ni več videl.

Naslednja dva primera izhoda iz institucije sta obisk frizerja in šivilje, in sicer na izrecno željo uporabnika, ker storitev ni želel prejeti od institucionalnega frizerja in šivilje.

Eden uporabnik je povedal, da komunicira z drugimi tudi preko spleta (*V5_7: Sem se pogovarjal z g. Miranom in mi je poslal knjigo, ker sem mu pisal.*).

4.1.12 Človekove pravice

Uporabniki niso opazili nikakršnih kršitev svojih pravic (*V2_31: Ne, to se mi še nikdar ni zgodilo*). V primeru, da bi do kršitev prišlo bi na njih opozorili, in sicer bi jih zaupali osebju. Eden pa ima občutek, da nikomur ne more zaupati kršitev. Edino ena oseba je povedala, da bi kršitve zaupala skrbniku, ostali pa so nama odgovorili, da bi skrbniku zaupali kršitev, šele po tem, ko sva jih midve izrecno vprašali po tem.

Ena oseba je povedala, da za vse ljudi veljajo enake pravice (V5_31: *Ja jaz imam pravice, tko kot ti*).

4.1.13 Odnos uporabnik – center za socialno delo

Uporabniki imajo stik s strokovnimi delavci s centra za socialno delo priložnostno, in sicer ob obisku institucije ali ob organiziranih dogodkih (V2_96: *Pol smo se zadnjič v K (kraj) videli, ko je bila ena predstava v kulturnem domu. Tista predstava za tele, kaj je že, ko imajo bolezni, kaj je že sindrom. In sem jo videl v dvorani. Kako je bila vesela. Jooj je rekla K, da te vidim. Kaj pa češ videti? Vidiš tukaj sem, lepo se imamo. Nimam kaj reči.*). Pravijo, da imajo s strokovnimi delavci dober odnos in čutijo, da jim lahko zaupajo težave. Strokovni delavci jih tudi informirajo o možnostih.

4.1.14 Želene spremembe

Sogovorniki niso izrazili nobene želje po spremembah (V2_108: *Ne, naj bo tako kot je*).

4.2 SKRBNIKI

4.2.1 Asociacija ob besedi skrbništvo

Večina najinih sogovornikov ob besedi skrbništvo najprej pomisli na skrb, naj si bo to skrb na splošno, skrb za pravice uporabnikov ali skrb za drugega kot za sebe (S3_3: *Skrbim tako kot bi zase in za svoje, na primer za svoje otroke.*). Pomislijo tudi na to, da pomagajo drugemu pri stvareh, ki jih sam ne more (S1_2: *Da ji pomagam, fizično in finančno. V vseh pogledih, kar rabi za normalno funkcioniranje*). Eden izmed sogovornikov je opozoril, da je potrebna celovita skrb za uporabnika.

Pomislijo tudi, da je skrbniška funkcija naložena s strani centra za socialno delo in na opravljanje nalog.

4.2.2 Vzpostavitev skrbništva , življenjski slog uporabnika pred institucionalizacijo

Najini sogovorniki so govorili o tem, da so opravljali funkcijo še preden so prevzeli formalno skrbništvo nad osebo, in sicer so nudili pomoč tedanjim skrbnikom. Pojavi se

primer, ko je starš bil tedanji skrbnik svojemu otroku in ga kot takega obravnaval kljub temu, da je šlo za odraslo osebo (*S3_18: mama je videla v njej svojega otroka še vedno, čeprav je bila toliko stara*).

Uradni sprejem vloge skrbništva se je največkrat pojavil z razlogom, da tedanji skrbnik (najpogosteje nekdo od staršev) ni mogel več skrbeti za uporabnika, bodisi je zbolel, bil hospitaliziran in nameščen v institucijo bodisi je umrl (*S2_27: Prej je mama imela skrbništvo in je vse delala namesto njega. Potem je ratala slaba, ni več mogla. Zbolela je za rakom in ...*). V enem primeru pa je nastala situacija, da tedanji skrbnik ni bil zmožen skrbeti niti zase niti za uporabnika, zato je sedanji skrbnik skrbel za oba, uporabnik je bil celo bolj sposoben skrbeti zase kot njegov skrbnik. Glede na to, da so skrbniki opravljali funkcijo skrbništva že prej, se njihovo življenje ni spremenilo z uradnim imenovanjem. Skrbništvo je ena oseba formalno uredila z namenom pridobitve denarja za uporabnika (*S3_82: mogla, ker jaz potem nisem za V denarja dobila, ko je mama padla v takšno depresijo in tako situacijo. Se ni dalo, ko nisem bila skrbnik. Jaz sem si takrat mogla vse to uredit. Najprej za mamo, da sem bila skrbnik, potem pa še to.*).

Sogovorniki so povedali, da bi bili pripravljene skrbništvo prevzeti le za sorodnika (*S2_43: Jaz si ne predstavljam, da bi kdo bil skrbnik komu drugemu razen sorodniku.*). V primerih, ko sorodniki niso prevzeli skrbništva pa je to funkcijo prevzela tretja oseba, v enem primeru je bila to znanka, ki pove, da je osebi ponudila pomoč in zato prevzela skrbništvo. V drugem primeru pa je skrbniško funkcijo prevzela strokovna delavka s centra za socialno delo v sklopu službe. Prav tako sogovornik pove, da so občasno pomoč pri skrbi za uporabnika, preden je šel v institucijo, ponudili tudi sosedje.

Skrbniki so pri vzpostavitvi skrbništva sodelovali s pristojnim centrom za socialno delo in povedali, da so se tam vse dogovorili in dobili potrebne informacije. V postopku vzpostavitve skrbništva je bilo potrebno narediti tudi oceno zdravstvenega stanja osebe, ki jo je podal psihiater in osebni zdravnik.

4.2.3 Vloga skrbnika

Sogovorniki so povedali, da je za prevzem skrbniške vloge predvsem potrebno imeti velik interes za pomoč (*S2_13: je nekaj kar nardiš iz ljubezni, ker imaš človeka rad in mu hočeš dobro*). Na vlogo skrbnika so ponosni in jo dojemajo kot svoje poslanstvo. Z njo tudi

osebnostno rastejo in pravijo, da se jim z vlogo krepi samozavest. Prav tako si jo tolmačijo kot dolžnost oziroma kot splet okoliščin, ki so jih pripeljale do prevzema te vloge (S3_6: *Jaz sem to čutila kot dolžnost, oziroma ne da bi zdaj rekla, da je to težko delat, ampak, da tako pač je. Ona ima pač samo mene in v tem slučaju sem pač skrbnik. Ne da je to zdaj prostovoljno in ne da je to zdaj obvezno. Jaz sem to vedno vedla*). Glede prostovoljnosti funkcije so sogovorniki potrdili, da je prostovoljna, ob tem pa dodali, da ne čutijo, da delajo prostovoljno delo. Mnenja glede častnosti funkcije se delijo, nekaterim je čast pomembna spet drugim ni.

Skrbniki svojo vlogo dojemajo kot vlogo starša in vzgojitelja v življenju svojega uporabnika (S4_4: Če ima varovanec še starše potem je tudi to vredno, če pa varovanec nima staršev je pa potrebno veliko več, da skrbnik delno nadomesti starše). In tudi uporabniki, katerih skrbniki niso njihovi starši, jih kljub temu dojemajo kot starše (S4_5: *on me dojema tako, kot bi dojemal mamó*).

Vloga jih tudi finančno bremeni, in sicer so povedali, da so za njih opravili veliko poti in si s tem ustvarili potne stroške, ki jih ne vzamejo v obzir oziroma jih ne seštevajo.

Glede na to, da je v vzorec bila vključena strokovna delavka na centru za socialno delo, ki je svojo skrbniško vlogo prevzela v sklopu službe, jo dojemajo kot službeno obvezo. Hkrati tudi pove, da zaradi prevzema več skrbništev, funkcija izgubi svojo čast in postane le obveza.

4.2.4 Skrbniške naloge, usklajevanje življenja s skrbniško funkcijo

Skrbnike sva povprašali, katere skrbniške naloge opravljajo in povedali so, da uporabniki potrebujejo stalno in celovito pomoč (S4_34: *Da mu vsakodnevno pomagaš pri stvari, karkoli pride. Vsakodnevno pomoč, da ga usmerjaš, da gre naprej v življenju, vsakodnevna neprekinjena pomoč no*), da skrbijo za psihofizično stanje, dobro počutje uporabnika in da zadovoljujejo njegove potrebe. Konkretnije naloge pa so: opora, spremstvo k zdravniku, spremstvo k maši, pogovor z uporabnikom, nakupovanje, skrb za zunanji izgled in pomoč pri prekinitvi od odvisnosti. Kot nalogo opredeljujejo tudi, da uporabnika vodijo skozi življenje in imajo nad njim nadzor (S3_80: *Skrbim toliko da vem kam gre, rada vidim, da vem kam gre*).

Pomembno se jim zdi, da z uporabnikom odidejo na izlete in dopustovanje. Eden od sogovornikov pa je izpostavil, da dopustujejo preko društva Sožitje in se preko njega udeležujejo tudi vseživljenjskega učenja.

Skrbijo tudi za plačevanje institucionalne skrbi, vodenje finančnih evidenc in pišejo skrbniška poročila. Skrbnica, ki opravlja funkcijo po službeni dolžnosti, je povedala, da je njena edina skrbniška naloga plačevanje institucionalne skrbi.

Večinsko so se najini sogovorniki opredelili, da jim opravljanje skrbniških nalog vzame veliko časa (S3_56: primer v soboto, ja dan je šel okrog, ker je bilo potrebno po njo, jo peljat v N (kraj – šli so k zdravniku), tam čakati, jo peljat nazaj in priti spet domov. Ampak jaz to ne čutim niti kot obveznost niti nič, ampak enostavno se mi zdi, da tako mora biti). Eden izmed sogovornikov je tudi časovno definiral, koliko časa porabi za opravljanje skrbniških nalog (S1_15: Sigurno, če vse skupaj štejemo 20ur na teden, še z domačijo najmanj 12 ur.) Povedali so tudi, da se v opravljanje skrbniških nalog vključujejo tudi ostali družinski člani skrbnika. Ena sogovornica je povedala, da je njen mož urejal zadeve pri zdravniku za njenega uporabnika.

Odkar so njihovi uporabniki v instituciji se je obseg nalog za skrbnike bistveno zmanjšal, saj določene naloge opravlja osebje institucije (S4_54: *Zanj sedaj bolj kot ne skrbijo v bivalni, kar pa ne morejo, za kar niso pooblaščen ali za kar se pač ne more obrniti na njih ima mene*). Skrbnik opravlja le tiste naloge, katerih institucija v svojem obsegu storitev ne izvaja.

Eden od sogovornikov je povedal, da se ne poslužuje plačila za nastale stroške povezane z opravljanjem skrbniške naloge s strani centra za socialno delo, ker meni, da mora tudi finančno poskrbeti za svojega uporabnika oziroma v tem primeru sorodnika.

Skrbniki težko usklajujejo skrbniško funkcijo s svojim družinskim in delavnim življenjem. Povedali so, da so potrebna prilagajanja in da bi uporabnika težko imeli ves čas doma (S2_20: *Doma mu tega nismo mogli dati, tolik časa. Vsi imamo službe on pa rabi več*). Sogovornica je povedala, da bi usklajevanje bilo veliko težje, če ne bi živela sama in bila brez drugih obveznosti. Edina izjema je strokovna delavka iz centra, ki usklajuje obveznosti brez problema.

4.2.5 Usposabljanje za skrbniško funkcijo

Nihče ni poročal o kakršnem koli usposabljanju za skrbniško funkcijo, zato včasih ne vedo, kako ravnati in opravljajo naloge po lastni presoji in občutku, kaj je prav. V takšnih primerih se navadno obrnejo na pristojni center za socialno delo ali institucijo, v kateri uporabnik živi (*S3_89: Imam sedaj dva pomočnika – center v K (kraj), če bi bilo kaj, to mislim socialno, kot VDC, tako bivalna kot delovni center*).

Opozarjajo na potrebo po usposabljanju, katerega bi se udeležili v primeru, da bi bilo organizirano. Menijo tudi, da bi jim to koristilo.

Strokovna delavka se v primeru težav glede skrbništva obrne na sodelavko. Sama je bila udeležena na seminarju o skrbništvu, ki je bilo namenjeno strokovnim delavcem. Povedala je tudi, da vidi potrebo po usposabljanju skrbnikov.

4.2.6 Odnos skrbnik – uporabnik, osebni stik z uporabnikom, stik z uporabnikom preko telefona, bivanje pri skrbniku, nestrinjanje z uporabnikom

4.2.6.1 Odnos skrbnik – uporabnik

Odnosi med skrbniki in uporabniki so zelo različni, saj sva dobili precej različne podatke, od zadovoljstva z odnosom do tega da ni zadovoljstva in ljubečega odnosa.

Dva sta povedala, da jima uporabnika zaupata (*S4_38: zelo odkrit je bil, zelo mi zaupa in pove vse*). Medtem, ko ena sogovornica pove, da nima pomembne vloge v življenju uporabnika in se le-ta ne zaveda njene vloge (*S3_21: ona niti se ne zaveda tega kaj sem jaz*). Pove tudi, da se je s takim odnosom sprijaznila in se zaveda, da so uporabniku drugi pomembnejši od nje (*S3_109: ona tudi tam (v VDC) navezuje. Ona ima tam svoje stike in o teh, ki so zaposlene tam ima zelo pozitivno mnenje. Na to jaz nimam pripomb. Ona jih zelo spoštuje, bolj kot mene*). V enem primeru skrbnik vidi uporabnika kot deviantnega in meni, da se z njim ne more pogovarjati o čimerkoli (*S3_92: jaz bi bila veliko bolj zadovoljna, da bi bila V normala, tako da bi bilo možno z njo tako govorit, kot bi bilo verjetno s kakšno sestro. To sigurno pogrešam*). Le eden je povedal, da uporabnika ceni in spoštuje takšnega, kakršen je in je uporabniku na voljo kadarkoli.

Večina sogovornikov odraslega uporabnika dojema kot otroka (S2_45: Mal ga vzgajaš ne, kokr mejhnga otroka, da raste, nekaj doseže.).

4.2.6.2 Osebni stik z uporabnikom, Stik z uporabnikom preko telefona

Pogostost osebnega stika so ocenjevali različno, od večkrat tedensko do izjeme enkrat letno (skrbnik je strokovna delavka). V enem primeru se vidijo, kadar je to povezano še s katerimi drugimi skrbniškimi obveznostmi (S3_103: *Obiščeva jo (z možem) pa pač, ali je to s kom povezano, da je to še kaj drugega zraven, drugače pa itak sedaj je bilo tudi s to hišo in tako dalje*).

Uporabnik se obiska razveseli, vendar obiski so kratki (S3_104: *Ampak ona zelo hitro opravi z nama*).

Glede preživljanja praznikov sva dobili dve različni izjavi. V enem primeru uporabnik preživlja praznike pri skrbniku doma, v drugem primeru pa te želje ni oziroma hoče praznovati v instituciji.

Vsi skrbniki so v stiku s svojimi uporabniki po telefonu večkrat tedensko ali vsak dan. S telefonskim pogovorom sprotno rešujejo morebitne težave.

4.2.6.3 Bivanje pri skrbniku

Glede bivanja pri skrbniku sva dobili podatek, da je uporabnik pri njih osamljen, da mu je dolgčas in da pri njih ne želi prespati (S3_98: *ni imela željo ostati tu, pa prespat. Je rekla ne, jaz moram iti nazaj*)

4.2.6.4 Nestrinjanje z uporabnikom

Skrbniki so povedali, da prihajajo v konflikte z uporabniki in le-te rešujejo s pogovorom (S4_37: *Na lep način sva se usedla in pogovorila kaj bi on rad, kako bi to. Kakšne so možnosti do kod lahko gremo in do kod ne. Vedno sva skupaj reševala, karkoli je hotel je vprašal, kaj bi rad mel ali če bi rad kaj kupil za koga karkoli, kaj mislim jaz. Vedno sva se pogovorila in skupaj reševala stvari.*) Izpostavili so, da so prišli v konflikt glede higiene uporabnika in omejevanja števila cigaret. Ostalih primerov konfliktov niso naštevili.

4.2.7 Participacija

Sogovorniki pravijo, da pri odločitvah iščejo konstantno soglašanje uporabnika (*S1_32: Mislim, da bi razumela in brez njenega soglasja ne bi naredili nič.*) in do tega pridejo s pogovorom, da uporabniku razložijo situacijo, upoštevajo njegove želje. Sogovornik je povedal, da je količina participacije odvisna od njegovega pristopa do uporabnika in načina komunikacije med njima (*S1_31: Ja, če ji lepo razložiš oz. lepše poveš in ona kar razume, samo ji moraš lepo razložiti. In potem sama ve za kaj gre.*).

Med primere dobre participacije uporabnika so skrbniki navedli udeležbo pri nakupovanju oblačil, izbiri osebnih predmetov, izpostavili so tudi vključenost pri prodaji premoženja in pri izbiri dopusta ter v enem primeru udeležbo pri urejanju zadev pri centru za socialno delo (*S3_124: skos smo skupaj hodile.*).

Skrbniki so svoje uporabnike označili kot nezmožne za odločanje v svojo korist (*S4_47: Ni pa se sam sposoben odločat o ničemer, bilokaj, vedno me tudi sam vpraša, rabi to podporo. Lahko gre sam sebi v škodo nevede, ne sme se sam odločat*). Eden je celo rekel, da mu ni všeč, da se uporabnik samostojno odloča (*S3_17: mogoče zdaj tudi kakšnih 8 let recimo je V kar precej komande prevzela, kar mi včasih ni bilo všeč*).

Skrbnik je povedal, da ima uporabnik formalno možnost samostojnega upravljanja s svojim denarjem, vendar tega ni zmožen in potrebuje pri tem pomoč osebja v instituciji (*S3_65: V (uporabnica) sama ne, ampak je moral nekdo iz VDC*).

Uporabnik ni bil vključen pri prodaji premoženja, niti pri izbiri svojega posebnega skrbnika za prodajo nepremičnin (*S3_116: S pomočjo gospe A (socialna delavka v VDC) je to pač tako bilo. Ona je rekla lahko. Je razmišljala. In sem jo jaz vprašala kdo bi to lahko bil in je rekla lahko bi pravzaprav bil nečak*). Skrbnik je tudi ocenil, da uporabnik ni zmožen urejanja zapuščinskih zadev (*S3_35: Ja, vsaka imava pol, tako je bilo po zapuščinski. S tem, da je bilo potrebno urediti tudi zadeve kar se tiče mame. Tega V ni nič mogla.*)

Uporabnik se je le delno strinjal z namestitvijo v institucijo. O prvotni vlogi vloge za sprejem v VDC pa sploh ni vedel. (*S3_46: od tukaj so one iz doma v K (kraj) direktno klicale v L (VDC). In sem šla potem v VDC do ga. S (socialna delavka v VDC) tam v VDC in smo takrat takoj začeli pogovor in sem jaz takrat dala še isti dan vlogo*).

4.2.8 Prihodek, denar

Uporabniki imajo različne prihodke, skrbniki so našli naslednje: pokojnina, prihodek od dela v instituciji ter dodatek za pomoč in postrežbo. Skrbnik je povedal, da on prejema uporabnikov prihodek in je tudi on dobil uporabnikov delež od prodaje hiše, z njim plačuje institucionalno oskrbo (*S3_69: Tako, prejemam sem domov in bo potrebno sedaj tudi plačevati in sedaj pa ne more VDC nič deliti*). Skrbnik je povedal, da uporabnik iz svojega prihodka prispeva za stroške bivanja v instituciji in da mu mora od prihodka ostati 86 €. Prav tako ima uporabnik odprt pupilni račun.

V enem primeru je prišlo do zapleta pri pokojnini uporabnika, ko je le-ta začel namesto invalidnine prejemati družinsko pokojnino, kar pa je bistveno vplivalo na zmanjšanje družinskega prihodka.

4.2.9 Prodaja premoženja višje vrednosti, dedovanje

Prodaja premoženja višje vrednosti, v tem primeru hiše, je bila za sogovornika težka naloga. Sprva je mislil, da bodo prodajo lahko izpeljali samostojno, nato pa se je zapletlo in so poiskali pomoč pri strokovni službi oziroma nepremičninski družbi. Pri tem pa je ves čas sodeloval tudi VDC (institucija, kjer živi uporabnik) in pristojni center za socialno delo, ki je dal zahtevo po ponovni cenitvi premoženja. Namen prodaje je bil, da pridobijo sredstva za plačevanje institucionalne skrbi uporabnika (*S3_77: Ker slučajno da pa bi občina (plačevala bivanje v VDC) bi se pa na nepremičnino usedla, tako sem jaz razmišljala. In vprašanje, hiša bi samo propadla. Tako se je pa vsaj nekaj denarja dobilo*).

V dveh primerih je bil imenovan skrbnik za poseben primer, zaradi varovanja interesa uporabnika (v enem primeru za prodajo hiše, v drugem pa za urejanje dediščine). V obeh primerih je bil to ožji sorodnik skrbnika (*S3_115: Naš sin je bil.; S2_29: Ja, ko je bilo treba pa urediti za dediščino je on moral met skrbnika za poseben primer. Takrat je bilo v navkrižju interesov, da bi bil jaz in je bila teta.*).

4.2.10 Človekove pravice, partnerstvo

Največ sogovornikov je povedalo, da v pravice uporabnikov ni bilo poseženo in da se za njihove pravice oni zavzemajo (S4_40: Vedno sem se za njega zborila če je bilo potrebno, naj bo to pri zdravstvu, zobozdravniku, kjerkoli je pač to bilo).

Skrbnik je povedal, da je njegov uporabnik bolj izpostavljen kakršnim koli kršitvam (S2_36: lahko bi ga vsak okol prenesel če bi hotu). Uporabniku mora biti postavljena diagnoza, da lahko uveljavi svoje pravice in pride do pripadajočih storitev (S3_10: *takrat tudi K (socialna delavka s centra za socialno delo) z V (uporabnico) šla v B (kraj) do enega od psihologov, da smo poizkušali dobiti ta minimalni*).

Izpostavili so tri primere kršitev:

- glede višine pokojnine: Uporabniku je bila pred 15. letom priznana invalidnost in je prejemal invalidnino. Po očetovi smrti se je postavilo vprašanje, ali naj prejema družinsko pokojnino ali invalidnino (glede na to, da je mama prejela vdovsko pokojnino). Prišlo je do zaključka, da je tudi mama začela prejemati družinsko pokojnino (nič več vdovsko) in to je pomenilo, da se je skupni družinski dohodek (uporabnika in mame) bistveno zmanjšal.;
- kršitev – nesprejetost v institucijo: Uporabnik ni bil sprejet na čakalno listo za sprejem v dom za stare. Skrbnik sumi, da zaradi osebne okoliščine (nepopolne samostojnosti uporabnika), saj drugih razlogov za nesprejem ni našel.;
- kršitev – predčasno zaključena rehabilitacija: Uporabnik je bil sprejet na rehabilitacijo v zdravilišče, kjer si je delil sobo še z eno osebo, ki pa ni bila zadovoljna s sobivanjem. Zdravilišče je reagiralo tako, da so mu predčasno zaključili zdravljenje in je bil odpuščen.

V enem primeru je skrbnik omenil, da je uporabnik v partnerskem razmerju in da sta si uporabnik in partnerica želela otroke. Skrbnik ju je od starševstva odvrčal (S4_44: *Je bilo tudi težko, ko sta si želela imeti otroka. Oba sta pod skrbništvom a ne in je bilo težko dopovedat, da ne moreta skrbeti za otroka. Večkrat smo se o tem pogovorili, vprašala sem ga kaj bo potem, kako bo za otroka skrbel. Rekel je, da ga bo dal meni, ko bosta onadva v bivalni. No potem pa sem razložila, da jaz sem že prestara, da ne morem imeti več otrok in kdo bo za njega potem skrbel. Je razumel, da to ne gre in smo že nekaj časa jima umaknili to idejo in sta že dolgo skupaj srečna, se obiskujeta in tako, imata se lepo*).

4.2.11 Bivanje v instituciji, življenjski slog uporabnika

Večina najinih sogovornikov pravi, da uporabniki niso zmožni samostojnega življenja in njihov življenjski slog pripisujejo boleznim. Eden ocenjuje, da se uporabnik ne zaveda svoje bolezni. Zavzemali so se, da uporabniki sedaj živijo v instituciji. Uporabnikom se s tem spremeni življenjski slog (*S3_51: ker ona ni nikdar delala, ona sedaj zjutraj ob šestih, pol šestih ustane. Ona mora te stvari pihat za astmo, zajtrk pojest in tako naprej in oni, kombi ko pride, pride tudi tukaj v bivalno po njih, čeprav je zelo kratko do tam (do delavnega centra), ampak jih odpeljejo. In ona ko pride domov, jaz verjamem, da je kar utrujena*).

Po pripovedovanju skrbnikov so uporabniki z bivanjem v instituciji zadovoljni (*S2_19: On je tam končno srečen, rad dela, rad je med ljudmi, rad ima urnik, dejavnosti*). V enem primeru ima uporabnik tam prijavljeno stalno prebivališče.

Sogovornik je povedal primer, da je uporabnik šel iz delavnice v svojo sobo, brez da bi obvestil osebje, ki zahteva stalen nadzor nad uporabniki, in z odhodom v svojo sobo osebju povzročil skrbi.

Skrbnik opozori na enovit paket storitev, ki jih institucija nudi svojim uporabnikom, brez da bi pri tem upoštevali individualnost osebe (*S3_64: to mi ni bilo tako čist vse jasno, ko je V šla v zavod, ker prej ni nikoli ona dvigovala denarja ali karkoli počela z denarjem. Potem se je pa v centru pokazalo, da imajo oni dobro, bom rekla poznanstvo in organizirano, zaradi drugih mogoče tudi, da so kar lahko odšli na pošto in dvignili in tako naprej*).

V enem primeru se uporabnik upira osebju pri izvajanju higiene.

4.2.12 Odnos skrbnik – center za socialno delo, odnos skrbnik - institucija

Vsi sogovorniki so zadovoljni z odnosom s centrom za socialno delo in institucijo, kjer njihovi uporabniki živijo. Obe organizaciji jim podajata potrebne informacije (*S4_59: pomembno, da sem se pogovorila tam s socialno delavko, da me je usmerila in povedala kaj naj naredim in kako Nisem rabila nobene druge strokovne pomoči. Vse sem dobila na centru, vse informacije*). Center za socialno delo jim daje podporo pri izvajanju skrbniških nalog (*S4_50: vedno sem se obračala tja, če je kaj takega bilo. Vse kar sem potrebovala, vse so mi pomagali. Kakršnokoli vprašanje sem se lahko tja obrnila in vse je bilo še več kot*

sem potrebovala.). V eni primerjavi sogovornik pove, da bolje sodeluje z bivalno enoto kot pa z delovnim centrom. Center za socialno delo jim ne nalaga posebnih obveznosti.

Skrbniki so prejeli tudi pomoč strokovnjakov pri oblikovanju dogovora o dedovanju in svetovanje o namestitvi uporabnika v varstveno delovni center (*S3_45: En pogovor je bil in tam so mi to svetovale tele v K (kraj), ki so pri sprejemu, kaj so že, socialne, ne vem točno. In so mi svetovale L (kraj, kjer V sedaj živi). Jaz do takrat nisem nikoli pomislila na VDC (varstveno delovni center)*). Prav tako so dobili pomoč pri prodaji hiše.

V enem primeru je center za socialno delo brez predhodnega dogovora s skrbnikom vložil vlogo na občino o plačilu institucionalne skrbi uporabnika (*S3_76: Ker bila je pa tudi že vloga, to tudi nisem vedla, tako da smo bile z ga. A (socialno delavko v VDC) tudi malo presenečena. Je center prvi mesec njenega bivanja dal kar na občino tisti drugi del, to je bilo okrog 600€, kakor da bo občina plačevala. Oni so neko vlogo vložili kar, pa ni bilo nič po dogovoru, niti z mano, niti s centrom (VDC-jem). Tako, da smo morale potem z A tako narediti, da smo potem pisale na občino, da zaenkrat se pač zahvaljujemo in da bomo poizkušali prodat nepremičnino.*).

En sogovornik opozori na to, da se počuti v odnosu z institucijo odrinjenega, saj ga niso obvestili o spremembi dokumentov uporabnika (*S3_57: Ko, sedaj je bilo potrebno spremeniti vse dokumente zaradi spremembe stalnega prebivališča in so to uredili iz centra (VDC) in se mi je zdelo, da bi vsaj obveščena mogla bit. Saj sem to povedala ga. A (zaposleni v VDC). Ne, da bi mi žiher povedal, da sedaj ima pa tam in da so oni že dokumente spremenili in tako naprej*).

4.2.13 Želene spremembe

Želeli bi si, da so bolj informirani o skrbništvu, o tem, kaj že obstaja in kakšne spremembe bi bile še možne in nujne.

Želeli bi si boljšega sodelovanja z institucijo, kjer uporabniki živijo, predvsem to, da se ne bi čutili odrinjene (*S3_125: se mi pa zdi, da bi pa lahko malo več center z nami skrbniki sodeloval, da se jaz čutim odrinjeno*).

Potrebna bi bila sprememba glede zaščite interesa uporabnika, ko sta uporabnik in skrbnik v nasprotju interesov in je potrebno postaviti skrbnika za posebni primer. Potrebno bi bilo paziti na nevtralen interes skrbnika za posebni primer (brez sorodstvene vezi) (*S2_46: Ne*

vem, meni se zdi v redu urejeno razen za dediščino. Je blo sicer potrebno nekoga drugega najti, ampak je bilo to vse v družini. On je tako vodljiv, težko bi rekel, da ga kdo v karkoli ne bi prepričal, da bi dal soglasje ne. On je zelo vodljiv.).

Izrazili so željo po vračilu potnih stroškov.

4.3 STROKOVNI DELAVCI NA CENTRU ZA SOCIALNO DELO

4.3.1 Asociacija ob besedi skrbništvo

Najini sogovornici najprej pomislita na skrb, pomoč in na uporabnike, ki jih srečujeta pri svojem delu, asociacije sovezane na področje skrbništva. Pomislita tudi na zastopanje in zagovorništvo (*SD1_11: Kot strokovna delavka kot tudi skrbnica sem v veliki večini tudi zagovornica uporabnikov*). Izražena asociacija je bila tudi opolnomočenje uporabnikov ter varovanje njihovih pravic in koristi (*SD2_2: delovanje v največjo korist varovanca*). Naslednja asociacija so skrbniške naloge, ki jih opravljata v sklopu službenih obveznosti. Povesta, da vidita tudi stiske svojcev uporabnikov (*SD1_10: in velikokrat njihovih svojcev, ki se srečujejo s stiskami ob in predvsem zaradi starostne onemoglosti, bolezni, nemoči*). Hkrati je ena izmed prvih misli tudi nejasna zakonska opredelitev instituta in pa zahtevnost ter kompleksnost tega področja.

4.3.2 Opredelitev instituta skrbništva

Strokovni delavki povesta, da je zakonodaja na področju skrbništva zastarela, preobširna in ohlapna ter izpostavita, da je v zakonodaji še vedno prisoten institut odvzema poslovne sposobnosti. Menita, da v trenutni praksi prevladuje pravni vidik zaščite, da so postopki kompleksni in da je praksa centrov za socialno delo glede skrbništva neenotna in se s tem krši osnovna človekova pravica do enakosti pred zakonom. (*SD2_35: Moti me to, da Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti namesto, da bi zadeve čim prej uredilo na sistemski ravni, na CSD-je pošilja navodila, socialna inšpekcija pa zahteva od posameznih CSD-jev, da pišejo protokole na področju skrbništva. Vsak CSD ima malo drugačne okvirje v postopkih, ker je zakonodaja tako ohlapna. Ne zdi se mi, da je to primerno, saj na CSD-jih resnično primanjkuje strokovnega znanja, v skupnosti, pa je zelo velik manko oblik skupnostne skrbi. To ima za posledico neenakopravno obravnavo glede na različne CSD-je, kar pomeni kršenje ustavne pravice enakosti pred zakonom ...*).

Povedali sta, da obstoječa slovenska zakonodaja ne upošteva višjih pravnih aktov in tudi nima vzpostavljenih mehanizmov, s katerimi bi jih uresničevala (*SD2_43: ZZZDR in ZNP (ki opredeljuje odvzem poslovne sposobnosti) trenutno nista v skladu z Evropsko konvencijo o varstvu človekovih pravic in temeljnih svoboščin, s Konvencijo o pravicah ljudi z ovirami (Konvencijo o pravicah invalidov), niti z Ustavo republike Slovenije.; SD2_16: Kot sem navedla zgoraj, je problem še vedno prisoten institut odvzema poslovne sposobnosti. Slovenija se je z ratifikacijo zavezala k upoštevanju Konvencije o pravicah ljudi z ovirami (T.j. Konvencija o pravicah invalidov) in bi morala vse določbe spoštovati ter vzpostaviti mehanizme za njihovo realizacijo tudi v praksi. Zakonodaja na področju skrbništva bi morala spoštovati vse višje pravne akte, z odvzemanjem poslovne sposobnosti pa nekemu kratimo pravice, ki so mu določene tako z mednarodnimi konvencijami kot tudi z ustavo.*).

4.3.3 Vloga skrbnika, prostovoljno in častno delo

Menita, da bi moral skrbnik biti nekdo, ki je zrel in premore visoko raven človeškosti. Biti mora tudi kreativen, dosleden, odgovoren in etičen.

Ugotavljata, da nabor skrbnikov ni ustrezno urejen, le-ti so pogosto nekompetentni, saj se v praksi pojavljajo kompleksni primeri in bi včasih za zagotavljanje najboljše koristi uporabnika potrebovali pravnik. Skrbniške naloge so izredno kompleksne in je potrebno svojce, kot tudi skrbnike laike usmerjati, točno povedati, kaj morajo narediti in jih za to usposobiti. (*SD2_9: Nabor skrbnikov ni ustrezno urejen, kompleksni primeri za zagotavljanje največjih koristi varovanca bi včasih potrebovali pravnik. Tudi če so skrbniki svojci so včasih kot laiki premalo kompetentni, saj so nekateri primeri zelo kompleksni.*)

Povesta, da je zakonska opredelitev skrbniške vloge kot prostovoljne in častne nezadostna ter zastarela, saj vloga terja veliko odgovornosti in angažiranosti skrbnika.

4.3.4 Skrbniške naloge

Povedali sta, da kot strokovni delavki pogosto prevzemata in opravljata skrbniške naloge. Pri tem pa se poslužujeta obstoječih možnosti, kar pomeni, da za skrbniške naloge pooblastita delavce zavodov, kjer osebe bivajo. Povesta, da ni na voljo veliko organizacij,

ki bi opravljale naloge, če pa že, potem gre za institucije in društva, ki imajo v svojem delovanju že tako predvideno obravnavo oseb, ki se jim postavlja skrbnik.

Opravljanje nalog skrbnika jima predstavlja dodatno delo. (SD2_14: Poznam primer v K., ko bo gospod hospitaliziran, bo edina naloga strokovnega delavca na centru za socialno delo plačevanje položnic, vsak mesec enake položnice, popolna potrata časa.)

Povesta, da se pri opravljanju skrbniških nalog srečujeta s striktno pravnimi zadevami, ki presegajo znanje socialnega delavca in terjajo veliko truda ter vzamejo čas.

Predlagata ukinitev strokovnih delavcev kot skrbnikov, saj so kadrovsko podhranjeni.

4.3.5 Odnos z uporabniki pod skrbništvom

Povesta, da z uporabniki vzpostavita socialno delavni odnos in ga vzdržujeta dokler traja skrbništvo. V primeru oddaljenosti stik vzdržujeta preko telefona ali strokovne službe, kjer uporabnik biva. V primeru, da zaradi zdravstvenega stanja z osebo ni mogoče več vzpostaviti običajnega odnosa, stanje spremljata preko socialne službe institucije, kjer biva. Dogaja se, da s svojim uporabnikom nista še nikoli vzpostavili osebnega stika. (SD2_31 *Oh...ene gospe sploh videla nisem. Enostavno zaradi tega, ker zato nimamo časa.*)

4.3.6 Naloge centra za socialno delo

Sogovornici sta povedali, da je njuna naloga opolnomočenje, usmerjanje in svetovanje skrbnikom. Prav tako pa je potreben tudi nadzor nad delom skrbnikov, ki se izvaja v obliki skrbniških poročil. V primeru zlorabe skrbniške funkcije morata tudi skrbnika razrešiti nalog in podati morebitno kazensko ovadbo.

Povesta, da je center za socialno delo postavljen v položaj, ko je primoran sprejeti skrbniške naloge, ker drugih skrbnikov ni, saj so druge institucije izredno previdne glede posega v skrbništvo (SD2_28: *Nikakor ni v redu, predvsem iz vidika kadrovske podhranjenosti. Nad CSD-jem padejo vsi primeri, ko ljudje nimajo svojcev ali svojci funkcije skrbnika ne želijo prevzeti. Druge institucije, ki poleg CSD še prevzema skrbništvo, ni. Je pa dejstvo, da je tudi zaradi previdnosti drugih institucij, skrbništva vedno več, zato vedno več dela pade na CSD-je. Tudi iz poročil IRSSV je jasno vidno*

povečanje skrbništev, centri imamo torej na več področjih vedno več dela, kadrovske pa ostajamo praktično na istem, nobenih večjih sprememb). Povesta, da sta včasih pri svojem delu preobremenjeni.

4.3.7 Odvzem poslovne sposobnosti

Z institutom odvzema poslovne sposobnosti se ne strinjata (SD1_30: Odvzem poslovne sposobnosti se odvija na sodišču, se odloča po določenem postopku Zakona o nepravdnem postopku in se ga sama ne poslužujem pogosto. Po mojem mnenju več razlogov govori v škodo kakor v korist temu institutu.). Menita, da se ukrep v praksi prehitro uporabi in da bi bilo predhodno potrebno raziskati druge možnosti. Edina skrajna možnost uporabe instituta odvzema poslovne sposobnosti, ki močno posega v človekove pravice, je zaščita premoženja uporabnika (SD1_35: Posluževanja predloga za odvzem poslovne sposobnosti, ker je to najhujši poseg v človekove pravice, je res takrat kadar je potrebno zaščititi premoženje varovanca (predvsem nepremičnine)).

Opozarjata na to, da sodišča nimajo enotne prakse v primeru delnega odvzema poslovne sposobnosti, saj nekatera določijo naloge skrbnika, druga pa to prepustijo centru za socialno delo.

Sogovornici sta povedali, da se strinjata z ureditvijo v drugih evropskih državah, ki so odpravile institut odvzema poslovne sposobnosti in stigmatizacijo polnoletnih oseb, ki so pod skrbništvom.

4.3.8 Zloraba skrbništva za poseben primer

Povedali sta, da velik obseg nalog pri skrbništvu za poseben primer obstaja z razlogom, ker ni mogoče predvideti vseh nalog in se zapišejo predvidljive naloge v prihodnosti ter se s tem ne potrebujejo poslužiti odvzema poslovne sposobnosti. S širokim obsegom nalog skrbijo tudi za ekonomičnost postopka in hkrati za učinkovito zastopanje ter varstvo pravic uporabnika (SD1_33: *Izkušenj imam veliko, da sem ozko opredelila naloge, kar je prav, vendar pa se je v roku enega meseca pojavila nova potreba po zastopanju in varstvu pravic posameznika in sem izdala novo odločbo in še naprej, da je bilo potrebno ponovno odločati o zahtevku. Vse so se nanašale na urejanje premoženjsko pravnih zadev*).

Izdajanje ozko opredeljenih odločb skrbništva za poseben primer je z namenom, da osebi ni odvzeto generalno sodelovanje pri odločanju v vseh postopkih. Zgodi se lahko namreč, da oseba ne zmore razpolagati s svojimi denarnimi sredstvi medtem, ko svoje pravice v postopku pri izdaji osebne izkaznice lahko zastopa, ker ta postopek razume.

Menita, da je učinek obsežnega seznama nalog pri institutu skrbništva za poseben primer enak kot institut odvzema poslovne sposobnosti in se širokega seznama skušajo v praksi izogniti. V primeru, da se kasneje izkaže, da je seznam zelo obsežen pa napotijo svojce na predlog odvzema poslovne sposobnosti ali ga center za socialno delo predlaga sam.

4.3.9 Kolizija vlog centra za socialno delo

Sogovornici povesta, da se kolizija vlog pojavlja tudi kadar skrbniki postanejo družinski člani. Opozorita na to, da se navzkrižje interesov pojavi že, ko nekdo od družinskih članov poda pobudo za vzpostavitev skrbništva. *(SD1_36: Kolizija, navzkrižje interesov je pogosto pri skrbništvu. Že pred odločanjem, navzkrižja so prisotna pri družinskih članih, ki ali sprožijo postopek ali so pobudniki ali samo sporočajo o situaciji.)*

V primeru, ko center za socialno delo sprejme skrbniške naloge strokovni delavki opozorita, da je kolizija vlog neizogibna težava v dosedanji praksi in sta navedli dva primera:

- Center za socialno delo kot začasni skrbnik v postopku za odvzem poslovne sposobnosti (SD2_11: Problem je tudi npr., če je CSD predlagatelj postopka za odvzem poslovne sposobnosti, potem v skladu z 209. členom ZZZDR samega sebe postavi kot začasnega skrbnika in pride do kolizije interesov. Da bi se centri izognili tovrstni koliziji vlog, predlagajo sodiščem, da postopek speljejo po uradni dolžnosti in tako imajo centri le vlogo predlagatelja postopka. Vendar se s tem kolizija vlog ne reši, saj centri v času postopka prevzemajo vlogo začasnega skrbnika, hkrati pa imajo vlogo nadzora dela začasnega skrbnika (ki jo lahko izvaja drugi strokovni delavec istega organa ali pa celo ista oseba, ki funkcijo izvaja)).
- Navodila inšpekcije, da je center za socialno delo v koliziji vlog (SD2_29: Vsekakor gre za kolizijo interesov in glede na to, da je potrebno zaščititi pravice in koristi varovanca in delovati v njegovo največjo korist, to nikakor ne more biti ok. Smešno je, da je navodilo inšpekcije tako, da če en CSD poda predlog za odvzem poslovne

sposobnosti, je potem začasni skrbnik drug CSD, stalni skrbnik pa spet CSD, ki je podal predlog. Center ima torej več vlog, ki so si lahko v koliziji).

4.3.10 Človekove pravice

Zakon z institutom odvzema poslovne sposobnosti posega v človekove pravice in jih krši, zato sogovornici menita, da bi ga bilo nujno umakniti. Odvzem poslovne sposobnosti krši naslednje pravice:

- pravica do pravne sposobnosti,
- pravica do prostosti in osebne varnosti,
- pravica do svobode gibanja in izbire kraja bivanja,
- pravica do sklenitve zakonske zveze,
- pravica do upravljanja z lastnim premoženjem,
- pravica do voljenja in biti voljen ,
- pravica do sodelovanja pri opravljanju v javnih zadevah,
- pravica do sklenitve pravno veljavne pogodbe o zaposlitvi in izbire dela.

Edini razlog za poseg v človekove pravice, ki ga najini sogovornici zagovarjata, je, da se s tem posameznika in njegovo korist zaščiti (*SDI_18: Poseg v človekove pravice je nekaj, kar mora biti predvsem zaščita – izboljšanje (z)možnosti posameznika, da se uresničuje, da uveljavlja svoje pravice, da je slišan, da je prepoznan in upoštevan in varuje njegovo svobodo ter je ne omejuje, da je pri tem zagotovljena tudi svoboda drugega, če gre za odnosno raven*).

4.3.11 Potrebne spremembe

Iz pripovedovanj najinih sogovornic opazimo, da so potrebne številne spremembe na področju skrbništva. Kot ključen vidik skrbništva vidita varstvo pravic in svoboščin uporabnika. Da pa bo do te zaščite prišlo, pa navajata, da je potrebno urediti slovensko zakonodajo, ki trenutno ni v skladu z mednarodnim pravom. Pri ureditvi zakonodaje je potrebno upoštevati dobre prakse v drugih evropskih državah. (*SDI_17: Slovenska zakonodaja je potrebna sprememb in upam, da bo šla v smeri zaščite svoboščin in pravic posameznika, da bo upoštevala dobre prakse zakonodaj v drugih državah, da bo dosegla namen skrbništva.*) Menita, da je potrebno upoštevati mednarodne akte, ki jih je Slovenija

ratificirala (*SD2_39: Mi smo zavezani mednarodnim aktom jih pa ne uresničujemo in Republika Slovenija lahko plača velike odškodnine, če bi to prišlo na mednarodna sodišča. Slovenija ni odgovorna do sebe oziroma do svojih državljanov.*). Potrebno bi bilo sprejeti zakonska določila, ki bi posebej urejala postopke postavitve osebe pod skrbništvo. Menita, da bi se pri spremembi zakonodaje morala upoštevati perspektiva »od spodaj navzgor« in le tako bi bila napisana v korist uporabnikom in bi se s tem zaščitile pravice in koristi državljanov (*SD2_21: Zdi se, da zakonodajalcu ni prioriteta resnična zaščita pravic in koristi državljanov, k čemur je država sicer zavezana. Menim, da je v času sprejemanja zakona oziroma njegove obravnave nimajo pred sabo človeka. Zakonodajalec ne vidi sebe v podobnem položaju.*). Opozarjata na to, da sprememba zakona na področju skrbništva ne bi smela biti vezana na spremembo ostalega dela družinske zakonodaje, saj le-ta zavira uveljavitev zelo pomembnih sprememb na področju skrbništva. V prvi vrsti bi bilo potrebno ukiniti institut odvzema poslovne sposobnosti, ki krši človekove pravice.

Menita, da bi bilo potrebno več odločitev glede skrbništva preložiti na sodišče (*SD2_36: več odločitev bi bilo z vidika zaščite interesa varovanca potrebno preložiti na sodišča. V Nemčiji je to tako urejeno, da mora skrbnik, vsako odločitev, ki jo sprejme za varovanca predložiti sodišču, da se izkaže in preveri največji interes za varovanca.*). Poleg tega, opozarjata na problematiko, ko ljudje niso enotno in enako obravnavani (*SD2_37: Pri nas je to urejeno enostransko, vse pravice ima center za socialno delo in tudi od sodnika do sodnika so naloge skrbnika različno opredeljene, manjka enotnost in enako obravnavanje ljudi.*).

Sogovornici opozorita tudi na status pupilne vloge na računu uporabnika in se iz tega razloga na računu ne more vzpostaviti trajnik. Predlagata, da bi bilo potrebno v sodelovanju z Ministrstvom za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti in bankami vzpostaviti trajnike na računih uporabnikov. S plačevanjem položnic je namreč veliko dela in je to pri neposrednem izvrševanju skrbniških nalog strokovnih delavcev najpogostejše opravilo.

V praksi se je tudi pokazal problem pomanjkanja sredstev za opravljanje skrbniških nalog in zato strokovni delavki predlagata ustanovitev posebnega sklada iz katerega bi se financirala skrb za ljudi, ki nimajo lastnih sredstev in za nagrade skrbnikom oz. plačilo za opravljanje nalog (*SD1_20: Delo bi moralo biti ustrezno ovrednoteno, predvidena bi morala biti sredstva za opravljanje nalog, saj so sredstva varovanca v praksi pogosto*

nezadostna, ali pa jih celo ni; SD2_26: Ustanovitev posebnega sklada, kadar varovanci nimajo sredstev. Tako, kot gre za invalide...invalidski sklad, bi bilo potrebno ustanoviti skrbniški sklad. Poseben račun, sredstva za izplačilo nagrad skrbnikom ljudi, ki nimajo sredstev).

Iz pogovorov sva izvedeli, da bi bilo potrebno skrbnike za svoje delo ustrezno usposobiti in jih certificirati (SD2_27: To bi bilo smiselno, skrbnike, kot zgoraj bi bilo potrebno vsaj v enem delu opremiti za opravljanje tako odgovorne funkcije, kot je skrbništvo. Morda bi socialna zbornica lahko podeljevala certifikate za skrbnike, da bi jih usposobili, kdaj se lahko obrnejo na koga, da poznajo svoje naloge in odgovornosti. Nagradila bi skrbnike, definitivno, če ne iz sredstev, pa iz sklada. Torej očitno je, da je potrebno funkcijo skrbnika uokviriti, na sistemski ravni ustvariti bolj jasno strukturo.). Poleg tega pa jim bi bilo potrebno nuditi ustrezno vodenje in usmerjanje pri njihovem delu (SD1_23: vodi, usmerja pri njihovem delu. Tudi za samo izvajanje bi potrebovali spremljanje, podporo in suport centra ali drugih institucij). Podpirata tudi to, da bi skrbniki prejeli plačilo za svoje delo.

Menita, da bi bilo potrebno uveljaviti listo skrbnikov, ki bi bili deležni usposabljanja (SD1_24: Podpiram predlog o listi skrbnikov tako kot obstaja lista zakonitih zastopnikov za mladoletne tujce. In predlagam izobraževanja le-teh). Potreben je tudi nabor profesionalnih skrbnikov, ki bi bili za svoje delo plačani (SD2_24: Nujno potreben bi bil predvsem nabor profesionalnih skrbnikov, ki bi bili plačani. Institut za socialno varstvo že dolgo opozarja na to, je nujna sprememba, nekaj kar bi bilo nujno potrebno narediti predvsem v smislu delne profesionalizacije vloge skrbnika.).

Sogovornici sta povedali, da je premalo oblik skupnostne skrbi, ki bi stiske ljudi reševale na socialno delovni način – skupaj z uporabnikom in v njegovem okolju. (SD2_41: v prvi meri zagotoviti dovolj kakovostno mrežo obravnave v skupnosti.) Povesta tudi, da prihaja do primerov, ko morata v svoje delo vključiti druge institucije, ker sami nimata dovolj velikih pooblastil za izvajanje nekaterih ukrepov in se potem po najboljših močeh znajdetata, da uporabnik prejme njemu najprimernejšo obliko pomoči glede na obstoječe možnosti. Ker v skupnosti ni primernih oblik trajnostne skrbi, sta se primorani poslužiti namestitve v institucionalno varstvo. (SD2_33: Še primer fanta, ki je star 43 let. Že ves čas je poseben in je zelo zanemarjen. Nikoli se ni umil, živel je v stanovanju brez pohištva. Ni primerne službe, ki bi se ukvarjala s takimi primeri...(fant ima shizofrenijo)....skratka živel je ves čas v stanovanju in ko je center za socialno delo dobil skrbništvo je začel prihajati po

denar. Že prej so sosedge klicali policijo, ker so opazili težave in je bil za njih moteč, fant pa nima kritičnega uvida in ni sposoben dogovarjanja. Ni primerne oblike skupnostne skrbi za take primere. Primer so predali meni in zaprosila sem policijo za sodelovanje, ker so me sosedge maltretirali s klici in obiski, vendar sama ne morem ukrepati, nimam nobenih sredstev na voljo v takem primeru. Nisem vedela, kako bi primer rešila. Začela sem sodelovati s policijo glede na obstoječe možnosti, povedala sem jim, da je fant duševno in telesno v tako slabem stanju in zanj ni primerne skrbi, fant pa nikomur nič noče. Policija je nato poklicala zdravnika, da je bil hospitaliziran. Težko je v taki situaciji, za pomoč na domu je premlad, ni primerne koordinacije v skupnosti, nobene skupine kamor bi se lahko vključil. Na ta način smo ga hospitalizirali in potem po zdravniškem mnenju smo zanj iskali primerno oskrbo. Trenutno je v I.(institucija) Doma enostavno ni mogel biti, ni jedel, ni se umival, spal je na dveh stolih, osnovne potrebe niso bile zadovoljene. Z njim sem se trudi, predlagala, da urediva stanovanje, da si začne kuhati, ampak tega ni zmogel) Menita tudi, da bi bilo potrebno zakonsko urediti varovala, ki bi poskrbela, da bi se izčrpale vse druge možnosti, preden bi osebo namestili v institucijo.

5 RAZPRAVA

Iz najinih rezultatov je razvidno, da je življenjski slog uporabnikov zaznamovan z bivanjem v instituciji, saj so povedali, da upoštevajo institucionalni urnik in hišni red. Ta jim narekujeta uro bujenja, kosila, ugašanja luči in podobno.

Uporabniki lahko izbirajo način preživljanja svojega časa, vendar pa je ponudba dejavnosti omejena glede na to, kar je na voljo v instituciji. Ta jim v dopoldanskem času ponuja organizirano delo v delavnicah, ki se ga vsi najini sogovorniki udeležujejo. O svojem delu in marljivosti so nama veliko pripovedovali in se nama na ta način tudi predstavili, kot da je delo tisto, ki jih definira kot osebe. Vse to potrjuje ugotovitve Krstulovića (2016: 192), ki pravi, da je tovrstno delo njihov vsakdan in se z njim samoopredelijo kot delovni in marljivi (saj je delo družbeno pozitivno vrednoteno) in se s tem želijo pokazati svetu.

Opravljajo predvsem ročna dela, za katera jih usposobi osebje in ne drugi strokovnjaki iz različnih področji, kar pomeni, da z delom težko presežejo znanje osebja, kar jih zadržuje v podrejenem položaju. Za delo, ki ga uporabniki opravljajo dobijo plačilo, vendar so nekateri z njim nezadovoljni. Sogovorniki so nama povedali, da izdelke delajo masovno, nihče pa ni povedal, da je na podlagi marljivosti napredoval, o čemer govori tudi Krstulović (2016: 192), ki pravi, da produktivnost nima učinka na vlogo in položaj v tovrstni organizaciji. Meniva, da gre tukaj za brezizhodni položaj in morda tudi za izkoriščanje, s čimer se naveževa na izjavo Flakerja (1998: 22), ki meni, da je takšno delo suženjsko, ker morajo biti uporabniki osebju konstantno na voljo in jim le-ti določajo vrsto in količino dela.

Kadar delo v instituciji zaradi različnih razlogov ni organizirano in ponujeno uporabnikom, je le-tem dolgčas in so s tem še dodatno motivirani za opravljanje dela, kar pove tudi Flaker (1998: 22), da je dolgčas motivacija za delo. Iz tega sklepava, da organizacija nima alternativ, da bi uporabnike animirala, sami pa tudi nimajo možnosti sodelovanja pri načrtovanju in organizaciji storitev oziroma dogodkov.

Institucija jim tudi narekuje preživljanje prostega časa, ki je omejeno na dejavnosti, ki so organizirane s strani institucije, ki vsem uporabnikom ne odgovarjajo in se zato v instituciji dolgočasijo. S tem potrjujeva, da se institucije poslužujejo medicinskega modela obravnave, o katerem govori Škerjanc (2006: 26), ki pravi, da institucije svojim uporabnikom ponujajo enovite pakete storitev, ki temeljijo na nekih povprečnih potrebah

skupin, ki pa v realnosti ne obstajajo. Institucija jim tudi ponudi določene storitve (frizer, šivilja), ki pa ne dosežejo zadovoljstva pri vseh uporabnikih.

S tem, ko so vključeni v dejavnosti, kot so pevske vaje, plesne vaje in gledališka predstava, to uporabnikom omogoča stik s svojimi sostanovalci, v nekaterih primerih pa pomeni to tudi izhod iz institucije (ko grejo nastopati) in se tam srečajo z zunanjimi ljudmi. Meniva, da gre pri tovrstnih srečanjih, predvsem za srečanja z ljudmi iz drugih institucij, vendar pa se hkrati srečajo tudi z organizatorji in ljudmi iz skupnosti, s katerimi sicer ne bi prišli v stik.

Tudi prosti čas, ki ni zapolnjen z organiziranimi dejavnostmi, kot sta gledanje televizije in poslušanje radia, mora biti popolnoma prilagojen institucionalnemu redu, saj sva od sogovornika izvedeli, da mora spoštovati nočni red in mir in ne sme gledati televizije dokler bi si to želel. Tudi prosti čas ni popolnoma njihov, saj morajo biti tudi takrat na voljo osebju in se odzvati na njihova navodila.

Vključenost v načrtovanje storitev je zelo majhna in se pojavi le pri opravljanju gospodinjskih opravil. Sodelujejo pri pripravi obrokov, čiščenju bivalnih prostorov in pranju perila. Vendar so vključeni le v tolikšni meri, kot jim dovoli osebje oziroma le-ti presodijo, kaj naj bi bili uporabniki zmožni narediti in česa ne. Pri opravljanju tega pa se morajo uporabniki prilagajati navadam drugih sostanovalcev, da ne pride do nesoglasij. S tem lahko potrdiva dosedanja teorijo Flakerja (1998: 22-25), ki pravi, da je vsak uporabnik ob vstopu v ustavo oropan svojih navad in načina življenja, ker je prisiljen sprejeti nova pravila organizacije. Meniva, da je vključenost pri organiziranosti vsakdanjega življenja večja v manjših bivalnih enotah, medtem ko je v večjih institucijah majhna ali nična.

Institucionalni urnik jim narekuje čas obrokov in tuširanja. Sprašujeva se, kako to vpliva na dobro počutje uporabnikov, da si sami ne morejo izbrati načina vsakdanjega življenja. Morda pride do tega, da jedo zgolj zato, ker je čas kosila in ne zato, ker so lačni. Tudi glede časovnih terminov za tuširanje imava pomisleke, saj iz najinega vsakdanjega življenja sklepava, da je to osebna odločitev, kako pogosto in kdaj se bomo tuširali. Zagotovo je potreben higienski minimum, ampak če ga uporabnik želi preseči, ga življenje v instituciji ne bi smelo omejevati.

Uporabniki v instituciji vzpostavijo odnos z osebjem in kljub temu, da izvajajo nadzor in vzdržujejo institucionalni red (s čimer omejujejo svobodo uporabnikov), uporabniki

označijo odnos kot dober. Dojemajo jih kot zaupnike in pri njih iščejo potrditev o pravilnosti ravnanja. Ker smo si ljudje različni, nekateri uporabniki dojemajo pogosto spraševanje o željah in potrebah kot vsiljivo in si želijo več miru. S tem lahko potrdiva izjavo Flakerja (1998: 22–25), da osebje vdira v zasebnost uporabnika, ker le-ta v instituciji ni nikoli sam. Hočejo pridobiti informacije o samoopredelitvi uporabnika in predvsem jih zanimajo njihova obremenilna stanja.

Osebje odrasle osebe obravnava kot otroke, saj pri vsakdanjem stiku uporabljajo infantilizme in jih s tem postavljajo v neenakovreden položaj. Prav tako, jih na ta način obravnavajo skrbniki, ki skrbništvo primerjajo z vzgojo otrok in skrbjo za lastnega otroka. V primeru, da je uporabnik v partnerskem razmerju in si želi otrok ga skrbnik od tega močno odvrča in ga ponovno postavi v vlogo otroka, češ da ni sposoben skrbeti še za nekoga. Tako lahko potrdiva, da se v praksi pojavlja teorija Zavirškove (2000: 252), ki meni, da skrbniki dojemajo svoje uporabnike kot »odrasle otroke« in jim onemogočajo izkušnjo spolnosti. Povedali so, da zaradi dolgoletnega bivanja v instituciji niso imeli prave priložnosti spoznati partnerja, saj so pogosto omejeni le na stike z ljudmi v instituciji.

Uporabnike je tudi strah pred odtujitvijo osebnih predmetov. Meniva, da je strah prisoten, ker nimajo prave zasebnosti in kdorkoli lahko stopi v njihovo sobo in osebni prostor, o čemer govori tudi Goffman (v Flaker 1998: 18), da so zaposleni ves čas prisotni v privatnem življenju uporabnikov in na ta način le-ti nimajo zasebnega in intimnega prostora. Dodali bi še, da zasebnost rušijo tudi ostali sostanovalci – morda osebe, s katerimi si delijo sobo in/ali kopalnico ali pa jim lahko kadarkoli potrkajo na vrata in vstopijo.

Svojo sobo lahko uredijo v majhni meri s svojim pohištvom, saj jim institucija onemogoča življenjski prostor popolnoma prilagoditi svojim željam. Osebje jim poda na voljo rabljena oblačila, za katere meniva, da jih je institucija dobila od prejšnjih uporabnikov ali drugih organizacij ali društev. Poleg tega osebje zanje opravi tudi kakšen nakup, tako da imajo možnost dobiti tudi nova oblačila, vendar imava dvom v to, koliko uporabnik pri nakupu sodeluje in izrazi svoje želje. V večji meri zanje sicer nakupujejo skrbniki (s katerimi so si uporabniki v sorodstvenem razmerju, strokovni delavki sta tukaj izključeni) in je od uporabnika do uporabnika različna želja po nakupovanju. Zdi se nama izredno pomembno, da je uporabnik udeležen pri nakupih, da gre v trgovino in si sam izbere stvari, ki jih želi. Meniva, da je to pomemben izhod iz institucije in jih spodbuja k večji samostojnosti, poleg

tega pa je to priložnost, da se srečajo z ljudmi iz skupnosti, morda s svojimi prijatelji in znanci. Izvedeli sva, da so po namestitvi v institucijo izgubili stike s prijatelji iz skupnosti in da njihove prijatelje predstavljajo le še sostanovalci. Socialna mreža uporabnikov je zelo skromna in sestoji pretežno iz ljudi znotraj institucije, to so sostanovalci in osebje. Izkazalo se je, da v nekaterih primerih ljudje v instituciji uporabnikom pomenijo več kot skrbnik. Edini stik uporabnikov z ljudmi iz skupnosti je stik z bližnjimi sorodniki in še ta je vezan na obiske v instituciji, ki so kratki. Sami imajo le redko možnost, da gredo do ljudi, ki jih poznajo, tudi odhod k skrbniku domov je redak dogodek. Pri njemu doma se tudi ne počutijo dobro, se dolgočasijo in si želijo čim prej nazaj v institucijo. Tudi če imajo možnost, da bi praznike preživeli pri skrbniku, si tega niti ne želijo. Svoje sostanovalce namreč vzamejo za prijatelje in družinske člane, saj z njimi preživijo večino časa. Izvedeli sva, da so z bivanjem v instituciji načeloma zadovoljni in so se tega življenjskega sloga navadili. Nekateri se celo počutijo izredno priljubljene in so jim vseč aktivnosti, ki so jim ponujene in se jih z veseljem udeležujejo. Opažava pa, da lahko pride do velikega življenjskega zapleta pri osebah, ki so mlade nameščene v dom za stare, saj se s starejšimi sostanovalci ne ujamejo v takšni meri in so na nek način izolirani od svoje starostne skupine. Posledično so nezadovoljni z bivanjem v instituciji in so se ga naveličali, tam pravzaprav nimajo veliko za početi.

Zanimivo je, da so nama uporabniki in skrbniki v prvih odgovorih povedali, da niso zaznali nobenih kršitev pravic uporabnika, tekom pogovora pa so nama navedli konkretne primere, ko mu je bilo poseženo v pravice. Pravice so jim bile kršene zaradi osebne okoliščine zdravstvenega stanja, kar je jasno vidno v primeru, ko so uporabniku predčasno zaključili rehabilitacijo v zdravilišču. V drugem primeru pa skrbnik pove, da uporabnik ni bil sprejet v dom za stare, češ da je bil premlad, vendar skrbnik sumi, da je bil zavrnjen, ker ga je institucija ocenila z oznako »nesamostojen«. Uporabniki in skrbniki se včasih znajdejo v administrativnih mlinih, kjer se sami brez strokovnih nasvetov ne znajdejo in jim je na podlagi izdane odločbe lahko bistveno poslabšan položaj. Kar skrbnik opiše s primerom, ko se je zaradi administrativnega dejanja zmanjšal družinski prihodek in meni, da je s tem bilo poseženo v pravice uporabnika. Izredno zaskrbljujoča je informacija, ki sva jo prejeli od enega uporabnika, in sicer da osebje institucije nad njimi izvaja fizično nasilje. V tem primeru sva ugotovili, da so uporabniki v podrejenem položaju in izpostavljeni kršitvam pred katerimi nimajo učinkovite zaščite. Kljub temu, da osebje krši njihove človekove pravice, so jih uporabniki navedejo kot prve, ki bi jim zaupali kršitev. Kar v nama vzbuja

dvom, koliko in če kaj povejo osebju ali pa morda o težavah sploh ne spregovorijo. Morda zato, ker so v tolikšni meri integrirani v življenje institucije in ne zmorejo kritično presoditi, kaj je dopustno in kaj ni. Da bi kršitev lahko zaupali svojemu skrbniku, so pomisli šele potem, ko sva jih o tem izrecno vprašali. Skrbniki menijo, da so uporabniki ranljivejša skupina in so se morali včasih oni zavzeti, da do kršitev ni prišlo. Poleg tega, so pomagali uporabnikom priti do pravic in storitev na podlagi postavljene diagnoze, o čemer govori tudi Škerjanc (2006: 19), da je diagnoza odskočna deska za uveljavljanje socialnovarstvenih storitev.

Večina ni mogla odločati, kje bodo bivali, ampak so to za njih naredili drugi, najpogosteje skrbniki v sodelovanju s centri za socialno delo, kar potrjuje teorijo Zavirškove (2014: 135), ki piše, da ljudje, ki imajo skrbnika redko izbirajo, kje bodo živeli. Meniva, da nameščanje ljudi v institucijo brez njihovega soglasja ni dopustno in prav tako ne kadar podajo neko prikrito soglasje (kadar se strinjajo, pa jim to ni po volji ali pa kadar se strinjajo, ker jim je to predstavljeno kot edina možnost).

Uporabniki prejemajo različne dohodke, kot so pokojnina, prihodek iz dela v delavnici ter dodatek za pomoč in postrežbo. Opažava, da uporabniki niso zgolj pasivni prejemniki socialnih transferjev, temveč se po možnostih, ki so jim dane sami trudijo zaslužiti denar (s tem misliva delo v delavnici institucije). Nekateri so pred institucionalizacijo bili v delovnem razmerju in so sedaj upravičeni do pokojnine. Iz svojega prihodka morajo prispevati za bivanje v instituciji, ostati pa jim mora zakonski minimum, ki ga največkrat hranijo v sefu pri osebju. S tem denarjem upravljajo sami, vendar morajo zanj prositi osebje. Zdi se nama, da imajo majhen delež, s katerim upravljajo sami, vendar ne moremo govoriti o popolni samostojnosti, saj jih nadzira osebje, ki hoče vedeti, koliko denarja potrebujejo in zakaj. Njihovi bančni računi imajo status pupilne vloge, kar pomeni, da imajo omejeno poslovanje in z njimi upravljajo skrbniki. Meniva, da upravljanje s tujim denarjem (čeprav v korist uporabnika) zahteva veliko mero odgovornosti in pravilne presoje. Kadar uporabniki nimajo zadostnih sredstev, se skrbniki lahko znajdejo v položaju, ko izredno težko razporedijo uporabnikova sredstva, tako da zadostijo vsem potrebam. Tudi njih vloga finančno bremeni in si ustvarijo stroške, ki jih ne vzamejo v obzir, zato ker se čutijo dolžne pomagati svojim uporabnikom (sorodnikom). Strokovni delavki sta povedali, da je slab finančni položaj uporabnika pogost, zato se sprašujeva, kako je poskrbljeno za uporabnike, katerih skrbniki niso svojci in verjetno ne namenijo tako veliko svojih sredstev za uporabnika.

Svojo vlogo skrbniki dojemajo zelo različno, saj jo nekateri izvajajo kot svoje poslanstvo, so nanjo ponosni in z njo osebnostno rastejo, drugi pa jo opravljajo po spletu okoliščin, ker so si v sorodu z osebo, ki potrebuje skrbnika. Povedali so tudi, da skrbništva ne bi prevzeli za osebo, s katero niso v sorodu, iz tega sklepava, da ljudje, ki nimajo sorodnika, ki bi bil pripravljen sprejeti skrbništvo, imajo za skrbnika strokovnega delavca. Tukaj vidiva vzporednico z zakonsko opredelitvijo skrbniške vloge, ki je zastarela in preozka, saj ne moremo govoriti, da je vloga le častna in prostovoljna, ker nalaga veliko odgovornosti, zavzetosti in terja veliko časa. Poleg tega pa morajo še uskladiti svoje življenje (družinsko in delovno) z opravljanjem skrbniške funkcije, oziroma so pripovedovali, da je opravljanje skrbništva njihov način življenja in formalni sprejem vloge ni bistveno spremenil njihovega življenja. Skrbniške naloge ne opravlja le skrbnik, ampak mu pri tem pomagajo ostali družinski člani, o čemer govori tudi Flaker (2012: 115), ki meni, da sprejeta formalna odločitev za katero je skrbnik odgovoren ni nikoli individualna, ampak na odločitve vplivajo tudi druge osebe.

Meniva, da skrbniki svoje vloge ne opravljajo po principih zagovorništva, saj je iz rezultatov vidno, da so stiki redki in kratki ter v življenju uporabnika skrbniki včasih sploh ne igrajo pomembne vloge. Žalostno je, da včasih do stika med njima sploh ne pride. Skrbniki so povedali, da so se z odhodom uporabnika v institucijo razbremenili, kar pomeni, da so z njim sedaj manj v stiku in institucija opravlja naloge, ki jih je prej skrbnik. S tem je bil načet njun odnos, ki sta ga gradila pred namestitvijo v institucijo. Meniva, da je institucionalizacija povzročila, da sta se drug od drugega oddaljila in je bila zagovorniška vloga še bolj minimalizirana. Flaker in Lamovec (1993: 47) za pogoj za delo iz perspektive zagovornika navajata intenziven stik in uporabnik mora biti prepričan, da ga skrbnik ne bo pustil na cedilu ter da se k njemu vedno lahko zateče. Najini sogovorniki, uporabniki, so povedali ravno nasprotno, težave najprej zaupajo osebju in skrbnik ni tisti, ki bi mu najbolj zaupali. Lamovec (2006 :229) pravi, da zagovornik omogoči uporabniku enakovreden položaj v odnosu in mu prizna moč v odnosu. Tega vsi najini sogovorniki (skrbniki) ne izvajajo, saj uporabnike dojemajo kot deviantne in pravijo, da se z njimi ne morejo pogovarjati o čemerkoli. Ugotavljava, da je v odnosu med skrbnikom in uporabnikom prisotna hierarhija moči oziroma, da imajo skrbniki pokroviteljski položaj. S tem pritrjujeva Flakerju (2003: 39), ki meni, da skrbnik ne more biti zagovornik, saj je izhodišče te vloge pokroviteljsko, ker skrbnik dela za nekoga in ne skupaj z njim, morda tudi v neskladju želja osebe. Izvedeli sva za primer, ko skrbnik ni želel oz. ni dovolil

svojemu uporabniku, da bi obiskal zelenega frizerja v skupnosti. Menil je, da po tem ni potrebe, ker ima frizerja v instituciji, in s tem popolnoma spregledal in zanemaril želje uporabnika, tako da se je ta po dovoljenju za obisk frizerja obrnil na osebje v instituciji. Meniva, da je skrbnik s tem dejanjem zaviral samostojnost uporabnika in mu odvzel občutek nadzora nad svojim življenjem. Skrbnik v tem primeru ni prepoznal močnih točk uporabnika (da se čuti sam sposoben odločati in oditi v skupnost), in ga s tem zavrl pri samozagovorništvu. S tem je uporabniku kršil splošno načelo do osebne samostojnosti iz Konvencije o pravicah ljudi z ovirami (Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti: Konvencija o pravicah invalidov). Skrbniki so uporabnike etiketirali kot nesposobne odločanja sebi v prid in kadar uporabniki izrazijo svojo moč odločanja, skrbnikom to ni všeč. Tukaj se jasno pokaže pokroviteljski odnos, ne gre za sodelovanje, temveč za nadzorovanje njegovega življenja. Izkazalo se je, da je prisotna potreba po usposabljanju skrbnikov, ki so jo opazili skrbniki sami in strokovni delavki. Skrbniki opravljajo svojo nalogo po svojem občutku in znanju, ki ga premorejo, izobraževanj pa nimajo na voljo. Pri tem ne misliva le na upoštevanje zakonskih določil, ampak tudi na upoštevanje vidika zagovorništva pri opravljanju skrbniške funkcije. Strokovni delavki sta izpostavili, da bi bilo potrebno skrbnike tudi certificirati poleg tega pa jim ponuditi primerno vodenje tekom opravljanja njihovih nalog za katere bi bili plačani. Predstavita idejo o skrbniškem skladu iz katerega bi na sistemski ravni skrbniki za svoje delo prejeli ustrezno plačilo. Povesta tudi, da bi bilo smiselno vzpostaviti nabor profesionalnih skrbnikov oziroma listo skrbnikov, da bi se vloga skrbnika delno profesionalizirala. S čimer se strinjava, saj laiki nimajo dovolj strokovnega znanja za vsa področja na katerih morajo kot skrbniki delovati in s tem ne morejo omogočiti zadostne zaščite pravic uporabnika. Pri prodaji premoženja višje vrednosti uporabnika, v tem primeru nepremičnine, je skrbnik poiskal pomoč nepremičninske družbe, pristojnega centra za socialno delo in sodeloval z VDC-jem, kjer živi uporabnik, le-ta pa v postopku ni sodeloval. V tem in še v enem drugem primeru je bil imenovan skrbnik za poseben primer, zaradi zaščite interesa uporabnika. V obeh primerih je bil ta skrbnik ožji sorodnik skrbnika in se nama poraja vprašanje, v kakšni meri je bil s tem zaščiten interes uporabnika in koliko besede je imel uporabnik pri izbiri tega skrbnika. Tako ozka sorodstvena vez s prvotnim skrbnikom vsekakor poraja dvom v zaščito interesa uporabnika, saj meniva, da je na tak način bolj zaščiten interes skrbnika. Skrbi naju, da v takšnih primerih lahko pride do zlorabe oziroma bi se skrbnik s premoženjem uporabnika lahko okoristil. Meniva, da bi poseben skrbnik moral postati nekdo, ki ni v ozkem sorodstvenem razmerju s skrbnikom,

temveč je nevtralen in se bo resnično zavzemal za najboljšo korist uporabnika. Ta oseba bi morala delovati po zagovorniški vlogi, ki jo Flaker (2012: 71) opiše kot odvetniško in zastopniško, za zaščito ranljivejših ljudi, ki iz perspektive moči krepí družbeni položaj osebe.

Skrbniki menijo, da uporabniki potrebujejo konstantno in celostno pomoč. Ni dovolj, da uporabnika vsake toliko časa pospremijo po nakupih, skrbijo za zunanji izgled ali pospremijo k zdravniku, ampak je potrebno uporabnika voditi skozi življenje in mu dati možnost, da osebno raste. Spodbujati ga je potrebno k čim večji samostojnosti, da živi življenje, da sam opravlja opravila, ki jih lahko glede na želje, ki jih ima. Problem institucionalne oskrbe je ravno v tem, da uporabnik postane pasiven prejemnik storitev. Tudi, če bi si skrbniki želeli delati bolj individualno z uporabnikom, da bi postal samostojnejši, jih institucija s svojim ustaljenim načinom delovanja pri tem zavira. Kot primer bi tukaj navedli gospodinjska opravila, ki jih uporabniki v velikih institucijah ne morejo opravljati, ampak to za njih naredi osebje. Meniva, da pri organizaciji storitev institucija ne vključi skrbnika niti uporabnika, ki bi povedala na kakšen način želita delovati, da bosta strmela k čim večji samostojnosti uporabnika, zato se včasih skrbniki s strani institucije počutijo odrinjeni. Ugotavljava, da je z institucionalizacijo popolnoma porušena ena izmed temeljnih nalog skrbnika, in sicer skrb za čim večjo samostojnost uporabnika. S tem jasno podpira deinstitutionalizacijo, saj lahko le na ta način delujemo iz perspektive moči uporabnika. Se pa pojavi problem, da je v skupnosti premalo oblik pomoči, ki bi ljudem stisko reševale na socialno delovni način, se pravi skupaj z njimi in v njihovem okolju. V skupnosti ni primerne koordinacije, ni skupin v katere bi se uporabnik lahko vključil in strokovni delavki povesta, da sta se iz tega razloga primorani poslužiti institucionalizacije osebe. Povesta tudi, da bi bilo potrebno pred namestitvijo osebe v institucijo izčrpati druge možnosti skrbi, da bi oseba ostala doma oziroma integrirana v skupnost. Predlagata še, da bi bilo zakonsko potrebno osnovati varovala, ki bi zagotovila, da bi se pred namestitvijo v institucijo poslužili drugih možnosti iz okolja. Po vsem povedanem skratka ugotavljava, da je skupnostna skrb zelo siromašna in da se moramo kot družba vprašati, kakšnih medsebojnih odnosov si želimo in koliko sočutja premoremo. Meniva, da z institucionalizacijo posežemo v osebno integriteto posameznika in se strinjava z Mali (2013: 16), ki pravi, da mora pri razvijanju novih oblik pomoči vedno biti osrednje vodilo pomoč sočloveku, v ospredju mora biti človek in ohranjanje njegovega dostojanstva.

Tudi strokovni delavki menita, da je potrebno izhajati iz človeka in da skrbništvo pomeni tudi zastopanje in zagovornišstvo osebe. Uporabniku je potrebno vsakokrat dodajati moč in delovati v njegovo največjo korist. Prva misel ob besedi skrbništvo je tudi zastarela in nejasna zakonska opredelitev instituta, po drugi strani pa zahtevnost in kompleksnost področja. Poleg zastarele in ohlapne ureditve slovenska zakonodaja ni v skladu z višjimi pravnimi akti in tudi ni vzpostavila mehanizmov, s katerimi bi le-te uresničevala. Kot velik problem izpostavljata še vedno prisoten odvzem poslovne sposobnosti, ki izredno posega v človekove pravice, in bi ga bilo nujno potrebno umakniti, kot so to naredile nekatere druge evropske države. Pravita, da se ukrep prehitro uporabi in se predhodno ne razišče drugih možnosti, ki bi uporabniku pustile več svobode in moči odločanja, s čimer lahko potrdiva teorijo Tekavčičeve (2015: 72), ki pravi, da je pred odvzemanjem opravilne sposobnosti potrebno pretehtati, koliko koristi in škode le-ta doprinese osebi. Najini sogovornici dopuščata kot edino možnost odvzema poslovne sposobnosti zaščito premoženja uporabnika in s tem varovanje njegove koristi. S čimer pa se midve ne strinjava, saj meniva, da ne bi smelo biti dopustnih izjem, ker z odvzemanjem poslovne sposobnosti osebi odvzamemo moč, namesto, da bi ji jo dodali. Strinjava se tudi s Flakerjem (2012: 114), ki meni, da ima vsak človek, kljub že zelo omejeni presoji, še vedno delček svoje volje, ki jo je potrebno upoštevati.

Strokovni delavki tudi pravita, da bi bilo več odločitev glede skrbništva potrebno preložiti na sodišča, da bi le-to bolj zaščitilo interes uporabnika. Povesta, da je v Nemčiji varovanje interesa uporabnika zaščiteno tako, da mora skrbnik sprejete odločitve predložiti na sodišče, ki preveri ali je z njimi resnično izkazan največji interes uporabnika. Presenečeni sva nad stanjem v slovenski zakonodaji, da nima urejenih mehanizmov, ki bi preverjali, ali je odločitev skrbnika zares v korist uporabnika. Še bolj se ta problematika opazi pri dejstvu, da tudi skrbniki niso usposobljeni za delovanje v največjem interesu uporabnika. Lahko bi govorili o sistemskem dvojnem spregledu varovanja uporabnikove koristi.

Rezultati so pokazali, da v praksi centra za socialno delo na področju skrbništva, prevladuje pravni vidik zaščite in so si centri glede obravnave podobnih primerov neenotni. S čimer je kršena osnovna človekova pravica do enakosti pred zakonom. Enako kršitev opazimo tudi v praksi sodišč, saj ta v primeru delnega odvzema poslovne sposobnosti včasih taksativno opredelijo naloge skrbnika, včasih pa to prepustijo centru za socialno delo. S tem so sistemsko kršene človekove pravice (ki so zapisane v mednarodnih aktih, ki jih je Slovenija ratificirala) oseb pod skrbništvom, kar je zelo zaskrbljujoče. S

takšnim ravnanjem Slovenija ni odgovorna do svojih državljanov, saj kot pravita socialni delavki obstaja veliko zagovorniških služb, ki bi posamezne primere lahko privedle na mednarodna sodišča in bi Slovenija morala plačati velike odškodnine. Kljub slabi zakonodaji in prevladi pravnega vidika zaščite se socialni delavki ravnata po načelih socialnega dela in skupaj z vsemi akterji iščeta »win-win« rešitve, kar potrjuje mnenje Flakerja (2012: 113), ki pravi, da zakonodaja pogosto omejuje strokovne delavce pri reševanju stisk ljudi in da je zato nujno, da stroka pri svojem delu avtonomno etično presoja o smiselnosti zakona in predvsem o tem ali je zakon zatiralski in pa v primeru, ko se za to izkaže, da strokovni delavec malo spremeni zakon v prid uporabnika.

Pri svojem delu se srečujeta s kompleksnimi in striktno pravnimi zadevami, ki presegajo znanje socialnega dela. Zato meniva, da bi bilo potrebno na vseh centrih za socialno delo ustvariti multidisciplinarni tim na področju skrbništva, kjer bi različni profili (socialni delavci, pravniki in drugi) skupaj z uporabniki reševali njihove stiske z namenom, da bi uporabnika najbolje zaščitili. Nekateri postopki so namreč tako kompleksi, da zahtevajo znanje več strokovnih profilov.

Kot strokovni delavki prevzemata tudi skrbniške naloge, ker drugih skrbnikov ni in tudi ostale institucije ne želijo sprejemati nalog, ker so pri svojem delu previdne. Tukaj se nama odpira vprašanje, zakaj je temu tako, zakaj so druge institucije tako previdne. Razmišljava v tej smeri, da morda druge institucije prepoznajo sistemsko kršenje človekovih pravic, ki se znotraj instituta skrbništva dogajajo in posledično ne želijo biti vpletene v skrbništvo. Morda ne izvajajo skrbniških nalog zaradi etike dela, kar pomeni, da ne želijo kršiti človekovih pravic, ali pa se te prakse ne poslužujejo zaradi strahu, da bodo nekoč morale za svoja dejanja odgovarjati. Zaradi takega delovanja drugih institucij, veliko skrbništev pade na center za socialno delo, ki pa je primoran sprejeti vsakega. Ta pa zaradi premajhne kadrovske kapacitete skrbniških nalog ne more opravljati, tako kot bi bilo potrebno. Celo še več, sogovornici sta predlagali odpravo strokovnih delavcev v vlogi skrbnikov, eden izmed razlogov je tudi ta, da z nekaterimi svojimi uporabniki nista imeli časa vzpostaviti osebnega stika in nama se zdi absurdno, da sistem to dopušča. S tem potrjujeta misel Flakerja (2003: 40), ki meni, da je opravljanje skrbniške funkcije socialnega delavca v nesoglasju s temelji socialnega dela in prakse, ki poudarja delo z uporabniki in ne dela namesto njih ali proti njim. Meniva, da sta strokovni delavki postavljeni v položaj, ko morata opravljati nekaj namesto njih in brez njih, pri tem misliva tudi na plačevanje položnic uporabnikov, ki živijo v instituciji. Na njihovih računih zaradi pupilne vloge ne

more biti vzpostavljen trajnik. Povesta, da je to velika težava in predlagata, da bi Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti v sodelovanju z bankami oblikovalo dogovor, da se na teh računih lahko naredijo trajniki. Ideja o trajnikih se nama zdi smiselna, ker bi s tem odpravili repetitivno in zamudno dejanje, ki zgolj bremeni strokovne delavce.

Strokovni delavki na centru opravljata vlogo opore, usmerjata in svetujeta skrbnikom, kar so potrdili tudi sami in so zelo zadovoljni z odnosom s centrom za socialno delo. Poudarili so, da so vedno dobili potrebne informacije in navodila, kako ravnati. Poleg tega imata strokovni delavki tudi vlogo nadzornika nad delom skrbnikov, predvsem se ta nadzor izvaja v obliki skrbniških poročil. Meniva, da nadzor v obliki letnih skrbniških poročil vsekakor ni zadosten in da bi bilo potrebno iti iz nadzora k sodelovanju. S tem misliva, da z nadzorno funkcijo porušijo socialno delovni odnos in se vzpostavi hierarhija, ko strokovni delavec prevzame pokroviteljsko vlogo (in se tako znajde v koliziji vlog). Iz te vloge bi moral sestopiti ter uporabnike in skrbnike vzeti kot sebi enake, z njimi konstantno sodelovati ter preko refleksij skupaj ugotavljati, kaj je tisto kar je bilo tekom procesa dobro in kaj slabo in kaj bi bilo potrebno spremeniti.

Kolizija vlog, kadar center za socialno delo sprejme skrbniške naloge, je v dosedanji praksi neizogibna. Strokovni delavki povesta, da so navodila inšpekcije takšna, da ohranjajo kolizijo, kar se nama zdi absurdno, saj bi inšpekcija morala na problematiko opozarjati in jo reševati, ne pa ohranjati. Na drug vidik problematike kolizije vlog sta opozorili tudi socialni delavki, ko sta povedali, da se navzkrižje interesov pojavi tudi kadar skrbniki postanejo družinski člani – ko je nekdo od družinskih članov pobudnik za vzpostavitev skrbništva.

V praksi centrov za socialno delo se pojavi zloraba instituta skrbništva za poseben primer, ko namesto uvedbe postopka odvzema poslovne sposobnosti, napišejo zelo dolg seznam opravil, ki jih uporabnik sam ne more pravno veljavno opraviti in se na ta način približajo stalnemu skrbništvu. Strokovni delavki pravita, da se to dogaja z razlogom, ker vseh nalog ni moč predvideti in spišejo obsežen seznam opravil, da omogočijo učinkovito varstvo pravic in zastopanje uporabnika, hkrati pa s tem poskrbijo za ekonomičnost postopka. Ozko opredeljene odločbe skrbništva za poseben primer res omogočajo pravico vsestranskega sodelovanja pri odločanju v različnih postopkih, vendar pa se v praksi zgodi, da se lahko že v roku enega meseca pojavi nova zahteva za varstvo pravic posameznika in

je potrebno izdati novo odločbo za urejanje iste zadeve. Pravita, da je včasih učinek obsežnega seznama nalog res enak institutu odvzema poslovne sposobnosti in v teh primerih podajo predlog za odvzem poslovne sposobnosti.

Kot nujno potrebno spremembo vidita ureditev slovenske zakonodaje, ki je trenutno v neskladju z višjimi pravnimi akti in ne zagotavlja varstva pravic in svoboščin uporabnika. Pri tem pa bi bilo smiselno upoštevati prakse drugih držav, ki so se izkazale za zelo pozitivne in dobre. Prav tako, bi bilo potrebno sprejeti določila, ki bi eksplicitno urejala postopek postavitve osebe pod skrbništvo. Povesta, da bi zakonodajalec v času sprejema zakona moral imeti pred očmi osebo oziroma uporabnika in pri sprejemu upoštevati perspektivo »od spodaj navzgor«. Le na tak način bi bila zakonodaja oblikovana v korist uporabnika in bi dejansko ščitila njegove pravice in koristi. Poleg tega, sprejem nove zakonodaje glede skrbništva ne bi smel biti vezan na spremembo Zakona o zakonski zvezi in družinskih razmerjih, kot se je to sedaj dogajalo vrsto let.

6 SKLEPI

Na podlagi kvalitativne obdelave podatkov sva prišli do naslednjih sklepov:

1. Bivanje v instituciji zaznamuje življenjski slog ljudi, ki imajo skrbnika, saj jim ga definira institucionalni urnik in hišni red.
2. Uporabniki o kraju bivanja ne odločajo.
3. Ljudje pod skrbništvom v instituciji se samoopredelijo s svojim delom, kot da jih delo definira kot osebe.
4. Institucionalno delo uporabnikom ne ponuja napredovanja in nagrad.
5. Institucija ponuja enovite pakete storitev, saj ljudi še vedno obravnavajo po medicinskem modelu in osebje nad njimi izvaja nadzor.
6. Vključenost uporabnikov pri načrtovanju storitev institucije je skoraj nična, zaznana je le v manjših bivalnih enotah, in sicer pri opravljanju gospodinjskih opravil.
7. Prosti čas ni nikoli popolnoma njihov, ker morajo biti osebju na voljo ves čas in biti odzivni na njihova navodila.
8. Izhodi iz institucije so priložnostni ali redki, osebje mora biti o njih obveščeno.
9. Uporabniki so s strani osebja in skrbnikov obravnavani kot otroci in s tem postavljeni v neenakovreden položaj.
10. Skrbniki ne odobravajo starševstva uporabnika.
11. Socialna mreža uporabnikov je skromna, predvsem jo sestavljajo ljudje v instituciji (osebje in sostanovalci), medtem ko so z ljudmi iz skupnosti po namestitvi izgubili stike.
12. Na ljudi v instituciji se navežejo in jih dojemajo kot prijatelje in družinske člane in jim pomenijo več kot skrbnik.
13. Nameščanje mladih v dom za stare je problematično, saj jih izolira od svoje starostne skupine.
14. Uporabnikom so bile kršene človekove pravice zaradi osebne okoliščine zdravstvenega stanja.
15. Uporabniki imajo svoj dohodek, iz katerega prispevajo k financiranju bivanja, ostane jim manjša žepnina, ki jo hranijo v sefu institucije.
16. Ljudje so skrbništvo pripravljeni sprejeti le za sorodnika.
17. Skrbnike je potrebno usposobiti in certificirati, da bodo svojo vlogo znali opravljati po principih zagovornišтва in v največjo korist uporabnika.

18. Močna potreba po profesionalizaciji skrbnikov.
19. Skrbniki bi morali za svoje delo prejeti plačilo iz »skrbniškega sklada«.
20. Institucionalizacija razvrednoti stik med skrbnikom in uporabnikom.
21. Prisoten je pokroviteljski položaj skrbnika do uporabnika.
22. Pri imenovanju skrbnika za poseben primer je resnično potrebno upoštevati interese uporabnika in paziti, da ni ožjih sorodstvenih vezi s stalnim skrbnikom.
23. Ni primerne skupnostne skrbi, zato se institucionalizacije še vedno poslužujejo v prevelikem obsegu.
24. Slovenska zakonodaja na področju skrbništva ni v skladu z višjimi pravnimi akti in sistemsko krši človekove pravice, najbolj z institutom odvzema poslovne sposobnosti. Nujno je potrebna sprememb, da bo dejansko ščitila njegove pravice in koristi.
25. Neenotna obravnava enakih primerov na centrih za socialno delo in sodiščih, ni enotne sistemske ureditve postopkov.
26. Veliko skrbništev prevzame center za socialno delo, ker so druge institucije to opustile.
27. Strokovni delavci ne morejo biti dobri skrbniki, poleg tega pa se s tem znajdejo v koliziji vlog in zato bi morali to nalogo opustiti.
28. Potrebna ureditev trajnika na računih uporabnikov.
29. V praksi prihaja do zlorabe instituta skrbništva za poseben primer, ko se ta po obsegu nalog približa institutu stalnega skrbništva.

7 UPORABLJENA LITERATURA

Bitežnik, T. (2012). Kaj je narobe z ustavo? *Slovenija ni demokratična država. Slovenija je diktatura gnilih jajc*. Delo 29. 12. 2012. Dostopno na

http://www.delo.si/revolt/pravna_drzava/kaj-je-narobe-z-ustavo.html (28. 10. 2016).

Čačinovič Vogrinčič, G., Kobal, L., Mešl, N., Možina, M. (2005), *Vzpostavljanje delovnega odnosa in osebnega stika*. Ljubljana: Fakulteta za socialno delo.

Čačinovič Vogrinčič, G. (2010), Soustvarjanje pomoči v jeziku socialnega dela. *Socialno delo*, 49, 4: 239–245.

Čandek, S., Gorenc, K. (ur.) (2007), *Na voljo sem ti!: Priročnik za izobraževanje osebnih asistentov*. Ljubljana: YHD - Društvo za teorijo in kulturo hendikepa.

Fakulteta za socialno delo (2008), *Revija Socialno delo: Smernice za avtorje in avtorice*. Dostopno na <http://www.fsd.di/sd> (9. 1. 2017).

Flaker, V. (1998), *Odpiranje norosti*. Ljubljana: Založba / *cf .

Flaker, V. (2003), *Oris metod socialnega dela: uvod v katalog nalog centrov za socialno delo*. Ljubljana: Fakulteta za socialno delo.

- (2012), *Direktno socialno delo*. Ljubljana: Založba / *cf.

- (2012). *Kratka zgodovina deinstitucionalizacije v Sloveniji. Časopis za kritiko znanosti*, 39 i. e. 40, 250: 13–30.

Flaker, V., Nagode, M., Rafaelič, A., Udovič, N. (2011). *Nastanjaje dolgotrajne oskrbe: ljudje in procesi – eksperiment in sistem*. Ljubljana: Fakulteta za socialno delo.

Flaker, V., Mali, J., Kodele, T., Grebenc, V., Škerjanc, J., Urek, M. (2008). *Dolgotrajna oskrba: Očrt potreb in odgovorov nanje*. Ljubljana: Fakulteta za socialno delo.

Flaker, V., Mali, J., Rafaelič, A. et. al (2013). *Osebno načrtovanje in izvajanje storitev*. Ljubljana: Fakulteta za socialno delo.

Flaker, V., Rafaelič, A., Bezjak, S., Ficko, K., Grebenc, V., Mali, J., Ošljaj, A., Ramovš, J., Ratajc, S., Suhadolnik, I., Urek, M., Žitek, N. (2015). *Izhodišča deinstitucionalizacije v*

Republiki Sloveniji – ločeni operativni povzetek. Dostopno na: http://www.mddsz.gov.si/fileadmin/mddsz.gov.si/pageuploads/dokumenti_pdf/sociala/izh_odisca_dezinstitucionalizacije_maj_slo_povzetek_03.pdf (ogled 29. 4. 2017).

Flaker, V., Rafaelič, A., Caserman, D., et. al. (2015). Hitra ocena potreb in storitev za dolgotrajno oskrbo in deinstitucionalizacijo zavodov za dolgotrajno oskrbo na področju duševnega zdravja in intelektualnih ovir. Interno gradivo. Ljubljana: Fakulteta za socialno delo.

Flaker, V., Lamovec, T. (1993), Zagovorništvo v akciji – proces emancipacije. Socialno delo, 32, 3-4: 39-51.

Flaker, V. in sodelavci. (2015), *Izhodišča deinstitucionalizacije v Republiki Sloveniji*. Ljubljana: Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti.

Geč Korošec, M., Kraljič, S. (1999), Družinsko pravo. 1. del, III. Spremenjena in dopolnjena izdaja. Maribor: Pravna Fakulteta.

Hovnik, Z. (2014), Ljudje, ki živijo v institucijah: primerjava dveh zavodov. Diplomaska naloga. Ljubljana: Fakulteta za socialno delo.

Kapus, A. (2014), Medijske podobe ljudi z ovirami. Socialno delo, 53, 3: 199-206.

Kazenski zakonik (2008). Ur. L. RS, 55/08. Dostopno na: <http://www.pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=ZAKO5050> (26. 1. 2017).

Kobal, B. (2006), Skrbništvo: togo urejeno javno pooblastilo ali fleksibilna oblika družbenega varstva? Socialno delo 45,1/2: 35-40.

Komisija za preprečevanje korupcije. Pravna država in korupcija. Dostopno na <https://www.kpk-rs.si/sl/korupcija-integriteta-in-etika/pravna-drzava-in-korupcija> (28. 10. 2016).

Konvencija o pravicah ljudi z ovirami (2006), Ur. L. RS, 37/08. Dostopno na: http://www.mddsz.gov.si/fileadmin/mddsz.gov.si/pageuploads/dokumenti_pdf/konvencija_o_pravicah_invalidov.pdf (18. 1. 2017).

Krstulović, G. (2016), *Večni otroci: Pogajanje o prehodu v odraslost mladostnikov z intelektualnimi ovirami v Sloveniji*. Ljubljana: Fakulteta za socialno delo (doktorska disertacija).

Lačen, M. (2001). *Odraslost: Osebe z motnjo v duševnem razvoju*. Ljubljana: Zveza Sožitje zveza društev za pomoč duševno prizadetim Slovenije.

Lamovec, T. (1998), *Psihosocialna pomoč v duševni stiski*. Ljubljana: Visoka šola za socialno delo.

- (2006). *Ko rešitev postane problem in rešitev postane strup – Nove oblike skrbi za osebe v duševni krizi*. Ljubljana: Fakulteta za socialno delo.

Lapajne, G. (2011) *Zagovorništvo v duševnem zdravju in institut zastopnika pravic oseb na področju duševnega zdravja: magistrsko delo*. Ljubljana: Univerza v Ljubljani, Fakulteta za socialno delo.

Letno poročilo Centra za socialno delo Ljubljana Bežigrad za leto 2014. Dostopno na: <http://csd-lj-bezigrad.si/wp-content/uploads/2015/11/Letno-poro%C4%8Dilo-o-delu-na-CSD-Ljubljana-Be%C5%BEigrad-2014.pdf> (25. 1. 2017).

Lukač, J. (2006), *Sodobni pogledi na problem skrbništva pri odraslih osebah*. Hrastovec: Zavod Hrastovec – Trate.

Mali, J. (2013). *Dolgotrajna oskrba v mestni občini Ljubljana*. Ljubljana: Fakulteta za socialno delo.

Mesec, B. (2009), *Kvalitativna metodologija, akcijsko in evalvacijsko raziskovanje – arhiv dr. Blaža Mesca*. Dostopno na <https://sites.google.com/site/kvalitativnametodologija/metodologija-i/skripta-i> (9. 1. 2017).

- (2014/2015), *Metodologija raziskovanja v socialnem delu II: Fakulteta za socialno delo (skripta)*.

Milošević Arnold, V. (2006), *Celostna obravnava oseb z demenco v domu za stare*. *Socialno delo* 45, 3/5: 119-126.

Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti. Dostopno na http://www.mddsz.gov.si/si/delovna_podrocja/invalidi_vzv/konvencija_o_pravicah_invalidov/ (21. 10. 2016)

Ministrstvo za zunanje zadeve. Dostopno na http://www.mzz.gov.si/si/zunanja_politika_in_mednarodno_pravo/mednarodno_pravo/dejavnosti_sektorja_za_mednarodno_pravo_po_podrocjih/clovekove_pravice/ (19. 10. 2016).

Narat, T. Jesenovec, A. (2013). Pomen in vloga koncepta delovnega odnosa pri nadgradnji instituta skrbništva. *Socialno delo* 52, 6: 373-406.

Narat, T., Kobal Tomc, B., Boljka, U. (2010). Ureditev skrbništva v mednarodni perspektivi. Ljubljana: Inštitut Republike Slovenije za socialno varstvo.

Novljan, E., Jelenc, D. (2000). Izobraževanje odraslih oseb z motnjami v duševnem razvoju. Ljubljana: CenterKontura.

Nussdorfer, V. (2016), Letno poročilo varuhinje človekovih pravic za leto 2015. Dostopno na: http://www.varuh-rs.si/fileadmin/user_upload/pdf/lp/LP2015_VARUH.pdf (1. 2. 2017).

Pajnik, M. (2003), Poročanje medijev o marginalnih skupinah. *Socialno delo*, 42, 2: 87–94.

Predlog družinskega zakonika. Dostopno na http://www.mddsz.gov.si/si/zakonodaja_in_dokumenti/predpisi_v_pripravi/ (27. 10. 2016).

Rafaelič, A. (2015), Pomen povezovanja in vključevanja pri oskrbi po meri človeka in procesih deinstitucionalizacije. Doktorska disertacija. Ljubljana: fakulteta za socialno delo.

Rutar, D. (2015), Logika hendikepa. Dostopno na: <https://za-misli.si/kolumne/dusan-rutar/2498-logika-hendikepa>, (9. 1. 2017).

Skupaj močnejši. Dostopno na <http://www.skupaj-mocnej.si/poglavje/clovekove-pravice-in-ozn/> (21. 10. 2016).

Splošna deklaracija človekovih pravic (z dne 10. 12. 1948, resolucija št. 217 A (III)). Dostopno na

http://www.mzz.gov.si/fileadmin/pageuploads/Zunanja_politika/CP/Zbornik/SPLOSNA_D EKLARACIJA_O_CLOVEKOVIH_PRAVICAH_-F.pdf (19. 10. 2016).

Šola Amnesty. Dostopno na:

<http://sola.amnesty.si/media/uploads/files/Pojem%20%C4%8Dlovekovih%20pravic.pdf> (25. 2. 2017).

Šugman Bohinc, L., Rapoša - Tajnšek, P., Škerjanc, J. (2007), Življenjski svet uporabnika: raziskovanje, ocenjevanje in načrtovanje porabe virov za doseganje zelenih razpletov. Ljubljana: Fakulteta za socialno delo.

Škerjanc, J. (2006), Individualno načrtovanje z udejanjanjem ciljev: Pomen uporabniškega vpliva pri zagotavljanju socialno-varstvene storitve. Dostopno na: http://www.cpi.si/files/cpi/userfiles/Publikacije/individualno_nacrtovanje_jelka_skrjanc.pdf (ogled 16. 1. 2017).

Škerjanc, J. (2010), Individualizacija storitev socialnega varstva. Ljubljana: Fakulteta za socialno delo.

Tekavčič, A. (2015), Uredite skrbništva nad odraslimi osebami s težavami v duševnem zdravju skozi človekove pravice in svoboščine: od pokroviteljstva do opolnomočenja. Magistrsko delo. Ljubljana: Fakulteta za socialno delo Ljubljana.

United Nations information service (UNIS). Dostopno na http://www.unis.unvienna.org/unis/sl/topics/human_rights.html (18. 10. 2016).

Urh, Š. (2005), Položaj oseb z oznako duševne prizadetosti s posebnim poudarkom na izključenosti žensk z intelektualno oviro. *Socialno delo*, 44, 1-2: 93-100.

Ustava Republike Slovenije (Uradni list RS, št. 33/1991-I). Dostopno na http://www.uradni-list.si/_pdf/1991/Ur/u1991033.pdf (28. 10. 2016).

Varuh človekovih pravic. Dostopno na: <http://www.varuh-rs.si/medijsko-sredisce/aktualni-primeri/novice/detajl/center-za-socialno-delo-kot-predlagatelj-postopka-za-odvzem-poslovne-sposobnosti/?cHash=fa24a44792> (30. 1. 2017).

Vertot, P. (ur.) (2007), Invalidi, starejši in druge osebe s posebnimi potrebami v Sloveniji. Ljubljana: Statistični urad Republike Slovenije. Dostopno na: <http://www.stat.si/doc/pub/invalidi-2007-SLO.pdf> (9. 1. 2017).

Virant, T. (2013), Samostojno življenje gibalno oviranih ljudi. Diplomsko delo. Ljubljana: Fakulteta za socialno delo.

Vrbnjak, T. (2013). Ko odrasli dobi skrbnika. Večer 5. 11. 2013. Dostopno na: <https://morfejork.wordpress.com/2013/12/11/skrbnistvo-odrasli/> (30. 1. 2017).

Zakon o invalidskih organizacijah (2002), Ur. l. RS, 108/02 (ZInvO). Dostopno na: <http://www.pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=ZAKO1460> (18. 1. 2017).

Zakon o matičnem registru (2003). Ur. l. RS, 37/03. Dostopno na: <http://www.pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=ZAKO3354> (26. 1. 2017).

Zakon o nepravdnem postopku (1986). Ur. l. RS, 30/86. Dostopno na: <http://www.pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=ZAKO492> (26. 1. 2017).

Zakon o pokojninskem in invalidskem zavarovanju – ZPIZ-2 (2012), Ur. l. RS, 96/12. Dostopno na: <http://www.pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=ZAKO6280> (18. 1. 2017).

Zakon o pravnem postopku (1999). Ur. l. RS, 26/99. Dostopno na: <http://www.pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=ZAKO1212> (26. 1. 2017).

Zakon o socialnem varstvu (1992). Ur. l. RS, 54/92. Dostopno na: <http://www.pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=ZAKO869> (26. 1. 2017).

Zakon o zakonski zvezi in družinskih razmerjih (1976), Ur. l. RS, 15/76. Dostopno na: <http://www.pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=ZAKO40> (20. 10. 2016).

Zakonu o zaposlitveni rehabilitaciji in zaposlovanju invalidov (2007), Ur. l. RS, 16/07. Dostopno na: <http://www.uradni-list.si/1/objava.jsp?sop=2007-01-0720> (18. 1. 2017).

Zaviršek, D. (1995). Ljudje, ki potrebujejo pomoč za samostojno življenje. Socialno delo, 34, 5: 281-287.

- (2000). Hendikep kot kulturna travma: historizacija podob, teles in vsakdanjih praks prizadetih ljudi. Ljubljana: Založba /*cf.

Zaviršek, D., Zorn, J., Videmšek, P. (2002), Inovativne metode v socialnem delu: Opolnomočenje ljudi, ki potrebujejo podporo za samostojno življenje. Ljubljana: Študentska založba.

Zaviršek, D. (2010). Ljudje z ovirami v kontekstu družbenih vrednot in tradicij (učno gradivo). Dostopno na: http://arhiv.acs.si/ucna_gradiva/ISIO_nadaljnje-Zavirsek.pdf (9. 1. 2017).

- (2014). Opredelitev hendikepa in razvoj študija hendikepa v socialnem delu. Socialno delo, 53, 3: 133-146.

Zorin, M., (2014). Skrbništvo mladoletnih oseb na območju Centra za socialno delo Šmarje pri Jelšah. Diplomsko delo. Maribor: Pravna fakulteta.

Zupan, A., (2010), Invalid v urbanem okolju. Revija Vita, 73 (Kultura mobilnosti). Dostopno na: [http://www.revija-vita.com/index.php?stevilkavita=73&naslovclanek=Invalid v urbanem okolju](http://www.revija-vita.com/index.php?stevilkavita=73&naslovclanek=Invalid_v_urbanem_okolju) (9. 1. 2017).

Zupančič, K., (1999). Družinsko pravo. Ljubljana: Uradni list Republike Slovenije.

8 PRILOGE

VODILA ZA INTERVJU

Vodilo za intervju z odraslo osebo, ki ima skrbnika in živi v institucionalnem varstvu

Pozdravljeni, sem študentka Fakultete za socialno delo in v okviru diplomske naloge z naslovom **Institut skrbništva nad odraslimi osebami s težavami v duševnem zdravju v institucionalnem varstvu** bi z vami rada opravila pogovor. Vežal se bo na temo skrbništva predvsem na to, kako vi doživljate svoje življenje kot oseba pod skrbništvom. Če na kakšno vprašanje ne bi želeli odgovoriti to ni potrebno, odgovorite le na tisto kar želite in povejte vaše iskreno mnenje.

1. Kako bi na kratko opisali sebe?
 - V čem ste dobri? Kaj so vaše spretnosti, talenti?
 - Lahko poveste, kako je potekal vaš včerajšnji dan?
 - o Bi lahko rekli, da je to vaš tipični dan?
2. Ali bi prepoznali če se vam krši kakšna pravica?
 - Vam je že kdaj bila kršena kakšna pravica?
 - o Katera?
 - o Lahko opišete dogodek?
 - o Kako ste se takrat počutili?
 - o Ste takrat pri komu poiskali pomoč?

Če oseba meni, da ji pravica ni bila kršena vprašaj: V primeru, da pride do kršitve pravice, bi se obrnili na koga po pomoč? Kdo so te osebe, organizacije?

3. Kaj je vaša prva asociacija ob besedi skrbništvo?
 - o Mi lahko opišete dogodek, ko ste se kot uporabnik počutili dobro?
 - o In kdaj slabo?
4. Mi lahko zaupate pri katerih stvareh se ne morete samostojno odločati in pri tem potrebujete soglasje/mnenje/potrditev skrbnika.
 - o glede financ,
 - o lokacije bivanja,
 - o glede izbire prijateljev,
 - o glede preživljanje prostega časa
 - Kako gledate na to, da se o teh stvareh ne morete odločati sami?
5. Na kaj najprej pomislite, ko vam rečem »skrbnik«
 - Lahko ocenite kako pogosto ste v stiku z njim?
 - Kako bi opisali vajin odnos?
 - Se vam je že kdaj zgodilo, da se s skrbnikom pri določeni stvari nista strinjala?
 - o Kaj sta potem naredila?
 - o Čigava odločitev je obveljala/zmagala?
 - o Kako bi si želeli reševati takšno situacijo?
 - Ali lahko komu potožite v primeru, da skrbnik nekaj za vas ni naredil po vaših pričakovanjih? Komu?
 - Kakšen bi moral biti skrbnik, da bi lahko rekli, da je idealen?
6. Vi mi lahko iz prve roke poveste kakšne spremembe bi se morale zgoditi glede skrbništva, da bi vam bolje ustrezalo.

Najlepša hvala za sodelovanje!

Vodilo za intervju s skrbnikom odrasle osebe, ki živi v institucionalnem varstvu

Pozdravljeni, sem študentka Fakultete za socialno delo in v okviru diplomske naloge z naslovom **Institut skrbništva nad odraslimi osebami s težavami v duševnem zdravju v institucionalnem varstvu** bi z vami rada opravila pogovor. Vežal se bo na temo skrbništva predvsem na to, kako vi doživljate svojo vlogo in kakšne so vaše naloge in dolžnosti kot skrbnik. Če na kakšno vprašanje ne bi želeli odgovoriti to ni potrebno, odgovorite le na tisto kar želite in povejte vaše iskreno mnenje.

1. Kaj je vaša prva asociacija ob besedi skrbništvo?
 - ZZZDR opisuje funkcijo skrbnika kot prostovoljno in častno, kaj bi vi rekli o tem?
 - Kako bi vi bolj podrobno opisali svojo vlogo v življenju vašega uporabnika?
2. Ali lahko podate oceno, koliko časa namenite za opravljanje skrbniške funkcije?
 - Kako se vam je spremenilo življenje, ko ste prevzeli skrbniško funkcijo?
 - Kako usklajujete obveznosti, ki jih imate kot skrbnik s svojim vsakdanjim (delovnim in družinskim) življenjem?
 - Kakšni so opravki, ki jih morate storiti v imenu vašega uporabnika?
3. Kako bi opisali vaše začetke opravljanja skrbniške naloge?
 - Ste bili kdaj v situaciji, ko niste vedeli kako izvesti določeno nalogo?
 - o Kaj ste takrat naredili?
 - Ste bili kdaj deležni kakšnega usposabljanja glede izvajanja skrbniških nalog?
 - o Če ja, se vam je zdelo usposabljanje koristno?
 - o Če ne, menite, da bi bilo potrebno?
4. Kako bi opisali vaš odnos z uporabnikom?
 - Kako pogosto ste z njim v stiku?
 - Se vam je že kdaj zgodilo, da se z uporabnikom pri določeni stvari nista strinjala?
 - o Opišite situacijo.
 - o Kaj sta potem naredila?
 - o Čigava odločitev je obveljala/zmagala?
 - o Kako bi si želeli reševati takšno situacijo?
 - Ste kdaj zaznali, da je bilo vašemu uporabniku poseženo v njegove pravice?
 - o Lahko o tem poveste kaj več (primer)?
 - o Kaj ste vi v tem primeru naredili?
5. Ali lahko poveste primer ko vam je dobro uspelo v sprejem odločitve vključiti uporabnika (da ste pri odločitvi lahko v veliki meri upoštevali vse želje in mnenje uporabnika)
 - in primer, ko ste se morali odločiti po svoji presoji?
6. Kakšno je vaše sodelovanje s CSD-jem?
 - Lahko opišete eno dobro izkušnjo s CSD?
 - o In eno slabo?
7. Če bi lahko spremenili zakonodajo glede skrbništva, kaj bi najprej spremenili in kaj ohranili?
 - Kaj bi vam olajšalo vašo dolžnost opravljanja funkcije?

Najlepša hvala za sodelovanje!

Vodila za intervju s strokovno delavko na CSD na področju skrbništva nad odraslimi osebami

Pozdravljeni, sem študentka Fakultete za socialno delo in v okviru diplomske naloge z naslovom **Institut skrbništva nad odraslimi osebami s težavami v duševnem zdravju v institucionalnem varstvu** bi z vami rada opravila pogovor. Z njim bi želela pridobiti mnenje strokovnih delavcev glede instituta in pridobiti informacije kako se ta proces odvija v praksi.

1. Kaj je vaša prva asociacija, ko vam rečem besedo »skrbništvo«?
 - Kakšno je vaše mnenje o institutu skrbništva v Sloveniji?
 - o Kako vidite vlogo CSD pri institutu skrbništva?
 - o Kakšna se vam zdi slovenska zakonodaja, ki ureja institut skrbništva?
 - o Kaj menite o tem, da nekdo poseže v človekove pravice in svoboščine?
2. ZZZDR v 179. členu dolžnost skrbnika opredeljuje kot prostovoljno in častno. Kako gledate na to zakonsko opredelitev?
 - Kakšne težave zaznavate v povezavi s tem?
 - Kakšni so vaši predlogi za izboljšanje problematike?
 - o Najina ideja je, da bi morali ljudi za vlogo skrbnika usposobiti, jih za delo motivirati in primerno nagraditi. Kako komentirate to?
3. Kako gledate na to, da Centri za socialno delo prevzemate funkcijo skrbništva?
 - Kakšen je vaš pogled na kolizijo vlog CSD - ko CSD v določenih primerih opravlja funkcijo skrbnika in nadzornega organa?
 - o Imate idejo, kako bi to problematiko rešili?
 - Verjetno ste kot uradna oseba skrbnik komu, ki živi v institucionalnem varstvu. Zanima me kako dojemate odnos z uporabnikom?
 - Ali lahko poveste primer kadar vam je dobro uspelo v sprejem odločitve vključiti uporabnika (da ste pri odločitvi lahko v veliki meri upoštevali vse želje in mnenje uporabnika)
 - o in primer, ko ste se morali odločiti po svoji presoji?
4. Na nekaterih CSD se pojavlja praksa, da namesto da bi šli v postopek odvzema poslovne sposobnosti, raje osebo postavijo pod skrbništvo za poseben primer, nato pa napišejo zelo dolg seznam opravil, katerih oseba brez skrbnika ne more pravno veljavno opraviti. Problem je v tem, da se včasih s skrbništvom za poseben primer po vsebini nalog zelo približajo stalnemu skrbništvu, kar pa ni dobro. Kako komentirate to zlorabo instituta skrbništva za poseben primer?
 - Imate morda kakšno izkušnjo? Bi jo opisali?
5. Glede na vaše izkušnje in znanje, ki ga imate me zanima, ali imate morda izdelano vizijo, kako naj bi izgledal in deloval institut skrbništva v Sloveniji v prihodnosti?
 - Kaj bi se moralo zgoditi, da bi prišlo do realizacije vaše ideje?
 - Kaj je prvi korak oziroma prva sprememba, ki bi se morala zgoditi na področju instituta skrbništva?

Na tem mestu bi zaključila intervju in se vam iskreno zahvaljujem za sodelovanje.

KODIRANI INTERVJUJI

KODIRANI INTERVJUJI UPORABNIKOV

Intervju: VI

ZAPIS INTERVJUJA Z ODRASLO OSEBO POD INSTITUTOM SKRBNIŠTVA V INSTITUCIONALNEM VARSTVU

Ime intervjuvanca ni izdano, zaradi varstva osebnih podatkov. Sogovornik je označen s črko V (kot varovanec), jaz pa s črko Š (kot študentka) in tudi vsa imena in kraji, ki so omenjeni v pogovoru so označeni s simbolom.

Pogovor poteka v čajni kuhinji institucije, kjer oseba hodi na delavnice, za manjšo mizico. Bila sva sama, sedela sva en nasproti drugega. Med pogovorom ni bilo motečih dejavnikov (nihče ni vstopil, nikomur zazvonil telefon, zrak je bil svež).

Po pridobljenem ustnem soglasju za izvedbo intervjuja in privolitev v snemanje pogovora sem nastavila telefon.

Š: Dela. Takole bom dala, da se naju bo oba slišalo. Jaz si bom slekla jakno, da mi ne bo vroče. (*obesim jakno čez stol*). Vam je udobno, ali kaj potrebujete?

V: Dobro je.

Š: Včeraj sva se že na hitro spoznala in spregovorila nekaj besed, danes pa bi z vami izvedla intervju na temo skrbništva. Vam je ta tema poznana?

V: (*prikima*)

Š: Na začetku bi vam rada še enkrat povedala, da je intervju anonimen, to pomeni, da vašega imena in priimka ne bom nikjer objavila in vi boste v zapisu »X,Y« oseba. Nihče ne bo vedel, da ste mi karkoli povedali ravno vi. Prav tako ne bom nikjer zapisala imena in priimka vaše skrbnice. Bi radi še vi kaj dodali, kako naj poteka najin pogovor?

V: (*odkima*)

Š: Rada bi še povedala, da mi lahko odgovorite le na tista vprašanja, ki želite. Če na kakšno vprašanje ne boste želeli odgovoriti, ni potrebno. Ravno tako lahko poveste le toliko kot se vam zdi ok. (*Dobila sem občutek, da se morda nisva razumela*). Ste me razumeli?

V: Ja.

Š: Se strinjate, da nadaljujeva pogovor?

V: Ja.

Š: Ok. V tem najinem pogovoru me bo zanimalo kako skrbništvo vpliva na vaše življenje. Imam pripravljenih nekaj vprašanj, ki jih imam zapisane na papirju in si bom s tem malo pomagala, če vam je ok?

V: Ok.

Š: Vi imate skrbnico, če se ne motim?

V: Ja.

Š: Kaj pa je ona vam?

Nastane tišina zato sem vprašanje še enkrat ponoviti oz. ga poenostaviti.

Š: Ali sta sorodnika?

V: Ja sorodnica. (V1_1)

Š: Kaj je ona vam?

V: Sestra. (V1_2)

Š: *(povzamem)* A tako, ona je vaša sestra. Je starejša ali mlajša od vas?

V: Mlajša. (V1_3)

Š: Koliko let sta razlike?

V: 6. (V1_4)

Š: A tako. Za začetek bi rada vas najprej malo spoznala, pa me zanima kako bi vi opisali sebe?

(nastane tišina)

Š: Kaj bi mi vi povedali o sebi? Par besed.

V: *(pove nekaj zelo tiho in nisem slišala)*

Š: Kako? Nisem vas slišala. Lahko ponovite še enkrat?

V: Da sem vreda. (V1_5)

Š: A vreda ste.. Kaj mi s tem želite povedati?

V: Rad sem z drugimi. (V1_6)

Š: Radi se družite. S kom se radi družite?

V: S temi tukaj. (V1_7)

Š: Kdo so to?

(tišina)

Š: Ste morda mislili z vašimi sosoživalci?

V: Ja.

Š: Koliko vas je v bivalni enoti?

V: Ne vem. Veliko. (V1_8)

Š: Kako ste zadovoljni z bivanjem v bivalni enoti?

V: Dobro je. (V1_9)

Š: Kaj bi mi še rekli o sebi?

(tišina)

Š: S čim se ukvarjate?

V: Šivam prtičke. (V1_10)

Š: A prtičke delate.. Še kaj?

V: Ukvarjam se še z mozaiki. (V1_11)

Š: A tako.. Iz česa jih izdelujete?

V: Iz tistih... Kaj je že tisto... (*razmišlja*)

Š: A iz kamenčkov?

V: Iz... Iz... Ne iz kamenčkov. Kaj je že tisto? Kupi se take... (*tišina*) Zlagam skupaj. Prvo narišem na desko potem pa zlagam.

Š: A narišete sami potem pa zlagate mozaik. Katere slikico ste nazadnje naredili?

V: Mam že tega veliko. (V1_12)

Š: A tako, veliko imate tega. Katerega ste naredili na zadnje?

(*tišina*)

Š: A to delate tukaj?

V: Ja tukaj.

Š: V domu?

V: V delavnici. (V1_13)

Š: Ali vam kdo pri tem pomaga?

V: Ne. Znam že sam. Na začetku pa so mi pomagali. (V1_14)

Š: Kdo vam je pomagal?

V: Te ženske.

Š: Katere?

V: Te, ki so tukaj zaposlene. (V1_15)

Š: A tako. Še kaj bi mi radi povedali o sebi?

(*Tišina*)

Š: No, nekaj ste mi že povedali in malo sem vas že spoznala. Povedali ste mi da bivate v bivalni enoti, da se radi družite z drugimi v bivalni enoti in da delate prtičke in pa mozaike. Sedaj pa bi vam še jaz povedala nekaj o sebi, da ne boste samo vi govorili. Ok? (*se nasmejeva*) ... Jaz sem živela v Dolenjskih Toplicah in ljubezen me je pripeljala v Brežice, kjer s partnerjem živiva v stanovanju nad njegovimi starši. Pred enim letom se nama je rodila punčka. Tako, da sem trenutno na porodniškem dopustu, katerega izkoriščam tudi za pisanje diplomske naloge. Da bom lahko diplomsko nalogo dokončala potrebujem izvesti nekaj intervjujev in eden izmed njih je tudi tale, ki ga ravnokar izvajava. Vesela sem, da ste privolili v sodelovanje. Vas še kaj zanima o meni?

(*tišina*)

Š: Ok, sklepam, da trenutno nimate vprašanj zame. Če vas bo kasneje zanimalo kaj še o meni ali diplomski nalogi me lahko kadarkoli vprašate.

V: Ok.

Š: Dajte mi zdaj povedati kako je potekal vaš včerajšnji dan? Kaj ste delali?

V: Grabil sem na vrtu. (V1_16)

Š: Grabili stena vrtu. Kaj pa pol?

V: Pol smo prišli nazaj. Pol sem se zrihtal.

Š: Zrihtali ste se za kam?

V: Za pol... Pol večerja.

Š: Zrihtat ste se šli za večerjo?

V: Ja.. zrihtal sem se.. Šli smo v delavnico. (V1_17)

Š: Če vas prav razumem ste jedli potem, pa ste se zrihtali za delat v delavnico? Vas prav razumem?

V: Ja, v delavnico.

Š: Kaj ste delali v delavnici?

V: Križne

Š: Križne?

V: Križne naloge. (V1_18)

Š: Križne naloge, kaj je to?

V: To je sestavljanje kartonov.

Š: Aham, to je tisto, ko ste mi včeraj pokazali, kako sestavljate kartone. Že razumem. *(imajo korporacijo s podjetji za katere izdelujejo polizdelke)*

V: Ja.

Š: Kaj ste pa potem še delali, ko ste prišli iz delavnice?

V: A potem?

Š: Ja, ko ste prišli iz delavnice. Kaj ste počeli?

V: Televizijo sem gledal. (V1-19)

Š: Televizijo ste gledali. Sami? Ali ste imeli koga v družbi?

V: Ja imam. S P sva gledala. (V1_20) *(pove malo nerazločno)*

Š: To je vaša kolegica, prijateljica?

V: Ja, ja. Z D sva gledala. *(me popravi)*

Š: Kako? *(še vedno nisem razumela imena, ki ga je rekel)*

V: D.

Š: A tako se ona piše?

V: Ne. D *(pove še enkrat ime).* On je. On je moški.

Š: A D, jaz pa sem vas narobe razumela, sem mislila, da ste rekli P. No zdaj se pa razumeva. *(oba sva se nasmejala, jaz pa sem bila v zadregi, ker se mislila, da je rekel žensko ime, pa se je izkazalo da govori o moškemu)*

Š: A vidva sta skupaj v sobi, si jo delita?

V: Ja skupaj smo.

Š: Kako se razumeta z D?

V: Dobro. (V1_21)

Š: Sta prijatelja?

V: Ja. (V1_22)

Š: Televizijo ste gledali popoldne. Še kaj drugega ste delali popoldne?

V: Ne. Pa malo sem bil na telefonu in tablici. (V1_23)

Š: Kaj ste pa delali na telefonu in tablici?

V: Igral sem igrice. (V1_24)

Š: Do večera tako?

V: Ja.

Š: Ste imeli malo prostega časa zase?

V: Ja prosti čas smo imeli. (V1_25)

Š: Bi lahko rekli, da je to vaš tipični dan, da zjutraj nekaj delate, potem greste v delavnico, popoldne pa imate prosti čas za sebe?

V: Ja. (V1_26)

Š: Ok, pa pojdiva naprej. Zanima me ali vam je bila že kdaj kršena kakšna pravica?

(Nastane tišina in občutek sem dobila, da me ni razumel, zato vprašanje postavim z drugimi besedami).

Š: Se vam je že kdaj zgodilo, da ste si kdaj nekaj želeli narediti, pa niste smeli?

V: *(odgovori po daljši tišini)* Ne. (V1_27) *(malo premora)* No, ne vem. Mogoče včasih. (V1_28)

Š: Ja veste, sej to se dogaja vsem, tudi meni. Vsi imamo želje, pa včasih ne moremo narediti tako kot bi si želeli, a ne? *(sogovornik prikima)* Ali imate sedaj v spominu morda kakšen dogodek, ko se vam je kaj takšnega zgodilo?

(tišina in odkima)

Š: Ne veste nobenega primera?

V: Ne.

(ponovno nastane tišina)

Š: Dobro razumem, da je težko tako na hitro se spomniti dogodka. Morda se boste pa kasneje spomnili.

V: *(prikima)*

Š: Pa menite, da bi prepoznali, ko vam nekaj ne bi bilo dovoljeno?

V: Ne vem. Mogoče. (V1_29) *(krajši premor)* Enkrat sem hotel poslušati muziko na telefonu, pa je prišla G in mi rekla, da moram ugasnit. (V1_30)

Š: Kdo pa je G?

V: Tista tam.

Š: Kdo?

V: Tista... Vedno ji nekaj ne paše.

Š: A to je kakšna stanovalka ali zaposlena?

V: Ja. Sobo ima zraven.

Š: A tako. Kaj ste potem naredili

(nastane tišina)

V: Nič.

Š: Ste poslušali naprej?

V: Ja. Bol tiho. (V1_31)

Š: Kako ste se takrat počutili, ko niste smeli glasno poslušati muzike?

V: *(po krajši tišini odgovori).* Ne vem. Nimam je rad. (V1_32)

Š: A tako.. *(nastane krajša tišina, ker nisem vedela kaj naj rečem)*

V: Samo nje nimam rad.

Š: Z drugimi stanovalci pa se razumete?

V: Ja.

Š: Pa ste takrat komu potožili, ko vam G ni dovolila glasne muzike?

(tišina, dobila sem občutek, da me ni razumel, zato poizkusim drugače obrniti vprašanje)

Š: Ste komu povedali, da vam G ni dovolila poslušanja muzike?

V: Ne. (V1_33)

Š: V primeru, da bi se kdaj želeli komu obrniti po pomoč. Komu bi se?

(tišina)

Š: Komu vi lahko zaupate težave?

V: Tem tukaj, ki delajo. (V1_34)

Š: Zaposlenim?

V: (prikima)

Š: Še komu?

(nastane tišina)

V: Svoji skrbnici. (V1_35)

Š: Se pravi zaposlenim in skrbnici.

V: Imam še sestre. (V1_36)

Š: A sestre imate. Koliko pa?

V: Tri.

Š: Tri sestre imate. In ste v stiku z njimi?

V: Ja. (V1_37)

Š: Kako pogosto?

V: Ena je v K. (pove kraj kjer živi), ena tukaj gor v P.L. (navede kraj), ena pa v D (kraj).

Š: Blizu ane?

V: Ja. (pove še nekaj naprej, vendar ga nisem dobro razumela – edina beseda, ki sem jo razumela je bila »dvojčka«)

Š: Nisem vas dobro razumela. A dvojčka imate še?

V: Ne. Dvojčka sva midva s sestro.

Š: A tako, sedaj vas razumem, vi ste s sestro dvojček. (sogovornik prikima) S katero sestro?

V: S to iz P.L. (iz tega kraja)

Š: A tako, dvojčka sta. Pa sta kako posebej navezana s to sestro?

V: Ja. Pride k meni.

Š: Lepo. Katera sestra pa je vam skrbnica?

V: Ta iz K.

Š: A tako. Koliko časa je ona vam skrbnica?

V: Ne vem. Dolgo. (V1_38)

Š: Ali veste zakaj imate skrbnico?

(tišina, dobila sem občutek, da moram vprašanje ponoviti)

Š: Kakšni so bili razlogi, da ste dobili skrbnico?

(tišina, bilo mi je nelagodno še enkrat ponoviti isto vprašanje)

Š: Kaj pa ona dela za vas?

(tišina)

Š: Ali poznate naloge, ki jih ona opravlja za vas?

(tišina)

V: Ne vem. (V1_39)

Š: Na kaj pa najprej pomislite, ko vam rečem besedo skrbništvo?
V: Skrbnico. (V1_40)
Š: Še kaj?
(*tišina*)
V: Skrbi zame. (V1_41)
Š: Da skrbi za vas? (*sogovornik prikima*) Kaj ona poskrbi za vas?
V: Pride k meni. (V1_42)
Š: Kaj delata, ko pride k vam?
V: Nič, pogovarjava se. (V1_43)
Š: Še kaj?
V: Kupi mi, če kaj rabim. (V1_44)
Š: Kaj vam kupi?
V: Za rihtat se.
Š: Kaj vam prinese za zrihtat?
V: Vse.. Za brit, kakšno kremo, obleke, vse.
Š: Vas vzame kdaj s seboj po nakupih?
V: Ne. (V1_45)
Š: Pa bi radi šli kdaj z njo?
V: Ne vem. (V1_46)
Š: Se vam je že kdaj zgodilo, da vam je kaj kupila za obleči, pa vam ni bilo najbolj všeč?
(*nastane tišina*)
V: Včasih. (V1_47)
Š: Pa ste ji to kdaj povedali?
P: Ne. (V1_48)
Š: Kaj mislite, da bi se zgodilo, če bi ji to povedali?
(*tišina*)
V: Ne vem. Jezna bi bila. (V1_49)
Š: Mislite? Kaj pa, če bi ji rekli, da bi radi šli z njo po nakupih in si kupili kar bi vi želeli?
(*tišina*)
V: Ne vem.
Š: Si želite tega?
V: Ne vem, včasih. (V1_50)
Š: Menite, da bi se to lahko kdaj zgodilo?
V: Ne vem. Enkrat, že dolgo, me je vzela s sabo. Pol sva šla na kavo. (V1_51)
Š: Kaj sta takrat nakupovala?
V: Čevlje.
Š: Kako ste se takrat počutili, ko ste šli zraven?
V: Ne vem. Dobro. (V1_52) Sploh ker sem srečal M (pove ime) (V1_53)
Š: Kdo je M?
V: Bratranec ki živi v G.

Š: A tako.

V: Pol ga nisem več videl. (V1_54)

Š: Ste bili veseli, da ste se srečali?

V: Ja. Sploh ker nisva bila zmenjena. (V1_55)

Š: Se strinjam, da so takšna neplanska srečanja nekaj posebnega. Ali se spomnite še kakšnega dogodka, ko ste se počutili dobro?

(tišina)

Š: Kdaj ste se nazadnje počutili dobro?

(tišina)

Š: se spomnite?

(tišina)

Š: Kdaj ste srečni?

V: Ne vem, če je lepo vreme. (V1_56)

Š: Če je lepo vreme ste srečni?

V: Ja.

Š: Kaj pa se takrat zgodi, da ste srečni?

V: Lahko grem ven.

Š: Kaj pa delate zunaj?

V: Z žogo se. (V1_57)

Š: Žogate se?

V: Ja.

Š: S kom pa?

V: S temi tukaj. (V1_58)

Š: Z ljudmi v bivalni?

V: Ja.

Š: A igrate kakšen šport?

V: Fuzbal. (V1_59)

Š: Imate narejene ekipe?

V: Ja. Vsi igramo. Moški in ženske. (V1_60)

Š: Imate tudi kdaj tekmovanje?

V: Ja enkrat na leto. (V1_61)

Š: Super, potem ste tudi športnik.

(se nasmejeva, sogovornik prikima in nato nastane tišina)

Š: Se pravi, da se dobro počutite ko je sonce in greste lahko ven: Mi lahko poveste kdaj ste se pa nazadnje počutili slabo?

V: Če je dež. (V1_62)

Š: Kaj pa je takrat, da se počutite slabo?

V: Jah zaspan rataš (V1_63) prec.

Š: Kaj se pa mora takrat zgoditi, da postanete dobre volje?

(tišina)

Š: Ste že bili kdaj dobre volje ko je dež? (*prikima*) Kaj je bilo posebnega da ste bili dobre volje?

(*tišina*)

V: Če je fajn družba. (V1_64)

Š: Ja z dobro družbo je vedno fajn ane?

(*se nasmejeva*)

Š: Mi lahko sedaj poveste pri katerih stvareh se vi ne morete samostojno odločati?

(*Tišina*)

Š: To pomeni, da se odločita skupaj s skrbnico?

(*tišina*)

Š: ne veste?

V: (*zmaje z glavo*)

Š: Se lahko sami odločate kako boste razpolagali s svojim denarjem?

V: Ne. (V1_65) To ima prek ena, ki dela tudi v bivalni, ta glavna. (V1_66)

Š: Aha, zaposlena v bivalni?

V: Ja ena ima to čez. Tisto, da dajo v blagajno (V1_67). Pa pol če hočeš it kej iskat, ali pa če kaj nucam, ali pa ko si hočem kaj kupit, grem samo k njej. (V1_68) Grem sam včasih k njej. In pol mi včasih dajo.

Š: Vi greste k njej, pa vam da denar?

V: Ja.

Š: Pa vedno dobite denar?

V: Ja. (V1_69)

Š: Kaj pa če nje ni v službi?

V: Ja pa druge dajo. (V1_70)

Š: A tako. To pomeni, da vi vedno dobite denar, ko ga rabite?

V: Ja.

Š: Ok. Kaj pa, ali lahko sami odločate o tem kje bivate?

V: Ne, to ne. (V1_71)

Š: Ne, Kdo pa odloča o tem?

V: Uni ... (*pove še nekaj naprej, ampak ga nisem razumela*)

Š: Kako? Nisem vas razumela lahko še enkrat poveste?

V: Uni, tisti... Ne vem kdo.

Š: Se samo sedaj ne spomnite, ali ne veste?

(*nastane tišina*)

V: Ne spomnim se.

Š: Kako vam je pa vseč tukaj v bivalni?

V: Mi je vseč. (V1_72)

Š: Ste zadovoljni z bivanjem?

V: (*prikima*) Sem. Imam teraso, veliko. (V1_73)

Š: A tako, ste radi zunaj, če vas prav razumem?

V: Ja zelo.

Š: Pa greste lahko sam ven kadar želite?

V: Na teraso ja. (V1_74)

Š: Kaj pa drugače, da greste ven na sprehod?

V: Ne, moram povedat uni. (V1_75)

Š: Komu?

V: Uni ki dela.

Š: Kaj pa okoli bivalne se lahko sami gibate?

V: Ja. (V1_76)

Š: Kaj pa, se lahko sami odločate glede izbire prijateljev?

V: Ja lahko. (V1_77)

Š: Aham to lahko. Bi rekli, da imate veliko prijateljev?

V: Ja kar.

Š: Super. Kaj pa glede preživljanja prostega časa, se lahko sami odločate, kaj boste delali?

V: Sami se ja. (V1_78)

Š: Kaj pa delate v prostem času?

V: Včasih televizijo gledam. Včasih... Zdaj sem uno kupil, kaj je že... Sintisajzer se učim. (V1_79)

Š: A sintisajzer se učite. (*sogovornik prikima*) Ali imate koga, ki vam pomaga?

V: Sam ja, pa tukaj tudi pri B (*ime*) se učim.

Š: Aha, B vam pomaga se učiti?

V: Ja. To imam to terapijo, pa se zdaj to učim.

Š: A tako. Super. Potem pa imate vi nekaj talentov, vi imate ročne spretnosti – delate prtičke, mozaike, igrate nogomet pa še sintisajzer igrate. Lepo.

(*V se nasmeji*)

Š: Zdaj mi pa povejte, kako vi gledate na to, da se ne morete sami odločati o tem kje bivate?

(*tišina*)

Š: Kako se počutite, da ne morete sami odločati o tem?

V: (*tišina*) Dobro. Ne vem. Ne morem sam. (V1_80)

Š: Na kaj najprej pomislite, ko vam jaz rečem besedo skrbnik?

Š: (*nastane tišina zato še enkrat ponovim besedo*) Skrbnik.

V: Skrbnico (V1_81)

Š: Na vašo skrbnico?

V: Ja.

Š: Lahko ocenite kako pogoste ste z njo v stiku?

V: Z no se vidimo. Včasih. Kadar ima cajt. Če dela, takrat ne. (V1_82) Ko gremo k maši se vidimo. (V1_83)

Š: K maši hodite skupaj?

V: Ja ja, smo v tej veri.

Š: Kako bi opisali vaš odnos s skrbnico?

V: Razumemo se. (V1_84)

Š: Kaj pa delate skupaj ko pride k vam?

V: Včasih grem z njo, k njej domov. (V1_85)

Š: Domov vas vzame?

V: Ja. Ali pa gremo kam včasih. (V1_86)

Š: Kam greste?

V: Na obisk. K imam dol.. Imam tudi prijateljico, punco (V1_87). Grem včasih k njej (V1_88)

Š: Skrbnica vas zapelje k njej, k puncici?

V: Ja.

Š: A tako, super. Se vam je že kdaj zgodilo, da se s skrbnico v čem nista strinjala? Vi ste rekli nekaj, ona pa je rekla drugače. Se vam je že kdaj to zgodilo?

V: Tudi včasih ja. (V1_89)

Š: Tudi. Lahko opišete en tak dogodek?

(tišina)

V: Tisto, ko včasih kaj narobe naredim.

Š: Če ste vi naredili kaj narobe?

V: Ja.

Š: Kaj ste naredili narobe?

V: Ne vem. Včasih... Če je nisem ubogal.

Š: Ubogal? A njo?

V: Ja.

Š: Znete biti navihani?

V: Ja tudi.

(se nasmejeva)

Š: Kaj sta potem naredila?

V: Nič, pomenila sva se. (V1_90)

Š: Pomenila sta se. Čigava pa je potem na koncu zmagala odločitev? Vaša ali njena?

V: Njena. (V1_91) *(se nasmeje)*

Š: Njena... Kako se počutite kadar zmaga njena odločitev?

V: Včasih sem žalosten. (V1_92)

Š: Ali bi si želeli, da bi kdaj zmagala vaša odločitev?

V: Ne vem. Mogoče. (V1_93)

Š: Kaj menite, da bi bilo drugače, če bi zmagala vaša odločitev?

V: Ne vem

Š: Pa ste ji kdaj že povedali, da ste žalostni, če ne zmaga vaša odločitev?

V: Ne. (V1_94)

Š: Lahko komu potožite o tem, da skrbnica nekaj za vas ni naredila tako, kot bi si vi želeli?

(tišina)

Š: Lahko komu?

(tišina)

Š: Nikomur ne potožite?

V: Ne. (V1_95)

Š: Kakšen bi moral biti za vas skrbnik, da bi lahko rekli, da je idealen?

(tišina)

V: Ne vem.

Š: Kaj bi rekli?

(tišina)

Š: Bi si želeli, da bi se karkoli spremenilo glede vajinega odnosa s skrbnico?

V: *(tišina)* Ne. (V1_96)

Š: Ste zadovoljni z vsem?

V: Ja.

Š: Bi karkoli spremenili glede skrbništva, tako na splošno?

P: Ne. (V1_97)

Š: Ne... Ste zadovoljni s svojim življenjem?

P: Ja. (V1_98)

Š: Ok. Na tem mestu bi zaključila najin pogovor. To je to kar me je zanimalo. Če takole na hitro pogledam vidim, da ste kar zadovoljni in da imate en kup hobijev – šivate, delate mozaike, igrate sintisajzer in verjetno bi se še kaj našlo ane?

V: *(prikima)*

Š: Rada bi se vam zahvalila za sodelovanje, da ste si vzeli čas.

ZAPIS INTERVJUJA Z ODRASLO OSEBO POD INSTITUTOM SKRBNIŠTVA V
INSTITUCIONALNEM VARSTVU

Ime intervjuvanca ni izdano, zaradi varstva osebnih podatkov. Sogovornik je označen s črko V (kot varovanec), jaz pa s črko Š (kot študentka) in tudi vsa imena in kraji, ki so omenjeni v pogovoru so označeni s simbolom.

Pogovor poteka v dnevni sobi bivalne enote, kjer oseba živi. Med pogovorom so bili v sosednjem prostoru prisotni drugi stanovalci in zaposlena oseba, vendar pa naju tekom pogovora niso motili.

Po pridobljenem ustnem soglasju za izvedbo intervjuja in privolitve v snemanje pogovora sem nastavila telefon.

Š: Vaše ime je K ste rekli, jaz pa sem M. Verjetno ste seznanjeni z ... (sogovornik me prekine)

V: Ja, mi je tudi brat povedal, da ti prideš. (V2_1)

Š: A res, sta bila že na vezi?

V: Ja že, vse sem bil že na vezi. Samo je rekel, da ne ve točno kdaj prideš.

Š: Aja, ni vedel, kdaj točno pridem, ja.

V: ja, ja.

Š: Kako je ime vašemu bratu?

V: M (pove njegovo ime)

Š: M... Saj imam jaz nekje to zapisano, na enih papirjih.

V: Ja ja, pol je tudi T (ime socialne delavke iz institucije) včeraj javila (V2_2) tukaj, da prišla bo, ampak ne vem točno kdaj.

Š: Niste vedli kdaj.

V: Ja, ja. Tako, da sem kar tukaj dopoldne (V2_3). Tukaj se imamo zelo lepo (V2_4)

Š: Super. Koliko časa pa ste že tukaj?

V: Ja tukaj bo zdaj.. Julija bo zdaj že 5 let (V2_5), štiriindvajsetega. 23. sem šel v penzijo (V2_6), 24. sem ta prvo se bil gor na.. gor.. kaj so že.. kaj se že reče.. Na K (kraj oz. institucija, kjer je bil nameščen) Iz K pa smo šli na I (kraj oz. institucija kamor je bil premeščen). Tam sem bil dva meseca, ali ajde tri mesece, zdaj ne vem. Pol smo pa sem prišli. (V2_7) Tukaj pa, ko sem not prišel, pa prvo kot bi bila kaka kmečka hiša. Zelo lepo. Vsak dan pucamo, delamo, dopoldne vse naredimo, pol smo pa frej (V2_8).

Š: A tako vsako dopoldne delate, popoldne pa imate frej.

V: Ja ampak veš kaj, mi vsak dan pucamo, da imamo čim manj pol posla.

Š: Seveda, super.

V: Vsake 14 dni tudi sobe, da vse sobe spucamo (V2_9). Vse. Tako da pomijemo. V soboto pa imamo fraj (V2_10). In smo frej. Lepo nam je. Toliko evo. Ajde kaj pa imaš zdaj ti?

Š: No jaz bi z vami izvedla čisto en tak sproščen pogovor. Tako kot sva sedaj začela je meni super. Pač, malo bi vas povprašala. Na začetku bi vas rada malo spoznala, nato pa se bova dotaknila tudi skrbništva, teme moje diplomske naloge.

V: Ja lahko.

Š: Vam je M (*skrbnik*) kaj?

V: To je moj brat (V2_11)

Š: Brat je vam, aha.

V: Ja brat, pravi brat. Pol sem mel pa še enega brata pa je pred leti umrl (V2_12) v B (*mesto v tujini*).

Š: A v B (*mesto*)? Tam je živel?

V: Ja tam je on bil v domu. Imel je sladkorno. Prišel je za mizo, dol padel, gotovo. Pa smo mislili tam iti. Pa ni nam uspelo. Tako, da je šla moja sestra sama.

Š: A tudi sestro imate?

V: Ja tudi eno sestro (V2_13). Ona je tudi bol boga. Z berglam hodi. Je taka kot pingvinček majhna (*pokaže z roko, da je majhna*) Imam tudi eno sestrično (V2_14), ona je pa pravnica. Ona gre pa zdaj avgusta v penzijo. Ima že 40 let delovne dobe. Že komaj čaka, da gre. Ona je po cele dni v službi.

Š: Verjamem. Kaj ste pa vi delali?

V: Jaz sem delal pri T (*firma*) v B (*kraj*). Tam sem bil 15 let. Pol je pa firma šla. Pol sem pa eno leto delal na cestnem podjetju. Pol pa... Pol je bilo pa fertik z delom (V2_15).

Š: Pol ste se pa upokojili ane?

V: Ja 23. sem se šel upokojit. Papirje mi je dal vse doktor, tako da ni bilo problema.

Š: Kaj je pa bil razlog za upokojitev.

V: Bolezen (V2_16) Bolan sem. Penzije imam 591€ (V2_17), to gre vse za dom (V2_18). Tako, da nimam kaj rečt. Ne bi šel več v B živet (*kraj kjer je bival pred institucionalnim življenjem*) (V2_19).

Š: Ne?

V: Ne. Jaz sem tukaj se tako navadil (V2_20). Edino, če bi šel z bratom na kakšen kafe, ajde, to bi še šel, drugače pa ne. Enkrat sem še bil v B, pa je tako pusto.

Š: Se vam ne dopade tam?

V: Ne, nič več. Tukaj je lepše, pa veš kaj, tukaj imam družbo (V2_21) Malo se pomenimo, mal se pohecamo, malo človek ne jezi se (V2_22). Tako.

Š: Koliko pa vas je tukaj v tej hiši?

V: Trenutno nas je 10.

Š: A 10.

V: Ja eden je, zdaj bo že 4 mesece, odkar je umrl. On je bil star 51 ali mislim da 52 let. Mu je počila žila v trebuhu. Je prišel šef takoj gor, ga je hotel budit, pa ni bilo. Nam je bilo zelo hudo. Ta je bil pa res... Lepo smo se imeli z njim. Še zdaj nam je hudo.

Š: Vidim, da ga imate v lepem spominu.

V: Ja. Ampak nimam kaj... Dobro spoznali smo se.

Š: Ja malo pa že (*se nasmejeva*). Mene bi samo še zanimalo kaj vi počnete tukaj?

V: Tukaj, jaz imam dela dost. Veš jaz delam, režem papirčke, na tako majčkeno (s prsti pokaže kako velike kvadratke reže). To se potem 24 ur namaka v vodi. No pol zmeljejo, stisnejo, pol se tisto posuši, pol pa delamo kuverte, pa tudi albume (V2_23) Tako, da jaz imam dela za 4 mesece dost.

Š: Ste polno zasedeni.

V: Jaz sem zaseden. Zdaj moram eno tamajhno vrečko naredit, za nujno. Pol se mi pa nikmor več ne mudi.

Š: A tako.

V: Tega imam jaz... Tega sem jaz predelal, ti povem še pa še (V2_24). To dajo samo meni, ko vejo, da lahko.

Š: Radi delate?

V: Rad delam, pa cajt mi mine hiter, pa malo si vmes tudi odpočijem, grem na kavo pa tako. Jaz delam od zjutraj pa do pol osmih zvečer (V2_25).

Š: Cel dan. Vi nimate samo 8 urnega delavnika. (se nasmejeva)

V: Ne. Samo danes ne. Danes sem v kuhinji. Sem dežurni. Danes ne bom tako delal. Jutri bom pa zalaufal spet (V2_26).

Š: Super. Uspete imeti poleg dela še kakšne hobije?

V: Imamo hobijev. Zdej gremo, mi gremo vsak mesec na dolg pohod. Vsak mesec eno turo. Ta mesec nisem mogel iti, ker sem bil nekaj bolan. me je nekaj matralo. Zdaj bomo pa začeli. Že komaj čakam (V2_27).

Š: S kom pa greste na pohod?

V: To imamo pa mi. Gre naša skupina, pa.. Tak da imamo poln kombi.

Š: Vaša skupina, ki tukaj živite, ali kako?

V: Ne samo tukaj. Imamo še gor, imamo še dve bivalni enoti.

Š: A tako, nisem vedela da so še dve bivalni enoti. Nisem iz tega konca, prihajam iz Brežic.

V: Pa kako si ti tukaj našla? (se nasmejeva)

Š: Ja našla, pot zanese marsikam.

V: Ja to je lepo, da si prišla, sem vesel.

Š: Tudi ja... A na pohod grete?

V: Na pohod gremo vsak mesec. Zdej bomo verjetno, maja ali junija, gremo gor.. k je tista koča gor, pa ko delajo sir veš... na Veliko Planino. Ja tam bomo šli maja ali junija, zdaj ne vem. Takrat bomo šli pa za cel dan (V2_28).

Š: Ja to bo pa lep pohod.

V: Drugače pa mi naredimo od 10 do 11km.

Š: To pa morate biti v kondiciji.

V: Jaz imam kondicije dost. Meni ni problema kondicija. Nobenega hriba se ne bojim (V2_29). Imel sem tudi že v planu, da bi šel na Triglav, pol sem pa sem prišel.

Š: A to pomeni, da zdaj ne boste mogli več iti?

V: Verjetno ne. Bi pa želel. Je še možnost. Pa zdej grem, 20. maja grem na tekmovanje (V2_30).

Š: Iz česa?

V: Atletiki.

Š: Atletiko? A tečete?

V: Aham. Kondicije imam dost. Grem na 100m.

Š: Šprint.

V: Ja šprint. Jaz, ko bom zalaufal, če bo vse po sreči, jaz se ne bom ustavil. Jaz imam kondicije dost. Jaz se nobenega ne bojim.

Š: Pa trenirate kaj?

V: Nič. Zakaj pa? Zakaj bi jaz treniral?

Š: Ja vprašam.

V: Meni ni treba. Jaz sem dober.

Š: A tako. Super, sedaj sem kar nekaj že izvedela o vas. Zdaj pa mogoče, da še vi malo spoznate mene, da ne boste samo vi govorili. Jaz vam bom pa tako rekla, jaz sem bila doma iz Dolenjskih Toplic. Veste kje so Dolenjske Toplice?

V: Ja vem.

Š: No in me je ljubezen pripeljala v Brežice.

V: Lepo

Š: Ja tako. Sedaj s fantom živiva na svojem se nama je pred enim letom rodila punčka.

V: uuu lepo. Čestitam.

Š: Hvala. Tako, da sem tudi jaz sedaj postala mamica. Življenje se mi je sedaj malo spremenilo.

V: Seveda da se.

Š: Sedaj sem pa tik pred koncem študija in bi rada naredila diplomu.

V: Sej bo šlo.

Š: Bo, bo.

V: Držim pesti, da boš.

Š: Ja, že delam na tem. No sedaj sem na tem mestu, da delam intervjuje, ki mi bodo v veliko pomoč, da bo lahko diplomsko nalogo dokončala. Tako, da jaz sedaj predlagam, da bi šla kar naprej, na malo bolj konkretna vprašanja glede skrbništva.

V: Lahko.

Š: Tako bom rekla, odgovorite mi na tisto kar želite. Če česa ne bi želeli, ne rabite.

V: Bom, bom.

Š: Po vaši želji.

V: Ti kar povej.

Š: Ok, dobro. Jaz vam še povem, da vaše ime in priimek ne bo nikjer zabeleženo. Vi boste ena X,Y oseba. Nihče ne bo vedel, da ste mi vi karkoli povedali. Tudi vaš skrbnik, nihče ne bo vedel, to ostaja med nama.

V: Ja, ja.

Š: Ok. No sedaj bi pa rekla takole. Vam je že kdaj bila kršena kakšna pravica?

(nastane tišina)

Š: Bi vi prepoznali, da se vam krši kakšna pravica?

(tišina)

Š: Veste kaj je pravica? Da ste si vi nekaj želeli, pa niste smeli narediti.

V: Ne, to se mi še nikdar ni zgodilo (V2_31). Želje so se mi zmeraj izpolnile, zmeraj.

Š: Potem ste pa vi srečen človek. *(se nasmejeva)* V primeru, da bi se vam to kdaj zgodilo, da nekaj nebi smeli narediti, bi to prepoznali?

V: Ja dobro, če bi kaj prišlo bi že povedal (V2_32).

Š: Komu bi povedali?

V: Tukaj sestri (V2_33).

Š: Bi povedali tudi bratu?

V: Ja tudi, tudi (V2_34). On je dober (V2_35). Bil sem pa pri sestrični v L (kraj) zadnjič po desetih letih (V2_36). Je imela pa rojstni dan. Pa je bila stara 70 let. Jaz bom imel pa drugo leto okroglo - 60 let, če mi bo uspelo. Pa lepo je bilo. Nas je bilo okrog 40. Sama žlahta. Drugi dan sem bil ob enih že tukaj.

Š: A vi ste tam prespali?

V: Ja seveda.

Š: Pri komu ste prespali?

V: Pri sestrični v L (kraj).

Š: A pri sestrični.

V: Ja sem moral tam prespat (V2_37). Jaz sem to šefu omenil, šef je klical T (*socialno delavko doma*) in po treh mesecih sem šel malo ven (V2_38).

Š: Lepo. In kako ste se takrat počutili?

V: A kako sem se počutil? Ne preveč. Jaz sem komaj čakal, da pridem nazaj. Nekaj mi manjka (V2_39). Jaz sem navajen delat.

Š: Vi ste navajeni delat, tam se je pa uživalo (*se nasmejiva*)

V: Ja užival, pol sem se fino prehladil, ker je bilo vse odprto. Mi smo zapiral, odpiral in evo. Sej je bilo lepo, lepo je bilo. Hitro je cajt minil okoli.

Š: Ste videli ljudi po dolgem času a?

V: Ja, po tolikih letih sem jih videl. Jooj sem bil kar presrečen, vesel sem bil (V2_40). Pa tudi brat je prišel pa žena. Oni so šli pol kmalu, mi smo pa še malo ostali. Ob devetih zvečer smo šli spat, nas je že spigal čist. Še bom šel.. Zdaj imam pa namen iti k sestri, zdaj. Sam me bo še poklicala kdaj, kdaj bom šel. Naslednji mesec verjetno (V2_41). Zdaj bom začel še z enim, samo zdaj ga ni popoldne, trenirat da se malo ojačam.

Š: Kaj boste trenirali?

V: Ja, jaz ko sem bil v šoli v K (kraj) sem šel v Z (kraj) teči na 1500m.

Š: A tako, na 1500m. V K ste bili v šoli?

V: Ja tam sem končal osemletko, potem sem šel pa v K (drug kraj) za tri letno poklicno šolo za kovino in strugarja (V2_42). Pol sem pa šel na operacijo, to oko (*pokaže s prstom*) mi je sedaj fuč.

Š: Ne vidite na to oko?

V: Ne.

Š: Na drugo pa?

V: Ja. In to mi je ugotovila v K (kraj), ko sem bil za oči, pa mi pravi, ja fantič kaj pa je s tem očesom? Sem imel pet operacij. Mrtvo mi je to oko. Ne da se več zrihtat (V2_43)

Š: Veste, jaz sploh nisem pogruntala, da ne vidite.

V: Veš, jaz vse potrpim. Jaz sem tak človek, da res potrpim. In ne, da bi za vsako sitnico moral iti k zdravniku. Zakaj bi šel? Rajši trpim. Ko je pa huda sila, potem pa grem (Vs_44).

Š: A potem pa greste.. Se mi zdi, da je tole malo tipično za moške.

(*se nasmejeva*)

V: Jaz sem res takšen, res. Tudi z bratom se lepo zastopiva.

Š: Z vašim skrbnikom?

V: Ja.

Š: Kako pogosto ste z njim v stiku?

V: Ja večkrat se, vsak teden se kličemo po telefonu (V2_45). Pa, ko je prvič sem prišel je rekel madonca imate lepo.

Š: Ja to pa imate res.

V: In to vsak reče, bilo kateri pride.

Š: Tudi jaz sem to opazila, čudovito imate, zelo urejeno.

V: Ja zelo je lepo. Pa veš kaj, tukaj je manj dela, gor je bilo pa dela dost. Tukaj vsak nekaj naredimo pa smo fertik. Če pa kateri ne more, pa stopimo skupaj in to naredimo.

Š: To pa lepo slišat, da ste tako složni.

V: Jaz sem prejšnji mesec, pa ena sestra, ki je pridna, v eni uri spucal. Vse. Dolej in gorej. Pa ti grem pomagat. Ne grem raj sam. Pa je prišla v kontrolo in rekla lepo si naredil.

Š: A tako. Prej ste mi rekli, da se vsak teden slišite z bratom po telefonu. Kako pogosto se pa vidita?

V: Zelo malo (V2_46).

Š: Aha, malo.

V: Po telefonu pa se. Enkrat jaz, enkrat on pokliče. Jaz vedno vprašam kako so vnuki pa to.

Š: Čigavi vnuki?

V: Njegovi.

Š: Koliko pa ima vnukov?

V: Ooo veliko. Ima dve hčerke, ampak so pa res. Ena hodi še v vrtec. Ampak so pridne. Lani ko smo imeli dan svojcev je malo zamudil, ker je starejša hčerka šla plavat, so imeli tekmovanje (V2_47). Je prvo odnesla, pa tretje mesto, v plavanju.

Š: Pa vi ste sami športniki. *(se nasmejeva)*

V: Ja, zdej bomo pa tudi mi začeli tukaj, ko bo zdaj enkrat ena prišla. Imamo tudi pevske vaje (V2_48).

Š: A vi hodite na pevske vaje?

V: Ja, tukaj jih imamo. Imamo kar lušno.

Š: A tudi nastopate kje?

V: Ja smo že tudi nastopal (V2_49). Zdaj bomo začeli tudi z eno igrico (V2_50). Spet ne vem kdaj.

Š: Še igrali boste, kot v gledališču?

V: Ja mi smo taki. Dobrovoljčki smo, radi grem okoli, da vsaj malo spoznaš ljudi (V2_51). Lepo je. Dost imamo mi tega, dost.

Š: A tako.

V: Pa grem na sprehode velik. Vsak dan. Po kavici gremo, tako za kakšno urico (V2_52).

Š: Greste na zrak malo.

V: Ja na zrak gremo.

Š: Super.

V: Nimam kej reči.

Š: Dejte mi povedat, kako bi vi opisali vajin odnos z bratom, z M?

V: A kakšen odnos? Ti povem, da čez njega nimam kej. Se lepo zastopiva, rada se imava. Tako, da nimam kej, res ne. Zelo je vredu (V2_53).

Š: Skrbi za vas?

V: Ja, vedno (V2_54).

Š: Kaj naredi za vas?

V: Rekel je, če boš kaj nugal povej, pa ti bom kupil (V2_55). Ne sem rekel, zdaj imam že toliko tega, da nimam več kam dat. Zadnjič je prišel pa je pogledal omaro kako imam zloženo. Nimam kam dat. Nimam. Pa jaz bi moral imet še dve škatle, ko smo se selili in jih ni. Pa tudi ne bi mogel kam dat. No, sej ti bom potem lahko pokazal gor kaj jaz delam.

Š: Se vama je z bratom že kdaj zgodilo, da sta se kaj sporekla.

V: Ja, tudi je včasih tako prišlo (V2_56). Pa s pokojno mamu tudi sva se skregala. Enkrat sem nekaj na vrtu delal, pa sem lopato vrgel ob steno. Mama adijo. Pa pusti me na miru.

Š: Kaj sta pa potem naredila?

V: Skregala sva se, pol sem šel, pol sem pridem nazaj in kot da ni bilo nič. Bolna je bila mama tudi. In zdaj je bilo že... 15. ta mesec bo že 9 let odkar je nimam. Stara je bila 90 let. Od takrat pol sem šel pa sem. Sem rekel brat lih zdaj moram od tukaj it pri 50 letih. Solze so mi šle.

Š: Če vas prav razumem ste prej živeli z mamu ane?

V: Ja samo z mamu. Pol sva dala za čeke, vsak nekaj. Da sva si delila čeke.

Š: Rekli ste, da ste imeli solze, ko ste šli sem. Vam je bilo težko iti sem?

V: Ja, takrat ja. Ampak zdaj ne bi šel več nazaj. Meni je tukaj tako lepo. Takrat je pa bilo težko. Imeli smo velik vrt. Pol sem rekel mamu, zdaj krompirja nič ne bomo več. Prej sem hodil k enim kolegu delat 24 let in on mi je vse dal. Tako, da nismo nič kupovali, niti moke, nič. Vse sem od njega dobil. Tako da sem dobil po štiri žaklje krompirja. Pa sem pol brata poklical, pridi po dva žaklja krompirja.

Š: Ste si medsebojno pomagali?

V: Ja. Maš? Sem rekel imam. Tako, da midva z mamu sva imela en žakelj dost. Sem rekel zdaj pa še tega odnesi, da bo dal k hčerkam. Lepo. Sej brat je... Nimam kaj rečt. Midva se razumeva. Samo je pa tudi malo bolan, tudi. Izčrpan je, veliko izčrpan. Srce ga matra (V2_57).

Š: Aha srček.

V: Ja srce ga matra. Drugače pa on to sam beli doma. Nobenega ne nuca.

Š: A tako, sam.

V: Zadnič me je poklical, je rekel G (*vzdevek sogovornika*)... Ne jaz sem ga poklical, sem ga vprašal kaj delaš. Belim, obisk boš dobil. Kakšen pa? Ena mlada dama pride je rekel, da se boš lepo obnašal.

(*se nasmejeva*)

Š: A tako vam je rekel? Potem se pa imata rada, če se takole pohecata.

V: Ja, ja rada se imava. Ja samo še tega imam brata še.

Š: Za katere stvari skrbi on za vas? Ali veste za katere stvari skrbi?

V: On skrbi za oblačila. Lih zadnjič je bil tukaj. Sem rekel brat nič ne nucam, vse omare so polne. Zdaj zaenkrat ne. Ko pa bo, bom stare zmetal stran pol bo šel pa druge kupit. Ko bo. Zdaj pa nimam kam (V2_58).

Š: Še za kaj drugega skrbi brat?

V: Ne, saj pride tako malo tudi. Ne, samo za obleč. Ostalo pa, ne nucam nič. Samo zdravje nucam.

Š: Aham zdravje bi radi imeli.

V: Ja, drugo pa nič.

Š: Ok. Ali se vi lahko samostojno odločate glede financ? Prej ste rekli, da dobite penzijo..

V: Ja 591.

Š: In ste rekli, da gre to za dom. Ali vam še kaj ostane?

V: Ja, to mam pa, ostane mi pa še. Ampak jaz to nimam tukaj. Ima pa moja socialna delavka (pove tudi ime). Pri njej pa imam 300€. To pa šparam za vsak slučaj, če bo treba kej kupit (V2_59). Ampak je rekla... Brat je rekel, da ona ne bo nič kupovala, samo mene pokliči pa bova šla, pa ti bom ti jaz kupil(V2_60).

Š: A tako pa bosta šla z bratom kupit. Greste zraven po nakupih?

V: Ja. Vedno grem z njim. Moram probat, če mi je prav. Pa vseč mi mora bit. Meni ni vse vseč (V2_61). Ampak za letos nič ne nucam.

Š: Lepo, da vas vzame s sabo

V: Ja vedno.

Š: Nekaj bi še preverila, če sem vas prav razumela. Če bi vi želeli bi denar, ki ga imate pri socialni delavki lahko dobili?

V: Ja (V2_62), ampak zakaj? Naj ga ima T (socialna delavka) Zdaj, ko bo prišla jo bom spet vprašal koliko še imam(V2_63). Tako da..

Š: Se sproti dogovarjate o tem?

V: Ja se. T je zelo vredu ženska. Ona je res čudovita (V2_65).

Š: Ali se lahko sami odločate glede izbiranja svojih prijateljev?

V: Ja, to so moji prijatelji (pokaže na sostanovalce, ki so sedeli v kuhinji) (V2_66)

Š: Imate prijatelje tudi izven doma?

V: Ja imel sem jih veliko dokler nisem prišel sem. Zdaj pa smo izgubili stike. Malo se vidimo. Zelo malo. Nič (V2_67).

Š: A tako, kaj menite, da je temu vzrok?

V: Ja to, da sem tukaj. Odkar sem tukaj imam samo še te prijatelje tukaj. (V2_68). So pa to fajn ljudje. Se imamo fajn, radi se imamo. Spijemo kafe, kakšno rečemo. Lepo nam je (V2_69).

Š: Kaj pa glede preživljanja prostega časa, se lahko sami odločate?

V: Prosti čas? *(se nasmeje)*

Š: Ali ga imate?

V: Ne.

Š: Nimate prostega časa?

V: Jaz stalno delam. Prosti čas imam samo, da kafe spijem, pol pa spet delam. Jaz po cele dni delam (V2_70).

Š: Pa se sami odločite kdaj boste imeli pavzo med delom?

V: Ja to se sam odločim. Ampak imam pa določen rok do kdaj moram kaj naredit. Koliko kofetov bom pa jaz vmes popil mi pa nobeden ne šteje. Važno da imam jaz narejeno tisto kar moram naredit (V2_71)

Š: Se mi zdi, da je to zelo dobro, da ste tako aktivni in da delate z voljo. Se sami odločate o tem kaj in koliko boste delali?

V: Jaz zelo rad delam. Ne morem brez dela. Zmeraj si nekaj najdem (V2_72). Je enkrat prišla ena sestra pa je rekla pa G (*nisem dobro razumela katero ime je rekel*), pa daj nehaj.

Š: Kako vam je rekla?

V: G (ponovi)

Š: A tako vas kličejo?

V: Pa kako bom nehal, če mi škarje ne dajo mira. Sem se pohecal z njo. Mene vsi kličejo G. Vsi. Čisto vsi. Dobro če me kdo K, ena sestra me kliče K1. Vsi me kličejo G. Sem prišel na K (*institucija, kjer je živel prej*) na razgovor, so bili vsi vredu, pa pride ena sestra, pa kuha pa reče o G kaj pa ti tukaj? Pa sem jo kar pogledal, od kje pa ti mene poznaš? Od kod? Ja pa veš da sem jaz od tukaj in tukaj. Aaa sem rekel.

Š: A od prej vas je že poznala.

V: Ja od tam, ko sem prej živel. Pa je rekla kdaj boš kej prišel? Pa sem rekel kdaj. Pa sem kmalu prišel. Tam sem bil, uro sem imel ob 10h ampak sem malo prej tam prišel. Tako, da je potem še šef prišel naš. Šef je zelo vredu oseba (V2_73). Vsi so vredu. Nimam kej reči. Se zastopimo. Samo jaz sem pa bol tak za hece.

Š: Pohecate se radi ane?

V: Ja jaz sem tak. Hecam se. Jaz nisem nikdar tak, da bi bil zaprt v sebe. Nikdar ne.

Š: Super. Kdaj ste imeli pa nazadnje slab dan, dejte mi to povedat?

V: Slab dan? Ti povem da nikdar ne (V2_74). Ne. Jaz imam slab dan, jaz dam to stran. Jaz na to pozabim, pa grem naprej. Pa bilo kaj je. Če pa nimam kaj delat. Zadnjič sem ta vrata, sem rekel nič, grem pa vrata spucat. Jaz si sam delo najdem.

Š: Vi si sami najdete delo. Mislim, da je to ena lepa osebna lastnost.

V: Zdaj bom tisto vrečko, ko jo imam dokončal, pol je pa nekaj cajta mir. Moram se pol odpočit.

Š: A tako. Tole bi me še zanimalo. Zanima me ali ste zadovoljni s tem kako vaš brat M skrbi za vas?

V: Sem (V2_75).

Š: Se je kdaj že zgodilo, da kdaj niste bili, da bi želeli kaj drugače?

K: Ne (V2_76).

Š: Kaj pa v primeru, da bi kadarkoli v prihodnosti želeli, da bi bilo kaj drugače, bi lahko komu to reki? Da bi komu potožili?

V: Ne, še nikdar se nisem potožil (V2:77). Jaz dam tisto stran. Ne. Veš jaz sem takšen kot moj pokojni oče. Brat je pa bol zaprt v sebe, jaz pa nisem. Jaz sem bolj za hece. Tako da se malo pohecamo, spijemo kafe, kakšno povemo in nikdar nisem v sebe zaprt. Nočem bit. Pa kaj bi meni koristilo, če bi jaz bil v sebe zaprt? To jaz ne morem. Raje grem ven, v naravo.

Š: Pa greste lahko sami tukaj okrog?

V: Ne, sam ne (V2_78).

Š: Kdo pa gre z vami?

V: Sestra (V2_79).

Š: Pa greste kadar vi to želite, ali kadar sestre rečejo, da greste ven?

V: Ne. Sam ne morem kadarkoli. Ko gremo vsi. (V2_80)

Š: Kam pa greste ven?

V: Ja tukaj okoli, pa gremo čez vas, pa po drugi strani pa dol. Gremo čisto počasi. Se nam nič ne mudi. Počasi, lepe hoje. (V2_81) Pol ko pridemo nazaj spijemo kafe, pol pa stuširat, pol pa televizija. Ampak jaz

televizije a-a, ker itak imam gor za delat. No sej včasih gledam, ampak zelo malo. Edino kar sem gledal je slalom pa skoke. Drugače pa nimam cajt. Stalno imam nekaj, nekaj si najdem. (V2_82)

Š: Opažam, da si čez cel dan najdete neko zaposlitev. Radi pospravljate, pevske vaje imate občasno.. (me prekine)

V: Ja pa z igrico bomo začeli, samo ne vem kdaj. Tako da komaj čakam spet. Pa gremo mal sem pa tam. Pa malo ljudi spoznaš. Pa mal klepet, pa evo ti je dve ure okoli.

Š: Ja res je tako.

V: Ja bomo videli kaj bo še. Bomo videli kako bo zdravje. (V2_83)

Š: Če bo zdravje, potem bo tudi vse drugo ane?

V: Ja. Včasih me glava tudi tukaj boli (pokaže na zatilje) Me mravljinci. (V2_84) Ko sem bil še doma, prej, ko sem bil še doma.. (pove nekaj še naprej pa ga nisem razumela)

Š: Kako je bilo, nisem razumela?

V: V hrbtenici me je (V2_85).

Š: A uščipnilo?

V: Ja in sem šel v N (kraj) na slikanje. So rekli en živec ti pritiska ob hrbtenici in ne najdemo kaj je. (V2_86)

In ko je bila še mama, sem si hotel življenje vzet (V2_87). Jaz sem tulil od bolečin.

Š: A tako vas je bolelo. Pa ste bili operirani?

V: Nič. Edino kar me najbolj zima, ali pa plavanje, ali pa pohod.

Š: A plavate tudi?

V: Ja tudi, edino to mi pomaga.

Š: Kam pa grete plavat?

V: V S (kraj) na bazen. Meni najbolj paše mrzla voda.

Š: S kom pa grete na plavanje?

V: Ja imeli smo eno skupinico pa smo šli s kombijem. To je bilo fino, mrzla voda.

Š: In to vam paše.

V: Ja. Enkrat sem prišel iz maše domov, sem rekel mama zdaj pa dost, sem se oblekel in sem šel direkt na B (hrib) peš. Pa nazaj prišel, pa to je to. Najhujše pa je tukaj (pokaže na zatilje).

Š: Na glavi zadaj?

V: Ja. Pravi doktor to je pa smrtno nevarno.

Š: A tam vas tišči, ali špika? Kaj je tam?

V: Špika. In to je edino ena doktorica rešila. Sem dobil 27 igel v trebuh. In sem bil eno leto v mukah. To so bile hude. Ampak sem pa zdržal (V2_88)

Š: Tako močni ste bili, da ste zdržali.

V: Ja, dobro da sem trmast. Eno leto. In noben doktor mi ni verjel, jaz ti pa verjamem (mu je rekla ta zdravnica) Na slikanju glave tudi sem bil. Sem eno uro moral biti čisto pri miru. S tvojo glavo nikdar ne bo zdrava fantič. Nobeden mi ni verjel. Ena sestra mi pa je verjela (V2_89)

Š: Sestra in doktor sta vam verjela?

V: Ja je pa verjela. Enkrat te lahko samo obrne, pa te ni več. To moraš pa merkat. Na soncu ne smeš bit.

Š: A sonca se morate izogibat?

V: Pa še kako, edino senca. Sej me še kdaj prime, ampak pozimi pa ne.

Š: Po zimi vam je boljše?

V: Ja. Da se tisto prepiha, potem je pa boljše. Zdaj, ko bo spet to vreme me bo spet matralo celo leto. Poleti pa joooj glava. V glavo, potem pa dol potegne celo telo. Joj kaj je to. To je za ponoret. Jaz tega nobenemu sovražniku ne privoščim

Š: Pa imete kakšna zdravila?

V: Imam tudi ja (V2_90) Ampak iz tega nič. Ne pomaga (V2_91) Zdaj čakam na slikanje glave spet v C (*kraj*).

Š: Kolikor vas jaz razumem vam najbolj pomaga plavanje in hoja.

V: Pa komaj spet čakam da gremo. Pa dobra družba. Kako sem jaz vesel ko gremo, pa sestre grejo, to smo sami ta pravi. Zadnjič smo bili na G (*vrh hriba*), pa na K (*hrib*). Tam je bila pa težka pot pa blato.

Š: Gor na K je stolp ali satelit ane?

V: Ja lepo je. Tudi L (*hrib*) je zelo lep. Zelo. Je bila res težka tura, ampak je pa šlo. Jaz se nobenega hriba ne bojim.

Š: A tako, super, pravi športnik ste. Zanima me še tole, ali ste vi dobili skrbnika takrat, ko so se vam začele težave glede bolečin v glavi?

V: Ne, že prej. Ko je bila še mama živa.

Š: Zakaj ste dobili skrbnika?

V: A?

Š: Kakšni so bili razlogi, da ste dobili skrbnika?

V: Ja to pa... hmm hmmm.... To pa ne vem (V2_92). Mislím, da se je brat sam ponudil ali sem ga jaz izbral. Pol smo šli do Ž (socialna delavka na CSD) pa smo se tam lepo pogovorili. (V2_93) Ž je tudi vredú ženska. (V2_94) Zdaj me bo tudi en dan prišla obiskat. Sem ji rekel ti mene po telefonu pokličí, ker nas ni veliko doma. Je rekla bom prišla s kolesom na kavico (V2_95). Tako da nimam kaj, Ž je fajn.

Š: Ste zadovoljni z njo?

V: Ti povem, sem. Mi se že poznamo ne vem koliko let. Ž je čudovita ženska.

Š: Jaz pa sem njo včeraj spoznala.

V: Ja, ona je tako prijazna. Pol smo se zadnjič v K (kraj) videli, ko je bila ena predstava v kulturnem domu. Tista predstava za tele, kaj je že, ko imajo bolezní, kaj je že sindrom. In sem jo videl v dvorani. Kako je bila vesela. Jooj je rekla K, da te vidim. Kaj pa češ videti? Vidiš tukaj sem, lepo se imamo. Nimam kaj reči (V2_96).

Š: Ste zadovoljni.

V: Ja.

Š: Tudi z bratom ste zadovoljni?

V: Ja. Sva pogosto v stíku. Vsak teden. Včasih ga jaz pokličem. Včasih tudi dvakrat ali trikrat. Pa vprašam kako so vnuki, pa kako je on kaj, pol pa nič več. (V2_97) Par besed in konec (V2_98).

Š: Pa bi si želeli, da bi se kdaj dlje časa pogovarjala?

V: Amm ne. Sej se doskrat slišíva. (V2_99)

Š: Kaj pa bi si želeli, da bi vas prišel bolj pogosto obiskat?

V: To ne mora bolj pogosto (V2_100). Midva če se greva kdaj pogovarjat greva na kakšen kafe (V2_101).

Š: Ven gresta na kavico?

V: Ja greva v B (kraj) na kafe, tam se pomeniva stvari (V2_102). Al pa tudi tukaj, tudi tukaj se pomeniva. (V2_103)

Š: Pa imate tukaj dovolj zasebnosti za pogovor z bratom?

V: Ja v sobi, v kuhinji. Pa jaz nimam pred nikomur nič za skrivat. Zadnjič je prišel k meni, je bil tako izčrpan. Izčrpan je bil (V2_104). Zdaj ti bom pa kafe skuhal in je rekel dober kafe si skuhal. Drugače pa bratec je kar vredn. Nimam kaj rečt. Sej mogoče bom kdaj šel k njemu v L (kraj jer brat živi), ampak me ne vleče preveč (V2_105).

Š: Raje vidite, da on pride sem?

V: Ja raje. Eh tista L. Enkrat sem bil dva dni gor. Lani. Pa mi je bilo tako dolgčas, jaz sem komaj čakal, da pridem nazaj (V2_106)

Š: A res?

V: Ja tukaj je moja družina, tam pa je moj brat (V2_107). In to je tisto veš.

Š: Vi imate te ljudi tukaj za družino?

V: Ja. Tukaj se imamo lepo, uživamo, delamo počasi. Nikdar ne zmanjka dela. Zdaj bom imel za 4 mesece dela dost. Že imam vse prištmano. Enkrat sem en bund naredil v štirih dneh.

Š: Kaj pa je to bund?

V: Papir zvit.

Š: A rola papirja.

V: Ja to, to ja.

Š: Aham, to imate, da potem režete ste rekli ane?

V: Ja, ti bom potem pokazal. Danes ne bom delal velik, jutri bom pa zalaufal.

Š: Dajte mi še nekaj povedat, vi mi boste znali to iz prve roke. Bi vi kaj glede skrbništva spremenili?

V: Ne, naj bo tako kot je (V2_108)

Š: Naj bo tako kot je, rečete. Ok.

V: Zakaj? Ni potrebe.

Š: No lepo slišat

V: Ni potrebe ne.

Š: Ok dobro. Jaz bi se vam rada zahvalila. Zelo sem vesela, da ste tako zgovorni. Se mi zdite pozitivna oseba in od vas sem pridobila kar nekaj podatkov, ki mi bodo pri pisanju diplomske naloge še kako zelo pomagali.

Hvala

V: Tudi tebi hvala.

**ZAPIS INTERVJUJA Z ODRASLO OSEBO POD INSTITUTOM SKRBNIŠTVA V
INSTITUCIONALNEM VARSTVU**

Ime intervjuvanca ni izdano, zaradi varstva osebnih podatkov. Sogovornik je označen s črko V(kot varovanec), jaz pa s črko Š (kot študentka).

Pogovor poteka v osebni sobi uporabnika v domu institucije kjer biva. Med pogovorom je bila zraven prisotna sestra doma. Le-ta je uporabnika vprašala ali bi se raje pogovoril sam ali mu bo bolj prijetno če je zraven tudi ona in odločil se je za slednje.

Po pridobljenem ustnem soglasju za izvedbo intervjuja sem začela postavljati vprašanja.

Š: (z gospodom in sestro se skupaj usedemo na stole ob mizici pred televizorjem in začnemo s pogovorom)
Tako jaz bom kar začela z vprašanji, če česa ne boste želeli odgovoriti ni potrebno, če bi me radi vi kaj vprašali pa prosim kar vprašajte. Najprej me zanima kako bi na kratko opisali sebe? V čem ste dobri? Kaj so vaše spretnosti, talenti?

V: ... (nekaj tišine) Delam v delavnici(V3_1)....

Š: Aha tukaj, kaj pa delate tam, mi lahko malo opišete?

V: Take trake režem iz cap.(V3_2) Do enajstih delamo pol smo pa frej.

Š: Lepo iz takega blaga režete to?

V: Ja....

Š: Kaj pa drugače kaj delate, vidim v sobi imate radio, radi poslušate? Je to vaš radio?

V: Ja. Ta ni moj, moj je un zraven samo nima podaljška, ta je od unga. (sostanovalec v njegovi sobi). Rad poslušam ja(V3_3)...oddaje pa to...

Š: Aha...kakšne smešne mogoče? Imate katero najljubšo?

V: Kvize (V3_4)...

Š: Vidim imate tudi čopiče na mizi, radi rišete?

V: Ne ne...to on kolega. (V3_5)

Š: Lahko poveste, kako je potekal vaš včerajšnji dan? Kaj ste kaj delali, tako od jutra pa do večera recimo, če mi lahko malo poveste, vas bom vmes še kaj vprašala če se ne boste spomnili.

V: Ja.....

Š: Kdaj se vstanete običajno, vedno ob isti uri.

V: Ob sedmih ja vedno...pa se pol umijem ne, (V3_ 6) pa zrihtam se. (V3_ 7) Se oblečem. (V3_ 8) Pol grem v jedilnico (V3_ 9)na zajtrk....

Š: Kako vam je pa všeč hrana, je dobra?

V: Ja, dobra hrana je. (V3_ 10)

Š: Imate različne menije, si lahko sami zberete?

V: Ja...različne ja, (V3_ 11) je več vrst za jest. Vsak si vzame kr mu paše. (V3_ 12) Pojemo pa pospravmo.

Š: A sami pospravite. Kam greste pa potem, nazaj v sobo ali že v delavnico?

V: V delavnico gremo (V3_ 13) potem in delamo kr nam prnesejo za delo (V3_ 14)...zdej mam to iz cap, da režemo.

Š: Pa radi delate, vam je všeč?

V: Rad ja....mine čas, (V3_ 15) encajt nismo mel, pa je blo dolgčas pol smo pa spet dobil. (V3_16)

Š: Potem ste radi pridni, ste delavni lepo. Do kdaj pa delate potem?

V: Do dvanajstih pol delamo. Potem grem pa ven se sončit. (V3_ 17)Potem je pa kosilo, ob pol poldne je za uslužbenca ob dvanajstih pa za nas.

Š: Je spet dobro za jesti?

V: Ja...je ja. Pol grem v sobo mal radio poslušam (V3_ 18)...pa...to...

Š:Lepo, kaj pa na delavnice hodite kakšne. Sestra mi je povedala, da imate veliko različnih delavnic.

V: Ne, jaz ne hodm, to majo drugi. (V3_ 19)Ne....

Š: Se pravi radi po kosilu malo poslušate radio in se malo posončite. Sedaj lahko, je zunaj že lepo vreme pa sonce, sploh danes je kar toplo.

V: Ja

Š: Kaj pa potem, še kaj posebnega naredite do večera ali do večerje recimo?

V: Ne grem na večerjo pol gremo pa počas spat.

Š: Aha, kdaj pa greste spat? Različno.

V: Ob pol sedmih.

Š: Grete kar zgodaj. Pa lahko zaspate, jaz včasih težko če se odločim, da bom zgodaj zaspala.

V: Ja lahko, še radio poslušam pol. (V3_20)

Š: Aha lepo lepo. Kaj pa med vikendom, v soboto in nedeljo, je takrat kaj drugače ali enako kot med tednom?

V: Ne, ni drugač. (V3_ 21)

Š: Se pravi je to tak tipičen, vsakdanji dan za vas?

V: Ja..ja..

Š: Bi vas pa tako vprašala, veste kaj pomeni pravica. Da imate nekaj na voljo in lahko nekaj delate?

V: Ja

Š: Razumete. Bi mogoče prepoznali, če bi vam kakšno pravico vzeli. Recimo, da bi vi nekaj želeli narediti, pa bi vam rekli, da tega ne morete ali ne smete. Se je že kdaj zgodilo kaj takega.

V: Ne, vse kar hočem mi dajo, (V3_ 22) nič ne rabim. (V3_ 23) Mam radio in vse.

Š: Lepo je to slišati. Kaj pa če bi kdaj imeli ta občutek, da bi si kaj želeli naredit, kam it, se lahko na koga obrnete, da vam pri temu pomaga?

V: Ne....(V3_24)

Š: Kaj pa vaša skrbnica, se kdaj slišita. Tudi njej ne bi povedali če bi imeli kakšno željo?

V: Njej pa lahko ja, (V3_ 25) jo lahko pokličem. (V3_ 26) Grem gor v pisarno pa vprašam. (V3_ 27) Pa pol ona pokliče, direktorca ne pa lahk povem ja.

Š: Pa si mogoče kdaj kaj zaželite, kar ne morete sami in morate vedno poklicat skrbnico?

V: Ne, sej sestram povem. (V3_28) Če kaj rabim ali me pa one vprašajo ne, sej zmeri kaj sprašujejo. (V3_29) Pa nč ne rabim (V3_30), kaj pa naj. Vse mam tle. (V3_31)

Š: Ahaa...lepo. Potem lepo za vas skrbijo?

V: Ja...lepo lepo. (V3_32) za jest in vse kr nucam. Če mi kaj zmanjka kaladonta (zobne paste) mi dajo pa vse kr rabm. (V3_33)

Š: Lepo res. Kaj pa ko vam jaz rečem besedo skrbništvo, kako bi mi vi povedali kaj to pomeni? Vi ste oseba, ki imate svojega skrbnika in kako ji je ime?

V: ...am...Mi...Mii... (V3_34)

Š: (jaz povem ime skrbnice, začne se na Mi) Tako ja, pa se dobro počutite, da imate njo kot skrbnico. Se dobro razumeta?

V: Ja se ja dobro razumeva (V3_35)

Š: Mhmm...am kaj vam to pomeni. Se mogoče počutite varni, bi lahko čisto sami skrbeli zase?

V: Ja, sem varen ja. (V3_36) Ne ne smem bit jaz sam. (V3_37) Ko so starši umrl (V3_38) pa je bil samo še brat on ne more bit z mano. (V3_39) Pa je pol una s centra zdej zame.

Š: Aha dobro. Ste se kdaj mogoče slabo počutili zaradi tega?

V: Ne. (V3_40)

Š: Mhm lepo. Sedaj bi vas pa tko vprašala, ker imate skrbnico ona za vas ureja določene stvari, za določene stvari ona poskrbi a ne. Pa bi mi lahko povedali kaj ona za vas odloča.

V: Ja odloča ja. (V3_41)...(daljši premor)

Š: No recimo če pogledava finance, kar se tiče vašega zaslužka. Tukaj v delavnici vsak dan delate in za to dobite nekaj denarja a ne?

V: Ja denar dobim ja. (V3_42)

Š: Pa si sami razporejate ta denar, veste koliko zaslužite. Ne rabite mi povedati zneska, koliko evrov dobite, tega ne rabim vedeti. Zanima me če vi veste?

V: Ja notr dam spravn v sef ne, gor M. pa posprav. (V3_43) Pa kdaj nucam pa grem pa dobim. (V3_44)

Š: Aha...za kaj pa kaj zapravite, si greste sami kupit?

V: Za cigarete (V3_45) rabim ja.

Š: Mhm...in si greste sami kupit?

V: Ja kokr kdaj, včasih mi pa prnesejo te tle ne, sestre, uslužbenke ne. (V3_46) Sam povem pa dam. Ne rabim zmeri sam. (V3_47)

Š: Kaj pa za oblečt, nove čevlje ali kaj takega greste sami v trgovino ali vas kdo pospremi?

V: Ne M. gre al pa B. gre pa mi kupjo. (V3_48) Zadnjič, kdaj že....(pove sestra da prejšnji teden)...sem šel pa zraven ne. (V3_49) Pa ne grem rad (V3_50) pa smo kupil puloverje pa jakno za zdej ko je bolj toplo. (sestra se oglasi na tem mestu, da si sam izbere, če pa ne gre zraven pa pove kaj bi rad mel, barve pa kroje in E prikima, da to drži)

Š: Pa bi mi lahko zaupali, vam je zmeraj všeč kar vam kupijo ali kdaj kaj zavrnete, vam ni všeč. Lahko to naredite, da sami poveste kaj bi vi radi imeli.

V: Ja povem...sej me že prej sprašujejo, skoz. Pa lepo mi prinesejo nikol ni nč slabega. (V3_51)

Š: Kako pa ste prišli živet sem. Ste se sami odločili?

V: Ne...moja M. (njegova skrbnica) mi je to zrihtala (V3_52) pa najdla tukaj.

Š: Pa ste šli prej kaj pogledat.

V: Ja sem že prej bil tukaj. (V3_53)

Š: Prej ste že bili tukaj?

V: Ja.

Š: Ste prišli pogledat mislite. (sogovornik prikima).Kje ste bili pa prej, doma?

V: Doma ja.

Š: Kdo je pa doma za vas skrbel?

V: Brat je zame skrbel(V3_54)...pa ima družino in ni rad vidu, da bi še jaz bil. (V3_55)

Š: Potem sta se z bratom dogovorila, da so vam našli nov dom tukaj?

V: Ja z bratom sva se dogovorila. (V3_56)

Š: Pa vam je všeč tukaj?

V: Ja zelo mi je všeč. (V3_57)

Š: Kaj pa vaši prijatelji, so vsi tukaj ali vas pride kdo obiskat?

V: Ne, kolega (sostanovalec). Ko on dobi obiske, pridejo na obisk družina njegova.

Š: Kaj pa vaši, vas pridejo kaj pogledat?

V: Ne, ne pridejo na obiske.(V3_58)

Š: Kaj pa prijatelji imate tukaj še kakšnega?

V: Imam velik. Še druge stanovalce. (V3_59)

Š: Kaj pa (skrbnica) vas pride kaj pogledat?

V: Dolg je že ni bilo. (V3_60)

Š: Ko vam rečem besedo skrbnik na kaj najprej pomislite?

V: Na (ime skrbnice).

Š: Kako pogosto pa ste v stiku z njo? Vas pride kaj pogledat, greste tudi vi k njej?

V: Ja...jaz grem tud tja. (V3_61)

Š: Na center?

V: Ja.

Š: In sta kaj skupaj, vas kaj vpraša, se kaj pogovarjata, vas vpraša kako ste?

V: Ja se pogovarjava. Me vpraša veliko. (V3_62)

Š: Kaj vas pa kaj vpraša, mi lahko poveste? Kaj vam reče?

V: Kako se imam, kako je hrana. (V3_63) Pa, da imam kolega. (V3_64)

Š: Kako pa se vidva pogovarjata, kakšen je vajin odnos, sta prijatelja? Ji lahko vse poveste?

V: Ja prijatelja ja (V3_65), vse ji lahko povem. Ji zaupam. (V3_66)

Š: Lepo...zelo lepo. Kaj pa se vam je mogoče že kdaj zgodilo, da se s skrbnico glede česa nista strinjala. Da ste si vi kaj želeli pa vam ona tega ne bi hotela ali ne bi mogla narediti za vas? Je bilo kdaj že kaj takšnega, kakšen dogodek, če se spomnite?

V: Ne nikoli, vedno se strinjava. (V3_67)

Š: Kaj pa če bi se kaj takega zgodilo bi lahko tudi komu tukaj povedali...

V: Ja..

Š: Če bi bilo karkoli narobe, mhm, komu pa?

V: Sestram bi povedal. (V3_68)

Š: Se pravi, da če skrbnica kaj za vas ne bi naredila bi lahko tukaj povedali, kaj si želite?

V: Ja.

Š: Pa jo (skrbnico) lahko vi sami pokličete če karkoli potrebujete?

V: Ja, jo pokličem. (V3_69)

Š: Imate telefon ali greste v pisarno?

V: Ne, grem gor pa M. pokliče, pa se mal pogovorimo. (V3_70)

Š: Pa vas skrbnica tudi sama kdaj pokliče?

V: Ne. (V3_71)

Š: Vi pa njo pokličete?

V: Ja, jo.

Š: Aha lepo, je (skrbnica) preveč zaposlena mogoče?

V: Je ja, preveč zaposlena. (V3_72)

Š: Ja veerjamem, kaj bi pa recimo si želeli, da bi ona še kaj za vas naredila, da vas pride pogledat, da se še kaj pogovarja z vami.

V: Dolg je ni blo. (skrbnice) (V3_73)

Š: Mhm... veste kaj so recimo lastnosti osebe, da je nekdo zgovoren, nekdo je bolj tih ali pa sramežljiv, kakšnega skrbnika bi si vi želeli?

V: Zdej naj no M. (ime skrbnice). (V3_74)

Š: Ja saj bo, ona bo ostala vaša skrbnica. Midva se sedaj samo na splošno pogovarjava, kaj bi si želeli. Jaz recimo eno stvar že imam in je ne bom zamenjala, gledam pa mogoče kaj mi je nekje drugje všeč, kaj bi si želela. Na enak način tudi vas sprašujem, kaj bi si še želeli.

V: Ne vem.

Š: Ne veste, ste zadovoljni. (prikima) V redu, hvala lepa, da ste se tako lepo pogovorili z mano, res sem vam hvaležna.

**ZAPIS INTERVJUJA Z ODRASLO OSEBO POD INSTITUTOM SKRBNIŠTVA V
INSTITUCIONALNEM VARSTVU**

Ime intervjuvanca ni izdano, zaradi varstva osebnih podatkov. Sogovornik je označen s črko V(kot varovanec), jaz pa s črko Š (kot študentka).

Pogovor poteka v majhni kuhinji v domu institucije kjer uporabnik biva. Med pogovorom naju je enkrat zmotila sestra institucije, drugih motečih dejavnikov ni bilo.

Po pridobljenem ustnem soglasju za izvedbo intervjuja in privolitev v snemanje pogovora sem nastavila telefon.

S:Tako, bova kar začeli. To sem vam že povedala, sem Sandra študentka Fakultete za socialno delo in bova danes naredili intervju. Vi ste pa V. a ne?

V: Tako je.

S: No super in sedaj se strinjate, da posnamemo ta intervju, da boste povedali nekaj o sebi.

V: Ja (pokima)

S: No tako, pa bova kar začeli? Najprej bi vas vprašala, kako bi se na kratko opisali, kaj bi povedali o sebi.

V: O sebi, da sem srečna tuki (V4_1). Lani od prvega junija sem prišla na bivalno in tuki sem začela delat, in meni se vse dopade, ni važno kakšno delo je. Rada pa vse delam, še najraje pa pomagam na bivalnem. (V4_2) Tam imajo mene vsi radi in mi zaupajo (V4_3) in pravijo: »Samo dej.«

S: Aha, ja lepo. V čem ste pa dobri, kaj radi počnete, kaj je vaš talent?

V: Ahaa, jaz imam rada vse. Rada hodim (V4_4), samo dolgo ne smem, ker sem na srcu bolna. Mi srce peša, sem bila operirana, na ultrazvoku...aaah...98 leta in od takrat naprej sem hodila redno ne, potem pa je nekaj začelo, ko sem bila predlanskem dva meseca in pol v bolnici. Mi je srce začelo pešati in sem cela debela ratala, se mi je voda nabirala, tako da sem en mesec mela noge vse rdeče in sem mogla takoj v bolnico. (V4_5) No drugač pa js rada berem,(V4_6) rada kuham,(V4_7) plešem rada (V4_8).

S: A tudi tukaj kuhate?

V: Plešem rada ja, tud tukaj ja, samo tukaj bolj pečemo ne. Vsak ponedelk mamno eno, vsak ponedelk pa drugo skupino. (V4_9) Kuhamo, mislm, berem, kuham, rada plešem, rada pojem (V4_10).

S: A tudi tukaj plešete?

V: Pa plešem pa bralno značko,(V4_11) sej sem zdej nastopala v petek, na tam, v K (kraj) ne (V4_12).

S:Aha v K (kraj) ste imeli.

V: V K (kraj) smo imeli, pisan metulj, Pisan kot metulj je naslov. Pa slikala sem se z Borutom Pahorjem.

S: O lepo.

V: Vsi tisti, ki smo nastopali ne. Imam tuki soplesalca (V4_13), eden je pa enga zamenjal ne, ker hod k zdravniku in ni mogu, da bi šel na ples in je drug tuki ga zamenjal. Tak lep ples, prekrasen, ne vem če ste kdaj vidl. (nato mi gospa pokaže kako so plesali in mi opiše potek plesa in rokovanje z g. Pahorjem)

S: Bravo, mi je žal, da vas tudi jaz nisem videla. Zdaj bi vas pa rada vprašala, kaj ste kaj včeraj delali, kako je potekal vaš včerajšnji dan. Zjutraj, ko ste se vstali, kaj ste kaj delali.

V: Zjutraj, ko se jaz vstanem, 5:15.

S: Vsak dan?

V: Vsak dan se jaz vstanem ja, ali pa ob 5:00 jaz ležim pa potem na postelji vaje delam. Malo vaje nardim, potem 5:15 se jaz vstanem, posteljo pospravim, se grem umit se, zobe in lase vse. Potem se grem oblečt, potem se pa na stol usedem pa čakam, kdaj pride ob 6:00 me eden poklicat, ker ne smemo mi dol it. Ker drugi še spijo, ker imajo na bivalnem še delavnice. Ostali grejo pa s kombijem ne. Potem jaz pojem pa imam zdravila, tudi pol zvečer, potem še vpihnem imam dve pumpici tud za astmo eno pa za nos, mi polipi rastejo. Se obujem in čakamo pride ob pol 7ih kombi (V4_14) in ob sedmih se potem začne in skos do 9ih. Ko je pa devet ura se gremo oblečt in gremo dol na malco in potem pridemo nazaj na kavico. Potem gremo spet delat in ob 11ih gremo na bralno značko. (V4_15) Imamo danes bralno značko, jutri imam pa pri B. eno terapijo, me sprašuje nekaj koliko imam še možgančkov. In sedaj četrtič grem k B. in čist vse sem vedla. (V4_16) Potem, ko je bralne značke konec, ob 12h, 12:05 gremo mal ven. Če ne piha hudo, si pa dam spodaj nekaj, da me ne prepriha hudo, ker mi potem iz ušesa teče, zaradi operacije. No potem, ko pridemo nazaj v delavnice ob 12:45 delamo skoz do 14:00, ko je tolik ura moramo vse pospravit (V4_17), vsak petek, druga stran daje pa stole gor. Čistilke pa potem pospravijo ne. Ob pol treh pride pa kombi, nas domov zapelja, dvajset do treh je kosilo potem kavica. Če je lepo vreme, grem ven, sem našla lepe poti. (V4_18) Tukaj dol sem najdla, imam enga bratranca. (V4_19) Samo jaz čez teden ne grem, to je sobota in nedelja. Če grem, grem sama ne, druge ne pustijo tolik. Mene pustijo in grem sama, ne grem daleč, ker mi sestra tukaj pravi, da naj ne grem predaleč. (V4_20). Imam tud številko telefončka, da lahko pokličem (V4_21). To nardim, pridem nazaj, se malo počinem na postelji, dam noge gor. Ob pol petih pa že kličejo, stuširat se, ker nas ni veliko na bivalni, 19, imamo posebej moški in ženske. In tako nas kliče. (V4_22) jaz imam zgoraj sobo, imam televizijo imam vse (V4_23). Je še ena postelja notr, če bi slučajno kdaj vzela še koga. Pa mi je rekla glavna, da se naj ne sekiram, če bo treba bo šla katera druga še nekam drugam imajo plac. Imam lepo sobo, mi je ležalnik prinesla moja sestra, je veni sonce in se lepo usedem (V4_24). Hudo rada berem, tud za bralno značko, pa nisem mogla zdej uspet. Prejšnji teden v sredo sem šla k frizerju (V4_25), v četrtek je bla planica, smo šli navijat za naše orle. (V4_26) V petek je bil nastop, (V4_27) v soboto sem dala pet pralnih strojev perila sušit (V4_28). Sama sem čist lepo vse nardila, drug ne znajo. Ne da pi taprvo vse ločil, vse gor zmečejo pa dol pade, to ni snažno potem. Js samo tako nardim, dam preko in vse stoji, dolge hlače pa to, ne pade dol (V4_29). Rada pa tud pomagam posodo pomit, solato strebt vse to nardim. Zdej sem nardila za v škrinjjo, sem lani dala vse to koren, peteršilj, buče, tako zelenjavo, drugo pa narežejo sestre (V4_30). Popoldne ne grem nič spat, neki časa berem knjige, ampak jaz grem neki čez pet, ker to po vrsti kličejo (V4_31) . Pol pa počakam na večerjo ob šestih, (V4_32) in je dobro za jest. Vsak dan skuhajo tako hrano kot je moja mama skuhala, (V4_33) mamo različne menije in je fino (V4_34). Včeraj smo imeli krompirjevo solato, korenčkovo juho pa pečenice. Kokr je moja mama nardila. V nedeljo smo imeli tudi fini kosil, mleta pečenka in mlinci in solata in vsak pol kozarca vina. Nam to dajo, prnese kdo od nas, tud jaz od svaka ker ma

vinograd in damo kdaj pa kdaj pr kosilu (V4_35). Zvečer pa tako, js grem že deset pred osmo gor, neki časa sem na bivalnem. Prej še terapijo nardim še vpiham, še prej tableto pojem (V4_36). No potem grem v sobo imam lepo nadaljevanko, včeraj je bil Gorski zdravnik. To rada gledam, je pa od osmih do devetih pa od devetih do desetih, dajo kr dva dela. Rada sem pa gledala je še ena prej, je pa en R. hudo prjazen z menoj mi je on povedal nisem vedla prej, če kej rabm. (V4_37)Letos bom aprila 16 XY stara, moja sestra bo pa 63. No in če kej rabim, neki nism znala nardit, je rekel, da je pocen in bo on zrihtal in mi je zrihtal. (V4_38). Res js sm tukaj zadovoljna, s hrano in vsem (V4_39). Pol tisto nadaljevanko pogledam in grem spat ob 10ih. Jaz se čist lahko vstanem, druge pa kričijo, ko je že ura prteče. Prej bi se mogla vstat, vse zrihtat pa oblečt se pa zrihtat pa v kombi. Js se že ob petih vstanem, mal vaje nardim in se dobr počutm. Zdej drugo soboto gremo pa tam dol, majo eno njivo, ko morš ti pomagat kej posadit, vsjat. Luštno, sem bla lani, smo dol trgat šle lani (V4_40). Zdej v juniju imam pa že eno, grem pa v Celje. Eni grejo v toplice eni na morje, js pa grem raje v toplice mal. Reče se Dom Sv. Jožefa, je bla ena lani in je povedala da je hudo lepo. Bom vidla kako bo. Pa Vera in luč hodim. To bo zdej 8. aprila. Takrat se pa vse pomenmo, vse sorte, kam bi šli na izlet, lani smo bla na Ptujski gori. To je ena skupina in čist vsakič grem, pol se bomo pa pomenil kam bi šli, lani smo šli na Ptujsko goro zdej bi šli pa na Svete gore pa ne vem kdaj, junija al kdaj ker takrat grem v toplice (V4_41). Ja meni se skoz nekaj dogaja, moja sestra prav sem čist vsak dan okol. Dokler bom lahko bom, ko pa ne bom mogla pa ne bom (V4_42).

Š: Ali menite, da je vam kdaj kršena katera od pravic, to pomeni, da ste kdaj nekaj želeli narediti po svoje, pa vam drugi niso dovolili?

Jaz raje za kkšno pravico taprvo vprašam ali lahko to nardim ali ne. Js nikdar ne rečem, da bom kam rinla, zmer prej vprašam. Tam sestro vprašam na bivalnem (V4_43), ker to se menjajo zdej sestre, nočne pa dnevne. Pa najprej vprašam pa je rekla, lahko to zdej in ko je kej mokrega kr tam dam vse, da je en stojal čist poln, družga pa pol stran dam.

S: Ste kdaj kaj hoteli pa niste mogli, ste si zaželeli, pa so vam rekli, da ne morete?

V: Ja tud ampak so rekle, da bodo raj to same. Ampak potem je pršla po mene, ker sem bla tam spodaj. Je rekla, da če olupm bodo pol one dale v škrinjo. Sem nardila bučke za v škrinjo. Ampak sem tud včasih jaz naribala, sem včasih tudi jaz naribala in je rekla, da ve, da jaz znam ampak da se lahko urežem. (V4_44) Tuki na bivalnem sem povedala, da sem hotla, vsem povem tudi M. (direktorica pristojnega CSD) (V4_45). Mene tuki hudo hvalijo, da sem hudo pridna. Drugi pa nič ne vprašajo, samo sedijo tudi hodit ne gredo velik. Meni reče sestra tukaj, da sem pridna punčka. (V4_46) Čprav sem mal starejša, drugim morjo, trikrat štirikat povedat kaj lahk naredijo. Če skos še kriči se pa po glavi udar, to majo tako navado, ne vem. Ja ne in ne. Hudo kričijo, ena tako kriči to še niste vidli. Ni prov, da tako delajo (V4_47). Ne ubogajo, sestre skrbijo. Včasih rečejo mal vzet tistega šampona ampak ne ubogajo, se taka pena nardi noter in ne gre pol to naprej.

Jaz bi vse nardila, obaro znam fino nardit, juho znam nardit, tko kokr moja mama. Mama pravi, da sem dobra kuharca me je zmeri pohvalila. Doma sem velik mami pomagala, dokler nisem nizko padla. Pol ni hotla mami z mano, ko sem pršla nazaj sva pa skupaj delali mi ni več pustila sami. Sva skupaj potem delali, je ona padla v kopalnici sem ji jaz probala pomagat. Zdaj se pa hiša prodaja pa kaj naj jaz (V4_48). Jaz sama ne bi mogla živet, mam tolko teh bolezn, da ne morem sama zase, mam slabo srce. Tukaj sem zelo zadovoljna (V4_49). Prej še smo se doma pogovarjal da bi šla skupaj z mamo v dom, pa so mi rekli potem tam, da to ne bo šlo. Tu če gre mama v dom je rekla gospa da ne bo mogla še zame skrbet, ne bo šlo to tako (V4_50).

S: Veste kaj bi vas rada vprašala, na kaj vi pomislite, ko vam rečem besedo skrbništvo?

V: Ne vem na kaj pomislil, moja sestra je skrbnica odkar ni več mama (V4_51) pa tukaj zame skrbijo in mi je tukaj všeč (V4_52) Jaz se dobr počutim, vem da sama ne morem bit, sem preveč bolna, da bi sama živela.

S: Kaj pa ko drugi za vas kaj poskrbijo, recimo kakšne finance, denar. Si sami razporedite.

V: Ja to mam pa jaz, imajo tukaj v sefu (V4_53) in če rabim kej za morje al pa za izlete. Bi ji lahko rekla in mi dajo (V4_54), ga imajo že na bivalnem. Drugač pa še sestra skrbi zame, vse mi prenese (V2_55). Pride M (direktorica) pa mi reče naj vzamem pa naj si kupim kar rabim (V4_56). Tukaj majo recimo frizerja na bivalnem in bi šla lahko tle je 20 evrov. Ampak mi ni všeč, js grem raj tam pa dam 30 evrov in mi nardi tako kot men paše (V4_57) Je sestra rekla zakaj to moram hodt ampak sem jaz jim tle povedala da mi ni všeč ta in bom šla k svoji. In so rekl, da lahko. Raje dam tistih 30 evrov pa mam tko kokr meni paše (V4_58). Jaz se tuki res dobr počutim, ko sem prvo plačo dobila jaz sem se za glavo prijela, nisem mogla verjet. Pa sem rekla M (direktorici) pol ko sm nasledno dobila, da če so se kej zmotil. Pa mi je rekla »ja a še nisi porabila, kaj pa špraraš« (V4_59) (smeh).

S: Ko vam jaz omenim skrbnico, se velikokrat vidita?

V: Ja velikrat se vidva (V4_60), če kej rabim iz trgovine mi zmeri prnese, ko lahko ne (V4_61).

(na tem mestu naju zmoti osebje, preveri če je vse v redu)

S: Se dobro razumeta s sestro?

V: Ja seveda imava se radi (V4_62), zdej smo hišo prodal in mi je hudu. Sem šla pogledat in je blo vse prazno, nič več ni blo notr. Jaz sem bla še največ v hiši, noben ni bil tolk ko js, jaz sem 15 let živela (V4_63). In z mamu sem bla jaz nazadne, ko je pala ne. Mi je kr solza pršla na oko, nič več ni blo ampak sej mi je rekla, da ne more več. Jaz pa tud ne morem sama živet notr, ne morem ne.

S: A se vam je kdaj zgodilo, da se s sestro kdaj nista razumeli, da se nista glede česa strinjali?

V: Ja zmeri naju je mama mirila če je kej blo, smo hodil v vinograd in smo šle po svoje pa smo šli notr pa naju je iskala...

S: Kaj pa če se sedaj kaj ne bi strinjali, lahko komu zaupate?

V: Ja seveda, jaz povem vse. Lahko povem sestram (V4_64), krkol rabim. Glih to za šiviljo, js nočem tukaj, to tako čudno zmerjo, js grem k svoji pa tam od sosede moje ne, ker smo se poznal in grem raje tla (V4_65).

S: Kako pa vi gledate na vašo sestro kot skrbnico, vam je všeč, bi kaj spremenili?

V: Ne, ne, ne za mene je dobra (V4_66). Tud če me kej kritizira ne, mi pa tle povejo, da ne, da sem js dobra in nič kriva (V4_67). Mi reče da sem js kriva ne, ko je mama pala, ker sm tolk nizko pala pa ji nisem mogla pomagat (V4_68). Pa mi tukaj vse povejo ne, da to nisem js kriva in skupi smo se pomenil ne, js sm mela dost tega. Jaz vem, da moj dom ne bo več, ko grem pa vidm svojo hišo pa pomagat ne morem ne. Rada bi šla k mami pa ne morem, to je hudu mi pol ne (V4_57) Ampak zdej se tle lepo počutim tud, ko me sestra povab na kakšen rojstni dan ne, sej grem ne, ampak jaz sem raj tuki ne (V4_58). Lahko grem delat pa vse ne.

**ZAPIS INTERVJUJA Z ODRASLO OSEBO POD INSTITUTOM SKRBNIŠTVA V
INSTITUCIONALNEM VARSTVU**

Ime intervjuvanca ni izdano, zaradi varstva osebnih podatkov. Sogovornik je označen s črko V (kot varovanec), jaz pa s črko Š (kot študentka).

Pogovor je potekal v čajni kuhinji doma, kjer uporabnik živi. Med pogovorom je bila zraven pristna sestra doma. Gospodu so že povedali, da bi z njim rada opravila intervju vendar tisti dan, ni bil ravno razpoložen za pogovor. Socialna delavka je šla z mano in sestro doma do njegove sobe in ga ponovno vprašala ali bi se želel pogovoriti z mano. Nekaj časa je počakal nato pa privolil v pogovor. Gospod ni dovolil, da bi ga med pogovorom snemala, zato sem intervju zapisala naknadno po spominu in beležkah.

Š: (z gospodom in sestro doma se usedemo za mizo in začnem s pogovorom. Povem mu, da sem študentka na Fakulteti za socialno delo in pišem diplomsko delo na temo skrbništva. Povem, da s skrbniki in ljudmi, ki imajo skrbnike opravljam pogovore, da bi več izvedela o tem področju iz njihovih zgodb in morda prepoznala podobnosti in razlike. Vprašam ga ali lahko posnamem pogovor, odgovori, da noče, da ga posnamem. Vprašam ali lahko posamezne stvari vmes zapišem in tudi zaradi tega mu je neprijetno zato, sem se z njim samo pogovorila) Najprej bi želela, da vas malo spoznam zato mi povejte, kako bi na kratko opisali sebe? V čem ste dobri? Kaj so vaše spretnosti, talenti?

V: Nimam nič posebnega, tukaj živim. (V5_1). Rad gledam formulo (V5_2) in sem žalosten ker je še vedno v komi. Veste kaj se je zgodilo ne, tudi nisem bil pri volji, da bi se pogovarjal, šele potem, ko sem videl, da ste mladi pa sem privolil.

Š: Zakaj ste žalostni?

V: Je ja, kako ne veš, »schumi« je v komi. Sploh se ne morem zbrat nisem pri volji za pogovor res ne. Nič nimam za gledat, žalosten sem. (V5_3)

Š: Aha Schumacher je v komi. Sem slišala, da se je ponesrečil na smučanju. Ampak od tega je že kar nekaj časa a ne, že tri, štiri leta. Vas je to zelo prizadelo?

V: Ja seveda me je, jaz hočem, da spet dirka. Veš jaz to skoz spremljam, sem tudi knjigo dobil na internetu (V5_4), samo ne povedat, da jo imam, mi bodo vzeli. (V5_5)

Š: Seveda ne bom nikomur povedala, vse kar poveva tukaj ne bodo vedeli, da ste mi vi povedali. To bo zgolj ena oseba iz tega doma, je v redu tako?

V: Ja v redu, sej bi pustil, da me snemate ampak ne maram tega. Nočem tega.

Š: Velja, bom kasneje zapisala najin pogovor, če vas moti. Povejte mi zakaj vas je strah, da bi vam kdo vzel knjigo? (na tem mestu se oglasi sestra in vpraša uporabnika ali bi se bolje počutil in več povedal če odide)

V: Ne ne moti če sta obe tukaj, raje vidim, da sta obe. Obe sta mladi in lepi, hočem, zakaj se ne bi hotel z vama pogovarjati. Bi bil malo čuden ne, nekaj bi moralo bit potem narobe z mano..(smeh)

Š: Se bolje počutite če sva obe tukaj?

V: (prikima)

Š: No v redu potem, povejte mi zakaj vas je strah, da bi vam vzeli knjigo, kdo bi jo vam vzel?

V: Ja ne vem, tukaj bi mi jo vzeli.(V5_6) Pa plakat imam tud, v sobi, tak velik je. Rad imam schumija in sem žalosten, ker ga ni. Ti nisi nič žalostna. Jaz sem ga vsako nedeljo gledal, nikol nisem zamudil, zdaj pa nimam kaj počet, tisti Alonso je zdaj, ne maram ga. Ti gledaš kaj to?

Š: Ne gledam veliko ne, poznam pa verjetno te najbolj znane dirkače, Hamilton, Vettel, Raikkonen, Alonso.

V: Ja kaj pa Schumacher? Njega ne poznaš?

Š: Poznam ga seveda ga poznam, nisem ga omenila ker ste ga že vi?

V: Aha, ok. Njega vsi poznajo on je bil svetovni. Največji, je bil pa Senna ne, njega poznaš? On je na voznji umrl a veš.

Š: Ne njega pa ne poznam. Je že precej let od tega, ne spremljam toliko, da bi vedela za vse, verjetno poznam le te aktualne dirkače preko medijev.

V: Ja Senna je bil največji, on je bil svetovni. Neverjeten. Je že nekaj let...ufff...precej let ja odkar ga ni več, samo njega vsi poznajo. Od Schumacherja imam pa knjigo veš, od Ališiča, podpisano zame.

Š: A res, od napovedovalca, Mirana Ališiča?

V: Ja ja...od njega. Prov piše za (pove svoje ime). Sem se potegoval za knjigo, pa mi jo je poslal. Samo to ne smeš povedat tem tukaj, da imam. Nočem, da mi vzamejo.

Š: Izredno lepo, ne bom povedala nobenemu tukaj. Kako ste pa dobili knjigo preko interneta, chata sta se pogovarjala? Kako ste se potegovali za knjigo, to je knjiga o Schumacherju ali o Ališiču?

V: Ne ne...o schumiju, bibliografija je ne. O njegovem življenju, jo berem. Čeprav veliko vem.

Š: Aha lepo lepo. Mi verjetno ne želite povedati kako ste jo dobili, je to vaša skrivnost?

V: Ne ni, jaz sem se potegoval zanjo na internetu in mi je poslal. Sem se pogovarjal z g. Miranom in mi je poslal knjigo, ker sem mu pisal.(V5_7) Samo ne povem kako sem jo dobil.

Š: V redu je, ne rabite mi povedati tega. Naj to ostane samo za vas, tudi tako je v redu. Torej uživate v gledanju Formule 1, to spremljate ob nedeljah. Kaj pa bi še lahko povedali o sebi, kaj radi počnete?

V: Ja nič, tuki sem ne. Pa schumija pogrešam, pa Senno.

Š: Ste velik oboževalec, lepo je to slišati. Jaz bi vas pa rada vprašala kaj o skrbništvu, če bi dovolili? O tem bom pisala v diplomu in me zanima kako vi preživljate svoj dan tukaj, kako se razumete s skrbnikom in podobno. Bi se lahko pogovorila tudi kaj o tem?

V: Ja lahko ja, čeprav mi ni do tega. Res bi rad, da bo formula, to zdaj mi ni všeč, tej nastopači. Sploh ne.

Š: Mi lahko poveste kako poteka vaš tipični dan tukaj, kdaj se vstanete, kaj potem počnete?

V: Ja rad spim, ampak se ob sedmih vstajamo, da smo pravi čas na zajtrku. (V5_8) Pol grem pa v delavnico pa tam delam. Iz lesa imamo zde, take ploščice mal narazen dajemo. (V5_9)

Š: A tako. Pa radi to delate?

V: Ja v redu je, mine čas, drugač ne morem bit skoz v sobi pa zunaj tud nimam neki velik za počet(V5_10), tako, da sem rad noter(V5_11) pa televizijo gledam. (V5_12) Pa še dlje bi gledal, zvečer pa se ob 9ih morjo

luči ugasnt. So tečne veš te sestre.(V5_13) Ne ona(pogleda sestro zraven in se ji nasmeje) vidiš ona je mlada tako kot ti. Takih mladih ni tukaj. Imaš fanta?

Š: Imam ja. Kakšne sestre pa so tukaj pri vas, so ločene po oddelkih.

V: Ah no vidiš, kaj naj pa jaz. Je že prepozno zame.

Š: Kako to mislite prepozno, vam tukaj nobena ni všeč? Greste tudi sami kam ven, bi si želeli katero spoznati?

V: Eh, prepozno je zame, jaz sem skož tukaj. Kaj naj zdej, zamudil sem jaz to. (V5_14)Tle so same čudne pa stare.

Š: Koliko ste pa vi stari? Kdaj ste pa prišli živet sem?

V: Ja jaz sem že 38, 40 bom kmalu. Koliko si ti stara?

Š: Jaz sem 24. Kdaj pa ste prišli sem?

V: Že 15 let sem tukaj, dolgo ne. Naveličan sem že, vse je isto.(V5_15)Vsak dan, te stare mi tukaj težijo pa sprašujejo.(V5_16)pa s temi delavnicami. Ne da se meni to. (V5_17)

Š: Kaj pa vaša družina? Vas pridejo kaj obiskat?

V: Eh...(tišina)

Š: Kaj pa vas moti pri sestrah, imate tudi svojo socialno delavko, to, ki je prišla z nami sem?

V: Eh...imam ja, sej je v redu, prijazna, naredi kaj zame pa tako. (V5_18) Pa nočem se pogovarjat več o tem.

Š: V redu je, kar želite povedati, vas lahko še kaj vprašam? Lahko greva vsaj skozi moja vprašanja in na kar ne boste želeli odgovoriti, lahko samo rečete, da nočete o tem. Ne bom drezala v vas.

(Oglasi se sestra in mu še enkrat pove, da bi se res rada pogovorila z njim o skrbništvu, da sem zato prišla tja in mi bo to pomagalo pri diplomi. Tudi jaz mu povem, da to drži, vendar če mu je neprijetno lahko nehava.)

V: Ni mi neprijetno, samo ne vem, žalosten sem, nimam več kaj za delat. Vse je enako, pa danes ni dober dan, ni nobene dirke.

Š: Razumem, danes ni tako dober dan, da bi bili zelo zgovorni. Bi mi vseeno še kaj povedali, če vas vprašam?

V: Ja saj lahko, saj se rad pogovarjam s tabo, si mlada, boš še kaj prišla?

Š: Verjetno ne bom več prišla, je kar daleč od mojega doma?

V: S kje pa si?

Š: Iz vasi sem doma, blizu Šentjerneja. Veste kje to je?

V: Vem ja, sem bil tam, ko smo bli mladi, sem šel okol veš. Tam imate tisti bar, sem bil tam ja že dolgo let nazaj.

Š: A res, lepo je to slišati. Imamo več barov ja, v katerem ste pa bili?

V: Eh...v enem, saj se ne spomnim. Tega je že dolgo.

Š: S kje ste pa vi doma?

V: (pove ime vasi)

Š: Aha vem kje to je, kar blizu tukaj. Rekli ste da ne marate sester in da morate zvečer ugasniti luči. Tudi v vaši sobi?

V: Sej prižgem še potem televizijo, samo so tečne, če imam preveč naglas pa to.(V5_19)

Š: Delate tukaj v delavnici, vsak dan delate?

V: Ja vsak dan.(V5_20)

Š: Kaj pa potem naredite z denarjem, ki ga zaslužite, ga sami porabite zase, si kaj kupite?

E: Ja sej ni tako veliko(V5_21), si ja kupim kar rabim.(V5_22) Za oblečt že tukaj kaj dobim, mi prnesejo te s centra.(V5_23) Ne rabim za to zapravljat, pa za razno porabim. Saj prec gre.(V5_24)Imaš za kavo imamo avtomat tukaj, bi dala za kavo? (Oglasi se sestra in mu pove, da nimam denarja in da lahko ona skuha kavo če želi. Pove tudi, da bo po kosili kava, to bo pa kmalu in če si res želi sedaj lahko tukaj v kuhinjici skuha kavo)

V: Ne rabiš ne, bom pol spil kavo itak ni tako dobra...saj ni važno.(V5_25)

Š: Kaj pa hrana tukaj vam je všeč?

V: Dobra je ja,(V5_26) zmeri je več vsega, pa vsakič kej drugač.(V5_27) Dobra je res moraš probat, sam ne vem če boš lahko šla zraven. Bom jaz rekel, lahko moje probaš?

Š: Hvala lepa, nisem lačna pa tudi doma me bo čakalo kosilo. Kaj pa delate potem po kosilu, greste kaj ven, tukaj vidim imate lep parkec. Greste radi kaj ven ali se vrnete v sobo?

V: Grem ja, eni grejo na te delavnice, meni to ni. Usedem se na te klopce vidiš(V5_28) pa s kolegi kaj debatiram.(V5_29) Sej popoldne bo tud moj kolega pršel, pa se mal pogovarjava kaj pa naj.(V5_30)

Š: Aha lepo ali pride tudi kdo na obisk?

V: Tudi....(daljša tišina)....

Š: Kdo vas obišče?

V: (tišina).....

Š: Kaj bi pa vi povedali lahko o pravicah recimo?

V: Ja jaz imam pravice, tko kot ti.(V5_31)

Š: Tukaj recimo ste rekli ugasnete luči ob 9ih. Vas to zelo moti?

V: Mah lahko bolj potih, sam se mi ne da poslušat njih pol.

Š: Ste kdaj imeli kakšno posebno željo ali pa če bi jo imeli in bi potrebovali nekoga, da vam to pomaga uresničit, na koga bi se obrnili?

V: Ja sestram bi reku(V5_32), al pa tisto svojo bi poklical ne.(V5_33) Čeprav je ne kličem velik, je ne rabim.(V5_34)

Š: Koga bi poklicali, mislite svojo skrbnico?

V: Ja njo ja, sam ni treba, da pride. Ne bom se o njej pogovarjal, saj je v redu. Sam se mi ne da pogovarjat z njo,(V5_35) je stara ne, ni tako mlada kot ti, ne bi je imel za punco ne (smeh).

Š: Aha, kaj pa je vaša prva asociacija ob besedi skrbništvo?

V: Ja ne vem, jaz ne, jaz jo imam, ne morem vsega sam. Zmeri je nekdo skrbel zame, veš ne morem sam.(V5_36)

Š: Pa se dobro počutite, da nekdo tako skrbi za vas?

V: Se ja, zakaj se ne bi.

Š: Mi lahko zaupate pri katerih stvareh se ne morete samostojno odločati in pri tem potrebujete soglasje/mnenje/potrditev skrbnika.

V: Ja so mi najdlji tukaj na centru, ko nisem mogel bit več doma.(V5_37) Tukaj imam vse ne, skuhajo mi pa tako.(V5_38)

Š: Recimo glede denarja, kako ste prišli živet sem, so bile to vaše odločitve ali vam je pri tem kdo pomagal?

V: Sam pa imam svoj denar ja, to je moje, sam ga porabim.(V5_39) V sefu majo tukaj v pisarni(V5_40) in če rabim grem tja, me vpraša M. za kaj rabim in mi da.(V5_41)

Š: Kako pogosto pa se slišite ali vidite s skrbnico, se v redu razumeta?

V: Ja dobro se razumeva.(V5_42) Se slišiva, me pokliče včasih, zdaj že dolgo ni. A bo zdej prišla?(V5_43)

Š: Ne bo danes prišla, mislim, da ne. Jaz vas samo tako vprašam, da vidim, če se v redu razumeta, če je dobra skrbnica, če vam odgovarja?

V: Ja v redu je, sej družga ni blo ne.(V5_44) Sej je ne rabim imet tukaj, ne rabi zdej hodit. Nič ne rabim.(V5_45)

Š: Se vam je že kdaj zgodilo, da se z njo pri določeni stvari nista strinjala?

V: Ne saj se razumeva. Ona bi se pogovarjala, sej imam vse.(V5_46)

Š: Ali lahko komu potožite v primeru, če ona nekaj za vas ne bi naredila po vaših pričakovanjih? Komu?

V: Ja tle sestram bi lahko povedal(V5_47), al pa moji socialni, tud una s centra je prijazna, sej takrat so mi obe iskale. Kaj je že...Z(pove ime socialne delavke)(V5_48).

Š: Aha, vem katera je. Je zelo prijazna, aha ona je tudi takrat pomagala vam, da ste našli si nov dom tukaj?

V: Je ja, obe sta mi zrihtali.

Š: Pa vam je bilo vseč takrat, ste želeli priti sem?

V: Smo šli pogledat, ja nisem mogu bit več doma, pa sem šel sem.(V5_49) Sej je lepo, sam vsi so stari.(V5_50) Ne morem pa bit več doma, sem zadovoljen tle, ne bi šel stran.(V5_51) Nič ne rečem, zakaj?

Š: Nič nič, ne boste šli nikamor drugam, samo vprašala sem vas, če ste zadovoljni tukaj nič drugega. Bi mi morda še kaj povedali o svojem življenju tukaj?

V: Ja vse sem že povedal. Boš še kaj ostala, še prideš. Pridi ti bom pokazal shumija v sobi, plakati imam. Pa lahko greš tud jest, ti bom zrihtal.

Š: Hvala lepa, res nisem lačna imam ponavadi kosilo šele ob dveh. Vi greste pa že sedaj ne?(Oglasi se sestra in reče gospodu, da moram še po drugih opravkih in ne morem ostati sedaj. On pa ima kosilo čez pol ure in gre lahko se še malo podružiti ali pa v sobo če želi)

Š: Res hvala lepa, da ste se pogovorili z mano. Ste malo bolj nasmejani, kot na začetku pogovora, se veselite kosila? Ste že lačni?

V: Ja bom šel ja, ne vem kaj je danes. Boš še prišla sem, pridi.

Š: Verjetno ne bom več. Je pa zelo lepo od vas, da me povabite. Hvala za pogovor pa ne bom vas več motila, sva se kar nekaj časa pogovarjala čeprav ste rekli, da se vam ne ljubi.

V: Ja sej s tabo se lahko pogovarjam. Imaš za kavo, poglej na hodniku imamo avtomat. (Sestra se vstane, reče gospodu, da moram še z njo v pisarno in da naj se kar poslovim, da ne bo potem zamudil kosila)

Š: Hvala lepa res upam, da boste imeli čim več dobrih in zgovornih dni. Pa da boste še naprej gledali Formulo.

V: Ja ja....seveda bom gledal nič ne zamudim.

Š: (vstanemo se, se rokujeva in ob odhodu gospodu še pomaham v pozdrav)

KODIRANI INTERVJUJI SKRBNIKOV

Intervju: S1

INTERVJU S SKRBNIKOM ODRASLE OSEBE, KI JE V INSTITUCIONALNEM VARSTVU

Ime intervjuvanca ni izdano, zaradi varstva osebnih podatkov. Sogovornik je označen s črko S (kot skrbnik), jaz pa s črko Š (kot študentka).

Pogovor poteka na domu gospe v njeni kuhinji. Že od začetka pogovora je bil prisoten tudi njen mož. Po pridobljenem ustnem soglasju za izvedbo intervjuja sem začela postavljati vprašanja.

Š: Kaj je vaša prva asociacija ob besedi skrbništvo? Na kaj pomislite?

S: Da v celoti skrbim za neko osebo.(S1_1) Da ji pomagam, fizično in finančno. V vseh pogledih, kar rabi za normalno funkcioniranje.(S1_2)

Š: Sam zakon opisuje funkcijo skrbnika kot prostovoljno in častno, kaj bi vi o tem povedali, kako se vam zdi?

S: Za mene je to v redu, prostovoljno in častno.(S1_3)

Š: Vi ste svoji skrbnici teta, sta v sorodu.

S: Tako moja nečakinja.(S1_4)

Š: Ali bi bili pripravljene prevzeti skrbniško vlogo za nekoga s katerim niste v sorodu?

S: Glede na svoja leta, ne bi mogla sprejeti še enega, težko. Sploh ne nekoga, ki ni moj sorodnik. Da bi toliko naredila za njega kot za njo bi bilo težko.(S1:5)

Š: Kako pa vi opisali vašo vlogo v življenju svoje nečakinje?

S: Odlično sodelujemo, mi vse zaupa. Tako, da imava odnos odličen.(S1_6)

Š: Vas je vesela ko pridete?

S: Ja, zelo se razveseli, ja ja.(S1_7) Slišiva se po telefonu vsak dan,(S1_8) vsaj 2x na teden pa jo gremo obiskat.(S1_9) Zdej za praznike bo pa doma, za veliko noč, da bo šla malo naokoli z nami.(S1_10)

Š: Koliko časa pa namenite za opravljanje skrbniške funkcije, bi lahko podali oceno?

S: Joj, veliko. Ko sem še hodila v Ljubljano. Pa tudi še doma, ko smo okoli hiše, ojoj. Kar veliko.(S1_11)Je tudi veliko stroškov, ki jih sploh ne štejem.(S1_12) Je pa veliko časa potrebnega za to.(S1_13)

Š: A ste upokojeni?

S: Ja.

Š: Kaj pa če bi imeli službo?

S: Take osebe ne, 2x na teden ne bi mogla biti v Ljubljani, 1x bi še šlo.(S1_14) Za vikend bi lahko. Ni bilo vreme pa sem z dobro voljo vse naredila.

Š: Če ne bi bila vaša sorodnica in bi to vlogo prevzeli kot dobra oseba oz. dober državljan in hočete nekemu pomagati, ali bi lahko povedali koliko časa bi bilo potrebno, da opravljate delo skrbnice?

S: Recimo za sosede, to lahko primerjamo, ker je tukaj starejša oseba in ji tudi pomagam včasih, kar pogosto. Če bi šla v Ljubljano, skoraj pol dneva. Mogoče bi se dalo, na 10 dni sem prala perilo in vozila v bolnico, ker niso tam poskrbeli in sem imela vse na skrbi. Ampak težko.

Š: Bi težko opredelili časovni termin.

S: Sigurno, če vse skupaj štejemo 20 ur na teden, še z domačijo najmanj 12 ur. (S1_15)

Š: Kaj pa, ko ste prevzeli vlogo skrbnice, se vam je življenje kaj spremenilo?

S: Ena skrb mogoče res več, ampak če to delaš nekak z voljo in si tega želiš, če hočeš pomagati ni težko. (S1_16)

Š: Vam je bilo težko za njo?

S: Ja, zelo. To prevaga vse. Skrb. Ne razmišljaš koliko boš obremenjen in koliko časa ti bo vzelo energije (S1_17) ampak samo da bi pomagal in da bi ji bilo življenje lažje in bi mela boljše kvaliteto življenja. (S1_18) In je bilo res hudo, ker ni bilo tablet.

Š: So ji kasneje predpisali zdravila?

S: Ne, ne. Ona je bila 2x na zdravljenju in očitno se starši niso odločili da bi jemala zdravila.

Š: Zdaj pa je na zdravilih?

S: Zdaj pa je ja. Tudi po očetovi smrti sva jo midva k sebi vzela za nekaj časa dokler ni šla v bolnico. (S1_19)

Š: Da si je malo opomogla?

S: Ja, ja. Da ni bila sama.

Š: Kako bi opisali kako ste začeli izvajati vašo skrbniško nalogo?

S: Obrnila sem se na center za socialno delo in smo povprašali kako za skrbništvo, smo šli k njim in vprašali. (S1_20)

Mož: Taprvo je bilo, ko smo šli k njeni zdravnici.

S: Najprej smo šli k njeni psihiatrinji in njeni osebni zdravnici in potem na center za socialno delo. (S1_21)

Š: So vas usmerili in vam povedali kakšne naloge imate?

S: Vse so povedali ja. (S1_22)

Š: So vam bili pripravljene pomagati.

S: Ja, ja so.

Š: Ste imeli kakšno usposabljanje za opravljanje skrbniške funkcije.

Mož: Ne.

S: Ne, nismo imeli. (S1_23)

Š: Bi se vam zdelo, da bi bilo to koristno oz. potrebno, bi se udeležili?

S: Ja bi se mogoče, zmeraj lahko kaj novega zveš. Zakaj pa ne. (S1_24)

Š: Kolikokrat greste k vaši nečakinji?

S: 2x tedensko grem.

Š: Se vam je mogoče že zgodilo, da se pri čemu niste strinjali z njo? Da je ona nekaj hotela pa tega niste mogli narediti.

S: Oh, tudi je bila. Ona kar se higijene tiče je hudo. Je zelo uporniška. Jo pa na nek način prepričamo. Tudi če ni šlo, pa ni hotela, je pa naslednji dan. (S1_25) Se je šla naslednji dan pa dvakrat. No doma je pa pol tudi, ko

je hodila na obiske se je kar lepo navadila, ker se je mogla že v bolnici kopat pa tudi doma ni bil tak problem, je še vedno mal prestavljala, da ne bi danes ampak se ji nastavi na stol spodnjo perilo in se potem preobleče in tako.

Š: Je to še vedno »problem« ali menite, da je sedaj bolj konsistentna glede higiene?

S: To je sestavni del njene bolezni. Sem veliko prebrala o shizofreniji in prvi znaki so zanemarjenje, a ne. Tako, da to je res nekak sestavni del bolezni. Tako mi to jemljemo in razumemo.(S1_26)

Š: Se pusti pogovoriti?

S: Včasih ja, včasih pa tudi ne. Tudi sestram se upira, ne gre zmeraj na prvo žogo.(S1_27)

Š: Vam prej popusti, ker se poznate?

S: Ja pa tudi ne, odvisno od dneva in razpoloženja, tudi ne. Je šla že iz delavnice in je šla v sobo in ni nič povedala in so bili potem v skrbeh kam je šla(S1_28), tako, da to je res pri njih nikoli ne veš in mora imeti 24ur varstva, tako da sme biti nič sama. Stalna kontrola mora bit, da se ve kje je.(S1_29)

Š: Ste mogoče kdaj zaznali, da je bilo kdaj njej poseženo v njene pravice?

S: Ne, ne to pa ne.(S1_30)

Š: Mi lahko poveste en primer, kadar je bilo potrebno sprejeti eno odločitev pri kateri sta bili vključeni obe in se strinjali in eno, ko ste se morali odločiti po svoji presoji.

S: Ne spomnim se primera sedaj. Ja, če ji lepo razložiš oz. lepše poveš in ona kar razume, samo ji moraš lepo razložiti. In potem sama ve za kaj gre.(S1_31)

Š: V vsako odločitev jo vključite? Če bi recimo prodali del premoženja ali bi vas ona razumela če bi ji obrazložili kaj se dogaja?

S: Mislim, da bi razumela in brez njenega soglasja ne bi naredili nič.(S1_32) In smo se že pogovarjali, da imamo doma avto ker ga mi ne rabimo in ga ona ne bo vozila in če se strinja, da se ga proda in je rekla absolutno, da se avto proda.(S1_33) Za hišo bomo pa še počakali in se nismo še odločili in oče ji je že razložil, da ona sama ne bo mogla, ker so stroški visoki za hišo. In ni vedla v kakem stanju je, ker ona se ne zaveda, da je bolna, še ni prišla do te faze da je z njo nekaj narobe. Ona misli, da je to normalno stanje in še ne razume čisto vse.(S1_34) Bomo pa kolikor se bo dalo, da bomo delali vse z njenim soglasjem.(S1_35) Je prišla neka pošta oz. odločba in ji vse povemo zakaj je prišlo, kaj bo s tem, »nekaj moramo narediti, ker si ti v bolnici in ti sama ne moreš in če nam da soglasje«, pa potem gre.(S1_36)

Š: Aha torej po obrazložitvi razume vse?

Mož: Ja, mogoče vsega ne razume takoj, mogoče naslednji dan. Tisto mogoče ne

S: Ne mogoče res ne, ker zelo niha razpoloženje.

Š: Kolikor razumem je to značilnost shizofrenije? Nihanje razpoloženja in pripravljenost za sodelovanje.

S: Ja nekaj takega ja.

Š: Kako ste sodelovali s centrom za socialno delo? So vam bili zmeraj pomagati, če česa niste vedeli?

S: Vedno, vedno, samo pozitivne stvari. Boljše ne bi mogli.(S1_37)

Mož: Odlično sodelujemo, res.

Š: Pišete tudi skrbniška poročila?

S: Ja, ja smo že oddali. Treba je oddati vsako leto do 15. februarja. Je kar dosti za napisati, ja.(S1_38)

Š: Na sliki vidim je izredno lepo oblečena.

S: Ja, vedno ji govorimo, da naj bo urejena. Sej ne rabiš toliko, ampak se moraš preobleč, moraš biti urejena in biti vedno lepa.(S1_39) Je tudi vesela, ko dobi nove obleke. Res gledamo, da je lepo urejena in da ni neurejena. Naj bo mladostno oblečena in v nekem trendu. Da lahko gre v trgovino in gre vedno skupaj z nami. Ona gre rada v trgovino, tako da jo vzamemo tudi.(S1_40)

Š: Če bi lahko spremenili karkoli v zakonodaji glede skrbništva, kaj bi spremenili in kaj bi želeli, da ostane isto? Da bi bili lažje skrbniki?

S: To pa res ne vem. Težko ja.

Mož: Težko ja, ker ne poznamo toliko tega, kaj je in kaj bi bilo še možno. Jaz tako razmišljam, ne vem.(S1_41)

Š: Povedali ste, da vam je vzelo veliko časa, verjetno tudi stroškov? Bi uspeli enako, če bi bili v službi?

S: Nas je tudi socialno delo povprašalo, da nam pripada plačilo in jaz sem to zavrnila in tudi če bi država nam to dala bi denar namenila njej.(S1_42) Midva ne rabiva nič, res ne. Midva imava za sebe dosti, njej bi pa dala in bi šel ta denar na njen tekoči račun. Mi smo sorodniki, mi skrbimo za grob, mi skrbimo za vse. Ne vem, če bi šlo za koga drugega mogoče ne bi v taki meri pomagali in tudi toliko stroškov mogoče ne bi prenesli.

Mož: To je drugače, kar imamo mi z njo. Če bi bil nekdo drug bi mogel imeti vsaj za potne stroške, povrnjene, saj to.(S1_43) Veliko časa tudi vzame in je tega veliko. Če si zamisliš, da bi nekoga mel bi mu težko toliko nudili, če nima on svojih sredstev.

Najlepša hvala za sodelovanje!

Intervju: S2

INTERVJU S SKRBNIKOM ODRASLE OSEBE, KI JE V INSTITUCIONALNEM VARSTVU

Ime intervjuvanca ni izdano, zaradi varstva osebnih podatkov. Sogovornik je označen s črko S (kot skrbnik), jaz pa s črko Š (kot študentka).

Pogovor poteka na domu gospoda v dnevni sobi. Med pogovorom je včasih v sobo prišla njegova žena, vendar naju ni zmotila.

Po pridobljenem ustnem soglasju za izvedbo intervjuja sem začela postavljati vprašanja.

Š: Bi mi lahko povedali, kaj je vaša prva asociacija ob besedi skrbništvo?

S: Pomislim na skrb(S2_1), da opravljam naloge(S2_2), da nekomu pomagam pri stvareh, ki jih sam ne more. (S2_3)

Š: Kakšne naloge opravljate?

S: Različne, kot sorodniku ali otroku recimo(S2_4), pomagaš mu, da raste dokler lahko, (S2_5) da premaguje ovire, Pomagaš, da normalno funkcionira (S2_6)ne, da je zadovoljen.(S2_7)

Š: ZZZDR opisuje funkcijo skrbnika kot prostovoljno in častno, kaj bi vi rekli o tem?

S: Ja ne vem, meni za brata je to že smiselno ne.(S2_8) Jaz imam njega že skoz na skrbi,(S2_9)ne predstavljam si, da ga ne bi imel na brigi.(S2_10) Ni častno(S2_11) in prostovoljno(S2_12), je nekaj kar nardiš iz ljubezni, ker imaš človeka rad in mu hočeš dobro.(S2_13) Ne vem, ne razumem.

Š: Včasih se zgodi, da oseba, ki potrebuje skrbnika ostane brez vseh bližnjih, ki bi bili pripravljeni prevzeti to vlogo. Potem nastopi nekdo tretji, zunanji in mu je ta naloga v čast, kot reče zakon. Ste morda kdaj razmišljali o tem?

S: Do sedaj nisem ne, moram priznat, da si zakona nisem podrobno prebiral. Vse kar sem rabil so mi povedali.

Š: Kdo vam je povedal?

S: Na centru, socialna.(S2_14)

Š: Mhmm, kako pa bi vi bolj podrobno opisali svojo vlogo v življenju vašega brata?

S: Jaz sem njegov starejši brat in skrbim za njega. Že od malega. Ne vem, brata sva, zaupa mi(S2_15), ko so umrli starši sem jaz prevzel to vlogo.(S2_16) Dobil je skrbnico kar je bilo treba uredit za dediščino, ko je umrla tudi mama.(S2_17) Ampak že ko je umrl oče in je bila mama slaba sem bil jaz njegov skrbnik.

Š: Bi lahko podali oceno, koliko časa namenite za opravljanje skrbniške funkcije?

S: Res težko, včasih več če se kaj spremeni ne. Odkar je pa v bivalni, že 6 let pa ni tega veliko.(S2_18) On je tam končno srečen, rad dela, rad je med ljudmi, rad ima urnik, dejavnosti.(S2_19) Doma mu tega nismo mogli dat, tolik časa. Vsi imamo službe on pa rabi več,(S2_20) kot otrok.(S2_21)

Š: Se vam je življenje kaj spremenilo, ko ste prevzeli skrbniško funkcijo?

S: Ni ne. Jaz sem že prej skrbel za njega, pa mami in atiku pomagal, ko sta še bila. Ni se spremenilo. (S2_22)

Š: Kako usklajujete obveznosti, ki jih imate kot skrbnik s svojim vsakdanjim (delovnim in družinskim) življenjem ?

S: Ko je bil (uporabnik) še doma, je žena bolj skrbela za njega. (S2_23) Pa tud sosedje so pomerkal, če je bilo treba kdaj. (S2_24) On ni na tej stopnji, da bi lahko bil sam, on rabi varstvo ves čas, 24/7. (S2_25)

Š: Kakšni so pa recimo opravki, ki jih morate storiti v imenu vašega brata?

S: Ja zdej ni veliko, ne vem, prej pa sem moral bit zmeri zraven, karkol se je šlo. (S2_26)

Š: Kako bi opisali vaše začetke opravljanja skrbniške naloge?

S: Mislite, ko sem skrbnik postal jaz?

Š: Ja, takrat.

S: Ni bilo težko, s punco, sedaj ženo, sva živela pri starših in se kmalu poročila. Jaz sem bil vedno doma, vedno z bratom. Prej je mama imela skrbništvo in je vse delala namesto njega. Potem je ratała slaba, ni več mogla. Zbolela je za rakom in... (S2_27) ne bom vsega razlagal, ker vem, da ne rabite. No in potem sem jaz prevzel tudi uradno. Prej sem samo mami pomagal, potem pa je zaradi mamine nezmožnosti skrbništvo šlo meni. (S2_28)

Š: Ste bili kdaj v situaciji, ko niste vedeli kako izvesti določeno nalogo?

S: Ja, ko je bilo treba pa uredit za dediščino je on moral met skrbnika za poseben primer. Takrat je bilo v navkrižju interesov, da bi bil jaz in je bila teta. (S2_29) Vse so nam povedali na centru, sem šel pa je gospa vse razložila. (S2_30) še danes dela, in nismo imel nobenih problemov. Tud na zapuščinski ne.

S: Ste bili kdaj deležni kakšnega usposabljanja glede izvajanja skrbniških nalog?

Š: Nisem ne, to sploh obstaja? (S2_31)

S: V formalni obliki zaenkrat ne, sprašujem, če je vas je vseeno kdo usmeril, da bi to opredelili kot usposabljanje?

S: Ah ne, saj vidiš kaj moraš.

Š: Vi ste skrbnik svojemu bratu, kakšen je vajin odnos? Sta pogosto v stiku?

S: Ga pokličem vsaj enkrat na teden, da vidim kako je, kaj je delal. On mene ne kliče, je srečen tam. (S2_32)

Š: Se vam je že kdaj zgodilo, da se z bratom pri določeni stvari nista strinjala?

S: Ne, vedno se vse pomenva. (S2_33) Je imel kdaj kakšne čudne želje, da bo šel v Ameriko pa take. Ampak se mu da potem vse lepo razložiti kaj lahko.

Š: Ste kdaj zaznali, da je bilo vašemu bratu poseženo v pravice?

S: Nisem ne, ima vse pravice. Nobeden mu ničesar ne vzame. (S2_34) Mislím on ima mene, da skrbim za njega, da mu vse uredim, kar sam ne zmore. (S2_35) On rabi skrbnika ne more sam, lahko bi ga vsak okol prenesel če bi hotu (S2_36) pa ne bi imel nobenemu za povedat kaj se je zgodilo. Meni on vse pove kar se mu dogaja. Sedaj uživa na bivalni, njemu je všeč, da je med ljudmi, da je urnik, da ima naloge, ki jih mora opraviti.

Š Ali lahko poveste primer kadar vam je dobro uspelo v sprejem odločitve vključiti vašega brata (da ste pri odločitvi lahko v veliki meri upoštevali vse želje)) in primer, ko ste se morali odločiti po svoji presoji?

S: Jaz ga vključim v vsako odločitev (S2_37), on pove kaj bi delal, kam bi šel na morje, (S2_38) skupaj gremo na dopust. (S2_39) Povem mu svoje načrte in nikoli ni tako, da mu ne bi bilo všeč. Saj je svojeglav in včasih,

sploh z mano, se zna razjeziti.(S2_40) če mu kakšna minimalna stvar ne odgovarja. Ampak po navadi se kmalu umiri in lepo sodeluje.

Š: Kakšno je vaše sodelovanje s CSD-jem?

S: Jaz lahko to socialno delavko od takrat samo pohvalim, v vsem je pomagala.(S2_41)

Š: Ali vam nalagajo kakšne posebne obveznosti?

S: Ne nič posebnega.(S2_42)

Š: So vam pripravljene pomagati, če česa morda ne veste?

S: Ja seveda, takrat za dediščino ne morem prehvalt. Drugih problemov pa tud ni bilo.

Š: Razumem. Kaj pa če bi lahko spremenili zakonodajo glede skrbništva kaj bi najprej spremenili in kaj ohranili?

S: Jaz si ne predstavljam, da bi kdo bil skrbnik komu drugemu razen sorodniku.(S2_43) To je pač kar vzgoja ne, s človekom si skoz ne, moraš ga spravit na noge. (S2_44) Mal ga vzgajaš ne, kokr mejhnga otroka, da raste, nekaj doseže.(S2_45) Ne vem kako je to drugač ampak jaz za koga družga ne bi mogu, vem pa, da eni majo tako. Ne vem, meni se zdi v redu urejeno razen za dediščino. Je blo sicer potrebno nekoga drugega najti, ampak je bilo to vse v družini. On je tako vodljiv, težko bi rekel, da ga kdo v karkoli ne bi prepričal, da bi dal soglasje ne. On je zelo vodljiv.(S2_46)

Š: Vodljiv na kakšen način, bi lahko povedali primer?

S: Ja v vse ga prepričaš. Verjame in zaupa ljudem, k sreči ima mene zdaj. Če bi ostal čist sam, saj bi drugi sorodniki ampak me je strah za njega kako bi on brez mene.(S2_47)

Š: Aha razumem. Še eno vprašanje, bi vam kaj olajšalo vašo dolžnost opravljanja funkcije?

S: Rad bi videl, da bi on bil samostojen. Drugega ni. Kar je treba narediti za njega je treba, ni tukaj lažje poti.(S2_48)

Š: Želela sem vas vprašati recimo formalno ali pa tako, če je karkoli, kar bi se lahko spremenilo ali v zakonu ali v delovanju institucij, da bi se vam zdelo bolje?

S: Ah ni tega nič, vse je v redu urejeno. Jaz sem dobil ta prave ljudi tam in so mi pomagal vse kar sem rabil. Je pa to odgovornost in skrb.(S2_49) to pa je, pa če ne vem kaj spremenijo.

Š: Razumem, hvala vam za sodelovanje.

S: Ni za kaj, sej ste vi prišli k meni.

INTERVJU S SKRBNIKOM ODRASLE OSEBE, KI JE V INSTITUCIONALNEM VARSTVU

Ime intervjuvanca ni izdano, zaradi varstva osebnih podatkov. Sogovornik je označen s črko S (kot skrbnica), jaz pa s črko Š (kot študentka) in tudi vsa imena in kraji, ki so omenjeni v pogovoru so označeni s simbolom.

Pogovor poteka na njenem domu, za mizo v jedilnici. Med pogovorom je večkrat v sobo pristopil njen partner, ki ni bil moteč. Na koncu pogovora ga sogovornica povabi zraven za mizo, da prisostvuje v pogovoru in nekaj doda tudi on. Edini moteči dejavnik je bil telefon, ki je enkrat zazvonil sogovornici in sva morali pogovor prekiniti za minuto, vendar ni vplival na kvaliteto intervjuja.

Po pridobljenem ustnem soglasju za izvedbo intervjuja in privolitev v snemanje pogovora sem nastavila telefon.

Š: Kaj je vaša prva asociacija ob besedi skrbništvo? Na kaj najprej pomislite?

S: Pri skrbništvu jaz najprej pomislim na to, da pač bom za nekoga ali pa da za nekoga skrbim (S3_1).

Š: Aham, da za nekoga skrbite.

S: Skrbim za njegovo.. ne vem, za njegove pravice, za njegovo zdravstveno stanje, ne vem (S3_2). Skrbim tako kot bi zase in za svoje, na primer za svoje otroke (S3_3).

Š: Tako kot bi skrbeli za sebe.. Zakon opisuje funkcijo skrbnika kot prostovoljno in častno. Kaj bi vi rekli na to?

S: Za častno mi sploh ni, da bi rekla zdaj da je to častno (V3_4). Sploh če gledam svojo sestro (*uporabnico*) zdaj ne, aamm, da je pa.. Kako ste rekli prvo?

Š: Prostovoljno.

S: To, da je prostovoljno je verjetno res, ampak jaz ga ne čutim, da delam neko prostovoljno delo (S3_5). Jaz sem to čutila kot dolžnost, oziroma ne da bi zdaj rekla, da je to težko delat, ampak, da tako pač je. Ona ima pač samo mene in v tem slučaju sem pač skrbnik. Ne da je to zdaj prostovoljno in ne da je to zdaj obvezno. Jaz sem to vedno vedla (S3_6).

Š: Koliko časa pa ste vi njej skrbnica?

S: Skrbnica sem od mamine smrti pravzaprav, oziroma, ko smo pri mami ugotovili, da je huda demenca. Se pravi zdaj je bilo eno leto odkar je mama umrla, se pravi, mislim da je bilo še eno leto prej. Čisto točnega datuma se ne spomnim (S3_7).

Š: A prej je pa mama bila skrbnica?

S: Najprej je bil oče. Po očetovi smrti sem jaz to potem mami pomagala. Tako, da je ona potem postala uradni skrbnik (S3_8). Pri V (*ime njene sestre*) ni šlo za drugo kot to, da smo, amm.. Bil je zaplet pri

pokojnini. Torej V je imela od svojega, mislim, da pred 15. letom ji je bila priznana invalidnost in je dobivala invalidnino. Po očetovi smrti je še eno leto to dobivala, to je bilo tam 40000 SIT. In ko je ate umrl je eno leto še to bilo. Potem so pa oni to, nov zakon ali kdo iz socialnega, kdo točno, to še vedno ne vem. Ampak menda je bilo tako po zakonu. Da je V, ammm, bilo je vprašanje ali dobiva družinsko pokojnino, ker je mama dobivala vdovsko po atetu, po možu. V pa to svojo pokojnino. In da bi... (sogovornici zazvoni telefon in smo pogovor za minuto prekinile) Amm, no in potlej je bilo rečeno tako. Bilo je takrat razlike za dva tolarja, nekaj takega, izredno malo, da bi V dobila več, če bi imela družinsko pokojnino, kolikor je dobivala tisto svojo invalidnino. Ampak, kako je to bilo, pa ne krivim socialno sedaj, ali je to res zakon, ne vem, še sedaj ne vem. Glavnem tako je bilo sklenjeno, mama, če so njej rekli zdaj, je ona rekla okej, pa tista dva evra več, saj je vseeno kaj dobi. Samo kaj se je zgodilo, mama je tudi padla pod družinsko, nič več vdovsko. Torej se je pa tisto kar je mama imela tistih 400 ali kaj je bilo takrat tolarjev, se je razporedilo med V in mamo. In sta dobivale za tisto kar je prej V sama dobivala ne.. Am, no bom tako rekla, V je recimo 40 pa mama je kolikor je imela, je bilo toliko več, potem je pa bilo tisto kar je prej mama dobivala na pol (V3_9)

Š: Na obe.

S: Ja, na obe ta dohodek, ki ga je prej mama dobila. Torej so dobile manj toliko kolikor je prej dobila V. No in potem sem jaz, ammm, to ni šlo, to ni bilo za živeti dve. No mislim težko za živeti, nič ne rečem, da ni bilo. Smo pa poizkušali vse kaj bi. No, in je takrat tudi K (socialna delavka s centra za socialno delo) z V (uporabnico) šla v B (kraj) do enega od psihologov, da smo poizkušali dobiti ta minimalni (S3_10), da ne bom zdaj z dinarji. Ona sedaj dobiva minimalni, ta za oskrbo oziroma za pomoč, postrežbo in tako dalje, dobiva ona tistih 148€ zdaj (S3_11). Prej je pa tisto v tolarjih bilo. Zaradi tega, da je ona, da so vsaj delno s tem, ampak ne veliko. Manj je bilo takrat, veliko manj je bilo takrat kot pred tem. Tako, da ne vem, ali je bil res zakon ali ne. No tako.

Š: To ste potem že vi za njo urejali glede dohodka?

S: Ja ker mama, ko je ate umrl se je zelo težko znašala, tako da sem skos. Tako, da vbistvo sem jaz za vse kar se je doma delalo, za vsa živila, obleko, vse drugo, od kurilnega in enega in drugega, ko je ate umrl (leta) 2001, sem jaz potem naprej skrbela (S3_12).

Š: Koliko pa je V lahko pri tem sodelovala?

S: Pri skrbi?

Š: Ja.

S: Na začetku bom rekla bolj malo (S3_13). Ona je imela svoj ritual zjutraj. Prvič ima astmo in mama jo je vedno tudi do pol devetih pustila, da je počivala, potem je ona imela s tistim svojim vdihavanjem, tablet. Ampak je V sposobna bila sama to skrbet (S3_14) , bolj kot mama pol proti koncu, sem jaz to opazila (S3_15). Drugače pa V ni, čeprav ona mogoče to misli, da je (S3_16). Mama je delala vse – kuhala, prala. Čeprav v pralni stoj je potem V večkrat dajala kot mama. Mama se je potem kar nekako nazaj se mi zdi, mogoče zdaj tudi kakšnih 8 let recimo je V kar precej komande prevzela, kar mi včasih ni bilo všeč (S3_17). Je znala bit, čeprav ona tega ne bo nikoli priznala in mama ni. Ker mama je videla v njej svojega otroka še vedno, čeprav je bila toliko stara (S3_18). In mama na primer, če bi se sedaj videle, bi jaz mami rekla, poglej mama kolikokrat sem jaz tebi rekla dajmo V vsaj v delovni center (S3_19) ali pa.. Ampak to se pa nisem toliko vtikala, da bi rekla, da sem jaz kdaj mami zelo, mama pa daj. Ker se je vedno bala, pa ne da bi ji kdo

kaj naredil ampak bala se je v tem smislu, da se bo prehladila, da bo ne vem kaj. Ampak jaz vidim, da je V čedalje bolj odporna, ne čedalje manj, kot je bila. Ne, tako da..

Š: Ok. Kako bi pa vi opisali svojo vlogo v njenem življenju? Kaj vi njej pomenite?

S: Sedaj, da bi jaz z njenega vidika videla, kaj jaz njej pomenim, bi rekla, da ne veliko, bom po pravici povedala (S3_20), zato ker se mi zdi, da ona niti se ne zaveda tega kaj sem jaz (S3_21). Ona je imela občutek, če ji je potem tudi mama ji vse kaj prinesla, krompir ali pa nekaj takega, da je V bila zraven, je imela občutek, da ona to zelo veliko. Ampak jaz sem pač to tako sprejela kot je (S3_22). Ni tako kot bi moralo mogoče vse biti (S3_23). Tako da ne vem če me ona.. Jaz imam velikokrat občutek, da veliko bolj cenim tiste sosede, ki so bili, pa mogoče vsak trenutek nekje v bližini, sploh ko so bili doma, tete in tako dalje (S3_24). Tako da, ne vem.

Š: Mi lahko date neko oceno koliko časa vi porabite za opravljanje svoje skrbniške funkcije? Trenutno sedaj.

S: Trenutno ne veliko (S3_25), zaradi tega ker... Edino to kar je bilo sedaj za prodajo hiše (S3_26), pa to da sem še vedno centru v L (*enota kjer V biva*) rekla, da kolikor časa bom lahko, bom skrbela, da jo bom redno vozila k zdravniku, ker ima tega zelo veliko, specialistov in podobnega (S3_27). Drugače pa da se slišimo (S3_28), da grem k njej (S3_29), da če ji pač če kaj rabi nabavim in tako (S3_30). Drugače pa manj kot je bilo v preteklosti, ko je bila ona doma pri mami (S3_31).

Š: Se pravi, da takrat, ko je bila ona doma ste vi nekako več časa namenili.

S: Ja sigurno, ker je bilo potrebno vse nabavit, za kuhanje, karkoli. Tudi če se je na vrtu posadilo nekaj, je bilo potrebno ane.

Š: Ja sedaj določene stvari center oziroma VDC poskrbi.

S: Ja tako, da včasih mi je celo.. Se počutim kar malo odrinjena (S3_32). To sem povedala tudi, tej kaj je že naša, A (zaposlena v instituciji). Ona ima V čez. Ona je čudovit človek, jaz je ne bom nikoli pozabila. Tudi B, ki je bila pred njo, ki je sedaj na porodniški (S3_33).

Š: Aham. Prej ste rekli, da ste urejali prodajo njene hiše, torej od V, oz. hišo v kateri so mama in ona notri živele ali kako?

S: Ja tako. Mama in V sta bile v tej hiši, dokler ni mama takrat nesrečno nekaj padla in je odšla v B (*kraj kamor je šla mama v dom za stare*), predno sem jaz uspela od tukaj priti, drugače bi jaz njo dala sigurno v N (*kraj*), ne bi je dala v B (*kraj*).

Š: Ko ste urejali to prodajo. Ali ste imeli kakšne težave?

S: Zelo smo imeli težav, ampak moram reči, da mi je center (tako imenuje institucijo, kjer V živi) stal stalno ob strani, zelo, brez A (zaposlene v VDC) bi jaz to izredno težko, karkoli (S3_34). Šlo je pa za to, da sva obe dediča te hiše.

Š: Aha, vi in vaša sestra?

S: Ja, vsaka imava pol, tako je bilo po zapuščinski. S tem, da je bilo potrebno urediti tudi zadeve kar se tiče mame. Tega V ni nič mogla (S3_35). Aaa, po Mami zapuščinske, tudi že prej po očetu. In je bila mama ubistvu lastnik vsega. Takrat ko je ate umrl smo se obe odpovedale tistemu nujnemu deležu, ali pa nekemu deležu, ki je, tako da je bilo vse na mamo. In po mamini smrti je pravzaprav to zemljišče v majni količini pa hiška v V (*kraj, kjer stoji hiša*) bilo na pol. Tako se nam je tudi po pogovoru s socialno najbolj pametno zdelo, da poizkušamo prodat (S3_36) in od junija pa do sedaj sva z možem tisto poravnavala razliko, kolikor V sedaj nima od penzije, to je tam okrog skoraj 600€ na mesec (S3_37).

Š: So pa to kar takšna precej specifična znanja glede nepremičnin.

S: Ja na začetku sem jaz to mislila, da bomo zmogli brez, ker smo imeli enega kupca v vasi, ki je bil, bom rekla glejte tako, tečen od tistega dneva, ko je mama šla v bolnico. Pa kaj se je po vasi govorilo, ne vem, da je toliko švoh mogoče ne vem. Če bomo dali v najem, če bomo prodali, da sta prva med kupci. Več kot eno leto pa pol je bila pogodba vse narejena pri notarju dogovorjeno samo za podpis, se je pa premislil (S3_38). In potem, ko sem jaz to ugotovila. In tudi tu je že sodelovala socialna (dom, kjer V živi) (S3_39)vse zraven, A (socialna delavka v VDC) iz K (kraj). Tako da smo potem, sem se odločila je šlo naprej preko nepremičninske družbe (S3_40) iz N (kraj). Tako, da so mi s tem pomagali, drugače pa..

Š: Aham, ste se obrnili prav na specifično službo.

S: Tako ja. In to z vedenjem socialne in tako naprej. Tako, da socialna je zahtevala cenitev še. Tako da je bila cenitev celo dvakrat (S3_41). Tako, da ja vse.

Š: Aham Ok.

(pride v prostor mož in sogovornica ga ogovori in mu pomaga pri enemu opraviilu)

S: Se opravičujem.

Š: Dobro je. Zanima me, kako se je vam spremenilo življenje, ko ste prevzeli to skrbniško funkcijo.

S: Ja V je takrat, ko je mama odšla v bolnico je takoj prišla sem. Ker jaz je nisem nič same pustila. Tako, da še tisti večer (S3_42).

Š: Je prišla k vam domov?

S: Ja tukaj in je bila več kot, no nekje eno leto, tu pri nama (S3_43). Med tem časom je bilo pa tako, da sem jaz, ko je šla mama in ko sem videla kako je z mamo hudo, sem začela z iskanjem doma (doma za stare). S tem da sem iskala dom za obe. Torej za V in za mamo. In prišlo je do tega, seveda sem najprej dala v K (kraj) in tu je mama dobila čakalno listo, V pa je bila zavrnjena. In takrat mi je center iz K (kraj) pomagal. Tako, da takrat je bil zaposlen še pravnik gospod H (ime) in mi je on naredil pritožbo na to ko so V v K (kraj) zavrnil. Ker moja želja je bila, da bi one, če že ne morata biti doma skupaj, sta pa sigurno skupaj nekje v domu (S3_44).. In je to bilo poslano v K (kraj) v dom. Dom je o tem razpravljal, ni mogel o tem sprejet odločitve in so dali naprej na ministrstvo in še sedaj ni odgovora. To je že dve leti.

Š: In mama je v tem času že umrla.

S: Tako mama je v tem času umrla in to sedaj ni bilo več aktualno, da gre V dom starejših občanov. En pogovor je bil in tam so mi to svetovale tele v K (kraj), ki so pri sprejemu, kaj so že, socialne, ne vem točno. In so mi svetovale L (kraj, kjer V sedaj živi). Jaz do takrat nisem nikoli pomislila na VDC (varstveno delovni center) (S3_45). Pol je bilo pa tako rečeno, da tudi če V še ne bi bila sprejeta v K (dom za stare), da je mogoče ta razdalja med VDC in domom starejših občanov ni dolga pot in bi jo V znala sama. In sem se jaz takrat... od tukaj so one iz doma v K (kraj) direktno klicale v L (VDC). In sem šla potem v VDC do ga. S (socialna delavka v VDC) tam v VDC in smo takrat takoj začeli pogovor in sem jaz takrat dala še isti dan vlogo (S3_46).

Š: A tako.

S: ja, Tako da že ta del, da je bila ta čas dokler je bila v VDC sprejeta je bila tukaj in moram reči, da se je tukaj njeno zdravstveno stanje zelo izboljšalo. Jaz sem to pozitivno gledala, zato ker je hiška doma vlažna in je bilo vlage zelo zelo veliko. Tako da tiste posode, ki sem jih kupila s tistimi tabletami na primer za mamo in V, da so imele, so imele po dve na primer in so bile zelo hitro polne. In tukaj je bil suh prostor in V je bilo

zelo fajn (S3_47). Edino, kolikor sem videla, zdaj razliko, se je V tukaj dolgočasila (S3_48). Ker midva z možem le imava delo, je vinograd, plus tega vse povsod sodelujeva nekaj po teh društvih. Jaz sem jo vzela s sabo na izlete in kamor smo šli, tako če je bilo možno, da je šla z nama. Ali pa če sva šla v vinograd, pojdi z nama pa boš videla, pa boš lahko sedela, ampak ni, je bila raje sama, na primer. In je bila osamljena (V3_49). Ker njej se je zdaj svet odprl, v L (kraj kjer sedaj živi) je čisto nekaj drugega. Zaživela je (S3_50). Malo se sedaj bojim, ker zdaj bo morala imeti za srček in za astmo.. Je ravno včeraj mož odnesel, smo napotnice dobili. Upam da se ni astma in to kaj poslabšalo. Ker ona ni nikdar delala, ona sedaj zjutraj ob šestih, pol šestih ustane. Ona mora te stvari pihat za astmo, zajtrk pojest in tako naprej in oni, kombi ko pride, pride tudi tukaj v bivalno po njih, čeprav je zelo kratko do tam (do delavnega centra), ampak jih odpeljejo. In ona ko pride domov, jaz verjamem, da je kar utrujena (S3_51). Zdaj rečem V je zdaj dobila stalno bivališče tam (S3_52).

Š: A tam ima prijavljeno?

S: Ne gre drugače. Mislim bolj bi se zakompliciralo. Ampak jaz pa ne želim izgubiti stika s centrom iz K (kraj). Tako, da kolikor se kdaj sliši kakšne bedarije za center, pardon, jaz nimam takšnih izkušenj, res ne (S3_53).

Š: dobro sodelujete

S: ja.

Š: Ok, V je bila nameščena v institucijo, zanima me ali se je ona strinjala z namestitvijo?

S: Takole bom rekla, na začetku, ko smo ji rekli, da bodo tam skupaj z mamo, se je ona strinjala. Potem pa, ko je mama umrla ni več bila tako prepričana, ampak rekla pa tudi nikoli ni da ne želi iti. Mi je nismo silili. Povedali smo ji, da je to ena možnost in ji predstavili bivanje. Ona je bila pri vseh postopkih z mano. Tako, da nič nismo naredili brez nje, z vsem se je strinjala (S3_54).

Š: Ok. Zanima me kako usklajujete vi svoje obveznosti, rekli ste da ste v raznih društvih in v vinogradu delate, plus tega ste prevzeli še skrbniško funkcijo, ki je po mojem mnenju po eni strani obremenjujoče, mislim zahteva nek svoj čas.

S: Sigurno (S3_55). No, na primer v soboto, ja dan je šel okrog, ker je bilo potrebno po njo, jo peljat v N (kraj – šli so k zdravniku), tam čakati, jo peljat nazaj in priti spet domov. Ampak jaz to ne čutim niti kot obveznost niti nič, ampak enostavno se mi zdi, da tako mora biti (S3_56). In glede na to, da smo bile same, da sem jaz njen edini sorodnik sploh. Saj pravim, da bolj čutim to. Ko, sedaj je bilo potrebno spremeniti vse dokumente zaradi spremembe stalnega prebivališča in so to uredili iz centra (VDC) in se mi je zdelo, da bi vsaj obveščena mogla biti. Saj sem to povedala ga. A (zaposleni v VDC). Ne, da bi mi žiher povedal, da sedaj ima pa tam in da so oni že dokumente spremenili in tako naprej (S3_57). Tako, da tudi kar se tiče, ker sem imela skrbništvo že ko je mami bila demenca pač, da sama več ni mogla zase. Za njo je prej ona podpisovala na primer, pa domov dobivala denar, zato, da jima je bilo lažje. Mamino je ostajalo kolikor ji je pač ostajalo na knjižnici, V pa sta dobili gotovino. In tako je potem tudi ostalo, tako da sem potem jaz sem dobivala njeno pokojnino (S3_58). To sem uredila tudi na pokojninskem, tako da.. Meni enostavno vzame čas vse skupaj, ampak mi ni to, da bi sedaj rekla... dokler bom zdrava lej, ni meni zdaj to ena obveznost, ampak vem da je dolžnost. Tudi ne rečem sedaj, da ti si pa dolžna sedaj skrbet (S3_59), jaz vem, da nisem toliko kakor starš, ampak se pa bolj čutim tako (S3_60).

Š: Čutite se.

S: Ja, zato ker že ate je bil tako zelo bolan pred 2000 in že takrat sva midva (*z možem*) zelo veliko nabavljala stvari pa pomagala in ateta peljala in mamu, če je bilo potrebno k zdravniku. To sem jaz že vse imela prej. In mama ni nikamor šla brez mene, pa je imela dost aa...

Š: Aham ste vi tudi prej že za mamu in za očeta veliko skrbeli.

S: Sigurno in za njo (*sestro*). Potencialno za vse tri (S3_61). Tako, da meni je v bistvu sedaj, ne narobe razumet, ampak veliko lažje, ker je samo V (S3_62).

Š: Ja lahko razumem.

S: Ja čeprav.. (*ji zmanjka besed*)

Š: Ja, prej ste rekli, da vi urejate tudi njene finance, njen denar. Ona ima kaj.. kako bi rekla..

S: Knjižico pa te zadeve, možnosti?

Š: Ja, koliko ima ona možnosti sama upravljati z denarjem?

S: Ja lahko bi (S3_63) in to mi ni bilo tako čist vse jasno, ko je V šla v zavod, ker prej ni nikoli ona dvigovala denarja ali karkoli počela z denarjem. Potem se je pa v centru pokazalo, da imajo oni dobro, bom rekla poznanstvo in organizirano, zaradi drugih mogoče tudi, da so kar lahko odšli na pošto in dvignili in tako naprej (S3_64). V (*uporabnica*) sama ne, ampak je moral nekdo iz VDC (S3_65). Zdaj je pa to A (*ime*) iz K (*kraj*) iz socialnega spremenila, tako da je bila sedaj odločba, ko je bil ta denar nakazan od prodaje hiše, lahko samo sama sedaj za njo cel znesek plačujem (S3_66), ker ona dobiva na ta svoj račun iz pokojninskega (S3_67), potem dobiva najbrž tudi ta del za pomoč tudi od pokojninskega (S3_68). Tako, da tisti del kar se sedaj krije denar od prodaje nepremičnine, kar ona lahko sama sedaj prispeva, tako da skupen znesek sedaj dobivamo iz VDC in po prej, od junija sva midva.

Š: Prejemate vi to?

S: Tako, prejemam sem domov in bo potrebno sedaj tudi plačevati in sedaj pa ne more VDC nič deliti (S3_69). Je pa kot, ne vem kako se temu računu točno reče, je pa men A (*socialna delavka*) rekla, da je na nek način blokiran račun (S3_70).

Š: Pupilni mislim da se reče.

S: Tako nekako ja. Tako, da smo pa dogovorjene da poleg plačevanja njenega bivanja v domu, to je nekaj čez 1000€, 1100 od prilike (S3_71).

Š: Aham, če vas prav razumem, vi sedaj od tega denarja, ko ste hišo prodali... (*me prekine*)

S: Pa iz njenega dohodka (S3_72). Pa njej mora od tega ostati kar dobiva od pokojninskega, misim da okrog 86€, (S3_73) ali nekaj takega. Pa ona dobiva tudi v delovnem centru nekaj (S3_74).

Š: Za svoje delo?

S: Tako ja. Različno, od 50, pa največ je bilo mogoče okrog 80€ mesečno (S3_75). Tisti fond, celoten znesek od hiše bo pa šel sedaj za V oziroma za nekaj let bivanja (*v VDC*), ampak več kot dve leti pa ne bo.

Š: Aham ta denar bo zadostoval za približno dve leti bivanja v domu.

S: Tako. Ker bila je pa tudi že vloga, to tudi nisem vedla, tako da smo bile z ga. A (*socialno delavko v VDC*) tudi malo presenečena. Je center prvi mesec njenega bivanja dal na kar občino tisti drugi del, to je bilo okrog 600€, kakor da bo občina plačevala. Oni so neko vlogo vložili kar, pa ni bilo nič po dogovoru, niti z mano, niti s centrom (*VDC-jem*). Tako, da smo morale potem z A tako narediti, da smo potem pisale na občino, da zaenkrat se pač zahvaljujemo in da bomo poizkušali prodat nepremičnino (S3_76). Ker slučajno da pa bi občina (*plačeval bivanje v VDC*) bi se pa na nepremičnino usedla, tako sem jaz razmišljala. In vprašanje, hiša

bi samo propadla. Tako se je pa vsaj nekaj denarja dobilo (S3_77). Čeprav meni tudi ni bilo enostavno hišo prodat. Čeprav V pa ni bilo nič, ko sem se jaz bala. Jaz ko sem zvedela, da bo šlo preko nepremičninskega in je dal aro in eno in drugo sem jo klicala, V (sestra) lej hiška se bo najbrž prodala, pa bom prišla po tebe pa bomo šle še enkrat domov, in je šla. Potem pač seveda tukaj je kredit in eno in drugo, pa je trajalo od januarja do sedaj, sem jo še enkrat, pa je rekla glej ne, sej nič nimam več, je rekla. Ni imela te potrebe. Sem pa poizkušala kolikor je bilo pač možno, da je vse kar je želela – slike. Tudi v VDC so šli na roke, tako da ima nekaj v tej sobici kar je želela, pa da ima neke spomine pa to, vse ima (S3_78).

Š: Katere opravke vi še delate za njo? Rekli ste da jo hodite obiskovat, vozite jo do zdravnikov, urejate finance. Še kaj?

S: Ne vem. Prej je bilo potrebno še marsikaj, no sedaj delno to res naredi VDC (S3_79). Moram reči, da so k osebnemu zdravniku oni potem šli, ker je imela dr. Š (ime) po prej in mama, sedaj pa ga ima v B (kraj). In bi bilo nemogoče, da jaz vozim. Sem jih pa vsa ta leta in mamu in njo in bila v stiku z dr. Š (ime). Če sem rabila mi je celo toliko šel na roke, da mi je poslal sem napotnice, recepte, sedaj sploh, ko je ta možnost, on napiše pa lahko jaz tukaj dvignem kje in tako naprej. Tako da je tega sedaj manj. Skrbim toliko da vem kam gre, rada vidim, da vem kam gre (S3_80). V (uporabnica) pa tudi pove, pa tudi iz centa (VDC), moram reči, iz bivalne. Bolj z bivalno sodelujem kot z delovnim centrom (S3_81), to pa res.

Š: Aham, tam kjer ona stanuje.

S: Ja, kjer stanuje. Tako, da bi rekla da je tega ne vem kako velik, ne. Je tega veliko manj, kot je bilo.

Š: Ahm, aham.

S: Čeprav takrat mogoče nisem bila uraden skrbnik, ne... Ker jaz sem pa potem mogla, ker jaz potem nisem za V denarja dobila, ko je mama padla v takšno depresijo in tako situacijo. Se ni dalo, ko nisem bila skrbnik. Jaz sem si takrat mogla vse to uredit. Najprej za mamu, da sem bila skrbnik, potem pa še to (S3_82). In to mi je šla vse v K (kraj) socialna na roke (S3_83).

Š: No, ravno to sem vas hotela vprašat kako bi vi opisali vaše začetke, ko ste prevzeli skrbniško funkcijo. Ste rekli, da nekaj časa ubistvu vi formalno niste bili skrbnica, ker je bila ubistvo še..

(me prekine)

S: Mama napisana.

Š: Tako, skrbeli ste pa dejansko že.

S: Sigurno.

Š: In ne samo za V, ampak tudi za mamu

S: Ja za mamu in tudi za ateta. In mislim da lahko rečem, da je več kot 20 let. Tako, da je ta pot od tukaj pa do dol K (kraj) je bila zelo velikokrat na teden. Tudi mami na vrtu, najprej je imela zelo velikega, potem smo to zmanjšali, potem je sama probala. Ker mama naša je še pred (letom) 2000, še ko je bil še ate, v hudo depresijo padla. Tako hudo - hudo je bilo, da res hudo. Ampak ona je to premagala in je s tistim, ko je bila tista špica, ko je bila na vrhu, je ona potem počasi nazaj. Samo mislim, da.. Je pa zdaj V pred dvema letoma tako močno zbolela in takrat je pa mama nazaj, se mi zdi, da je spet začenjala, amm.

Š: Poslabšalo je si je?

S: Ja, zelo. Čeprav sem hodila z njo v N (Kraj), doktor K (priimek), psihiatru, vsa ta leta.

Š: Ste bili kdaj kot skrbnica v neki situaciji, ko niste vedeli kako bi ravnali?

S: Ja (S3_84), če sem bila kdaj v kakšni taki sem se vedno obrnila na center (S3_85).

Š: Ali se morda spomnite kakšnega takega primera?

S: Ne, da bi rekla karkoli ne. Ker mislim, da tudi sama sem takšna, da če sem že prej kaj videla, da sem že prej vprašala. Da bi bila kakšna huda situacija pa res ne.

Š: Mhm. Ste bili kdaj deležni kakšnega usposabljanja glede opravljanja skrbniške funkcije?

S: Ne (S3_86).

Š: Pa bi se vam zdelo, da bi bilo to potrebno?

S: Se mi zdi, da bi bolj rabila takrat, ko sta bili doma obe, kot pa sedaj (S3_87).

Š: Na začetku?

S: Ja. Veliko bolj kot sedaj, ker sedaj jaz mislim, da če tudi jaz kaj ne bi mogla, da nekaj pride, na primer da ima V nek datum, na primer za ultra zvok za srček ali pa za astmo, ko ima kaj takega, bi center mi to pomagal, ta VDC (S3_88).

Š: Mhm VDC.

S: Imam sedaj dva pomočnika – center v K (kraj), če bi bilo kaj, to mislim socialno, kot VDC, tako bivalna kot delovni center (S3_89). Sem pa bila, sedaj to ni usposabljanje, ampak kot nekakšen roditeljski, ampak sedaj, ko niso vsi tisti, niso vsi starši, jaz že nisem.

Š: Ja skrbniki.

S: Ja, smo imeli na VDC sedaj.

Š: Kakšno predavanje ali kaj?

S: Ne ni bilo predavanje. Ampak je bilo poročilo bolj o preteklem letu in o planu za to leto. Tako, da to sem pa šla (S3_90).

Š: Pa se vam je zdelo to koristno?

S: Ja se mi je (S3_91), ker decembra takrat ko je bilo žal nisem mogla, sem se opravičila. Sedaj sem pa čutila dolžnost. Se mi zdi, da tudi za otroke, ni bilo nikoli, da ne bi šla na neki sestanek ali karkoli. Tudi sedaj, ko imam vnučke, če povabijo babice sigurno grem.

Š: Kako bi pa vi opisali vaš odnos z V (ime)?

S: Hmm. Včasih.. tako no, jaz bi bila veliko bolj zadovoljna, da bi bila V normala, tako da bi bilo možno z njo tako govorit, kot bi bilo verjetno s kakšno sestro. To sigurno pogrešam (S3_92). Da je ona sedaj še vedno.. skoraj tako.. amm.. moji otroci so sedaj starejši po tem, da se lahko na njih kaj obrnem, kot pa na V. V (sestra) bo sedaj tako kot so moji vnučki. Se pozna to (S3_93). Jaz lahko z V kaj podebatiram o kakšnih sorodnikih, to ona vse obvlada, veliko bolj kot jaz, da bi pa o resnih temah govorile pa ne.(S3_94). Ona si to zapomni rojstne dneve in eno in drugo. Ampak, da bi pa rekla, da je tako nek odnos (S3_95). Tudi ne vem, če sama dovolj pokažem, da jo imam rada, ne vem (S3_96). Tudi V se mi zdi, sem že prej rekla, da.. Bila je zelo zelo navezana na mamo, ampak tudi ko je ona umrla, je ona to sprejela, pa sem se jaz bala kako bo. Ampak je bilo vredu. Tako da jaz sem morala biti ubistvu takrat za obe, se mi je zdelo. V (sestra) je bilo potrebno od obleč do.. vse poskrbet, ampak lej.. Da bi rekla, da imamo ne vem kako ljubeč odnos, ne (S3_97).. Lej, tako se mi zdi, da je ravno prav. Tudi, jaz sem ji sedaj rekla, ko je Velika noč pa ima V ravno rojstni dan. Pa sem ji rekla, lej V, ko je bila zadnjič tukaj, amm kaj smo pa imeli.. sem šla po njo.. aja, mašo smo imeli za mamo, jaz sem dala tukaj, nisem v L (kraj), ampak tukaj v C (kraj). Pa smo šli po njo, še župnik mi je šel toliko na roke, da smo imeli mašo v soboto in je bilo zvečer, tako, da smo lahko. Potem smo imeli še literarni večer tukaj in je bila z mano skos, ampak ni imela željo ostati tu, pa prespat. Je rekla ne, jaz moram iti nazaj

(S3_98). Ne, tako da sva jo okrog devetih, smo bili dogovorjeni, zapeljala nazaj (*z možem*). Ampak hočem to reči, sem rekla V poglej Velika noč je, v vsakem slučaju bi te povabila, da boš tukaj z našo družino, plus tega imaš pa še rojstni dan. Pa ni bila preveč navdušena. Ja kako, če imam jaz rojstni dan, moram biti tukaj (S3_99). Pa sem ji rekla, V lej sej je ponedeljek še en dan ko ne boste delali, boste pa takrat mogoče. Tako da smo se z gospo M (*zaposlena v VDC*) iz bivalne že pogovarjale, pa je tudi rekla, da ni problema, da naj bo na kosilu, bomo pa mi potem. Tako da nič ne vem če bo šla ali ne.

Š: Še ne veste..

S: Ne, ima pa kmalu tako popisan koledar, skoraj tako kot jaz že (S3_100). Včeraj nam je dala ene štiri datume, ane P (*mož, je prišel ravno mimo*)?

P (*mož*) : Ja.

S: Jo je šel naročit za ultra zvok, pa za astmo. Pa mi grejo, no nama grejo (*tudi možu*), na roko, da poizkušajo nam dat v enem dnevu, ker gre to za dva čisto različna zdravnika, ampak probajo tako uskladiti, da oba pregledata tisti dan in da lahko ona opravi (S3_101).

Š: Fino. Kako ste pa z njo pogosto v stiku?

S: Sedaj tako.. Prej veliko več, ko je bila pri mami. Sedaj pa tako, dopolodne je jaz niti ne motim tam, popoldne se pa slišimo. Pokliče ona ali jaz. Sigurno ene trikrat na teden (S3_102). Obiščeva jo (*z možem*) pa pač, ali je to s kom povezano, da je to še kaj drugega zraven, drugače pa itak sedaj je bilo tudi s to hišo in tako dalje (S3_103). Je bilo kar... Ampak ona zelo hitro opravi z nama (S3_104).

Š: Aham, rada vidi da pridete..

S: Ja, da pridemo, ampak, ali ne P (*ponovno pogleda moža*)?

Š: Ja to je pa tako podobno kot moj star ate, sedaj sem se na njega spomnila. On je pa v domu za stare v N (kraj). On zelo rad vidi, da pridemo, ko pa pridemo nam pa zelo kmalu reče dovolj je in da moramo it in nas kar domou pošlje, reče adijo.

S: ja, ja. Tako je tudi pri nas. P (*mož*) usedi se zraven.

(*mož prisede zraven*)

P: Enako kot vnučki, tako smo veseli ko pridejo, tako smo veseli..

S: ja smo zelo vesela, ko pridejo vnučki, ampak tudi ko grejo.

(*se nasmejemo*)

S: Mislim obveznost je in svojo energijo nama, še tisto poberejo. Sej jih imava tamle gorej na omari (*pokaže na slike vnukov*).

Š: Tudi pri nas je tako, ravno sedaj sem svojo hčerko dala tašči v varstvo. Ampak ona nima samo moje za merkat, ona ima še druge vnučke po hčerki. Pol ima pa kar naprej enega otroka v varstvu.

S: Ja hudo je to.

Š: Ja res je, pa še uskladit mora s svojo službo, ki je naporna in jaz verjamem, da ji potem kdaj zmanjka časa za sebe in za svoje opravke. Stalno jo nekaj ponucamo, tako, da imam že jaz včasih slab občutek, ampak hvala bogu da se razumemo.

S: Ja, ja, tako je res. (*Pogleda moža in mu reče*) Ona je iz Dolenjskih Toplic, oziroma..

P: Ja?

Š: Ja prej sem bila iz Dolenjskih.

P: Aja, a prav iz Dolenjskih Toplic?

Š: Sela. Ena vas naprej, proti Podturnu.

P: Poznam tiste kraje.

S: Kako si se pisala?

Š: Blatnik.

S: Blatnikov je pa veliko tudi tukaj pri Š (*sosejni kraj*). Imate tukaj kaj sorodnikov?

Š: Ne. Mogoče tudi, ampak jaz svoje žlahte tudi ne poznam, poznam samo najbližje.

S: A tako.

Š: Še nekaj vprašanj imam, ali gremo naprej?

S: Ja.

Š: Se vam je že kdaj zgodilo, da se z V (*ime*) v določeni stvari niste strinjale?

S: O Ja, ooo velikokrat (S3_105). Ampak potem poizkušamo.. Ona ne bo, ona ne. Potem moram jaz popustit (S3_106).

Š: Aham, da njena beseda obvelja?

S: Ja skoraj. Čeprav ne zmeraj, jaz se tudi ne dam, če vidim, da je nekaj prav (S3_107). Ajde recimo velikokrat slišim mamo, ko je rekla, V (*ime*) kaj boš oblekla. Čeprav sedaj ima pomoč tudi tam, povejo.. Ko so šli v Planico, me je bilo strah, ne mislim, ampak kolikor je, včasih me upošteva, včasih ne. Imam pa občutek, da me sedaj čedalje manj, to je pa res (S3_108). Se ona tudi tam (v VDC) navezuje. Ona ima tam svoje stike in o teh, ki so zaposlene tam ima zelo pozitivno mnenje. Na to jaz nimam pripomb. Ona jih zelo spoštuje, bolj kot mene (s3_109).

P: Ja meni je zadnjič vse naštela, ko smo šla.

S: Kaj?

P: Vse zaposlene.

S: Ja sej sem potem tudi eni gospe, ki so bile tam kot mame.. Joj V (*ime*) je pa tako zgovorna. Sem rekla, saj vem. To smo jo poizkušal malo, ampak ona je bila navajena mame, sej pravim, sedaj nazadnje je ona mamo gospodarila.

P: (*Nekaj pove moji sogovornici,, pa ga nisem razumela*)

Š: Ste imeli kdaj občutek, da je V bilo poseženo v njene pravice?

S: Ne, edino to ko sem razlagala na začetku o tisti pokojnini. Tisto, jaz res ne vem ali je to bil zakon ali.. Jaz se nisem potem... (S3_110). Ubistvu smo vse sorte probali in takrat nam je ta K (*socialna delavka na CSD*) toliko pomagala, drugače pa nisem imela občutka... No ja, razen to, ampak tudi če to gledam, da ona v K (dom za stare kamor so dali vlogo za sprejem) ni prišla na čakalno listo, razumem. Pač je letnica tista, starost, ki po eni strani je merilo, ampak po drugi strani pa ni vedno tako. Sem spoznala v B (dom za stare v drugem kraju, kjer je bila mamaj) gospo ki je še celo najbrž mlajša kot V in je v domu. Tako, da so izjeme. Al so se oni nje odpovedal zato, ker mogoče sama ne bi bila čist samostojna, ampak če bi bile z mamo skupaj bi bilo to v redu, drugače pa zna biti v tudi moteča (S3_111). Ker na primer je takrat po operaciji srca dobila Š. Toplice (rehabilitacijo v zdravilišču) pa ni mogla biti noter. Tista gospa, ki je bila z njo v sobi, ni bila z njo zadovoljna in zdravilišče je reagiralo. In jo je ate takrat šel iskat, ni bila do konca terapije. Ne vem pa kako je bilo to takrat možno, da ni mogel ate kot spremljevalec mogel it z njo, to pa ne vem, ali ni želel, ali ni mogel, ali bi bilo potrebno denarno toliko, to pa nisem se takrat toliko ukvarjala s tem, ker je bil ate še skrbnik. Vem

pa da ni bila, tako, da... (S3_112) Tako da V, ko je sedaj sama v sobi, zaenkrat upajmo, da bo tako ostalo. To je po mojem dobro. Ona je v svoji sobi in gre kadar želi tam ko imajo skupne prostore v VDC.

Š: Sama izbira kdaj želi biti sama in kdaj gre v družbo.

S: Tako ja. Tudi televizor, ki so ga z mamami imele doma ima sedaj v sobi. So nam dovolili.

Š: Prej smo se že nekaj pogovarjale o tem koliko je V vključena pri sprejemanju nekkih odločitev. Mi lahko poveste en primer, ko je vam dobro uspelo njo vključiti, da ste dobro sodelovale in da je na koncu obveljala tudi njena beseda?

S: Jah, kaj jaz vem, kaj je bilo kaj takega. Hmm..No, na primer, ko smo začele po mamini smrti urejati v hiši zadeve, sem jaz njo, popolnoma sem ji prepustila zadeve. Ker jaz sem le s 15 leti odšla od doma, sem šla v šolo. Je pa V tista, ki je dejansko, tudi njen denar vbistvu bil doma, v tistih rečeh. In tam se ji jaz, nič nismo.. Lej V to je, kam damo to. Poklicale smo tete, da bi si kaj izbrale in tako naprej (S3_113).

Š: Mhm

S: Tako, jaz mislim, da je tam ona lahko svoje želje popolnoma uveljavljala.

Š: Kaj pa na primer, en primer, ko ste mogli odločiti po svoji presoji? Ko se vam je zdelo nekako prav, da odločite sami in ste menili, da se V nekako moti.

S: To, da bi tako prišlo pravzaprav ne. Kar se pa tiče prodaje hiše pa je bil pravzaprav, ne čisto moje, nisem enega koraka naredila dejansko za... Čepprav to sem pozabila povedat. Pri prodaji hiše zaradi interesov je bil imenovan skrbnik za V takrat (S3_114).

Š: Aha, zunanji za to zadevo?

S: Ja tako, samo za prodajo nepremičnin.

Š: A to je bil kakšen strokovnjak s tega področja?

S: ne ni bil, Naš sin je bil (S3_115). S pomočjo gospe A (socialna delavka v VDC) je to pač tako bilo. Ona je rekla lahko. Je razmišljala. In sem jo jaz vprašala kdo bi to lahko bil in je rekla lahko bi pravzaprav bil nečak (S3_116).

Š: To je rekla A?

S: ja, A.

Š: A V se je pa potem strinjala?

S: Ja V je pa potem poklicala, smo bile obe takrat. Sedaj ker imam jaz sina in hčerko je potem nekako tudi gospa A rekla mogoče, ker on je starejši, če boš pa še drugič V rabila, je pa lahko A (hčerka moje sogovornice). Ker sem jaz imela občutek, da bi se ona malo bolj, sin je pač moški, se pa z A (hči) pa mlajša je.. Pa smo se pol tako tudi z njeno voljo odločili za P (sin). P je pa tudi pristal. Tako, da je on potem sodeloval kar se tiče te prodaje (S3_117).

Š: Ok, nekaj ste mi že povedali, da vi s centrom za socialno delo dobro sodelujete, sem vas prav razumela.

S: ja dobro (S3_118).

Š: Ali vam oni mogoče nalagajo še kakšne posebne obveznosti?

S: Ne, nobenih (S3_119).

Š: Ali skrbniško poročilo oddajate?

S: Ja. Skrbniško moram povedat, da mi je morala pomagat pri izpolnitvi gospa A (socialna delavka v VDC) (S3_120). Ko sem tam prišla. To je bilo pa tudi sedaj januarja, sva šla oba z možem in sva nesla vse. Ker je

denar, ki ga je V dobivala, do evra sva imela izračunano, tako da sva na koncu vse uredili, tako s sodelovanjem centra (S3_121).

Š: vam pomagajo.

S: Ja sigurno. Brez pa ne vem kako bi.

Š: ok. Se pravi, vi se lahko kadarkoli obrnete na njih, če vas prav razumem.

S: Ja kadarkoli. Na primer gospa, kako je gospa A (socialna delavka v VDC), ne bom pozabila, posmrtnino ali nekaj podobnega, ker je V imela nižji dohodek kot je to. Jaz niti vedela nisem, da ona to lahko uveljavlja (S3_122)

P (mož): Točno ja.

S: Pa me je vpraša, ali ste dala vlogo. Sem rekla ne, ker niti vedla nisem. Ker sedaj se za pogreb in za te zadeve ne dobi več tako, kot se je včasih. Ampak je sestra dobila takrat mislim, da okrog 280€.

P: nekaj takega ja.

S: Ja te neke posmrtnine.

Š: Se pravi, da je socialna delavka v VDC dala pobudo, da V to pripada in se zavzela v njeno korist.

S: Ja tako, Zelo pozitivna osebnost je. In nimam kaj reči. In tudi za to gospo, ki je pa prej bila na tem delovnem mestu, pa za mamo, je bilo pa ravno tako. Ne bom ne tudi nje pozabila. Res zelo zelo. Jaz ne vem kako bi brez (S3_123).

Š: Kaj pa V je bila že kdaj v stiku s socialnimi delavkami na centru za socialno delo.

S: Skos smo skupaj hodile (S3_124). Razen sedaj na koncu, ko je bilo pa to poročilo, smo se pa pogovarjale, ker je bilo pa bol iz najine strani, kot skrbnikov, ko sva imela te zadeve glede financ in podobnega, je pa gospa A (socialna delavka VDC) rekla, da je niti ni potrebno. Ker za hišo je pa itak imela skrbnika posebej.

Š: Ok. Bi vi karkoli spremenili glede skrbništva oz. glede vaše skrbniške funkcije?

S: Ne. S tem, da se mi pa zdi, da bi pa lahko malo več center z nami skrbniki sodeloval, da se jaz čutim odrinjeno (S3_125).

Š: Center, to mislite center za socialno delo ali VDC?

S: VDC, VDC, center. Ja se mi zdi, da bi bilo potrebno, ne vem. Tako se mi zdi. Jaz sem razmišljala tako, jaz nisem mama, ampak da sem mama, jaz ne bi bila zadovoljna, da so šli oni osebne dokumente urejat na svojo roko (S3_126). Ja in smo se potem z gospo iz socialnega slišale pa je rekla, da mogoče tudi ona sama, ko je rekla da.. Ker oni so morali dati vlogo temu gospodu, ki jim je daroval, ali imajo najemnino za hišo kjer bivajo. In niso mogli kar sami odločat o tem, da ji dajo bivališče. Ker bivališče stalno imajo menda samo ene trije tam, drugi so še doma prijavljeni. Tako je bila V dokler je bila hiša je bila prijavljena na V (vas, kjer je prej živela). In smo midva vse kar je bilo pošte, če je bilo kaj tudi za priporočeno ne, ampak sem opazila, da so tudi v K (kraj kjer V sedaj živi v VDC) tudi.. Pošto so vso dali kar tam k njim v K.

Š: Aha pošto so tudi dali, da jo prejemajo v K?

S: ja tako. In mi ni bilo to.. In mi je zelo zelo žal, da smo šli preko plačila oskrbnine V preko pošte. V tem času, ko je V že noter pa se je to preimenovalo v XY. In mi je tako žal. Takrat sva bila oba v VDC, ko smo pogodbo. In njim pa sigurno odgovarja tista pošta, ki je direktno pod VDC, ker je za te varovance najlažje. Ker V ima sedaj tudi tako, oni ima trezor v bivalni in je notri je vedno denar od V. Niti ne vidijo radi, da ima kaj pri sebi, V pa ima rada vsaj kakšnih 5 ali 10€.

Š: Pa dobi ona denar?

S: Ja, ji dvignemo i ji damo. Uglavnem prej so pa tudi oni

P (mož): Prej so kar oni dvignili.

S: No, to mi ni bilo prav. Prej, ko je bila V tukaj, tisto leto.. Ma, vse, do zadnje pomaranče, ki si jo je kupila sva zapisala, točno njeno porabo denarja.

P (mož): Ona ima rada, da se nekaj za njo kupi. Pomaranče, mandarine, ona ima to zelo rada.

Š: A vi ste želeli preverjati ko je VDC dvigoval denar?

S: Ne, saj jaz mislim, da so oni zelo pošteni, nič ne rečem. Ampak neka skrb, amm. Pa saj ne vem, mogoče se še vedno preveč obremenjujem. Tako, da mi je tudi gospa A (socialna delavka v VDC) rekla, glejte saj to ni nič zato, če so šli osebne dokumente. Sem rekla seveda ne, ampak, nekako, ne vem... Nek princip. Sej ne toliko, da bi jaz hotela biti zraven, mi je kar pasalo, ampak vsaj toliko, da bi mi rekli, pogledajte mi bomo pa šli danes. Ker se je bilo potrebno in slikat in vse. Tako, da ne vem.

Š: Kaj bi pa vam olajšalo opravljanje vaše funkcije?

S: Ne vem. Mislim, da je to sedaj lepo urejeno. Ker če bi bila V kjerkoli drugje samostojno ne bi mogla živeti. Tudi če bi bila tukaj bi bil veliko več. Tako da se mi zdi to trenutno najboljše. Dokler bo njeno zdravstveno stanje takšno, da bo lahko bivala tukaj. Ker potem bo pa verjetno v poštev prišla I (druga institucija). Ker je tam le drugo varstvo.

Š: ja tam je kombiniran zavod.

S: ja ker je potem padla ideja. Ker nihče ni vedel, da bo naša mama v B (kraj) v domu samo dva meseca, potem je pa umrla. Smo se pa že v domu pogovarjal, da bi morda rešitev našli pa ravno na I (Institucija) za obe, ker je kombiniran dom. Pa še te v B (kraj) bi mi verjetno pomagale, ker je to njihova enota. Ampak potem mama ni mogla tega vsega

Š: jaz sem sedaj prišla čez vsa vprašanja. Jaz sem od vas izvedela veliko stvari, tudi zelo veliko uporabnih podatkov in bi se vam rada najlepše zahvalila.

S: če boste pa še kaj rabila me pa lahko še pokličete.

Š: Ok super, najlepša hvala.

INTERVJU S SKRBNIKOM ODRASLE OSEBE, KI JE V INSTITUCIONALNEM VARSTVU

Ime intervjuvanca ni izdano, zaradi varstva osebnih podatkov. Sogovornik je označen s črko E (kot enota), jaz pa s črko Š (kot študentka) in tudi vsa imena in kraji, ki so omenjeni v pogovoru so označeni s simbolom.

Pogovor poteka na domu gospe, zunaj na njenem vrtu. Pogovarjali sva se sami, med intervjujem naju ni zmotil nihče.

Po pridobljenem ustnem soglasju za izvedbo intervjuja in privolitev v snemanje pogovora sem nastavila telefon.

Š: Kaj je vaša prva asociacija ob besedi skrbništvo?

E: Da je pač potrebno za nekoga poskrbet (S4_1). V tem kaj je nekomu določeno, lahko je to veliko skrbništvo, lahko je to delno skrbništvo, kar center nalaga za skrbnika (S4_2).

Š: ZZZDR opisuje funkcijo skrbnika kot prostovoljno in častno, kaj bi vi rekli o tem?

E: ... (daljša pavza) težko bi to komentirala. Varovanec potrebuje veliko več kot občasno varstvo (S4_3). Če ima varovanec še starše potem je tudi to vredno, če pa varovanec nima staršev je pa potrebno veliko več, da skrbnik delno nadomesti starše (S4_4).

Š: Kako bi vi bolj podrobno opisali svojo vlogo v življenju vašega uporabnika, kot vi rečete?

E: Ja, on me dojema tako, kot bi dojemal mam (S4_5). On je izgubil mam pred mnogimi leti, potem je ostal z očetom in po izgubi očeta je ostal sam. Ima sicer sestre, ki pa imajo svoje družine in nimajo preveč časa za njega (S4_6). Tako, da sem jaz ponudila mu roko (S4_7) in mu stala ob strani (S4_8), vse kar je želel, potreboval, vse povsod šla z njim (S4_9), se pogovarjala z njim (S4_10) in mu nudila vse kar pač potrebuje (S4_11).

Š: Ali lahko podate oceno, koliko časa namenite za opravljanje skrbniške funkcije?

E: Uf ja, čez teden se slišiva vsak dan po telefonu (S4_12). Če je potrebno greva v trgovino, če kaj rabi (S4_13), greva skupaj na izlete (S4_14), tudi na dopust gremo skupaj za en teden (S4_15). Tako, da vse je odvisno od tega, kar pač želi da mu pomagam. Zelo težko bi to opredelila, vsak dan pa se slišiva in se pogovarjava sproti kaj je, kaj se dogaja, ali je kaj narobe, če ga kaj teži in to zelo rad iskreno pove vse (S4_16). To je zelo prostovoljno (S4_17), ga cenim, ga spoštujem takšnega kakršen je (S4_18).

Š: Kako se vam je spremenilo življenje, ko ste prevzeli skrbniško funkcijo? Je to vam prvič?

E: On je moj prvi varovanec in ni se mi toliko spremenilo življenje (S4_19), bolj sem ponosna na to, da lahko nekaj komu pomagam (S4_20). Bolj sem samozavestna (S4_21), ponosna na to kar sem komu postala, ko sem videla, da sem uspešna pri temu poslanstvu in da je tudi on zadovoljen (S4_22).

Š: Kako usklajujete obveznosti, ki jih imate kot skrbnik s svojim vsakdanjim (delovnim in družinskim) življenjem? Če on nekaj potrebuje pa imate vi takrat obveznosti na primer?

E: Malo se prilagajam, če ni to danes je pa jutri. Nikoli ni tako hudo, da bi moralo nekaj takoj se narediti, če pa že je kaj takšnega pa skušam to čimprej uredit (S4_23). Ker vem, da so takšni nestrpni in hočejo takoj imeti vse urejeno in narejeno.

Š: Kaj pa vaše želje, ste si želeli toliko sebe vložiti v skrb za nekoga?

E: Ja sedaj lahko, če pa bi imela družino bi bilo to precej težko ne bi mogla (S4_24). Je potrebno imeti čas na razpolago (S4_25) in biti pripravljen pomagat in delat usluge (S4_26).

Š: Kakšni pa so opravki, ki jih morate storiti za njega? Če lahko naštejete nekaj stvari za primer.

E: Na primer gremo skupaj na dopust preko društva Sožitje grem z njim takrat za en teden (S4_27) Grem z njim na to vseživljenjsko učenje, to je tridnevni seminar preko društva Sožitje, takrat tudi rabi spremstvo (S4_28). Potem hodiva tudi k maši, to je posebna Vera in luč maša za prizadete otroke. To je v B (kraj) enkrat na mesec se dobimo, to so otroci ločeni. Mladi gredo tudi in je prirejeno njim bolj, da razumejo, sodelujejo in tako naprej ne. Tudi takrat grem če sem le prosta in kje v bližini grem tudi takrat (S4_29).

Š: Kako bi opisali vaše začetke opravljanja skrbniške naloge? Kam ste se obrnili, kdo vam je povedal kaj morate urediti?

E: Vse sem urejala preko centra za socialno delo in se tam dogovarjala tudi vse in dobila vse napotke kaj je potrebno narediti in kaj ne. Tudi če so bili kakšni problemi sem se lahko tam pogovorila in so mi vse povedali, nisem nikoli potrebovala koga sama iskat (S4_30). S socialno delavko sem bila izredno zadovoljna (S4_31), vse mi je povedala kar sem potrebovala in mi dala vse napotke (S4_32), res sem bila zelo zadovoljna.

Š: Tudi sam sem tam opravljala prakso, me veseli, da slišim pohvale.

E: Ja ponekod ni tako, tukaj pa ni bilo nobenih problemov tudi z njim ne. Vse smo reševali v enem domačem krogu in ko je prenehal s pijančevanjem je bilo potem čisto v redu.

Š: Ste bili kdaj deležni kakšnega usposabljanja glede izvajanja skrbniških nalog?

E: Ne nič, nobene stvari (S4_33). Tudi sama sem mati imam eno hčerko in vem, da so tudi drugi varovanci v bistvu otroci.

Š: Kakšne potrebe vse pa bi rekli, da morate pomagati ustrezno zadovoljiti, so to in fizične in čustvene potrebe morda katere druge?

E: Da mu vsakodnevno pomagaš pri stvari, karkoli pride. Vsakodnevno pomoč, da ga usmerjaš, da gre naprej v življenju, vsakodnevna neprekinjena pomoč no (S4_34).

Š: Pa bi morda šli na kakšno usposabljanje ali seminar na to temo?

E: Ja, če bi imela še kakšne druge primere, potem lahko (S4_35). Tukaj pa sem z njim rastla gor, vsakodnevno smo se videval in sem ga spremljala in dopolnjevala tako kot je pač potreboval in ga učila (S4_36).

Š: Veliko ste že povedali o odnosu z njim sedaj pa bi vas vprašala še če se vam je že kdaj zgodilo, da se z njim pri določeni stvari nista strinjala?

E: Na lep način sva se usedla in pogovorila kaj bi on rad, kako bi to. Kakšne so možnosti do kod lahko gremo in do kod ne. Vedno sva skupaj reševala, karkoli je hotel je vprašal, kaj bi rad mel ali če bi rad kaj kupil za

koga karkoli, kaj mislim jaz. Vedno sva se pogovorila in skupaj reševala stvari. (S4_37) Zelo odkrit je bil, zelo mi zaupa in pove vse (S4_38).

Š: Ste kdaj zaznali, da mu je bilo poseženo v pravice?

E: Ne (S4_39) jaz sem mu vedno pomagala pri vsemu, niti ni bilo take situacije nikoli. Vedno sem se za njega zborila če je bilo potrebno, naj bo to pri zdravstvu, zobozdravniku, kjerkoli je pač to bilo (S4_40).

Š: Vprašala sem tudi iz tega vidika ja, kje bi on bil brez vas, kakšne so bile vaše intervencije ali kako bi temu rekla.

E: Oh zelo težka bi bila to za njega in bi še naprej pil. Dokler je bil še oče živ je bil še oče skrbnik, prej sta bila oba ne, mama in oče. Potem sem pa jaz prevzela naprej a ne. Vprašanje kakšen konec bi bil če ne bi bilo takrat mene (S4_41). Učila sem ga o slabih učinkih alkohola, skupaj sva brala in se učila. Bil je zelo dovzeten, zanimalo ga je in s stalno kontrolo je prenehal s pitjem. Je bil pa to proces, on je prej neprestano pijančeval in vsi so se mu posmehovali, bil je kot tarča posmeha a ne. Meni je bilo takrat zelo hudo, ko sem videla kaj delajo z njim. Kot bi ga namerno opijali in se mu smejali. Potem pa sva začela, sem mu dala ultimatum, da če ne preneha s pitjem, da bom izgubil mene bom odšla. Imel me je zelo rad in počasi sva stopila na pravo pot, da je videl še kaj več od življenja ne pa samo propadanje zaradi alkohola. Res, ko sem mu to povedala se je zjokal in rekel, da sedaj bo pa nehal ker me ima rad me noče zgubiti (S4_42). Sedaj ima že nekaj časa tam tudi punco (S4_43) in je bilo tudi težko, ko sta si želela imeti otroka. Oba sta pod skrbništvom a ne in je bilo težko dopovedat, da ne moreta skrbeti za otroka. Večkrat smo se o tem pogovorili, vprašala sem ga kaj bo potem, kako bo za otroka skrbel. Rekel je, da ga bo dal meni, ko bosta onadva v bivalni. No potem pa sem razložila, da jaz sem že prestara, da ne morem imeti več otrok in kdo bo za njega potem skrbel. Je razumel, da to ne gre in smo že nekaj časa jima umaknili to idejo in sta že dolgo skupaj srečna, se obiskujeta in tako, imata se lepo (S4_44).

Š: Ali lahko poveste primer kadar vam je dobro uspelo v sprejem odločitve vključiti njega (da ste ga pri odločitvi lahko v veliki meri upoštevali, vse njegove želje in mnenja) in primer, ko ste se morali odločiti po svoji presoji? Kar ste povedali glede otroka, ste imeli precej vpliva vi če sem vas prav razumela.

E: Ni sam sposoben se odločat vedno v svojo korist ne (S4_45). Glede otroka sem se morala večkrat pogovoriti z njim ja. Vse v okviru zakonskih možnosti, prej sem se tudi posvetovala s centrom, ko je prišlo do dedovanja do dediščine in tako naprej, da mi oni pomagajo in stojijo ob strani. Samo v tem primeru sem sprejela to, da imam njihovo strokovno pomoč kar se tega tiče (S4_46). To je bilo drugih problemov ali težav pa tudi ni bilo ali karkoli. Ni pa se sam sposoben odločat o ničemer, bilokaj, vedno me tudi sam vpraša, rabi to podporo. Lahko gre sam sebi v škodo nevede, ne sme se sam odločat (S4_47) a ne. Glede dediščine sploh so dali nasvete na centru in poklicali skupaj sestre, da smo se dogovorili kaj in kako se razdeli in povedali svoje mnenje. (S4_48) Center mi je stal ob strani, nisem bila sama nikoli pri tem, da bi se prerekala ni bilo potrebno. (S4_49)

Š: Kakšno pa je vaše sodelovanje s CSD-jem? Bi še kaj opisali, do sedaj ste povedali samo dobre plati, pozitivno izkušnjo.

E: Ja res je, vedno sem se obračala tja, če je kaj takega bilo. Vse kar sem potrebovala, vse so mi pomagali. Kakršnokoli vprašanje sem se lahko tja obrnila in vse je bilo še več kot sem potrebovala. (S4_50)

Š: Ali vam nalagajo kakšne posebne obveznosti?

E: Ne, nič takega (S4_51). Sploh sedaj odkar je v bivalni enoti, sedaj tam skrbijo za njega, sedaj midva v bistvu peljeva naprej njegovo psihosocialno stanje dokler gre (S4_52). Če kaj rabi, kakršnokoli vprašanje ima nikoli mu ne rečem ne (S4_53). Zanj sedaj bolj kot ne skrbijo v bivalni, kar pa ne morejo, za kar niso pooblašteni ali za kar se pač ne more obrniti na njih ima mene (S4_54). Za malenkosti, za njegovo dušo, dobro počutje, kar jaz ali ti lahko sami, on pač rabi mene (S4_55). Da ga še malo vodim (S4_56), podpiram (S4_57). Potrebuje nekoga, kot starša še vedno a ne, da se obrne name. Nikoli ne bo popolnoma samostojen, potrebuje približek starša a ne (S4_58).

Š :Če bi lahko spremenili zakonodajo glede skrbništva kaj bi najprej spremenili in kaj ohranili? Kaj bi vam olajšalo vašo dolžnost opravljanja funkcije?

E: Sem od začetka nekaj prebrala od zakonodaje ampak meni je bilo bolj pomembno, da sem se pogovorila tam s socialno delavko, da me je usmerila in povedala kaj naj naredim in kako Nisem rabila nobene druge strokovne pomoči. Vse sem dobila na centru, vse informacije (S4_59). Ne poznam drugih področij skrbništva, da bi sedaj lahko povedala kaj bi spremenila. To je bilo zelo družinsko, jemala sem ga kot otroka, kot mojo družino. Če sem za svojega otroka poskrbela sem tudi za njega (S4_60).

Najlepša hvala za sodelovanje!

INTERVJU S SKRBNIKOM ODRASLE OSEBE, KI JE V INSTITUCIONALNEM VARSTVU

Ime intervjuvanca ni izdano, zaradi varstva osebnih podatkov. Sogovornik je označen s črko S (kot skrbnik), jaz pa s črko Š (kot študentka).

Po pridobljenem ustnem soglasju za izvedbo intervjuja sva opravili pogovor.

Š: Kaj je vaša prva asociacija ob besedi skrbništvo?

S: Je skrbništvo nad osebo v celoti ali le za določen obseg nalog.(S5_1)

Š: ZZZDR opisuje funkcijo skrbnika kot prostovoljno in častno, kaj bi vi rekli o tem?

S: To že drži... samo če jih imaš kot zaposlen na centru preveč, pa ni več tako častno.(S5_2) drugače pa se s tem strinjam, saj je to osebna odločitev.(S5_3)

Š: Kako bi vi bolj podrobno opisali svojo vlogo v življenju vašega uporabnika?

S: Sedaj ko je R. v domu nisva več toliko v kontaktu, predtem sva bila tedensko. Sva v kontaktu po telefonu(S5_4) in vsaj enkrat letno grem k njemu.(S5_5)

Š: Ali lahko podate oceno, koliko časa namenite za opravljanje skrbniške funkcije?

S: Poskrbim za plačilo oskrbnine.(S5_6)

Š: Kako se vam je spremenilo življenje, ko ste prevzeli skrbniško funkcijo?

S: Sedaj mi ne vzame toliko časa razen, da poskrbim da ima plačano oskrbnino.(S5_7)

Š: Kako usklajujete obveznosti, ki jih imate kot skrbnik s svojim vsakdanjim (delovnim in družinskim) življenjem?

S: Brez problema(S5_8)

Š: Kakšni so opravitki, ki jih morate storiti v imenu vašega uporabnika?

S: Plačilo oskrbnine.

Š: Kako bi opisali vaše začetke opravljanja skrbniške naloge?

S: Prezela v sklopu službe.(S5_9)

Š: Ste bili kdaj v situaciji, ko niste vedeli kako izvesti določeno nalogo?

S: Redkokdaj... če nisem kaj vedela sem se posvetovala s sodelavko.(S5_10)

Š: Ste bili kdaj deležni kakšnega usposabljanja glede izvajanja skrbniških nalog?

S: Pred leti so bili seminarji o skrbništvu(S5_11), prav za skrbnike pa ni bilo nikoli(S5_12) , bili pa bi dobrodošli.(S5_13)

Š: Kako bi opisali vaš odnos z uporabnikom? Kako pogosto st z njim v stiku?

S: Premalo, po telefonu in enkrat letno.

Š: Se vam je že kdaj zgodilo, da se z uporabnikom pri določeni stvari nista strinjala?

S: Tudi vendar to niso bile take stvari... recimo pri R. sem mu omejevala število škatel cigaret.(S5_14)

Š: Ste kdaj zaznali, da je bilo vašemu uporabniku poseženo v njegove pravice?

S: Menim da ni bilo poseženo v njegove pravice.(S5_15)

Š: Ali lahko poveste primer kadar vam je dobro uspelo v sprejem odločitve vključiti uporabnika (da ste pri odločitvi lahko v veliki meri upoštevali vse želje in mnenje uporabnika) in primer, ko ste se morali odločiti po svoji presoji?

S: Pri vseh varovancih mi je vodilo upoštevanje njihovih želja.(S5_16)

Š: Kakšno je vaše sodelovanje s CSD-jem? Ali vam nalagajo kakšne posebne obveznosti?

S: Sodelovanje s sodelavko je dobro, če kaj potrebujem se z njo posvetujem.(S5_17) Obveznosti mi naložijo toliko kot jih jaz sprejemem.

Š: Če bi lahko spremenili zakonodajo glede skrbništva kaj bi najprej spremenili in kaj ohranili? Kaj bi vam olajšalo vašo dolžnost opravljanja funkcije?

S: Ne vem kaj bi spremenila, ohranila pa bi vsekakor to da imajo skrbniki pomembno vlogo pri reševanju njihove osebne in socialne stiske.(S5_18)

Š: Najlepša hvala za sodelovanje!

KODIRANI INTERVJUJI STROKOVNIH DELAVK

Intervju: SD1

1. Prva asociacija – skrbništvo

Sem socialna delavka na Centru za socialno delo, kjer opravljam tudi naloge za področje skrbništva že 30 let, prva zaposlitev je bila v domu Loka pri Zidanem mostu, nakar sem se zaposlila na centru za socialno delo Krško. In na misel mi pride veliko asociacij na besedo »skrbništvo«, saj so se le te v vseh opravljenih letih že zelo konkretno povezale s prakso na tem področju, tako profesionalno kakor tudi zasebno. Prva, ki izhaja je seveda skrb (SD1_1), ki je gotovo asociacija na drugo, t.j. pomoč (SD1_2), pa tretjo, ki se nanaša na osebo/človeka (SD1_3).

Če pa asociacije nizam na konkretno delo, pa so povezane s skoraj popolno nejasnostjo o institutu skrbništva v praksi (zakonodaja in dela v domu), o dokumentu/odločbi, ki je bil kdaj dodan k sprejemni dokumentaciji za varovance, ki so prihajali v dom, ali posredovan s centrov v dom, vse do sedanjih dilem in postopkov, ki sem jih izvedla do danes v svoji praksi (SD1_4), do konkretnih uporabnikov, ki sem jih srečevala pri svojem delu in so vezani na področja dela (SD1_5), ter do konkretnih zahtevnih nalog, ki sem jih pogosto in jih še opravljam za varovance (SD1_6).

Glede na to, da delam na tem področju vrsto let, me beseda spomni tudi na na zahtevnost in kompleksnost področja dela (SD1_7), mandat, ki mi je dodeljen in sicer v smislu varovanja pravic in koristi varovancev (SD_8), njihovega opolnomočenja (SD1_9) in velikokrat njihovih svojcev, ki se srečujejo s stiskami ob in predvsem zaradi starostne onemoglosti, bolezni, nemoči (SD1_10)...idr. Kot strokovna delavka kot tudi skrbnica sem v veliki večini tudi zagovornica uporabnikov (SD1_11)...

- Kakšno je moje mnenje o institutu skrbništva

Skrbništvo - področje, ki sem ga pričela opravljati na začetku, se je bistveno razlikovalo, od sedanjega, prevladuje po mojem mnenju pravni vidik zaščite (SD1_12), postopki so kompleksni (SD1_13), zakonodaja je preobširna (SD1_14), praksa na centrih različna (SD1_15). Sama sem socialna delavka in svoje delo prilagam rešitvam socialnega dela, izhajati pa moram iz pravnih in zakonodajnih okvirjev (SD1_16).

Slovenska zakonodaja je potrebna sprememb in upam, da bo šla v smeri zaščite svoboščin in pravic posameznika, da bo upoštevala dobre prakse zakonodaj v drugih državah, da bo dosegla namen skrbništva (SD1_17),... kar je le delček pričakovanih sprememb, ki naj bi se že zdavnaj zgodile.

Poseg v človekove pravice je nekaj, kar mora biti predvsem zaščita – izboljšanje (z)možnosti posameznika, da se uresničuje, da uveljavlja svoje pravice, da je slišan, da je prepoznan in upoštevan in varuje njegovo svobodo ter je ne omejuje, da je pri tem zagotovljena tudi svoboda drugega, če gre za odnosno raven (SD1_18).

2. Častno in prostovoljno

Zastarela dikcija, zastarelo in neuporabno v sedanjem času. Če pogledamo s stališča odgovornosti in dejanj /dela skrbnika je to povsem skoraj nemogoče in težko pričakovati, da bodo ljudje, ki so primerni in pripravljeni opravljati naloge skrbnika (SD1_19). Delo bi moralo biti ustrezno ovrednoteno, predvidena bi morala biti sredstva za opravljanje nalog, saj so sredstva varovanca v praksi pogosto nezadostna, ali pa jih celo ni (SD1_20).

Vsekakor podpiram, da bi skrbniki potrebovali plačilo za svoje delo (SD1_21), da se jih ustrezno usposobi (SD1_22), vodi, usmerja pri njihovem delu. Tudi za samo izvajanje bi potrebovali spremljanje, podporo in suport centra ali drugih institucij (SD_23).

Podpiram predlog o listi skrbnikov tako kot obstaja lista zakonitih zastopnikov za mladoletne tujce. In predlagam izobraževanja le-teh (SD1_24).

3. iskanje in opravljanje skrbništva

Drži, dejansko centri in strokovni delavci sami pogosto opravljamo naloge skrbnika, kdaj pooblastimo delavce zavodov (domovi in drugi zavodi), da v našem imenu ali sami opravljajo naloge skrbnika. Na voljo ni organizacij, ki bi opravljali naloge (če pa že, gre za institucije, društva, ki imajo v svojem delovanju predvideno obravnavo oseb, ki se jim postavlja skrbnik). (SD1_25)

Pravzaprav nimam idej, kako bi to reševali, saj že v vsakdanjem odločanju iščem rešitve, se poslužujem ljudi in ustanov, ki so na voljo, ki so že skrbniki, (SD1_26) prevzem nalog (častnih in prostovoljnih, z materialno in kazensko odgovornostjo) zahteva zrelost in visoko raven človeškosti. (SD1_27)

Opravljanje nalog skrbnika s strani delavcev centra je dodatno delo, je lahko v obsegu od manjših opravil, do velikega obsega (stalno skrbništvo) dela za uporabnike (SD1_28).

- Sem skrbnik osebam v socialno varstvenem zavodu. Pri prevzemu ali že pri odločanju vzpostavim socialno delavni odnos z varovancem in ga vzdržujem z njim, dokler traja skrbništvo. V primeru, da gre za oddaljenost, vzpostavim in vzdržujem stik preko telefona ali strokovne službe na območju, kjer biva. V kolikor opravljam naloge skrbnika, za osebe, pri katerih (zaradi zdravstvenega stanja) ni mogoče vzpostaviti več običajnega odnosa, spremljam njegovo stanje preko socialne službe njegovega bivanja. (v domu) (SD1_29)

4. Skrbništvo za poseben primer ali odvzem poslovne sposobnosti

Odločanje o obliki varstva, odločanje o vrsti postopka je vedno strokovno vprašanje. Odvzem poslovne sposobnosti se odvija na sodišču, se odloča po določenem postopku Zakona o nepravdnem postopku in se ga sama ne poslužujem pogosto. Po mojem mnenju več razlogov govori v škodo kakor v korist temu institutu. (SD1_30) Iskanje drugih rešitev, tudi skrbništvo za poseben primer, z veliko mero nabora nalog je iz razloga, da ni mogoče predvideti vseh nalog in se zapišejo predvidljive naloge v prihodnosti. (SD_31) Mogoče je sklepati, da gre za širok obseg nalog, vendar se redno dogaja, da ob izdaji odločbe, kjer je navedena le ena naloga, se pri izvedbi /izvršitvi nalog

pojavi še ena ovira pri zastopanju varovanca. Glede na prakso, ki je pogosta, je za takšno odločitev potreben pogled tudi z vidika ekonomičnosti postopka (SD1_32).

Izkušeni imam veliko, da sem ozko opredelila naloge, kar je prav, vendar pa se je v roku enega meseca pojavila nova potreba po zastopanju in varstvu pravic posameznika in sem izdala novo odločbo in še naprej, da je bilo potrebno ponovno odločati o zahtevku. Vse so se nanašale na urejanje premoženjsko pravnih zadev (SD1_33).

Vendar pa po drugi strani je ravno izdajanje ozko opredeljenih odločb skrbništva za poseben primer ustanovljeno s tem namenom, da osebi generalno ne odvzamemo pravice do sodelovanja, odločanja v vseh postopkih. Zgodi se namreč, da oseba ne razume in ne zmore razpolaganja s svojimi denarnimi sredstvi, medtem ko svoje pravice v postopku pri izdaji osebne izkaznice pa lahko zastopa, saj ta postopek razume (SD1_34).

Posluževanja predloga za odvzem poslovne sposobnosti, ker je to najhujši poseg v človekove pravice, je res takrat kadar je potrebno zaščititi premoženje varovanca (predvsem nepremičnine) (SD1_35).

Strinjanje s skrbnikom:

Kolizija, navzkrižje interesov je pogosto pri skrbništvu. Že pred odločanjem, navzkrižja so prisotna pri družinskih članih, ki ali sprožijo postopek ali so pobudniki ali samo sporočajo o situaciji. (SD1_36) Delo na skrbništvu je veliko več kot le odločanje, je socialno delavsko ravnanje, je pogovor, poganjanje, je ugotavljanje širšega konteksta o problemu, gre za proces (SD1_37).

Delo s skrbnikom in na področju skrbništva pomeni skupno iskanje najboljše rešitve, predvsem z vidika uporabnika/varovanca in seveda tudi za skrbnika (kako in kaj so njegove naloge in realizacija le-teh). Gre za skupno iskanje rešitev. (SD1_38) Velikokrat je delo strokovne delavke opolnomočenje skrbnikov, usmerjanje, svetovanje idr. (SD1_39) Po drugi strani pa je potreben tudi nadzor nad delom skrbnikov, ki se izvaja v obliki poročil, ki jih skrbniki podajajo na CSD predvsem v primerih razpolaganja z denarnimi sredstvi idr. In v primeru zlorabe svoje funkcije razrešitve nalog, podajanje kazenskih ovadb itd. (SD1_40)

Dober skrbnik je tisti, ki se zaveda svojih pooblastil in nalog, deluje v smeri pomoči varovancu, ki je kreativen in dosleden, odgovoren in etičen. (SD1_41)

5. Prihodnost – vizija – ideje

Sprememba zakonodaje, za katero se ne ve, v kakšni smeri bo definirala skrbništvo, postopke odločanja, definiranje skrbniške funkcije (usposabljanje skrbnikov, delo s skrbniki, nagrajevanje in stroški opravljanja skrbniških nalog). Delo na področju skrbništva – ki se ga izogibajo in ni zeleno področje zaradi vse bolj obsežnih nalog bi moralo dobiti veljavo, varovanec in njegovo varstvo pravic je ključen vidik skrbništva (sd1_42)... in s tem tudi opredelitev nalog na skrbništvu (socialno delo, pravo).

VODILO ZA INTERVJU S STROKOVNO DELAVKO NA CSD NA PODROČJU SKRBNİŠTVA NAD ODRASLO OSEBO

Pozdravljeni, sem študentka Fakultete za socialno delo in v okviru diplomske naloge z naslovom **Institut skrbništva nad odraslimi osebami s težavami v duševnem zdravju v institucionalnem varstvu** bi z vami rada opravila pogovor. Z njim bi želela pridobiti mnenje strokovnih delavcev glede instituta in pridobiti informacije kako se ta proces odvija v praksi.

1. Kaj je vaša prva asociacija, ko vam rečem besedo »skrbništvo«?

Zastopanje osebe, ki sama ne more zastopati svojih pravic in koristi (SD2_1) in pa delovanje v največjo korist varovanca.(SD2_2)

- Kakšno je vaše mnenje o institutu skrbništva v Sloveniji?

Zastarelo urejeno, zakonska podlaga ZZZDR je iz leta 1976.(SD2_3) Skrbništvo samo po sebi niti ni tak problem, problem je, da imamo v zakonodaji še vedno institut odvzema poslovne sposobnosti (SD2_4). ZZZDR s tem institutom krši človekove pravice in država bi nujno morala umakniti ta institut.(SD2_5) V poročilu IRSSV, avtorice Tamare Narat se je izkazalo, da sodišča nimajo poenotene prakse v primeru delnega odvzema poslovne sposobnosti. Nekatera sodišča namreč določijo naloge skrbnika, druga sodišča pa to prepustijo centru za socialno delo. ZZZDR v 206. in 208. členu nalaga, da lahko CSD po potrebi določi, katere posle sme oseba, ki ji je bila delno odvzeta poslovna sposobnost, opravljati samostojno in brez odobritve.(SD2_6). Nujno je potrebno iz zakonodaje umaknit odvzem, ker je to kršenje človekovih pravic (SD2_7). Z odvzemom poslovne sposobnosti je osebi neposredno kršena pravica do pravne sposobnosti. Prav tako se z namestitvijo v institucijo brez soglasja uporabnika neposredno krši pravica do prostosti in osebne varnosti, saj mora vsakomur biti priznana pravica do svobode gibanja in izbire kraja bivanja. Odvzem poslovne sposobnosti krši pravico do sklenitve zakonske zveze, ki bi morala biti priznana vsakemu, ne glede na njegove osebne okoliščine. Osebam pod skrbništvom ni omogočeno upravljati z lastnim premoženjem, saj jim je le-to samovoljno odvzeto. Sami svojih nepremičnin ne morejo odtujiti ali bremeniti, saj je skrbništvo zabeleženo v zemljiški knjigi in je s tem onemogočeno razpolagane z lastnim premoženjem. Osebam je z odvzemom poslovne sposobnosti vzeta pravica do voljenja ali biti voljen in prav tako do sodelovanja pri opravljanju v javnih zadevah. Vsakdo mora imeti pravico do sklenitve pravno veljavne pogodbe o zaposlitvi, do proste izbire dela in do zadovoljivih delovnih pogojev ter do varstva pred brezposelnostjo. Osebam brez poslovne sposobnosti so te pravice kršene. Z odvzemom poslovne sposobnosti so sistematično kršene osnovne človekove pravice (SD2_8). Nabor skrbnikov ni ustrezno urejen, kompleksni primeri za zagotavljanje največjih koristi varovanca bi včasih potrebovali pravnika. Tudi če so skrbniki svoji so včasih kot laiki premalo kompetentni, saj so nekateri primeri zelo kompleksni.(SD2_9)

- Kako vidite vlogo CSD pri institutu skrbništva?

Preveč široka, strokovni delavci na CSD predvsem nimajo ustreznega znanja kako bi lahko drugače speljali. Ker je premalo oblik skupnostne skrbi in se potem apriori sploh pravniki, ki ne poznajo socialnega dela in socialnega dela skupnosti, poslužujejo v prvi vrsti odvzema poslovne sposobnosti. Problem je torej, da se gre takoj v odvzem poslovne sposobnosti in se ne išče drugih možnosti za človeka (SD2_10). Problem je tudi npr., če je CSD predlagatelj postopka za odvzem poslovne sposobnosti, potem v skladu z 209. členom ZZZDR samega sebe postavi kot začasnega skrbnika in pride do kolizije interesov. Da bi se centri izognili tovrstni koliziji vlog, predlagajo sodiščem, da postopek speljejo po uradni dolžnosti in tako imajo centri le vlogo predlagatelja postopka. Vendar se s tem kolizija vlog ne reši, saj centri v času postopka prevzemajo vlogo začasnega skrbnika, hkrati pa imajo vlogo nadzora dela začasnega skrbnika (ki jo lahko izvaja drugi strokovni delavec istega organa ali pa celo ista oseba, ki funkcijo izvaja) (SD1_11). Sama CSD-jem ne bi nalaga naloge skrbnika. Kadrovsko smo podhranjeni, prevzemamo tako naloge stalnega skrbnika, začasnega in skrbništvo za poseben primer (SD2_12).

Trajniki na računu, ko se uvede skrbništvo zaradi statusa t.i. pupilne vloge (ki ga dobi račun s skrbniško odločbo) niso možni. Smiselno bi bilo urediti trajnike, na skrbniških računih, ki bi jih predlagal skrbnik. Verjamem, da je to možno, če bi se naše MDDSZ zavzelo na bankah. S plačevanjem položnic je namreč kar precej dela, pri neposrednem izvrševanju skrbniških nalog je to najpogostejše opravilo, ki je navadno dolgotrajno, več čas trajanja skrbništva. (SD2_13) Poznam primer v K., ko bo gospod hospitaliziran, bo edina naloga strokovnega delavca na centru za socialno delo plačevanje položnic, vsak mesec enake položnice, popolna potrata časa. (SD2_14) Včasih je potrebno, da si sposoben povedati direktorju centra za socialno delo, da ne zmoreš vsega, enostavno ne zmoreš. (SD2_15)

- Kakšna se vam zdi slovenska zakonodaja, ki ureja institut skrbništva?

Kot sem navedla zgoraj, je problem še vedno prisoten institut odvzema poslovne sposobnosti. Slovenija se je z ratifikacijo zavezala k upoštevanju Konvencije o pravicah ljudi z ovirami (T.j. Konvencija o pravicah invalidov) in bi morala vse določbe spoštovati ter vzpostaviti mehanizme za njihovo realizacijo tudi v praksi. Zakonodaja na področju skrbništva bi morala spoštovati vse višje pravne akte, z odvzemanjem poslovne sposobnosti pa nekomu kratimo pravice, ki so mu določene tako z mednarodnimi konvencijami kot tudi z ustavo (SD2_16) Všeč mi je zakonodaja Nemčije, ki nima več instituta odvzema poslovne sposobnosti zaradi duševne bolezni že od leta 1999, stigmatizacijo polnoletnih oseb, ki so pod skrbništvom pa je Švedska odpravila že leta 1989 (SD2_17).

- Kaj menite o tem, da nekdo poseže v človekove pravice in svoboščine?

Naša država se je zavezala konvencijam, deklaracijam...ki jih ne uresničuje. Zavezani smo aktom, ki so po pravni hierarhiji višje od ustave, jih pa uresničujemo. Ni zakonodajnih mehanizmov s katerimi bi uresničevali ratificirane mednarodne akte (SD2_18). Le vprašanje časa je kdaj bo kakšen primer prišel na Evropsko sodišče za človekove pravice in prav bi bilo, da bi se to zgodilo. Mislim, da je taka situacija kar blizu, ker je veliko zagovorniških služb, ki varujejo interese uporabnikov in se borijo z njimi za njihovo enakopravnost (SD2_19).

Poudarila bi, da ni potrebe po novem družinskem zakoniku za to, da se spremeni področje skrbništva, lahko bi posebej uredili samo problematiko odvzema poslovne sposobnosti. Ne bi bilo potrebno spreminjati zakona v tako veliki meri in je potrebnega le malo truda s strani zakonodajalca.(SD2_20) Kot, da se zakonodajalec ne zaveda, da je kršenje človekovih pravic integrirano v slovensko zakonodajo in tako velik problem. Zdi se, da zakonodajalcu ni prioriteta resnična zaščita pravic in koristi državljana, k čemur je država sicer zavezana. Menim, da je v času sprejemanja zakona oziroma njegove obravnave nimajo pred sabo človeka. Zakonodajalec ne vidi sebe v podobnem položaju.(SD2_21)

6. ZZZDR v 179. členu dolžnost skrbnika opredeljuje kot prostovoljno in častno. Kako gledate na to zakonsko opredelitev?

Ta določba je vredna, dokler neposredno izvrševanje skrbniških nalog zajema lažja opravila (SD2_22). Če ima varovanec sredstva, se lahko za to poskrbi iz njegovih sredstev. Ampak varovancev z večjo količino sredstev je zelo malo, dela pa je lahko veliko in skrbnik ni poplačan (SD2_23) Nujno potreben bi bil predvsem nabor profesionalnih skrbnikov, ki bi bili plačani. Institut za socialno varstvo že dolgo opozarja na to, je nujna sprememba, nekaj kar bi bilo nujno potrebno narediti predvsem v smislu delne profesionalizacije vloge skrbnika (SD2_24)

- Kakšne težave zaznavate v povezavi s tem?

Pomembno je, da vključimo sorodnike v reševanje problematike posameznika. Vendar pa se pojavi problem, da se sorodniki dostikrat izkažejo za slabo funkcionalno pismene, kar potem pomeni, da mora CSD skrbnika usmerjati, informirati in včasih je tudi s tem resnično veliko dela (SD2_25).

- Kakšni so vaši predlogi za izboljšanje problematike?

Zagotovo nabor profesionalnih skrbnikov....s plačljivostjo pa ne vem. Ustanovitev posebnega sklada, kadar varovanci nimajo sredstev. Tako, kot gre za invalide...invalidski sklad, bi bilo potrebno ustanoviti skrbniški sklad. Poseben račun, sredstva za izplačilo nagrad skrbnikom ljudi, ki nimajo sredstev(SD2_26) .

- Najina ideja je, da bi morali ljudi za vlogo skrbnika usposobiti, jih za delo motivirati in primerno nagraditi. Kako komentirate to?

To bi bilo smiselno, skrbnike, kot zgoraj bi bilo potrebno vsaj v enem delu opremiti za opravljanje tako odgovorne funkcije, kot je skrbništvo. Morda bi socialna zbornica lahko podeljevala certifikate za skrbnike, da bi jih usposobili, kdaj se lahko obrnejo na koga, da poznajo svoje naloge in odgovornosti. Nagradila bi skrbnike, definitivno, če ne iz sredstev, pa iz sklada. Torej očitno je, da je potrebno funkcijo skrbnika uokviriti, na sistemski ravni ustvariti bolj jasno strukturo (SD2_27).

7. Kako gledate na to, da Centri za socialno delo prevzimate funkcijo skrbništva?

Nikakor ni v redu, predvsem iz vidika kadrovske podhranjenosti. Nad CSD-jem padejo vsi primeri, ko ljudje nimajo svojcev ali svojci funkcije skrbnika ne želijo prevzeti. Druge institucije, ki poleg CSD še prevzema skrbništvo, ni. Je pa dejstvo, da je tudi zaradi previdnosti drugih institucij, skrbništva vedno več, zato vedno več dela pade na CSD-je. Tudi iz poročil IRSSV je jasno vidno povečanje skrbništev, centri imamo torej na

več področjih vedno več dela, kadrovsko pa ostajamo praktično na istem, nobenih večjih sprememb (SD2_28).

- Kakšen je vaš pogled na kolizijo vlog CSD - ko CSD v določenih primerih opravlja funkcijo skrbnika in nadzornega organa?

Vsekakor gre za kolizijo interesov in glede na to, da je potrebno zaščititi pravice in koristi varovanca in delovati v njegovo največjo korist, to nikakor ne more biti ok. Smešno je, da je navodilo inšpekcije tako, da če en CSD poda predlog za odvzem poslovne sposobnosti, je potem začasni skrbnik drug CSD, stalni skrbnik pa spet CSD, ki je podal predlog. Center ima torej več vlog, ki so si lahko v koliziji (SD2_29).

- Imate idejo, kako bi to problematiko rešili?

Na sodišče bi preložila več odločanja o skrbništvu, točno naj določi, katere naloge mora izvajati skrbnik v primeru, ko gre za delni odvzem poslovne sposobnosti. Tudi kadar se gre za skrbništvo za posebni primer, menim, da bi moralo o tem odločati sodišče (SD2_30). Odvzem poslovne sposobnosti bi nujno dala stran, skrbnik pa bi moral biti preverjen in certificiran., za delo skrbnika usposobljen, del skrbnikov pa bi moral biti profesionaliziran, posebej za bolj zahtevne primere, ko gre za varovanje premoženja varovanca.

- Verjetno ste kot uradna oseba skrbnik komu, ki živi v institucionalnem varstvu. Zanima me kako dojemate odnos z uporabnikom?

Oh...ene gospe sploh videla nisem. Enostavno zaradi tega, ker zato nimamo časa (SD2_31) Primer sem dobila, ker je bilo potrebno prodati nepremičnino in je bilo na nepremičnini za 50.000 evrov dolgov. To so bile plombe na nepremični...10 plomb in sem se samo s tem ukvarjala pol leta sedaj. To je striktno pravna zadeva...sedaj notarska služba in nepremičninska agencija vodita zadevo. To je čisto pravna zadeva, potrebno je umaknit plombe, dobiti kupca (kar naredi nepremičninska agencija in vzame 2% od prodaje). Sestaviti je potrebno kupoprodajno pogodbo in vse to presega znanje socialnega delavca. Uspela sem sedaj predati zadevo notarju, ki jo je predal na nepremičninsko agencijo in bo zadeva speljana tako kot je treba. Pri prodaji nepremičnine je najprej potrebno naročiti cenitev, nato predati zadevo na agencijo in ko najde kupca se preda notarju, tak je optimalen postopek, če je skrbnik CSD, predvsem iz razloga, da je celotna odprodaja izpeljana čim bolj transparentno. Agencija za nepremičnine ima interes prodat po najvišji ceni zaradi tistih 2%, kar je potem tudi v interesu varovanca. Tako je prodano po višji ceni...dosežena je tudi najvišja korist varovanca in doseže se transparentnost. To je recimo bolj kompleksen primer, ki zahteva veliko pravnega znanja in vsekakor presega okvire socialnega dela (SD2_32).

Še primer fanta, ki je star 43 let. Že ves čas je poseben in je zelo zanemarjen. Nikoli se ni umil, živel je v stanovanju brez pohištva. Ni primerne službe, ki bi se ukvarjala s takimi primeri...(fant ima shizofrenijo)...skratka živel je ves čas v stanovanju in ko je center za socialno delo dobil skrbništvo je začel prihajati po denar. Že prej so sosedje klicali policijo, ker so opazili težave in je bil za njih moteč, fant pa nima kritičnega uvida in ni sposoben dogovarjanja. Ni primerne oblike skupnostne skrbi za take primere. Primer so predali meni in zaprosila sem policijo za sodelovanje, ker so me sosedje maltretirali s klici in obiski, vendar sama ne morem ukrepati, nimam nobenih sredstev na voljo v takem primeru. Nisem vedela, kako bi primer rešila. Začela sem sodelovati s policijo glede na obstoječe možnosti, povedala sem jim, da je fant duševno in

telesno v tako slabem stanju in zanj ni primerne skrbi, fant pa nikomur nič noče. Policija je nato poklicala zdravnika, da je bil hospitaliziran. Težko je v taki situaciji, za pomoč na domu je premlad, ni primerne koordinacije v skupnosti, nobene skupine kamor bi se lahko vključil. Na ta način smo ga hospitalizirali in potem po zdravniškem mnenju smo zanj iskali primerno oskrbo. Trenutno je v I.(institucija) Doma enostavno ni mogel biti, ni jedel, ni se umival, spal je na dveh stolih, osnovne potrebe niso bile zadovoljene. Z njim sem se trudi, predlagala, da urediva stanovanje, da si začne kuhati, ampak tega ni zmogel (SD2_33)

8. Na nekaterih CSD se pojavlja praksa, da namesto da bi šli v postopek odvzema poslovne sposobnosti, raje osebo postavijo pod skrbništvo za poseben primer, nato pa napišejo zelo dolg seznam opravil, katerih oseba brez skrbnika ne more pravno veljavno opraviti. Problem je v tem, da se včasih s skrbništvom za poseben primer po vsebini nalog zelo približajo stalnemu skrbništvu, kar pa ni dobro. Kako komentirate to zlorabo instituta skrbništva za poseben primer?

To je vsekakor zloraba instituta, potem ima skrbništvo za posebni primer enak učinek kot odvzem poslovne sposobnosti. Tega se poskušamo na CSD izogibati in če je v začetku ali kasneje jasno, da bi skrbništvo za posebni primer zajemalo preširok spekter opravil, svojce napotimo na odvzem poslovne sposobnosti ali pa CSD poda predlog. Skrbništvo ne glede na njegov obseg je že apriorij zelo velik poseg v pravice človeka, zato je potrebno z orodji, ki jih imamo na voljo, rokovati kar se da previdno in zagotoviti najmanjši možni poseg v človekove pravice, le po potrebi širiti obseg opravil s ciljem, da se ohrani ali zavaruje pravice in koristi varovanca (SD2_34).

- Imate morda kakšno izkušnjo? Bi jo opisali?

Moti me to, da Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti namesto, da bi zadeve čim prej uredilo na sistemski ravni, na CSD-je pošilja navodila, socialna inšpekcija pa zahteva od posameznih CSD-jev, da pišejo protokole na področju skrbništva. Vsak CSD ima malo drugačne okvirje v postopkih, ker je zakonodaja tako ohlapna. Ne zdi se mi, da je to primerno, saj na CSD-jih resnično primanjkuje strokovnega znanja, v skupnosti, pa je zelo velik manko oblik skupnostne skrbi. To ima za posledico neenakopravno obravnavo glede na različne CSD-je, kar pomeni kršenje ustavne pravice enakosti pred zakonom. (SD2_35)

- Glede na vaše izkušnje in znanje, ki ga imate me zanima, ali imate morda izdelano vizijo, kako naj bi izgledal in deloval institut skrbništva v Sloveniji v prihodnosti?

Definitivno odvzem poslovne stran, več odločitev bi bilo z vidika zaščite interesa varovanca potrebno preložiti na sodišča. V Nemčiji je to tako urejeno, da mora skrbnik, vsako odločitev, ki jo sprejme za varovanca predložiti sodišču, da se izkaže in preveri največji interes za varovanca.(SD2_36) Pri nas je to urejeno enostransko, vse pravice ima center za socialno delo in tudi od sodnika do sodnika so naloge skrbnika različno opredeljene, manjka enotnost in enako obravnavanje ljudi. (SD2_37)

- Kaj bi se moralo zgoditi, da bi prišlo do realizacije vaše ideje?

Ministrstvo bi moralo prepoznati, da ima problem, ki je neodvisen od drugega dela družinske zakonodaje.(SD2_38) Mi smo zavezani mednarodnim aktom jih pa ne uresničujemo in Republika Slovenija

lahko plača velike odškodnine, če bi to prišlo na mednarodna sodišča. Slovenija ni odgovorna do sebe oziroma do svojih državljanov.(SD2_39)

- Kaj je prvi korak oziroma prva sprememba, ki bi se morala zgoditi na področju instituta skrbništva?

Potrebno je sprejeti zakonodajna določila, ki bi posebej urejala postopek postavitve osebe pod skrbništvo. (SD2_40) Problematika je zelo kompleksna tudi zato, ker bi bilo pred tem potrebno za optimalno zaščito pravic in koristi ljudi, v prvi meri zagotoviti dovolj kakovostno mrežo obravnave v skupnosti (SD2_41). Po Konvenciji o pravicah invalidov ima namreč človek pravico do bivanja v skupnosti in je potrebno predhodno, pred na primer prisilno namestitvijo nekoga v zavod izčrpati vse druge možnosti (postopoma od manj omejujočih k bolj omejujočim ukrepom). Naša zakonodaja tovrstnih varoval ne pozna (SD2_42). ZZZDR in ZNP (ki opredeljuje odvzem poslovne sposobnosti) trenutno nista v skladu z Evropsko konvencijo o varstvu človekovih pravic in temeljnih svoboščin, s Konvencijo o pravicah ljudi z ovirami (Konvencijo o pravicah invalidov), niti z Ustavo republike Slovenije. (SD2_43)

Na tem mestu bi zaključila intervju in se vam iskreno zahvaljujem za sodelovanje.

ODPRTO KODIRANJE**ODPRTO KODIRANJE – UPORABNIKI****Kodiran intervju: V1(uporabnik)**

OZNAKA IZJAVE	PREPISANA IZJAVA	POJEM	KATEGORIJA
V1_1	sorodnica.	Sorodstvena vez s skrbnikom	Odnos uporabnik – skrbnik
V1_2	Sestra.	Sorodstvena vez s skrbnikom	Odnos uporabnik – skrbnik
V1_3	Mlajša	Sorodstvena vez s skrbnikom	Odnos uporabnik – skrbnik
V1_4	6	Sorodstvena vez s skrbnikom	Odnos uporabnik – skrbnik
V1_5	Da sem vredu	Počuti se v redu	Samoopredelitev
V1_6	Rad sem z drugimi.	Druženje	Življenjski slog
V1_7	S temi tukaj	Druženje	Življenjski slog
V1_8	Ne vem. Veliko.	Sostanovalci	Socialna mreža
V1_9	Dobro je.	Zadovoljstvo z bivanjem	Bivanje v instituciji
V1_10	Šivam prtičke.	Ročna dela	Delo v instituciji
V1_11	Ukvarjam se še z mozaiki.	Ročna dela	Delo v instituciji
V1_12	Mam že tega veliko (<i>mozaikov</i>).	Velika količina izdelkov	Delo v instituciji
V1_13	V delavnici.	Izdelke dela v delavnici	Delo v instituciji
V1_14	Ne. Znam že sam.	Samostojnost pri delu	Delo v instituciji
V1_15	Te, ki so tukaj zaposlene	Usposabljanje za delo	Delo v instituciji
V1_16	Grabil sem na vrtu	Vrtna opravila	Življenjski slog
V1_17	Ja. zrihtal sem se. Šli smo v delavnico	Delo v delavnici	Življenjski slog
V1_18	Križne naloge.	Ročna dela	Delo v instituciji
V1_19	Televizijo sem gledal	Gledanje televizije	Prosti čas
V1_20	S P sva gledala	Druženje	Življenjski slog
V1_21	Dobro.	Ocenjuje dobro	Odnos s sostanovalci
V1_22	Ja.	Prijateljstvo	Odnos s sostanovalci
V1_23	Pa malo sem bil na telefonu in tablici.	Telefon, tablica	Prosti čas
V1_24	Igral sem igrice.	Telefon, tablica	Prosti čas
V1_25	Ja prosti čas smo imeli	Prosti popoldnevi	Življenjski slog
V1_26	Ja	Institucionalni urnik	Življenjski slog
V1_27	Ne	Ni opaženih kršitev	Človekove pravice
V1_28	No, ne vem. Mogoče včasih.	Ni opaženih kršitev	Človekove pravice

V1_29	Ne vem. Mogoče	Ni opaženih kršitev	Človekove pravice
V1_30	Enkrat sem hotel poslušati muziko na telefonu, pa je prišla G in mi rekla, da moram ugasnit	Prilagajanje sstanovalcem	Bivanje v instituciji
V1_31	Ja. Bol tiho	Prilagajanje sstanovalcem	Bivanje v instituciji
V1_32	Nimam je rad.	Nerazumevanje	Odnos s sstanovalci
V1_33	Ne	Sprijaznjenost	Bivanje v instituciji
V1_34	Tem tukaj, ki delajo	Zaposlenim zaupa težave	Odnos uporabnik – osebje v instituciji
V1_35	Svoji skrbnici	Skrbnici zaupa težave	Odnos uporabnik – skrbnik
V1_36	Imam še sestre.	Sorojenci	Socialna mreža
V1_37	Ja.	Stik s sorojenci	Socialna mreža
V1_38	Ne vem. Dolgo	Dolgo ima trenutnega skrbnika	Odnos uporabnik-skrbnik
V1_39	Ne vem.	Nepoznavanje nalog	Skrbniške naloge
V1_40	Skrbnico	Skrbnik.	Asociacija ob besedi skrbništvo
V1_41	Skrbi zame	Skrb	Skrbniške naloge
V1_42	Pride k meni	Osebni stik	Skrbniške naloge
V1_43	Pogovarjava se	Pogovor	Skrbniške naloge
V1_44	Kupi mi, če kaj rabim.	Nakupovanje	Skrbniške naloge
V1_45	Ne	Neudeležba pri nakupovanju	Participacija
V1_46	Ne vem	Občasna želja po nakupovanju	Participacija
V1_47	Včasih	Nezadovoljstvo z nakupljenim blagom	Nestrinjanje s skrbnikom
V1_48	Ne	Ne izrazi svojega nezadovoljstva	Odnos uporabnik-skrbnik
V1_49	Jezna bi bila	Čuti, da mora ugajati skrbnici	Odnos uporabnik-skrbnik
V1_50	Ne vem, včasih	Občasna želja po nakupovanju	Participacija
V1_51	Enkrat, že dolgo, me je vzela s sabo. Pol sva šla na kavo	Udeleženos pri nakupovanju	Participacija
V1_52	Dobro.	Dober občutek ob vključenosti	Participacija
V1_53	Sploh ker sem srečal M	Srečanje z ljudmi iz skupnosti	Izhod iz institucije
V1_54	Pol ga nisem več videl	Srečanje z ljudmi iz skupnosti	Izhod iz institucije
V1_55	Ja. Sploh ker nisva bila zmenjena	Srečanje z ljudmi iz skupnosti	Izhod iz institucije

V1_56	Če je lepo vreme	Počuti se v redu	Samoopredelitev
V1_57	Z žogo se	Športna aktivnost	Življenjski slog
V1_58	S temi tukaj	Športna aktivnost	Življenjski slog
V1_59	Fuzbal	Športna aktivnost	Življenjski slog
V1_60	Vsi igramo. Moški in ženske.	Športna aktivnost	Življenjski slog
V1_61	Ja enkrat na leto	Športno tekmovanje	Življenjski slog
V1_62	Če je dež	Ne počuti se v redu	Samoopredelitev
V1_63	zaspan rataš	Ne počuti se v redu	Samoopredelitev
V1_64	Če je fajn družba	Druženje	Življenjski slog
V1_65	Ne	Ne more sam odločati	Denar
V1_66	To ima prek ena, ki dela tudi v bivalni, ta glavna	Osebjne hrani uporabnikov denar	Denar
V1_67	dajo v blagajno	Sef	Denar
V1_68	če hočeš it kej iskat, ali pa če kaj nucam, ali pa ko si hočem kaj kupit, grem samo k njej.	Uporabnik dobi denar	Denar
V1_69	Ja	Uporabnik dobi denar	Denar
V1_70	Ja pa druge dajo	Uporabnik dobi denar	Denar
V1_71	Ne, to ne.	Ne odloča o bivanju	Participacija
V1_72	Mi je všeč	Zadovoljstvo z bivanjem	Bivanje v instituciji
V1_73	Imam teraso, veliko	Zadovoljstvo z bivanjem	Bivanje v instituciji
V1_74	Na teraso ja.	Prost izhod na teraso	Bivanje v instituciji
V1_75	Ne, moram povedat uni	Obvesti osebjne	Izhod iz institucije
V1_76	Ja	Prost izhod na dvorišče	Bivanje v instituciji
V1_77	Ja lahko.	Prosta izbira prijateljev	Participacija
V1_78	Sami se ja.	Samostojna izbira prostega časa	Prosti čas
V1_79	Včasih televizijo gledam. Včasih... Zdaj sem uno kupil, kaj je že... Sintisajzer se učim	Igranje instrumenta	Prosti čas
V1_80	Dobro. Ne vem. Ne morem sam	Sprijaznenost	Bivanje v instituciji
V1_81	Skrbnico	Skrbnik	Asociacija ob besedi skrbnik
V1_82	Z njo se vidimo. Včasih. Kadar ima cajt. Če dela, takrat ne.	Občasen stik	Osebni stik s skrbnico
V1_83	Ko gremo k maši se vidimo	Pri maši	Osebni stik s skrbnico
V1_84	Razumemo se	Razumeta se	Odnos uporabnik - skrbnik
V1_85	Včasih grem z njo, k njej domov	Na domu skrbnika	Osebni stik s skrbnico
V1_86	Ali pa gremo kam včasih.	Izlet	Osebni stik s skrbnico

V1_87	Imam tudi prijateljico, punco	V razmerju	Partnerstvo
V1_88	Grem včasih k njej	Obisk partnerja	Partnerstvo
V1_89	Tudi včasih ja	Občasno nestrinjanje	Nestrinjanje s skrbnikom
V1_90	Pomenila sva se	Reševanje konfliktov s pogovorom	Nestrinjanje s skrbnikom
V1_91	Njena	Prevlada mnenje skrbnika	Nestrinjanje s skrbnikom
V1_92	Sem žalosten	Žalost	Nestrinjanje s skrbnikom
V1_93	Mogoče.	Želja po večji veljavi njegove besede	Nestrinjanje s skrbnikom
V1_94	Ne	Ne izrazi svojega nezadovoljstva	Odnos uporabnik-skrbnik
V1_95	Ne	Ne izrazi svojega nezadovoljstva	Nestrinjanje s skrbnikom
V1_96	Ne	Ne želi sprememb	Želene spremembe
V1_97	Ne	Ne želi sprememb	Želene spremembe
V1_98	Ja	Zadovoljstvo z življenjskim slogom	Življenjski slog

Kodiran intervju: V2(uporabnik)

OZNAKA IZJAVE	PREPISANA IZJAVA	POJEM	KATEGORIJA
V2_1	brat povedal, da ti prideš	Informiranje	Odnos uporabnik - skrbnik
V2_2	je tudi T (<i>ime socialne delavke iz institucije</i>) včeraj javila	Osebe informira	Odnos uporabnik – osebe v instituciji
V2_3	sem kar tukaj dopoldne	Institucionalni urnik	Življenjski slog
V2_4	Tukaj se imamo zelo lepo	Zadovoljstvo z bivanjem	Bivanje v instituciji
V2_5	Julija bo zdaj že 5 let	Dolgoletno bivanje	Bivanje v instituciji
V2_6	Šel v penzijo	Upokojenec	Samoopredelitev
V2_7	ta prvo se bil gor na.. gor.. kaj so že.. kaj se že reče.. Na K (<i>kraj oz. institucija, kjer je bil nameščen</i>) Iz K pa smo šli na I (<i>kraj oz. institucija kamor je bil premeščen</i>). Tam sem bil dva meseca, ali ajde tri mesece, zdaj ne vem. Pol smo pa sem prišli.	Menjava institucij	Bivanje v instituciji
V2_8	Vsak dan pucamo, delamo, dopoldne vse naredimo, pol smo pa frej	Čiščenje bivanjskih prostorov	Življenjski slog
V2_9	Vsake 14 dni tudi sobe, da vse sobe spucamo	Čiščenje bivanjskih prostorov	Življenjski slog

V2_10	V soboto pa imamo fraj	Dela prosti vikendi	Življenjski slog
V2_11	moj brat	Sorodstvena vez s skrbnikom	Odnos uporabnik - skrbnik
V2_12	Pol sem mel pa še enega brata pa je pred leti umrl	Sorojenci	Socialna mreža
V2_13	Ja tudi eno sestro	Sorojenci	Socialna mreža
V2_14	Imam tudi eno sestrično	Sorodnikii	Socialna mreža
V2_15	Jaz sem delal pri T (<i>firma</i>) v B (<i>kraj</i>). Tam sem bil 15 let. Pol je pa firma šla. Pol sem pa eno leto delal na cestnem podjetju. Pol pa... Pol je bilo pa fertik z delom.	Zaposlitev	Življenje pred institucionalizacijo
V2_16	Bolezen	Razlog za upokojitev	Življenje pred institucionalizacijo
V2_17	Penzije imam 591€	Pokojnina	Prihodek
V2_18	To gre vse za dom	Kritje stroškov institucionalizacije	Prihodek
V2_19	Ne bi šel več v B živeti (<i>kraj kjer je bival pred institucionalnim življenjem</i>)	Navajenost na življenje v instituciji	Bivanje v instituciji
V2_20	tukaj se tako navadil	Navajenost na življenje v instituciji	Bivanje v instituciji
V2_21	Tukaj je lepše, pa veš kaj, tukaj imam družbo.	Druženje.	Odnos s sostanovalci
V2_22	Malo se pomenimo, mal se pohecamo, malo človek ne jezi se	Druženje	Odnos s sostanovalci
V2_23	jaz imam dela dost. Veš jaz delam, režem papirčke, na tako majčkeno (<i>s prsti pokaže kako velike kvadratke reže</i>). To se potem 24 ur namaka v vodi. No pol zmeljejo, stisnejo, pol se tisto posuši, pol pa delamo kuverte, pa tudi albume.	Ročna dela	Delo v instituciji
V2_24	Tega sem jaz predelal, ti povem še pa še	Velika količina izdelkov	Delo v instituciji
V2_25	Rad delam, pa cajt mi mine hiter, pa malo si vmes tudi odpočijem, grem na kavo pa tako. Jaz delam od zjutraj pa do pol osmih zvečer	Celodnevno delo	Delo v instituciji
V2_26	Danes sem v kuhinji. Sem dežurni. Danes ne bom tako delal. Jutri bom pa zalaufal spet	Dežuranje v kuhinji	Bivanje v instituciji
V2_27	Mi gremo vsak mesec na dolg pohod. Vsak mesec eno turo. Ta mesec nisem mogel iti, ker sem bil nekaj bolan, me je nekaj matralo. Zdaj bomo pa začeli. Že komaj čakam.	Organizirani pohodi	Življenjski slog
V2_28	Zdej bomo verjetno, maja ali junija, gremo gor.. k je tista koča gor, pa ko delajo sir veš... na Veliko Planino. Ja tam bomo šli maja ali junija, zdaj ne	Organizirani pohodi	Življenjski slog

	vem. Takrat bomo šli pa za cel dan		
V2_29	Jaz imam kondicije dost. Meni ni problema kondicija. Nobenega hriba se ne bojim	Športnik	Samoopredelitev
V2_30	Pa zdej grem, 20. maja grem na tekmovanje	Športno tekmovanje	Življenjski slog
V2_31	Ne, to se mi še nikdar ni zgodilo	Ni opaženih kršitev	Človekove pravice
V2_32	Ja dobro, če bi kaj prišlo bi že povedal	Na kršitve bi opozoril	Človekove pravice
V2_33	Tukaj sestri	Kršitve bi zaupal osebj	Človekove pravice
V2_34	Ja tudi, tudi	Kršitve bi zaupal skrbniku	Človekove pravice
V2_35	On je dober	Razumeta se	Odnos uporabnik c - skrbnik
V2_36	Bil sem pa pri sestrični v L (<i>kraj</i>) zadnjič po desetih letih.	Obisk sorodnika	Izhod iz institucije
V2_37	sem moral tam prespat	Obisk sorodnika	Izhod iz institucije
V2_38	po treh mesecih sem šel malo ven	Izhod po več mesecih	Izhod iz institucije
V2_39	Ne preveč. Jaz sem komaj čakal, da pridem nazaj. Nekaj mi manjka	Slabo počutje	Izhod iz institucije
V2_40	Ja, po tolikih letih sem jih videl. Jooj sem bil kar presrečen, vesel sem bil.	Obisk sorodnika	Izhod iz institucije
V2_41	Zdaj imam pa namen iti k sestri, zdaj. Sam me bo še poklicala kdaj, kdaj bom šel. Naslednji mesec verjetno	Obisk sorojenca	Izhod iz institucije
V2_42	Ja tam sem končal osemletko, potem sem šel pa v K (<i>drug kraj</i>) za tri letno poklicno šolo za kovino in strugarja.	Šolanje	Življenje pred institucionalizacijo
V2_43	Sem imel pet operacij. Mrtvo mi je to oko. Ne da se več zrihtat.	Slepotna eno oko	Zdravje
V2_44	Jaz sem tak človek, da res potrpim. In ne, da bi za vsako sitnico moral iti k zdravniku. Zakaj bi šel? Rajši trpim. Ko je pa huda sila, potem pa grem.	Obisk zdravnika	Zdravje
V2_45	vsak teden se kličemo po telefonu	Večkrat tedensko	Stik s skrbnikom po telefonu
V2_46	Zelo malo	Občasen stik	Osebni stik s skrbnikom
V2_47	Lani ko smo imeli dan svojcev je malo zamudil, ker je starejša hčerka šla plavat, so imeli tekmovanje	Občasen stik	Osebni stik s skrbnikom
V2_48	Imamo tudi pevske vaje	Pevske vaje	Življenjski slog
V2_49	Ja smo že tudi nastopal	Nastopanje	Življenjski slog
V2_50	Zdaj bomo začeli tudi z eno igrico	Gledališka predstava	Življenjski slog
V2_51	Dobrovoljčki smo, radi grem okoli, da vsaj malo spoznaš ljudi	Želja po druženju z drugimi	Izhod iz institucije
V2_52	Pa grem na sprehode velik. Vsak dan. Po kavici gremo, tako za kakšno urico	Organiziran sprehod	Življenjski slog

V2_53	Ti povem, da čez njega nimam kej. Se lepo zastopiva, rada se imava. Tako, da nimam kej, res ne. Zelo je vredu.	Razumeta se	Odnos uporabnik - skrbnik
V2_54	Ja, vedno	Skrb	Skrbniške naloge
V2_55	Rekel je, če boš kaj nugal povej, pa ti bom kupil	Nakupovanje	Skrbniške naloge
V2_56	Ja, tudi je včasih tako prišlo.	Občasno nestrinjanje	Nestrinjanje s skrbnikom
V2_57	Samo je pa tudi malo bolan, tudi. Izčrpan je, veliko izčrpan. Srce ga matra.	Šibko zdravje	Opis skrbnika
V2_58	On skrbi za oblačila. Lih zadnjič je bil tukaj. Sem rekel brat nič ne nucam, vse omare so polne. Zdaj zaenkrat ne. Ko pa bo, bom stare zmetal stran pol bo šel pa druge kupit. Ko bo. Zdaj pa nimam kam.	Nakupovanje	Skrbniške naloge
V2_59	ostane mi pa še. Ampak jaz to nimam tukaj. Ima pa moja socialna delavka (<i>pove tudi ime</i>). Pri njej pa imam 300€. To pa šparam za vsak slučaj, če bo treba kej kupit.	Sef	Denar
V2_60	Brat je rekel, da ona ne bo nič kupovala, samo mene pokliči pa bova šla, pa ti bom ti jaz kupil.	Nakupovanje	Skrbniške naloge
V2_61	Vedno grem z njim. Moram probat, če mi je prav. Pa vseč mi mora bit. Meni ni vse vseč.	Udeleženosť pri nakupovanju	Participacija
V2_62	Ja	Uporabnik dobi denar	Denar
V2_63	Naj ga ima T (<i>socialna delavka</i>) Zdaj, ko bo prišla jo bom spet vprašal koliko še imam.	Osebj e hrani uporabnikov denar	denar
V2_64	je zelo vredu ženska. Ona je res čudovita	Osebj e v instituciji	Socialna mreža
V2_65	Ja,	Prosta izbira prijateljev	Participacija
V2_66	to so moji prijatelji (<i>pokaže na sstanovalce, ki so sedeli v kuhinji</i>)	Prijateljstvo	Socialna mreža
V2_67	Ja imel sem jih veliko dokler nisem prišel sem. Zdaj pa smo izgubili stike. Malo se vidimo. Zelo malo. Nič	Prekinjen stik s prijatelji iz skupnosti	Socialna mreža
V2_68	Odkar sem tukaj imam samo še te prijatelje tukaj.	Sedaj prijatelji le sstanovalci	Socialna mreža
V2_69	So pa to fajn ljudje. Se imamo fajn, radi se imamo. Spijemo kafe, kakšno rečemo. Lepo nam je	Ocenjuje dobro	Odnos s sstanovalci
V2_70	Prosti čas imam samo, da kafe spijem, pol pa spet delam. Jaz po cele dni delam	Ni prostega časa	Prosti čas

V2_71	Ja to se sam odločim. Ampak imam pa določen rok do kdaj moram kaj naredit. Koliko kofetov bom pa jaz vmes popil mi pa nobeden ne šteje. Važno da imam jaz narejeno tisto kar moram naredit	Samostojna izbira prostega časa	Prosti čas
V2_72	Jaz zelo rad delam. Ne morem brez dela. Zmeraj si nekaj najdem	Rad dela	Samoopredelitev
V2_73	Šef je zelo vrede oseba	Dober odnos	Odnos uporabnik – osebje v instituciji
V2_74	Ti povem, nikdar ne	Počuti se v redu	Samoopredelitev
V2_75	Sem	Zadovoljstvo s skrbjo	Odnos uporabnik skrbnik
V2_76	Ne	Zadovoljstvo s skrbjo	Odnos uporabnik skrbnik
V2_77	Ne, še nikdar nisem potožil	Ne izrazi svojega nezadovoljstva	Odnos uporabnik skrbnik
V2_78	Ne, sam ne	Organiziran sprehod	Življenjski slog
V2_79	Sestra	Organiziran sprehod	Življenjski slog
V2_80	Ne. Sam ne morem kadarkoli. Ko gremo vsi.	Organiziran sprehod	Življenjski slog
V2_81	Ja tukaj okoli, pa gremo čez vas, pa po drugi strani pa dol. Gremo čisto počasi. Se nam nič ne mudi. Počasi, lepe hoje.	Organiziran sprehod	Življenjski slog
V2_82	Pol ko pridemo nazaj spijemo kafe, pol pa stuširat, pol pa televizija. Ampak jaz televizije a-a, ker itak imam gor za delat. No sej včasih gledam, ampak zelo malo. Edino kar sem gledal je slalom pa skoke. Drugače pa nimam cajt. Stalno imam nekaj, nekaj si najdem.	Gledanje televizije	Prosti čas
V2_83	Bomo videli kako bo zdravje	Vrednota	Zdravje
V2_84	Včasih me glava tudi tukaj boli (<i>pokaže na zatilje</i>) Me mravljinci.	Glavobol	Zdravje
V2_85	V hrbtenici me je	Bolečine v hrbtenici	Zdravje
V2_86	So rekli en živec ti pritiska ob hrbtenici in ne najdemo kaj je.	Bolečine v hrbtenici	Zdravje
V2_87	sem si hotel življenje vzeti	Poskus samomora	Zdravje
V2_88	Špika (<i>v glavi</i>). In to je edino ena doktorica rešila. Sem dobil 27 igel v trebuh. In sem bil eno leto v mukah. To so bile hude. Ampak sem pa zdržal.	Hude bolečine	Zdravje
V2_89	Na slikanju glave tudi sem bil. Sem eno uro moral biti čisto pri miru. S tvojo glavo nikdar ne bo zdrava fantič. Nobeden mi ni verjel. Ena sestra mi pa je verjela.	Slikanje glave	Zdravje
V2_90	Imam tudi ja.	Zdravila	Zdravje

V2_91	iz tega nič. Ne pomaga	Neučinkovita zdravila	Zdravje
V2_92	To pa ne vem	Nepoznavanje razlogov za skrbništvo	Vzpostavitev skrbništva
V2_93	Mislim, da se je brat sam ponudil ali sem ga jaz izbral. Pol smo šli do Ž (<i>socialna delavka na CSD</i>) pa smo se tam lepo pogovorili.	Izbira skrbnika	Vzpostavitev skrbništva
V2_94	Ž je tudi vredu ženska.	Dober odnos	Odnos uporabnik - CSD
V2_95	Zdaj me bo tudi en dan prišla obiskat. Sem ji rekel ti mene po telefonu pokliči, ker nas ni veliko doma. Je rekla bom prišla s kolesom na kavico.	Osebni stik	Odnos uporabnik - CSD
V2_96	Pol smo se zadnjič v K (<i>kraj</i>) videli, ko je bila ena predstava v kulturnem domu. Tista predstava za tele, kaj je že, ko imajo bolezni, kaj je že sindrom. In sem jo videl v dvorani. Kako je bila vesela. Jooj je rekla K, da te vidim. Kaj pa češ videti? Vidiš tukaj sem, lepo se imamo. Nimam kaj reči.	Osebni stik	Odnos uporabnik - CSD
V2_97	Ja. Sva pogosto v stiku. Vsak teden. Včasih ga jaz pokličem. Včasih tudi dvakrat ali trikrat. Pa vprašam kako so vnuki, pa kako je on kaj, pol pa nič več	Večkrat tedensko	Stik s skrbnikom po telefonu
V2_98	Par besed in konec	Kratek pogovor	Stik s skrbnikom po telefonu
V2_99	ne. Sej se dostkrat slišiva.	Ne želi daljših pogovorv	Stik s skrbnikom po telefonu
V2_100	To ne mora bolj pogosto.	Občasen stik	Osebni stik s skrbnikom
V2_101	Midva če se greva kdaj pogovarjat greva na kakšen kafe	Ob kavi	Osebni stik s skrbnikom
V2_102	Ja greva v B (<i>kraj</i>) na kafe, tam se pomeniva stvari..	Zunaj institucije	Osebni stik s skrbnikom
V2_103	Al pa tudi tukaj, tudi tukaj se pomeniva	V instituciji	Osebni stik s skrbnikom
V2_104	Zadnjič je prišel k meni, je bil tako izčrpan. Izčrpan je bil	Skrbnik je izčrpan	Opis skrbnika
V2_105	Sej mogoče bom kdaj šel k njemu v L (<i>kraj jer brat živi</i>), ampak me ne vleče preveč	Navezanost na institucijo	Izhod iz institucije
V2_106	Enkrat sem bil dva dni gor. Lani. Pa mi je bilo tako dolgčas, jaz sem komaj čakal, da pridem nazaj.	Dolgčas	Izhod iz institucije
V2_107	tukaj je moja družina, tam pa je moj brat	Družina	Odnos s sostanovalci
V2_108	Ne, naj bo tako kot je	Ne želi sprememb	Želene spremembe

Kodiran intervju: V3(uporabnik)

OZNAKA IZJAVE	PREPISANA IZJAVA	POJEM	KATEGORIJA
V3_1	Delam v delavnici.	Izdelke dela v delavnici	Delo v instituciji
V3_2	Take trake režem iz cap.	Ročna dela	Delo v instituciji
V3_3	Rad poslušam ja.	Poslušanje radia	Prosti čas
V3_4	Kvize	Kvizi	Prosti čas
V3_5	Kolega	Prijateljstvo	Odnos s sostanovalci
V3_6	Ob sedmih ja vedno.	Institucionalni urnik	Življenjski slog
V3_7	Zrihtam se.	Sam se uredi	Življenjski slog
V3_8	Se oblečem.	Sam se uredi	Življenjski slog
V3_9	Grem v jedilnico	Skupna jedilnica	Bivanje v instituciji
V3_10	Ja dobra hrana je.	Zadovoljstvo s hrano	Bivanje v instituciji
V3_11	Ja...različne ja	Možnost izbire menija hrane	Bivanje v instituciji
V3_12	Vsak si vzame kr mu paše	Možnost izbire menija hrane	Bivanje v instituciji
V3_13	V delavnico gremo	Izdelke dela v delavnici	Delo v instituciji
V3_14	Delamo kr nam prnesejo za delo	Osebjem izbira vrsto dela	Delo v instituciji
V3_15	Rad ja...mine čas	Rad dela	Delo v instituciji
V3_16	Nismo mel pa je blo dolgčas pol smo pa spet dobil.	Brezdelje dolgočasi	Delo v instituciji
V3_17	Grem ven se sončit.	Sončenje	Prosti čas
V3_18	V sobo mal radio poslušam.	Poslušanje radia	Prosti čas
V3_19	Jaz ne hodim, to imajo drugi	Neudeležba organiziranih krožkov	Življenjski slog
V3_20	Ja lahko, še radio poslušam pol.	Poslušanje radia	Življenjski slog
V3_21	Ne ni drugač.	Vikendi enaki drugim dnevom	Življenjski slog
V3_22	Vse kar hočem mi dajo.	Ni opaženih kršitev	Človekove pravice
V3_23	Nič ne rabim	Ni opaženih kršitev	Človekove pravice
V3_24	Ne.	Nikomur ne more zaupati kršitev	Človekove pravice
V3_25	Njej pa lahko ja	Kršitve bi zaupal skrbniku	Človekove pravice
V3_26	Jo lahko pokličem.	Lahko pokliče skrbnika	Stik s skrbnikom po telefonu
V3_27	V pisarno pa vprašam.	Dovoljenje osebja	Stik s skrbnikom po telefonu
V3_28	Sej sestram povem..	Sestram pove svoje želje	Odnos uporabnik-osebje v instituciji
V3_29	Pa one vprašajo ne, sej zmeri kej sprašujejo	Osebjem sprašuje po potrebah	Odnos uporabnik-osebje v instituciji
V3_30	Nič ne rabim.	Zadovoljene potrebe	Potrebe
V3_31	Vse mam tle.	Zadovoljene potrebe	Potrebe
V3_32	Ja...lepo lepo.	Zadovoljstvo s skrbjo	Odnos uporabnik-osebje v instituciji
V3_33	Mi dajo pa vse kar rabim	Zadovoljstvo s skrbjo	Odnos uporabnik – osebje v instituciji
V3_34	...am...Mi...Miii...	Nepoznavanje skrbnikovega imena	Odnos uporabnik-skrbnik
V3_35	Ja se ja dobro razumeva	Razumeta se	Odnos uporabnik – skrbnik
V3_36	Sem varen ja.	Varnost	Odnos uporabnik-skrbnik
V3_37	Ne smem biti jaz sam	Nujnost skrbnika	Odnos uporabnik-skrbnik
V3_38	So starši umrli	Starši	Socialna mreža

V3_39	Je bil samo še brat on ne more bit z mano.	Sorojenci	Socialna mreža
V3_40	Ne.	Ne čuti stigme	Samoopredelitev
V3_41	Odloča ja...	Odločanje	Skrbniške naloge
V3_42	Ja denar dobim ja	Plačilo	Delo v instituciji
V3_43	Dam spravn v sef ne, gor M. pa posprav	Sef	Denar
V3_44	Kdaj nucam pa grem pa dobim	Uporabnik dobi denar	Denar
V3_45	Za cigarete rabim	Uporabnik dobi denar	Denar
V3_46	včasih mi pa prnesejo te tle ne, sestre, uslužbenke ne.	Osebjem nakupuje za uporabnika	Odnos uporabnik-osebje v instituciji
V3_47	Ne rabim zmeri sam	Udeleženos pri nakupovanju	Participacija
V3_48	Mi kupjo	Osebjem nakupuje za uporabnika	Odnos uporabnik-osebje v instituciji
V3_49	Zadnjič, kdaj že...(pove sestra, da prejšnji teden)...sem šel pa zraven	Udeleženos pri nakupovanju	Participacija
V3_50	Ne grem rad	Ne želi po nakupih	Participacija
V3_51	Me že prej sprašujejo skoz. Pa lepo mi prinesejo, nikol nič slabega.	Osebjem sprašuje po potrebah	Odnos uporabnik-osebje v instituciji
V3_52	Skrbnica mi je to zrihtala pa najdla tukaj.	Ne odloča o bivanju	Participacija
V3_53	Ja sem že prej bil tukaj.	Ogled pred vselitvijo	Bivanje v instituciji
V3_54	Brat je zame skrbel	Sorojenec skrbel za uporabnika	Življenje pred institucionalizacijo
V3_55	Pa ima družino in ni rad vidu, da bi še jaz bil.	Sorojencu v breme	Vzpostavitev skrbništva
V3_56	Ja z bratom sva se dogovorila	Udeleženos pri dogovoru o selitvi	Participacija
V3_57	Ja, zelo mi je všeč.	Zadovoljstvo z bivanjem	Bivanje v instituciji
V3_58	Ne, ne pridejo na obiske	Ni stika s sorodniki	Socialna mreža
V3_59	Imam velik. Še druge stanovalce.	Prijateljstvo	Odnos s stanovalci
V3_60	Dolg je že ni blo.	Zelo redek stik	Osebnostni stik s skrbnikom
V3_61	Ja...jaz grem tudi tja	Na centru za socialno delo	Osebnostni stik s skrbnikom
V3_62	Ja, se pogovarjava. Me vpraša veliko.	Pogovor	Osebnostni stik s skrbnikom
V3_63	Kako se imam, kako je hrana	Pogovor	Osebnostni stik s skrbnikom
V3_64	Da imam kolega	Pogovor	Osebnostni stik s skrbnikom
V3_65	Ja prijatelja ja	Prijateljstvo	Odnos uporabnik-skrbnik
V3_66	Vse ji lahko povem. Ji zaupam.	Skrbniku zaupa težave	Odnos uporabnik-skrbnik
V3_67	Ne nikoli, vedno se strinjava.	Brez konflikta	Nestrinjanje s skrbnikom
V3_68	Sestram bi povedal.	Zaupanje konflikta osebjem	Nestrinjanje s skrbnikom
V3_69	Ja, jo pokličem	Lahko pokliče skrbnika	Stik s skrbnikom po telefonu
V3_70	Ne, grem gor pa M. pokliče, pa se mal pogovorimo.	Dovoljenje osebjem	Stik s skrbnikom po telefonu
V3_71	Ne	Skrbnik ne kliče	Stik s skrbnikom po telefonu
V3_72	Je ja, preveč zaposlena	Prezaposlen.	Opis skrbnika
V3_73	Dolg je ni blo. (skrbnice)	Zelo redek stik	Osebnostni stik s skrbnikom
V3_74	Zdaj naj bo M.	Ne želi sprememb	Želene spremembe

Kodiran intervju: V4(uporabnik)

OZNAKA IZJAVE	PREPISANA IZJAVA	POJEM	KATEGORIJA
V4_1	Da sem srečna tukaj	Zadovoljstvo z bivanje,	Bivanje v instituciji
V4_2	Lani od prvega junija sem prišla na bivalno in tuki sem začela delat, in meni se vse dopade, ni važno kakšno delo je. Rada pa vse delam, še najraje pa pomagam na bivalnem.	Rad dela	Delo v instituciji
V4_3	Tam imajo mene vsi radi in mi zaupajo	Priljubljenost v instituciji	Bivanje v instituciji
V4_4	Rada hodim	Sprehajanje	Prosti čas
V4_5	samo dolgo ne smem, ker sem na srcu bolna. Mi srce peša, sem bila operirana, na ultrazvoku...aaah...98 leta in od takrat naprej sem hodila redno ne, potem pa je nekaj začelo, ko sem bila predlanskem dva meseca in pol v bolnici. Mi je srce začelo pešati in sem cela debela ratala, se mi je voda nabirala, tako da sem en mesec mela noge vse rdeče in sem mogla takoj v bolnico.	Slabo srce	Zdravje
V4_6	js rada berem,	Branje	Življenjski slog
V4_7	rada kuham,	Kuhanje	Življenjski slog
V4_8	plešem rada	Ples	Življenjski slog
V4_9	Vsak pondelk mam eno, vsak pondelk pa drugo skupino.	Institucionalni urnik	Življenjski slog
V4_10	rada pojem	Petje	Življenjski slog
V4_11	pa bralno značko	Bralna značka	Življenjski slog
V4_12	sej sem zdej nastopala v petek, na tam, v K (kraj) ne	Nastopanje	Življenjski slog
V4_13	Imam tuki soplesalca	Ples	Življenjski slog
V4_14	Vsak dan se jaz vstanem ja, ali pa ob 5:00 jaz ležim pa potem na postelji vaje delam. Malo vaje nardim, potem 5:15 se jaz vstanem, posteljo pospravim, se grem umit se, zobe in lase vse. Potem se grem oblečt, potem se pa na stol usedem pa čakam, kdaj pride ob 6:00 me eden poklicat, ker ne smemo mi dol it. Ker drugi še spijo, ker imajo na bivalnem še delavnice. Ostali grejo pa s kombijem ne. Potem jaz pojem pa imam zdravila, tudi pol zvečer, potem še vpihnem imam dve pumpici tud za astmo eno pa za nos, mi polipi rastejo. Se obujem in čakamo pride ob pol 7ih kombi	Institucionalni urnik	Življenjski slog
V4_15	ob sedmih se potem začne in skos do 9ih. Ko je pa devet ura se gremo oblečt in gremo dol na malco in potem pridemo	Dopoldansko delo	Delo v instituciji

	nazaj na kavico. Potem gremo spet delat in ob 11ih gremo na bralno značko.		
V4_16	jutri imam pa pri B. eno terapijo, me sprašuje nekaj koliko imam še možgančkov. In sedaj četrtič grem k B. in čist vse sem vedla.	Delovna terapija	Življenjski slog
V4_17	no potem, ko pridemo nazaj v delavnice ob 12:45 delamo skoz do 14:00, ko je tolk ura moramo vse pospravit,	Dopoldansko delo	Delo v instituciji
V4_18	Ob pol treh pride pa kombi, nas domov zapeljat, dvajset do treh je kosilo potem kavica. Če je lepo vreme, grem ven, sem našla lepe poti.	Institucionalni urnik	Življenjski slog
V4_19	Tukaj dol sem najdla, imam enga bratranca.	Stik s sorodniki	Socialna mreža
V4_20	Samo jaz čez teden ne grem, to je sobota in nedelja. Če grem, grem sama ne, druge ne pustijo tolk. Mene pustijo in grem sama, ne grem daleč, ker mi sestra tukaj pravi, da naj ne grem predaleč.	Obisk sorodnika	Izhod iz institucije
V4_21	Imam tud številko telefončka, da lahko pokličem	Obisk sorodnika	Izhod iz institucije
V4_22	Ob pol petih pa že kličejo, stuširat se, ker nas ni veliko na bivalni, 19, imamo posebej moški in ženske. In tako nas kliče,	Osebjem odloča čas tuširanja	Bivanje v instituciji
V4_23	jaz imam zgoraj sobo, imam televizijo imam vse.	Gledanje televizije	Prosti čas
V4_24	Imam lepo sobo, mi je ležalnik prinesla moja sestra, je veni sonce in se lepo usedem.	Lastna oprema	Bivanje v instituciji
V4_25	Prejšnji teden v sredo sem šla k frizerju	Obisk frizerja	Življenjski slog
V4_26	v četrtek je bla planica, smo šli navijat za naše orle	Organiziran izlet	Življenjski slog
V4_27	V petek je bil nastop,	Nastopanje	Življenjski slog
V4_28	soboto sem dala pet pralnih strojev perila sušit.	Gospodinjska opravila	Življenjski slog
V4_29	Sama sem čist lepo vse nardila, drug ne znajo. Ne da bi taprvo vse ločil, vse gor zmečejo pa dol pade, to ni snažno potem. Js samo tako nardim, dam preko in vse stoji, dolge hlače pa to, ne pade dol	Prilagajanje sostanovalcem	Življenjski slog
V4_30	Rada pa tud pomagam posodo pomit, solato strebt vse to nardim. Zdej sem nardila za v škrinjo, sem lani dala vse to koren, peteršilj, buče, tako zelenjavo, drugo pa narežejo sestre.	Gospodinjska opravila	Življenjski slog
V4_31	Popoldne ne grem nič spat, neki časa berem knjige, ampak jaz grem neki čez pet, ker to po vrsti kličejo.	Pripravljenost na klic osebja	Prosti čas

V4_32	Pol pa počakam na večerjo ob šestih.	Časovno določeni obroki	Bivanje v instituciji
V4_33	in je dobro za jest. Vsak dan skuhamo tako hrano kot je moja mama skuhala,	Zadovoljstvo s hrano	Bivanje v instituciji
V4_34	mamo različne menije in je fino	Možnost izbire menija hrane	Bivanje v instituciji
V4_35	V nedeljo smo imeli tudi fini kosil, mleto pečenka in mlinci in solata in vsak pol kozarca vina. Nam to dajo, prnese kdo od nas, tud jaz od svaka ker ma vinograd in damo kdaj pa kdaj pr kosilu.	Zadovoljstvo s hrano	Bivanje v instituciji
V4_36	Zvečer pa tako, js grem že deset pred osmo gor, neki časa sem na bivalnem. Prej še terapijo nardim še vpiham, še prej tableto pojem.	Rutina	Življenjski slog
V4_37	je pa en R. hudo prjazan z menoj mi je on povedal nisem vedla prej, če kej rabm.	Znanci	Socialna mreža
V4_38	No in če kej rabim, neki nism znala nardit, je rekel, da je pocen in bo on zrihtal in mi je zrihtal.	Pomoč znanca	Socialna mreža
V4_39	Res js sm tukaj zadovoljna, s hrano in vsem	Zadovoljstvo z bivanjem	Bivanje v instituciji
V4_40	Zdej drugo soboto gremo pa tam dol, majo eno njivo, ko morš ti pomagat kej posadit, vsjat. Lušno, sem bla lani, smo dol trgat šle lani.	Delo na njivi in vinogradu	Delo v instituciji
V4_41	Zdej v juniju imam pa že eno, grem pa v Celje. Eni grejo v toplice eni na morje, js pa grem raje v toplice mal. Reče se Dom Sv. Jožefa, je bla ena lani in je povedala da je hudo lepo. Bom vidla kako bo. Pa Vera in luč hodim. To bo zdej 8. aprila. Takrat se pa vse pomenmo, vse sorte, kam bi šli na izlet, lani smo bla na Ptujski gori. To je ena skupina in čist vsakič grem, pol se bomo pa pomenil kam bi šli, lani smo šli na Ptujsko goro zdej bi šli pa na Svete gore pa ne vem kdaj, junija al kdaj ker takrat grem v toplice.	Organizirani izleti	Življenjski slog
V4_42	Ja meni se skoz nekaj dogaja, moja sestra prav sem čist vsak dan okol. Dokler bom lahko bom, ko pa ne bom mogla pa ne bom	Aktivno življenje	Samoopredelitev
V4_43	Jaz raje za kkšno pravico taprvo vprašam ali lahko to nardim ali ne. Js nikdar ne rečem, da bom kam rinla, zmer prej vprašam. Tam sestro vprašam na bivalnem	Iskanje potrditve osebja	Odnos uporabnik-osebje v instituciji
V4_44	Ja tud ampak so rekle, da bodo raj to same. Ampak potem je pršla po mene, ker sem bla tam spodaj. Je rekla, da če olupm bodo pol one dale v škrinjo. Sem nardila bučke za v škrinjo. Ampak sem	Osebje ne dovoli opravljat vseh gospodinjskih opravil	Odnos uporabnik osebje v instituciji

	tud včasih jaz naribala, sem včasih tudi jaz naribala in je rekla, da ve, da jaz znam ampak da se lahko urežem.		
V4_45	Tuki na bivalnem sem povedala, da sem hotla, vsem povem tudi M. (direktorica pristojnega CSD).	Zaupanje težav	Odnos uporabnik-center za socialno delo
V4_46	Meni reče sestra tukaj, da sem pridna punčka.	Uporabnik obravnavan kot otrok	Odnos uporabnik – osebje v instituciji
V4_47	Čprav sem mal starejša, drugim morjo, trikrat štirikrat povedat kaj lahk naredijo. Če skos še kriči se pa po glavi udar, to majo tako navado, ne vem. Ja ne in ne. Hudo kričijo, ena tako kriči to še niste vidli. Ni prov, da tako delajo.	Fizično nasilje nad uporabniki	Odnos uporabnik – osebje v instituciji
V4_48	Zdaj se pa hiša prodaja pa kaj naj jaz.	Neudeležba pri prodaji hiše	Participacija
V4_49	Jaz sama ne bi mogla živet, mam tolko teh bolezn, da ne morem sama zase, mam slabo srce. Tukaj sem zelo zadovoljna	Nezmožnost samostojnega življenja	Samoopredelitev
V4_50	Prej še smo se doma pogovarjal da bi šla skupaj z mam v dom, pa so mi rekli potem tam, da to ne bo šlo. Tu če gre mama v dom je rekla gospa da ne bo mogla še zame skrbet, ne bo šlo to tako.	Ne odloča o bivanju	Participacija
V4_51	moja sestra je skrbnica odkar ni več mama	Skrbnik	Asociacija ob besedi skrbništvo
V4_52	pa tukaj zame skrbijo in mi je tukaj všeč.	Institucija	Asociacija ob besedi skrbništvo
V4_53	Ja to mam pa jaz, imajo tukaj v sefu	Sef	Denar
V4_54	Bi ji lahko rekla in mi dajo	Uporabnik dobi denar	Denar
V4_55	Drugač pa se sestra skrbi zame, vse mi prenese	Skrb	Skrbniške naloge
V4_56	Pride M (<i>direktorica</i>) pa mi reče naj vzamem pa naj si kupm kar rabim	Informiranje o možnostih	Odnos uporabnik-center za socialno delo
V4_57	Tukaj majo recimo frizerja na bivalnem in bi šla lahko tle je 20 evrov. Ampak mi ni všeč, js grem raj tam pa dam 30 evrov in mi nardi tako kot men paše.	Frizer	Izhod iz institucije
V4_58	Je sestra (<i>skrbnica</i>) rekla zakaj to moram hodt ampak sem jaz jim tle povedala da mi ni všeč ta in bom šla k svoji. In so rekl, da lahko. Raje dam tistih 30 evrov pa mam tko kokr meni paše.	Osebje varuje interes uporabnika	Nestrinjanje s skrbnikom
V4_59	Jaz se tuki res dobr počutim, ko sem prvo plačo dobila jaz sem se za glavo prijela, nisem mogla verjet. Pa sem rekla M (<i>direktorici</i>) pol ko sm nasledno dobila, da če so se kej zmotil. Pa mi je rekla »ja a še nisi porabila, kaj pa špraraš«. (smeh).	Zadovoljstvo s plačilom	Delo v instituciji

V4_60	Ja velikrat se vidva	Redni stik	Osebni stik s skrbnico
V4_61	če kej rabim iz trgovine mi zmeri prnese, ko lahko ne	Nakupovanje	Skrbniške naloge
V4_62	Ja seveda imava se radi	Imata se rada	Odnos uporabnik - skrbnik
V4_63	zdej smo hišo prodal in mi je hudu. Sem šla pogledat in je blo vse prazno, nič več ni blo notr. Jaz sem bla še največ v hiši, noben ni bil toliko ko js, jaz sem 15 let živela	Nezadovoljstvo pri prodaji premoženja	Nestrinjanje s skrbnikom
V4_64	Lahko povem sestram	Zaupanje konflikta osebju	Odnos uporabnik – osebje v instituciji
V4_65	Glih to za šiviljo, js nočem tukaj, to tako čudno zmerjo, js grem k svoji pa tam od sosedo moje ne, ker smo se poznal in grem raje tla	Šivilja	Izhod iz institucije
V4_66	Ne, ne, ne za mene je dobra	Ne želi sprememb	Želene sprememb
V4_67	Tud če me kej kritizira ne, mi pa tle povejo, da ne, da sem js dobra in nič kriva	Osebje varuje interes uporabnika	Nestrinjanje s skrbnikom
V4_68	Mi reče da sem js kriva ne, ko je mama pala, ker sm toliko nizko pala pa ji nisem mogla pomagat.	Valjenje krivde na uporabnika	Odnos uporabnik - skrbnik
V4_69	Jaz vem, da moj dom ne bo več, ko grem pa vidm svojo hišo pa pomagat ne morem ne. Rada bi šla k mami pa ne morem, to je hudu mi pol ne.	Domotožje	Bivanje v instituciji
V4_70	Ampak zdej se tle lepo počutm tud, ko me sestra povab na kakšen rojstni dan ne, sej grem ne, ampak jaz sem raj tuki ne	Slabo počutje	Izhod iz institucije

Kodiran intervju: V5(uporabnik)

OZNAKA IZJAVE	PREPISANA IZJAVA	POJEM	KATEGORIJA
V5_1	Nimam nič posebnega, tukaj živim.	Sprijaznjenost	Bivanje v instituciji
V5_2	Rad gledam formulo	Gledanje televizije	Prosti čas
V5_3	Nič nimam za gledat, žalosten sem.	Ne počuti se v redu	Samoopredelitev
V5_4	Veš jaz to skoz spremljam, sem tudi knjigo dobil na internetu	Stik preko spleta	Izhod iz institucije
V5_5	samo ne povedat, da jo imam mi bodo vzeli.	Strah za osebne predmete	Bivanje v instituciji
V5_6	Ja ne vem, tukaj bi mi jo vzeli.	Strah za osebne predmete	Bivanje v instituciji
V5_7	Sem se pogovarjal z g. Miranom in mi je poslal knjigo, ker sem mu pisal.	Stik preko spleta	Izhod iz institucije
V5_8	Ja rad spim, ampak se ob sedmih	Časovno določeni obroki	Bivanje v instituciji

	vstajamo, da smo pravi čas na zajtrku.		
V5_9	Pol grem pa v delavnico pa tam delam. Iz lesa imamo zdej, take ploščice mal narazen dajemo.	Izdelke dela v delavnici	Delo v instituciji
V5_10	Ja v redu je, mine čas, drugač ne morem bit skoz v sobi pa zunaj tud nimam neki velik za počet.	Brezdelje	Bivanje v instituciji
V5_11	tako, da sem rad noter	Rad je v sobi	Življenjski slog
V5_12	pa televizijo gledam	Gledanje televizije	Prosti čas
V5_13	Pa še dlje bi gledal, zvečer pa se ob 9ih morjo luči ugasnt. So tečne veš te sestre.	Nočni red in mir	Bivanje v instituciji
V5_14	Eh, prepozno je zame, jaz sem skoz tukaj. Kaj naj zdej, zamudil sem jaz to.	Ni v razmerju	Partnerstvo
V5_15	Že 15 let sem tukaj, dolgo ne. Naveličan sem že, vse je isto..	Naveličanost institucionalnega življenja	Bivanje v instituciji
V5_16	Vsak dan, te stare mi tukaj težijo pa sprašujejo	Vsiljivost osebja	Odnos uporabnik-osebje v instituciji
V5_17	pa s temi delavnicami. Ne da se meni to	Neudeležba organiziranih krožkov	Življenjski slog
V5_18	Eh...imam ja, sej je v redu, prijazna, naredi kaj zame pa tako.	Zadovoljstvo s skrbjo	Odnos uporabnik-osebje v instituciji
V5_19	Sej prižgem še potem televizijo, samo so tečne, če imam preveč naglas pa to.	Nočni red in mir	Bivanje v instituciji
V5_20	Ja vsak dan.	Vsakodnevno delo	Delo v instituciji
V5_21	Ja sej ni tako veliko	Nezadovoljstvo s plačilom	Delo v instituciji
V5_22	si ja kupim kar rabim.	Odloča o porabi zaslužka	Participacija
V5_23	Za oblečt že tukaj kaj dobim, mi prnesejo te s centra.	Rabljena oblačila	Bivanje v instituciji
V5_24	Ne rabim za to zapravljat, pa za razno porabim. Saj prec gre.	Odloča o porabi zaslužka	Participacija
V5_25	bom pol spil kavo itak ni tako dobra...saj ni važno.	Nezadovoljstvo s kavo	Bivanje v instituciji
V5_26	Dobra je ja.	Zadovoljstvo s hrano	Bivanje v instituciji
V5_27	zmeri je več vsega, pa vsakič kej drugač	Možnost izbire menija hrane	Bivanje v instituciji
V5_28	Usedem se na te klopce vidiš	Posedanje na klopi	Prosti čas
V5_29	pa s kolegi kaj debatiram.	Pogovarjanje	Prosti čas
V5_30	Sej popoldne bo tud moj kolega pršel, pa se mal pogovarjava kaj pa naj	Prijatelji v instituciji	Socialna mreža
V5_31	Ja jaz imam pravice, tko kot ti.	Zaveda se enakosti pravic	Človekove pravice
V5_32	Ja sestram bi reku	Kršitve zaupal osebju	Človekove pravice
V5_33	al pa tisto svojo bi poklical ne.	Kršitve bi zaupal skrbniku	Človekove pravice
V5_34	Čprav je ne kličem velik, je ne rabim.	Občasni stik	Stik s skrbnikom po telefonu
V5_35	Ja njo ja, sam ni treba, da pride. Ne bom	Uporabnik ne želi stika	Osebni stik s

	se o njej pogovarjal, saj je v redu. Sam se mi ne da pogovarjat z njo		skrbnikom
V5_36	Ja ne vem, jaz ne, jaz jo imam, ne morem vsega sam. Zmeri je nekdo skrbel zame, veš ne morem sam.	Nezmožnost samostojnega življenja	Samoopredelitev
V5_37	Ja so mi najdlji tukaj na centru, ko nisem mogel bit več doma.	Ne odloča o bivanju	Participacija
V5_38	Tukaj imam vse ne, skuhamo mi pa tako.	Oskrba	Bivanje v instituciji
V5_39	Sam pa imam svoj denar ja, to je moje, sam ga porabim.	Samostojna poraba	Denar
V5_40	V sefu majo tukaj v pisarni	Sef	Denar
V5_41	in če rabim grem tja, me vpraša M. za kaj rabim in mi da.	Uporabnik dobi denar	Denar
V5_42	Ja dobro se razumeva.	Razumeta se	Odnos uporabnik-skrbnik
V5_43	Se slišiva, me pokliče včasih, zdaj že dolgo ni.	Občasni stik	Stik s skrbnikom po telefonu
V5_44	sej družga ni blo ne.	Skrbnik s centra za socialno delo	Vzpostavitev skrbništva
V5_45	Sej je ne rabim imet tukaj, ne rabi zdej hodit. Nič ne rabim.	Uporabnik ne želi stika	Osebnostni stik s skrbnikom
V5_46	Ne saj se razumeva. Ona bi se pogovarjala, sej imam vse.	Razumeta se	Odnos uporabnik-skrbnik
V5_47	Ja tle sestram bi lahko povedal	Zaupanje konflikta osebju	Nestrinjanje s skrbnikom
V5_48	al pa moji socialni, tud una s centra je prijazna, sej takrat so mi obe iskale. Kaj je že...Z(pove ime socialne delavke).	Zaupanje težav	Odnos uporabnik-center za socialno delo
V5_49	Smo šli pogledat, ja nisem mogu bit več doma, pa sem šel sem.	Ogled pred vselitvijo	Bivanje v instituciji
V5_50	Sej je lepo, sam vsi so stari.	Starostna razlika	Odnos s sostanovalci
V5_51	Ne morem pa bit več doma, sem zadovoljen tle, ne bi šel stran.	Zadovoljstvo z bivanjem	Bivanje v instituciji

ODPRTO KODIRANJE - SKRBNIKI

Kodiran intervju: S1(skrbnik)

OZNAKA IZJAVE	PREPISANA IZJAVA	POJEM	KATEGORIJA
S1_1	Da v celoti skrbim za neko osebo.	Celovita skrb	Asociacija ob besedi skrbništvo
S1_2	Da ji pomagam, fizično in finančno. V vseh pogledih, kar rabi za normalno funkcioniranje	Pomoč	Asociacija ob besedi skrbništvo

S1_3	Za mene je to v redu, prostovoljno in častno.	Prostovoljna in častna	Vloga skrbnika
S1_4	Tako moja nečakinja.	Sorodstvena vez	Odnos skrbnik-uporabnik
S1_5	Glede na svoja leta, ne bi mogla sprejeti še enega, težko. Sploh ne nekoga, ki ni moj sorodnik. Da bi toliko naredila za njega kot za njo bi bilo težko.	Prevzem skrbništva le za sorodnika	Vzpostavitev skrbništva
S1_6	Odlično sodelujemo, mi vse zaupa. Tako, da imava odnos odličen.	Zadovoljstvo z odnosom	Odnos skrbnik - uporabnik
S1_7	Ja, zelo se razveseli, ja ja	Veselje ob obisku	Osebni stik z uporabnikom
S1_8	Slišiva se po telefonu vsak dan	Vsak dan	Stik z uporabnikom preko telefona
S1_9	vsaj 2x na teden pa jo gremo obiskat.	Večkrat tedensko	Osebni stik z uporabnikom
S1_10	Zdej za praznike bo pa doma, za veliko noč, da bo šla malo naokoli z nami.	Preživljanje praznikov	Osebni stik z uporabnikom
S1_11	Joj, veliko. Ko sem še hodila v Ljubljano. Pa tudi še doma, ko smo okoli hiše, ojoj. Kar veliko.	Časovno zahtevna naloga	Skrbniške naloge
S1_12	Je tudi veliko stroškov, ki jih sploh ne štejem.	Finančno breme	Vloga skrbnika
S1_13	Je pa veliko časa potrebnega za to..	Časovno zahtevna naloga	Skrbniške naloge
S1_14	2x na teden ne bi mogla biti v Ljubljani, 1x bi še šlo.	Časovno zahtevna naloga	Skrbniške naloge
S1_15	Sigurno, če vse skupaj štejem 20ur na teden, še z domačijo najmanj 12 ur.	Časovno zahtevna naloga	Skrbniške naloge
S1_16	Ena skrb mogoče res več, ampak če to delaš nekak z voljo in si tega želiš, če hočeš pomagati ni težko.	Velik interes za pomoč	Vloga skrbnika
S1_17	Skrb. Ne razmišljaš koliko boš obremenjen in koliko časa ti bo vzelo energije.	Velik interes za pomoč	Vloga skrbnika
S1_18	ampak samo da bi pomagal in da bi ji bilo življenje lažje in bi mela boljšo kvaliteto življenja	Zadovoljevanje potreb	Skrbniške naloge
S1_19	Tudi po očetovi smrti sva jo midva k sebi vzela za nekaj časa dokler ni šla v bolnico.	Neformalno skrbništvo	Vzpostavitev skrbništva
S1_20	Obrnila sem se na center za socialno delo in smo povprašali kako za skrbništvo, smo šli k njim in vprašali.	Sodelovanje s centrom za socialno delo	Vzpostavitev skrbništva
S1_21	Najprej smo šli k njeni psihiatrinji in njeni osebni zdravnici in potem na center za socialno delo	Ocena zdravstvenega stanja	Vzpostavitev skrbništva
S1_22	Vse so povedali ja.	Informiranje skrbnika	Odnos skrbnik-center za socialno delo
S1_23	Ne, nismo imeli.	Ni usposabljanja	Usposabljanje za

			skrbniško funkcijo
S1_24	Ja bi se mogoče, zmeraj lahko kaj novega zveš. Zakaj pa ne.	Potreba po usposabljanju	Usposabljanje za skrbniško funkcijo
S1_25	Oh, tudi je bila. Ona kar se higiene tiče je hudo. Je zelo uporniška. Jo pa na nek način prepričamo. Tudi če ni šlo, pa ni hotela, je pa naslednji dan	Higiena	Nestrinjanje z uporabnikom
S1_26	To je sestavni del njene bolezni. Sem veliko prebrala o shizofreniji in prvi znaki so zanemarjenje, a ne. Tako, da to je res nekaj sestavni del bolezni. Tako mi to jemljemo in razumemo.	Življenjski slog uporabnika pripisuje bolezni	Življenjski slog uporabnika
S1_27	Tudi sestram se upira, ne gre zmeraj na prvo žogo.	Upiranje osebju	Bivanje v instituciji
S1_28	Je šla že iz delavnice in je šla v sobo in ni nič povedala in so bili potem v skrbeh kam je šla	Stalen nadzor osebja	Bivanje v instituciji
S1_29	tako, da to je res pri njih nikoli ne veš in mora imeti 24ur varstva, tako da sme biti nič sama. Stalna kontrola mora bit, da se ve kje je.	Nezmožnost samostojnega življenja	Življenjski slog uporabnika
S1_30	Ne, ne to pa ne.	Ni kršitev	Človekove pravice
S1_31	Ja, če ji lepo razložiš oz. lepše poveš in ona kar razume, samo ji moraš lepo razložiti. In potem sama ve za kaj gre.	Odvisna od načina komunikacije	Participacija
S1_32	Mislím, da bi razumela in brez njenega soglasja ne bi naredili nič.	Konstantno soglašanje pri odločitvah	Participacija
S1_33	imamo doma avto ker ga mi ne rabimo in ga ona ne bo vozila in če se strinja, da se ga proda in je rekla absolutno, da se avto proda.	Vključenost pri prodaji premoženja	Participacija
S1_34	In ni vedla v kakem stanju je, ker ona se ne zaveda, da je bolna, še ni prišla do te faze da je z njo nekaj narobe. Ona misli, da je to normalno stanje in še ne razume čisto vse.	Nezavedanje svoje bolezni	Življenjski slog uporabnika
S1_35	Bomo pa kolikor se bo dalo, da bomo delali vse z njenim soglasjem.	Konstantno soglašanje pri odločitvah	Participacija
S1_36	Je prišla neka pošta oz. odločba in ji vse povemo zakaj je prišlo, kaj bo s tem, »nekaj moramo narediti, ker si ti v bolnici in ti sama ne moreš in če nam da soglasje«, pa potem gre.	Pogovor	Participacija
S1_37	Vedno, vedno, samo pozitivne stvari. Boljše ne bi mogli.	Zadovoljstvo z odnosom	Odnos skrbnik-center za socialno delo
S1_38	Ja, ja smo že oddali. Treba je oddati vsako leto do 15. februarja. Je kar dosti za napisati, ja.	Pisanje skrbniških poročil	Skrbniške naloge
S1_39	Ja, vedno ji govorimo, da naj bo urejena. Sej ne rabiš toliko, ampak se moraš preobleč, moraš biti urejena in biti	Skrb za zunanji izgled	Skrbniške naloge

	vedno lepa.		
S1_40	Naj bo mladostno oblečena in v nekem trendu. Da lahko gre v trgovino in gre vedno skupaj z nami. Ona gre rada v trgovino, tako da jo vzamemo tudi	Udeležba pri nakupovanju oblačil	Participacija
S1_41	Težko ja, ker ne poznamo toliko tega, kaj je in kaj bi bilo še možno. Jaz tako razmišljam, ne vem.	Poznavanje alternativnih možnosti	Želene spremembe
S1_42	Nas je tudi socialno delo povprašalo, da nam pripada plačilo in jaz sem to zavrnila in tudi če bi država nam to dala bi denar namenila njej.	Ne posluževanje plačila za opravljanje skrbniških nalog	Skrbniške naloge
S1_43	Če bi bil nekdo drug bi mogel imeti vsaj za potne stroške, povrnjene, saj to.	Plačilo potnih stroškov	Želene spremembe

Kodiran intervju: S2(skrbnik)

OZNAKA IZJAVE	PREPISANA IZJAVA	POJEM	KATEGORIJA
S2_1	Pomislim na skrb	Skrb	Asociacija ob besedi skrbništvo
S2_2	da opravljam naloge	Opravljanje nalog	Asociacija ob besedi skrbništvo
S2_3	da komu pomagam pri stvareh, ki jih sam ne more.	Pomoč	Asociacija ob besedi skrbništvo
S2_4	kot sorodniku ali otroku recimo	Uporabnik kot otrok	Odnos skrbnik - uporabnik
S2_5	pomagaš mu, da raste dokler lahko,	Stalna celovita pomoč	Skrbniške naloge
S2_6	Pomagaš, da normalno funkcionira	Skrb za psihofizično stanje	Skrbniške naloge
S2_7	da je zadovoljen.	Dobro počutje uporabnika	Skrbniške naloge
S2_8	meni za brata je to že smiselno ne.	Sorodstvena vez	Odnos skrbnik-uporabnik
S2_9	Jaz imam njega že skozi na skrbi,	Življenjska vloga	Vloga skrbnika
S2_10	ne predstavljam si, da ga ne bi imel na brigi.	Velik interes za pomoč	Vloga skrbnika
S2_11	Ni častno	Čast ni pomembna	Vloga skrbnika
S2_12	in prostovoljno	Ni prostovoljno	Vloga skrbnika
S2_13	je nekaj kar nardiš iz ljubezni, ker imaš človeka rad in mu hočeš dobro.	Velik interes za pomoč	Vloga skrbnika
S2_14	Na centru, socialna.	Informiranje skrbnika	Odnos skrbnik – center za socialno delo
S2_15	zaupa mi	Zaupanje	Odnos skrbnik-uporabnik
S2_16	ko so umrli starši sem jaz prevzel to vlogo.	Prevzem funkcije od staršev	Vzpostavitev skrbništva

S2_17	Dobil je skrbnico kar je bilo treba uredit za dediščino, ko je umrla tudi mama.	Imenovan skrbnik za urejanje dediščine	Dedovanje
S2_18	Odkar je pa v bivalni, že 6 let pa ni tega veliko.	Razdeljena skrb med institucijo in skrbnikom	Skrbniške naloge
S2_19	On je tam končno srečen, rad dela, rad je med ljudmi, rad ima urnik, dejavnosti.	Zadovoljstvo z bivanjem	Bivanje v instituciji
S2_20	Doma mu tega nismo mogli dat, tolk časa. Vsi imamo službe on pa rabi več,	Težko usklajevanje	Usklajevanje življenja s skrbniško funkcijo
S2_21	kot otrok.	Uporabnik kot otrok	Odnos skrbnik - uporabnik
S2_22	Ni ne. Jaz sem že prej skrbel za njega, pa mami in atiku pomagal, ko sta še bila. Ni se spremenilo.	Nespremenjeno življenje skrbnika	Vzpostavitev skrbništva
S2_23	Ko je bil (<i>ime uporabnika</i>) še doma, je žena bolj skrbela za njega.	Vključenost skrbnikovih družinskih članov v opravljanje skrbniških nalog	Skrbniške naloge
S2_24	Pa tud sosedje so pomerkal, če je bilo treba kdaj.	Pomoč skupnosti	Življenjski slog uporabnika pred institucionalizacijo
S2_25	On ni na tej stopnji, da bi lahko bil sam, on rabi varstvo ves čas, 24/7.	Nezmožnost samostojnega življenja	Življenjski slog uporabnika
S2_26	Ja zdej ni veliko, ne vem, prej pa sem moral bit zmeri zraven, karkol se je šlo.	Razdeljena skrb med institucijo in skrbnikom	Skrbniške naloge
S2_27	Prej je mama imela skrbništvo in je vse delala namesto njega. Potem je ratala slaba, ni več mogla. Zbolela je za rakom in...	Nezmožnost opravljanja funkcije tedanjega skrbnika	Vzpostavitev skrbništva
S2_28	Prej sem samo mami pomagal, potem pa je zaradi mamine nezmožnosti skrbništvo šlo meni.	Pomoč tedanjim skrbnikom	Vzpostavitev skrbništva
S2_29	Ja, ko je bilo treba pa uredit za dediščino je on moral met skrbnika za poseben primer. Takrat je bilo v navskrižja interesov, da bi bil jaz in je bila teta.	Imenovan skrbnik za urejanje dediščine	Dedovanje
S2_30	Vse so nam povedali na centru, sem šel pa je gospa vse razložila,	Informiranje skrbnika	Odnos skrbnik - center za socialno delo
S2_31	Nisem ne, to sploh obstaja?	Ni usposabljanja	Usposabljanje za skrbniško funkcijo
S2_32	Ga pokličem vsaj enkrat na teden, da vidim kako je, kaj je delal. On mene ne kliče, je srečen tam.	Tedensko	Stik z uporabnikom preko telefona
S2_33	Ne, vedno se vse pomenva.	Reševanje konfliktov s pogovorom	Nestrinjanje z uporabnikom
S2_34	Nisem ne, ima vse pravice. Nobeden mu ničesar ne vzame.	Ni kršitev	Človekove pravice
S2_35	Mislím on ima mene, da skrbim za njega, da mu vse uredim, kar sam ne zmore.	Zavzemanje za pravice uporabnika	Človekove pravice
S2_36	lahko bi ga vsak okol prenesel če bi hotu	Izpostavljenost kršitvam	Človekove pravice

S2_37	Jaz ga vključim v vsako odločitev	Konstantno soglašanje pri odločitvah	Participacija
S2_38	on pove kaj bi delal, kam bi šel na morje,	Vključenost pri izbiri dopusta	Participacija
S2_39	skupaj gremo na dopust.	Dopust	Skrbniške naloge
S2_40	Saj je svojeglav in včasih, sploh z mano, se zna razjeziti,	Občasni konflikti	Nestrinjanje s skrbnikom
S2_41	Jaz lahko to socialno delavko od takrat samo pohvalim, v vsem je pomagala.	Zadovoljstvo z odnosom	Odnos skrbnik – center za socialno delo
S2_42	Ne nič posebnega.	Ni posebnih obveznosti	Odnos skrbnik – center za socialno delo
S2_43	Jaz si ne predstavljam, da bi kdo bil skrbnik komu drugemu razen sorodniku.	Prevzem skrbništva le za sorodnika	Vzpostavitev skrbništva
S2_44	To je pač kar vzgoja ne, s človekom si skozi ne, moraš ga spravi na noge.	Vloga vzgojitelja	Vloga skrbnika
S2_45	Mal ga vzgajaš ne, koker mejnnga otroka, da raste, nekaj doseže.	Uporabnik kot otrok	Odnos skrbnik - uporabnik
S2_46	Ne vem, meni se zdi v redu urejeno razen za dediščino. Je blo sicer potrebno nekoga drugega najti, ampak je bilo to vse v družini. On je tako vodljiv, težko bi rekel, da ga kdo v karkoli ne bi prepričal, da bi dal soglasje ne. On je zelo vodljiv.	Zaščita interesa uporabnika	Želene spremembe
S2_47	Ja v vse ga prepričaš. Verjame in zaupa ljudem, k sreči ima mene zdaj. Če bi ostal čist sam, saj bi drugi sorodniki ampak me je strah za njega kako bi on brez mene.	Nezmožnost samostojnega življenja	Življenjski slog uporabnika
S2_48	Rad bi videl, da bi on bil samostojen. Drugega ni. Kar je treba narediti za njega je treba, ni tukaj lažje poti.	Samostojno življenje uporabnika	Skrbniške naloge
S2_49	Je pa to odgovornost in skrb,	Skrb in odgovornost	Skrbniške naloge

Kodiran intervju: S3(skrbnik)

OZNAKA IZJAVE	PREPISANA IZJAVA	POJEM	KATEGORIJA
S3_1	Pri skrbništvu jaz najprej pomislim na to, da pač bom za nekoga ali pa da za nekoga skrbim	Skrb	Asociacija - skrbništvo
S3_2	za njegove pravice, za njegovo zdravstveno stanje, ne vem	Skrb za pravice	Asociacija - skrbništvo
S3_3	Skrbim tako kot bi zase in za svoje, na primer za svoje otroke	Skrb kot za sebe	Asociacija - skrbništvo
S3_4	Za častno mi sploh ni, da bi rekla zdaj da je to častno	Čast ni pomembna	Vloga skrbnika

S3_5	To, da je prostovoljno je verjetno res, ampak jaz ne čutim, da delam neko prostovoljno delo.	Prostovoljna funkcija	Vloga skrbnika
S3_6	Jaz sem to čutila kot dolžnost, oziroma ne da bi zdaj rekla, da je to težko delat, ampak, da tako pač je. Ona ima pač samo mene in v tem slučaju sem pač skrbnik. Ne da je to zdaj prostovoljno in ne da je to zdaj obvezno. Jaz sem to vedno vedla	Dolžnost	Vloga skrbnika
S3_7	Skrbnica sem od mamine smrti pravzaprav, oziroma, ko smo pri mami ugotovili, da je huda demenca. Se pravi zdaj je bilo eno leto odkar je mama umrla, se pravi, mislim da je bilo še eno leto prej. Čisto točnega datuma se ne spomnim	Prevzem funkcije od staršev	Vzpostavitev skrbništva
S3_8	Najprej je bil oče. Po očetovi smrti sem jaz to potem mami pomagala. Tako, da je ona potem postala uradni skrbnik.	Pomoč tedanjim skrbnikom	Vzpostavitev skrbništva
S3_9	Torej V je imela od svojega, mislim, da pred 15. letom ji je bila priznana invalidnost in je dobivala invalidnino. Po očetovi smrti je še eno leto to dobivala, to je bilo tam 40000 SIT. In ko je ate umrl je eno leto še to bilo. Potem so pa oni to, nov zakon ali kdo iz socialnega, kdo točno, to še vedno ne vem. Ampak menda je bilo tako po zakonu. Da je V, ammm, bilo je vprašanje ali dobiva družinsko pokojnino, ker je mama dobivala vdovsko po atetu, po možu. V pa to svojo pokojnino. Amm, no in potlej je bilo rečeno tako. Bilo je takrat razlike za dva tolarja, nekaj takega, izredno malo, da bi V dobila več, če bi imela družinsko pokojnino, kolikor je dobivala tisto svojo invalidnino. Ampak, kako je to bilo, pa ne krivim socialno sedaj, ali je to res zakon, ne vem, še sedaj ne vem. Glavnem tako je bilo sklenjeno, mama, če so njej rekli zdaj, je ona rekla okej, pa tista dva evra več, saj je vseeno kaj dobi. Samo kaj se je zgodilo, mama je tudi padla pod družinsko, nič več vdovsko. Torej se je pa tisto kar je mama imela tistih 400 ali kaj je bilo takrat tolarjev, se je razporedilo med V in mamo. In sta dobivale za tisto kar je prej V sama dobivala ne.. Am, no bom tako rekla, V je recimo 40 pa mama je kolikor je imela, je bilo toliko več, potem je pa bilo tisto kar je prej mama dobivala na pol.	Zaplet pri višini dohodka	Prihodek
S3_10	takrat tudi K (<i>socialna delavka s centra za socialno delo</i>) z V (<i>uporabnico</i>) šla v	Diagnoza kot pripomoček za uveljavljanje pravic in	Človekove pravice

	B (<i>kraj</i>) do enega od psihologov, da smo poizkušali dobiti ta minimalni	storitev	
S3_11	Ona sedaj dobiva minimalni, ta za oskrbo oziroma za pomoč, postrežbo in tako dalje, dobiva ona tistih 148€ zdaj	Dodatek za pomoč in postrežbo	Prihodek
S3_12	Ja ker mama, ko je ate umrl se je zelo težko znašla, tako da sem skos. Tako, da vbistvo sem jaz za vse kar se je doma delalo, za vsa živila, obleko, vse drugo, od kurilnega in enega in drugega, ko je ate umrl (<i>leta</i>) 2001, sem jaz potem naprej skrbela	Neformalno skrbništvo	Vzpostavitev skrbništva
S3_13	Na začetku bom rekla bolj malo	Uporabnik malo vključen pri skrbi	Participacija
S3_14	Ona je imela svoj ritual zjutraj. Prvič ima astmo in mama jo je vedno tudi do pol devetih pustila, da je počivala, potem je ona imela s tistim svojim vdihavanjem, tablet. Ampak je V sposobna bila sama to skrbet,	Samostojna skrb za ritual terapije	Življenjski slog uporabnika pred institucionalizacijo
S3_15	bolj kot mama pol proti koncu, sem jaz to opazila.	Uporabnik bil bolj sposoben skrbi zase, kot tedanji skrbnik	Življenjski slog uporabnika pred institucionalizacijo
S3_16	drugače pa V ni, čeprav ona mogoče to misli, da je	Nezmožnost samostojnega življenja	Življenjski slog uporabnika
S3_17	mogoče zdaj tudi kakšnih 8 let recimo je V kar precej komande prevzela, kar mi včasih ni bilo všeč	Skrbniku ni všeč uporabnikovo samoodločanje	Participacija
S3_18	mama je videla v njej svojega otroka še vedno, čeprav je bila toliko stara	Uporabnik kot otrok	Življenjski slog uporabnika pred institucionalizacijo
S3_19	če bi se sedaj videle, bi jaz mami rekla, pogledaj mama kolikokrat sem jaz tebi rekla dajmo V vsaj v delovni center	Zavzemanje za institucionalno oskrbo	Bivanje v instituciji
S3_20	da bi jaz z njenega vidika videla, kaj jaz njej pomenim, bi rekla, da ne veliko, bom po pravici povedala	Skrbnik uporabniku ne pomeni veliko	Odnos uporabnik - skrbnik
S3_21	ona niti se ne zaveda tega kaj sem jaz	Ne zavedanje uporabnika o vlogi skrbnika	Odnos uporabnik - skrbnik
S3_22	Ampak jaz sem pač to tako sprejela kot je	Sprijaznjenje z odnosom	Odnos uporabnik - skrbnik
S3_23	Ni tako kot bi moralo mogoče vse biti	Nezadovoljstvo z odnosom	Odnos uporabnik - skrbnik
S3_24	Jaz imam velikokrat občutek, da veliko bolj ceni tiste sosede, ki so bili, pa mogoče vsak trenutek nekje v bližini, sploh ko so bili doma, tete in tako dalje	Drugi pomembnejši od skrbnice	Odnos uporabnik - skrbnik
S3_25	Trenutno ne veliko	Časovno nezahtevna naloga	Skrbniške naloge
S3_26	to kar je bilo sedaj za prodajo hiše	Prodaja hiše	Skrbniške naloge
S3_27	kolikor časa bom lahko, bom skrbela, da jo bom redno vozila k zdravniku, ker	Spremstvo k zdravniku	Skrbniške naloge

	ima tega zelo veliko, specialistov in podobnega		
S3_28	Drugače pa da se slišimo	Telefonski klic	Skrbniške naloge
S3_29	da grem k njej	Obiskovanje	Skrbniške naloge
S3_30	če kaj rabi nabavim in tako	Nakupovanje	Skrbniške naloge
S3_31	manj kot je bilo v preteklosti, ko je bila ona doma pri mami	Razdeljena skrb med institucijo in skrbnikom	Skrbniške naloge
S3_32	Se počutim kar malo odrinjena	Občutek odrinjenosti	Odnos skrbnik - institucija
S3_33	To sem povedala tudi, tej kaj je že naša, A (<i>zaposlena v instituciji</i>). Ona ima V čez. Ona je čudovit človek, jaz je ne bom nikoli pozabila. Tudi B, ki je bila pred njo, ki je sedaj na porodniški	Dober odnos	Odnos skrbnik - institucija
S3_34	Zelo smo imeli težav, ampak moram reči, da mi je center (<i>tako imenuje institucijo, kjer V živi</i>) stal stalno ob strani, zelo, brez A (<i>zaposlene v VDC</i>) bi jaz to izredno težko, karkoli	Pomoč institucije pri prodaji hiše	Odnos skrbnik - institucija
S3_35	Ja, vsaka imava pol, tako je bilo po zapuščinski. S tem, da je bilo potrebno urediti tudi zadeve kar se tiče mame. Tega V ni nič mogla	Nezmožnost urejanja zapuščinskih zadev	Participacija
S3_36	po pogovoru s socialno najbolj pametno zdelo, da poizkušamo prodat	Nevključenost pri prodaji premoženja	Participacija
S3_37	od junija pa do sedaj sva z možem tisto poravnava razliko, kolikor V sedaj nima od penzije, to je tam okrog skoraj 600€ na mesec	Plačevanje institucionalne skrbi	Skrbniške naloge
S3_38	Ja na začetku sem jaz to mislila, da bomo zmogli brez, ker smo imeli enega kupca v vasi, ki je bil, bom rekla glejte tako, tečen od tistega dneva, ko je mama šla v bolnico. Pa kaj se je po vasi govorilo, ne vem, da je toliko švoh mogoče ne vem. Če bomo dali v najem, če bomo prodali, da sta prva med kupci. Več kot eno leto pa pol je bila pogodba vse narejena pri notarju dogovorjeno samo za podpis, se je pa premislil	Težka naloga	Prodaja premoženja višje vrednosti
S3_39	tu je že sodelovala socialna (<i>dom, kjer V živi</i>)	Vključen VDC	Prodaja premoženja višje vrednosti
S3_40	sem se odločila je šlo naprej preko nepremičninske družbe	Nepremičninska družba	Prodaja premoženja višje vrednosti
S3_41	In to z vedenjem socialne in tako naprej. Tako, da socialna je zahtevala cenitev še. Tako da je bila cenitev celo dvakrat	Zahteva CSD po cenitvi premoženja	Prodaja premoženja višje vrednosti
S3_42	V je takrat, ko je mama odšla v bolnico je takoj prišla sem. Ker jaz je nisem nič same pustila. Tako, da še tisti večer	Nezmožnost opravljanja funkcije tedanjega skrbnika	Vzpostavitev skrbništva
S3_43	Ja tukaj in je bila več kot, no nekje eno	Neformalno skrbništvo	Vzpostavitev

	leto, tu pri nama		skrbništva
S3_44	Med tem časom je bilo pa tako, da sem jaz, ko je šla mama in ko sem videla kako je z mamo hudo, sem začela z iskanjem doma (<i>doma za stare</i>). S tem da sem iskala dom za obe. Torej za V in za mamo. In prišlo je do tega, seveda sem najprej dala v K (<i>kraj</i>) in tu je mama dobila čakalno listo, V pa je bila zavrnjena. In takrat mi je center iz K (<i>kraj</i>) pomagal. Tako, da takrat je bil zaposlen še pravnik gospod H (<i>ime</i>) in mi je on naredil pritožbo na to ko so V v K (<i>kraj</i>) zavrnili. Ker moja želja je bila, da bi one, če že ne morata biti doma skupaj, sta pa sigurno skupaj nekje v domu	Skrb za skrbnika in uporabnika	Vzpostavitev skrbništva
S3_45	En pogovor je bil in tam so mi to svetovale tele v K (<i>kraj</i>), ki so pri sprejemu, kaj so že, socialne, ne vem točno. In so mi svetovale L (<i>kraj</i> , kjer V sedaj živi). Jaz do takrat nisem nikoli pomislila na VDC (<i>varstveno delovni center</i>)	Svetovanje o namestitvi v VDC	Odnos skrbnik – center za socialno delo
S3_46	od tukaj so one iz doma v K (<i>kraj</i>) direktno klicale v L (<i>VDC</i>). In sem šla potem v VDC do ga. S (<i>socialna delavka v VDC</i>) tam v VDC in smo takrat takoj začeli pogovor in sem jaz takrat dala še isti dan vlogo.	Vložitev vloge za sprejem v VDC brez vedenja uporabnika	Participacija
S3_47	Tako da že ta del, da je bila ta čas dokler je bila v VDC sprejeta je bila tukaj in moram reči, da se je tukaj njeno zdravstveno stanje zelo izboljšalo. Jaz sem to pozitivno gledala, zato ker je hiška doma vlažna in je bilo vlage zelo zelo veliko. Tako da tiste posode, ki sem jih kupila s tistimi tabletami na primer za mamo in V, da so imele, so imele po dve na primer in so bile zelo hitro polne. In tukaj je bil suh prostor in V je bilo zelo fajn	Izboljšanje zdravstvenega stanja	Bivanje pri skrbnici
S3_48	Edino, kolikor sem videla, zdaj razliko, se je V tukaj dolgočasila	Dolgčas	Bivanje pri skrbnici
S3_49	Ker midva z možem le imava delo, je vinograd, plus tega vse povsod sodelujeva nekaj po teh društvih. Jaz sem jo vzela s sabo na izlete in kamor smo šli, tako če je bilo možno, da je šla z nama. Ali pa če sva šla v vinograd, pojdi z nama pa boš videla, pa boš lahko sedela, ampak ni, je bila raje sama, na primer. In je bila osamljena.	Osamljenost	Bivanje pri skrbnici
S3_50	Ker njej se je zdaj svet odprl, v L (<i>kraj kjer sedaj živi</i>) je čisto nekaj drugega.	Zadovoljstvo z bivanjem	Bivanje v instituciji

	Zaživela je.		
S3_51	ker ona ni nikdar delala, ona sedaj zjutraj ob šestih, pol šestih ustane. Ona mora te stvari pihat za astmo, zajtrk pojest in tako naprej in oni, kombi ko pride, pride tudi tukaj v bivalno po njih, čeprav je zelo kratko do tam (<i>do delavnega centra</i>), ampak jih odpeljejo. In ona ko pride domov, jaz verjamem, da je kar utrujena	Sprememba življenjskega sloga	Bivanje v instituciji
S3_52	je zdaj dobila stalno bivališče tam	Stalno prebivališče	Bivanje v instituciji
S3_53	Ampak jaz pa ne želim izgubit stika s centrom iz K (kraj). Tako, da kolikor se kdaj sliši kakšne bedarije za center, pardon, jaz nimam takšnih izkušenj, res ne.	Zadovoljstvo z odnosom	Odnos skrbnik – center za socialno delo
S3_54	na začetku, ko smo ji rekli, da bodo tam skupaj z mamo, se je ona strinjala. Potem pa, ko je mama umrla ni več bila tako prepričana, ampak rekla pa tudi nikoli ni da ne želi iti. Mi je nismo silili. Povedali smo ji, da je to ena možnost in ji predstavili bivanje. Ona je bila pri vseh postopkih z mano. Tako, da nič nismo naredili brez nje, z vsem se je strinjala	Delno strinjanje z namestitvijo v institucijo	Participacija
S3_55	Sigurno	Časovno zahtevna naloga	Skrbniška vloga
S3_56	primer v soboto, ja dan je šel okrog, ker je bilo potrebno po njo, jo peljat v N (<i>kraj – šli so k zdravniku</i>), tam čakati, jo peljat nazaj in priti spet domov. Ampak jaz to ne čutim niti kot obveznost niti nič, ampak enostavno se mi zdi, da tako mora bit	Časovno zahtevna naloga	Skrbniška naloga
S3_57	Ko, sedaj je bilo potrebno spremeniti vse dokumente zaradi spremembe stalnega prebivališča in so to uredili iz centra (<i>VDC</i>) in se mi je zdelo, da bi vsaj obveščena mogla bit. Saj sem to povedala ga. A (<i>zaposleni v VDC</i>). Ne, da bi mi žiher povedal, da sedaj ima pa tam in da so oni že dokumente spremenili in tako naprej	Neobveščena skrbnice	Odnos skrbnik - institucija
S3_58	tako da sem potem jaz sem dobivala njeno pokojnino	Uporabnikov prihodek prejema skrbnica	Prihodek
S3_59	Meni enostavno vzame čas vse skupaj, ampak mi ni to, da bi sedaj rekla... dokler bom zdrava lej, ni meni zdaj to ena obveznost, ampak vem da je dolžnost. Tudi ne rečem sedaj, da ti si pa dolžna sedaj skrbet,	Časovno zahtevna naloga	Skrbniške naloge
S3_60	jaz vem, da nisem toliko kakor starš, ampak se pa bolj čutim tako	Starševska vloga	Vloga skrbnika
S3_61	Sigurno in za njo (<i>sestro</i>). Potencialno	Neformalno skrbništvo	Vzpostavitev

	za vse tri.		skrbništva
S3_62	tako, da meni je v bistvu sedaj, ne narobe razumet, ampak veliko lažje, ker je samo V	Težko usklajevanje	Usklajevanje življenja s skrbniško funkcijo
S3_63	Ja lahko bi	Formalna možnost samostojnega upravljanja z denarjem	Participacija
S3_64	to mi ni bilo tako čist vse jasno, ko je V šla v zavod, ker prej ni nikoli ona dvigovala denarja ali karkoli počela z denarjem. Potem se je pa v centru pokazalo, da imajo oni dobro, bom rekla poznanstvo in organizirano, zaradi drugih mogoče tudi, da so kar lahko odšli na pošto in dvignili in tako naprej	Enovit paket storitev	Bivanje v instituciji
S3_65	V (<i>uporabnica</i>) sama ne, ampak je moral nekdo iz VDC	Ne samostojno upravljanje z denarjem	Participacija
S3_66	Zdaj je pa to A (<i>ime</i>) iz K (<i>kraj</i>) iz socialnega spremenila, tako da je bila sedaj odločba, ko je bil ta denar nakazan od prodaje hiše, lahko samo sama sedaj za njo cel znesek plačujem	Plačevanje institucionalne skrbi	Skrbniške naloge
S3_67	ona dobiva na ta svoj račun iz pokojninskega,	Pokojnina	Prihodek
S3_68	potem dobiva najbrž tudi ta del za pomoč tudi od pokojninskega	Dodatek za pomoč in postrežbo	Prihodek
S3_69	Tako, prejemam sem domov in bo potrebno sedaj tudi plačevati in sedaj pa ne more VDC nič deliti	Uporabnikov delež od prodaje hiše prejel skrbnik in z njim plačuje institucionalno oskrbo	Prihodek
S3_70	na nek način blokiran račun	Pupilni račun	Denar
S3_71	Tako, da smo pa dogovorjene da poleg plačevanja njenega bivanja v domu, to je nekaj čez 1000€, 1100 od prilike	Plačevanje institucionalne skrbi	Skrbniške naloge
S3_72	Pa iz njenega dohodka	Uporabnik iz dohodka prispeva za stroške	Prihodek
S3_73	Pa njej mora od tega ostati kar dobiva od pokojninskega, misim da okrog 86€,	Uporabniku ostane 86€	Denar
S3_74	Pa ona dobiva tudi v delovnem centru nekaj	Prihodek od dela v instituciji	Prihodek
S3_75	Različno, od 50, pa največ je bilo mogoče okrog 80€ mesečno	Prihodek od dela v instituciji	Prihodek
S3_76	Ker bila je pa tudi že vloga, to tudi nisem vedela, tako da smo bile z ga. A (<i>socialno delavko v VDC</i>) tudi malo presenečena. Je center prvi mesec njenega bivanja dal kar na občino tisti drugi del, to je bilo okrog 600€, kakor da bo občina plačevala. Oni so neko vlogo vložili kar, pa ni bilo nič po dogovoru, niti z mano, niti s centrom (<i>VDC-jem</i>). Tako, da smo morale potem	CSD brez dogovora s skrbnikom vloži vlogo	Odnos skrbnik – center za socialno delo

	z A tako narediti, da smo potem pisale na občino, da zaenkrat se pač zahvaljujemo in da bomo poizkušali prodat nepremičnino.		
S3_77	Ker slučajno da pa bi občina (<i>plačevala bivanje v VDC</i>) bi se pa na nepremičnino usedla, tako sem jaz razmišljala. In vprašanje, hiša bi samo propadla. Tako se je pa vsaj nekaj denarja dobilo	Namen plačevanja institucionalne skrbi	Prodaja premoženja višje vrednosti
S3_78	Jaz ko sem zvedela, da bo šlo preko nepremičninskega in je dal aro in eno in drugo sem jo klicala, V (<i>sestra</i>) lej hiška se bo najbrž prodala, pa bom prišla po tebe pa bomo šle še enkrat domov, in je šla. Potem pač seveda tukaj je kredit in eno in drugo, pa je trajalo od januarja do sedaj, sem jo še enkrat, pa je rekla glej ne, sej nič nimam več, je rekla. Ni imela te potrebe. Sem pa poizkušala kolikor je bilo pač možno, da je vse kar je želela – slike. Tudi v VDC so šli na roke, tako da ima nekaj v tej sobici kar je želela, pa da ima neke spomine pa to, vse ima	Izbira osebnih predmetov	Participacija
S3_79	sedaj delno to res naredi VDC	Razdeljena skrb med institucijo in skrbnikom	Skrbniške naloge
S3_80	Skrbim toliko da vem kam gre, rada vidim, da vem kam gre	Nadzor	Skrbniške naloge
S3_81	Bolj z bivalno sodelujem kot z delovnim centrom	Boljše sodelovanje z bivalno enoto kot z delovnim centrom	Odnos skrbnik - institucija
S3_82	mogla, ker jaz potem nisem za V denarja dobila, ko je mama padla v takšno depresijo in tako situacijo. Se ni dalo, ko nisem bila skrbnik. Jaz sem si takrat mogla vse to uredit. Najprej za mamo, da sem bila skrbnik, potem pa še to	Formalno skrbništvo z namenom pridobitve denarja za uporabnika	Vzpostavitev skrbništva
S3_83	In to mi je šla vse v K (<i>kraj</i>) socialna na roke	Zadovoljstvo z odnosom	Odnos skrbnik – center za socialno delo
S3_84	Ja	Neznanje kako ravnati	Usposabljanje za skrbniško funkcijo
S3_85	v kakšni taki sem se vedno obrnila na center	Informiranje skrbnice	Odnos skrbnik - institucija
S3_86	Ne	Ni usposabljanja	Usposabljanje za skrbniško funkcijo
S3_87	Se mi zdi, da bi bolj rabila takrat, ko sta bili doma obe, kot pa sedaj	Potreba po usposabljanju	Usposabljanje za skrbniško funkcijo
S3_88	jaz mislim, da če tudi jaz kaj ne bi mogla, da nekaj pride, na primer da ima V nek datum, na primer za ultra zvok za srček ali pa za astmo, ko ima kaj takega, bi center mi to pomagal, ta VDC	Razdeljena skrb med institucijo in skrbnikom	Skrbniške naloge

S3_89	Imam sedaj dva pomočnika – center v K (<i>kraj</i>), če bi bilo kaj, to mislim socialno, kot VDC, tako bivalna kot delovni center	Vir pomoči CSD in VDC	Usposabljanje za skrbniško funkcijo
S3_90	poročilo bolj o preteklem letu in o planu za to leto. Tako, da to sem pa šla	Predstavitev letnega poročila VDC	Usposabljanje za skrbniške naloge
S3_91	Ja se mi je	Koristnost usposabljanj	Usposabljanje za skrbniške naloge
S3_92	jaz bi bila veliko bolj zadovoljna, da bi bila V normala, tako da bi bilo možno z njo tako govorit, kot bi bilo verjetno s kakšno sestro. To sigurno pogrešam.	Skrbnik vidi uporabnika kot deviantnega	Odnos skrbnik - uporabnik
S3_93	Da je ona sedaj še vedno.. skoraj tako.. amm.. moji otroci so sedaj starejši po tem, da se lahko na njih kaj obrnem, kot pa na V. V (<i>sestra</i>) bo sedaj tako kot so moji vnučki.	Uporabnik kot otrok	Odnos skrbnik - uporabnik
S3_94	Jaz lahko z V kaj podebatiram o kakšnih sorodnikih, to ona vse obvlada, veliko bolj kot jaz, da bi pa o resnih temah govorile pa ne.	Predsodek	Odnos skrbnik - uporabnik
S3_95	Ampak, da bi pa rekla, da je tako nek odnos	Ni ljubečega odnosa	Odnos skrbnik - uporabnik
S3_96	Tudi ne vem, če sama dovolj pokažem, da jo imam rada, ne vem	Nezadostna naklonjenost do uporabnika	Odnos skrbnik - uporabnik
S3_97	Da bi rekla, da imamo ne vem kako ljubeč odnos, ne	Ni ljubečega odnosa	Odnos skrbnik - uporabnik
S3_98	ni imela željo ostati tu, pa prespat. Je rekla ne, jaz moram iti nazaj	Ne želi prespati	Bivanje pri skrbniku
S3_99	sem rekla V poglej Velika noč je, v vsakem slučaju bi te povabila, da boš tukaj z našo družino, plus tega imaš pa še rojstni dan. Pa ni bila preveč navdušena. Ja kako, če imam jaz rojstni dan, moram biti tukaj	Preživljanje praznikov	Osebnostni stik z uporabnikom
S3_100	ima pa kmalu tako popisano koledar, skoraj tako kot jaz že	Institucionalni urnik dejavnosti	Bivanje v instituciji
S3_101	Jo je šel naročiti za ultra zvok, pa za astmo. Pa mi grejo, no nama grejo (<i>tudi možu</i>), na roko, da poizkušajo nam dati v enem dnevu, ker gre to za dva čisto različna zdravnika, ampak probajo tako uskladiti, da oba pregledata tisti dan in da lahko ona opravi	Vključenost skrbnikovih družinskih članov v opravljanje skrbniških nalog	Skrbniške naloge
S3_102	dopoldne je jaz niti ne motim tam, popoldne se pa slišimo. Pokliče ona ali jaz. Sigurno ene trikrat na teden	Večkrat tedensko	Stik z uporabnikom preko telefona
S3_103	Obiščeva jo (<i>z možem</i>) pa pač, ali je to s kom povezano, da je to še kaj drugega zraven, drugače pa itak sedaj je bilo tudi s to hišo in tako dalje	Ob skrbniških obveznostih	Odnos skrbnik - uporabnik
S3_104	Ampak ona zelo hitro opravi z nama	Kratki obiski	Odnos skrbnik -

			uporabnik
S3_105	O Ja, ooo velikokrat	Pogosti konflikti	Nestrinjanje z uporabnikom
S3_106	Ona ne bo, ona ne. Potem moram jaz popustit	Pogajanje	Nestrinjanje z uporabnikom
S3_107	Čeprav ne zmeraj, jaz se tudi ne dam, če vidim, da je nekaj prav	Pogajanje	Nestrinjanje z uporabnikom
S3_108	Ko so šli v Planico, me je bilo strah, ne mislim, ampak kolikor je, včasih me upošteva, včasih ne. Imam pa občutek, da me sedaj čedalje manj, to je pa res.	Neupoštevanje skrbnika	Odnos skrbnik - uporabnik
S3_109	ona tudi tam (v VDC) navezuje. Ona ima tam svoje stike in o teh, ki so zaposlene tam ima zelo pozitivno mnenje. Na to jaz nimam pripomb. Ona jih zelo spoštuje, bolj kot mene.	Drugi pomembnejši od skrbnice	Odnos skrbnik - uporabnik
S3_110	Ne, edino to ko sem razlagala na začetku o tisti pokojnini. Tisto, jaz res ne vem ali je to bil zakon ali.. Jaz se nisem potem...	Kršitev glede višine pokojnine	Človekove pravice
S3_111	tudi če to gledam, da ona v K (<i>dom za stare kamor so dali vlogo za sprejem</i>) ni prišla na čakalno listo, razumem. Pač je letnica tista, starost, ki po eni strani je merilo, ampak po drugi strani pa ni vedno tako. Sem spoznala v B (<i>dom za stare v drugem kraju, kjer je bila mamaj</i>) gospo ki je še celo najbrž mlajša kot V in je v domu. Tako, da so izjeme. Al so se oni nje odpovedal zato, ker mogoče sama ne bi bila čist samostojna, ampak če bi bile z mamo skupaj bi bilo to v redu, drugače pa zna biti v tudi moteča.	Kršitev – nesprejetost v institucijo	Človekove pravice
S3_112	na primer je takrat po operaciji srca dobila Š. Toplice (<i>rehabilitacijo v zdravilišču</i>) pa ni mogla biti noter. Tista gospa, ki je bila z njo v sobi, ni bila z njo zadovoljna in zdravilišče je reagiralo. In jo je ate takrat šel iskat, ni bila do konca terapije. Ne vem pa kako je bilo to takrat možno, da ni mogel ate kot spremljevalec mogel it z njo, to pa ne vem, ali ni želel, ali ni mogel, ali bi bilo potrebno denarno toliko, to pa nisem se takrat toliko ukvarjala s tem, ker je bil ate še skrbnik. Vem pa da ni bila, tako, da..	Kršitev – predčasno zaključena rehabilitacija	Človekove pravice
S3_113	No, na primer, ko smo začele po mamini smrti urejat v hiši zadeve, sem jaz njo, popolnoma sem ji prepustila zadeve. Ker	Izbira osebnih predmetov	Participacija

	jaz sem le s 15 leti odšla od doma, sem šla v šolo. Je pa V tista, ki je dejansko, tudi njen denar v bistvu bil doma, v tistih rečeh. In tam se ji jaz, nič nismo.. Lej V to je, kam damo to. Poklicale smo tete, da bi si kaj izbrale in tako naprej.		
S3_114	Pri prodaji hiše zaradi interesov je bil imenovan skrbnik za V takrat	Imenovan skrbnik za prodajo nepremičnin	Prodaja premoženja višje vrednosti
S3_115	Naš sin je bil	Imenovan skrbnik za prodajo nepremičnin	Prodaja premoženja višje vrednosti
S3_116	S pomočjo gospe A (<i>socialna delavka v VDC</i>) je to pač tako bilo. Ona je rekla lahko. Je razmišljala. In sem jo jaz vprašala kdo bi to lahko bil in je rekla lahko bi pravzaprav bil nečak	Ne vključenost pri izbiri skrbnika za prodajo nepremičnine	Participacija
S3_117	Ja V je pa potem poklicala, smo bile obe takrat. Sedaj ker imam jaz sina in hčerko je potem nekako tudi gospa A rekla mogoče, ker on je starejši, če boš pa še drugič V rabila, je pa lahko A (<i>hčerka moje sogovornice</i>). Ker sem jaz imela občutek, da bi se ona malo bolj, sin je pač moški, se pa z A (<i>hči</i>) pa mlajša je.. Pa smo se pol tako tudi z njeno voljo odločili za P (<i>sin</i>). P je pa tudi pristal. Tako, da je on potem sodeloval kar se tiče te prodaje	Ne vključenost pri izbiri skrbnika za prodajo nepremičnine	Participacija
S3_118	ja dobro	Zadovoljstvo z odnosom	Odnos skrbnik – center za socialno delo
S3_119	Ne, nobenih	Ni posebnih obveznosti	Odnos skrbnik – center za socialno delo
S3_120	Ja. Skrbniško moram povedat, da mi je morala pomagat pri izpolnitvi gospa A (<i>socialna delavka v VDC</i>).	Pisanje skrbniških poročil	Skrbniške naloge
S3_121	To je bilo pa tudi sedaj januarja, sva šla oba z možem in sva nesla vse. Ker je denar, ki ga je V dobivala, do evra sva imela izračunano, tako da sva na koncu vse uredili, tako s sodelovanjem centra	Vodenje finančnih evidenc	Skrbniške naloge
S3_122	Na primer gospa, kako je gospa A (<i>socialna delavka v VDC</i>), ne bom pozabila, posmrtnino ali nekaj podobnega, ker je V imela nižji dohodek kot je to. Jaz niti vedela nisem, da ona to lahko uveljavlja	Informiranje skrbnice	Odnos skrbnik - institucija
S3_123	zelo pozitivna osebnost je. In nimam kaj reči. In tudi za to gospo, ki je pa prej bila na tem delovnem mestu, pa za mamó, je bilo pa ravno tako. Ne bom ne tudi nje pozabila. Res zelo zelo. Jaz ne vem kako bi brez	Dober odnos	Odnos skrbnik - institucija
S3_124	Skos smo skupaj hodile	Udeležba pri urejanju zadev	Participacija

		na CSD	
S3_125	se mi pa zdi, da bi pa lahko malo več center z nami skrbniki sodeloval, da se jaz čutim odrinjeno	Boljše sodelovanje z institucijo	Želene spremembe
S3_126	ne bi bila zadovoljna, da so šli oni osebne dokumente urejat na svojo roko	Boljše sodelovanje z institucijo	Želene spremembe

Kodiran intervju: S4(skrbnik)

OZNAKA IZJAVE	PREPISANA IZJAVA	POJEM	KATEGORIJA
S4_1	Da je pač potrebno za nekoga poskrbet	Skrb	Asociacija ob besedi skrbništvo
S4_2	kaj je nekomu določeno, lahko je to veliko skrbništvo, lahko je to delno skrbništvo, kar center nalaga za skrbnika	Določilo centra za socialno delo	Asociacija ob besedi skrbništvo
S4_3	Varovanec potrebuje veliko več kot občasno varstvo	Stalna celovita pomoč	Skrbniške naloge
S4_4	Če ima varovanec še starše potem je tudi to vredno, če pa varovanec nima staršev je pa potrebno veliko več, da skrbnik delno nadomesti starše	Starševska vloga	Vloga skrbnika
S4_5	on me dojema tako, kot bi dojemal mamo	Starševska vloga	Vloga skrbnika
S4_6	ima sicer sestre, ki pa imajo svoje družine in nimajo preveč časa za njega	Sorojenci niso prevzeli skrbništva	Vzpostavitev skrbništva
S4_7	sem jaz ponudila mu roko	Ponujena pomoč	Vzpostavitev skrbništva
S4_8	in mu stala ob strani	Opora	Skrbniške naloge
S4_9	vsepovsod šla z njim,	Spremstvo	Skrbniške naloge
S4_10	se pogovarjala z njim	Pogovor	Skrbniške naloge
S4_11	in mu nudila vse kar pač potrebuje.	Zadovoljevanje potreb	Skrbniške naloge
S4_12	čez teden se slišiva vsak dan po telefonu	Vsak dan	Stik z uporabnikom preko telefona
S4_13	Če je potrebno greva v trgovino, če kaj rabi	Nakupovanje	Skrbniške naloge
S4_14	greva skupaj na izlete,	Izleti	Skrbniške naloge
S4_15	tudi na dopust gremo skupaj za en teden	Dopust	Skrbniške naloge
S4_16	vsak dan pa se slišiva in se pogovarjava sproti kaj je, kaj se dogaja, ali je kaj narobe, če ga kaj teži in to zelo rad iskreno pove vse.	Sprotno reševanje težav	Stik z uporabnikom preko telefona
S4_17	zelo prostovoljno	Prostovoljna funkcija	Vloga skrbnika
S4_18	ga cenim, ga spoštujem takšnega kakršen je	Spoštovanje uporabnika	Odnos skrbnik - uporabnik
S4_19	ni se mi toliko spremenilo življenje	Nespremenjeno življenje	Vzpostavitev

		skrbnika	skrbništva
S4_20	sem ponosna na to, da lahko nekaj nekemu pomagam.	Ponos	Vloga skrbnika
S4_21	Bolj sem samozavestna	Osebnostna rast	Vloga skrbnika
V4_22	ko sem videla, da sem uspešna pri temu poslanstvu in da je tudi on zadovoljen	Poslanstvo	Vloga skrbnika
S4_23	Malo se prilagajam, če ni to danes je pa jutri. Nikoli ni tako hudo, da bi moralo nekaj takoj se narediti, če pa že je kaj takšnega pa skušam to čimprej uredit	Prilagajanje	Usklajevanje življenja s skrbniško funkcijo
S4_24	Ja sedaj lahko, če pa bi imela družino bi bilo to precej težko ne bi mogla	Lažje, ker nima družine	Usklajevanje življenja s skrbniško funkcijo
S4_25	potrebno imeti čas na razpolago	Časovno zahtevna naloga	Skrbniške naloge
S4_26	in biti pripravljen pomagat in delat usluge	Pomoč	Vloga skrbnika
S4_27	Na primer gremo skupaj na dopust preko društva Sožitje grem z njim takrat za en teden	Dopust preko društva	Skrbniške naloge
S4_28	Grem z njim na to vseživljenjsko učenje, to je tridnevni seminar preko društva Sožitje, takrat tudi rabi spremstvo.	Vseživljenjsko učenje preko društva	Skrbniške naloge
S4_29	Potem hodiva tudi k maši, to je posebna Vera in luč maša za prizadete otroke. To je v B (kraj) enkrat na mesec se dobimo, to so otroci ločeni. Mladi gredo tudi in je prirejeno njim bolj, da razumejo, sodelujejo in tako naprej ne. Tudi takrat grem če sem le prosta in kje v bližini grem tudi takrat.	Spremstvo k maši	Skrbniške naloge
S4_30	Vse sem urejala preko centra za socialno delo in se tam dogovarjala tudi vse in dobila vse napotke kaj je potrebno narediti in kaj ne. Tudi če so bili kakšni problemi sem se lahko tam pogovorila in so mi vse povedali, nisem nikoli potrebovala koga sama iskat	Sodelovanje s centrom za socialno delo	Vzpostavitev skrbništva
S4_31	S socialno delavko sem bila izredno zadovoljna	Zadovoljstvo z odnosom	Odnos skrbnik – center za socialno delo
S4_32	vse mi je povedala kar sem potrebovala in mi dala vse napotke	Informiranje skrbnice	Odnos skrbnik – center za socialno delo
S4_33	Ne nič, nobene stvari	Ni usposabljanja	Usposabljanje za skrbniško funkcijo
S4_34	Da mu vsakodnevno pomagaš pri stvari, karkoli pride. Vsakodnevno pomoč, da ga usmerjaš, da gre naprej v življenju, vsakodnevna neprekinjena pomoč no	Stalna celovita pomoč	Skrbniške naloge
S4_35	Ja, če bi imela še kakšne druge primere, potem lahko.	Potreba po usposabljanju	Usposabljanje za skrbniške naloge
S4_36	Tukaj pa sem z njim rastla gor,	Opravljanje nalog po	Usposabljanje za

	vsakodnevno smo se videval in sem ga spremljala in dopolnjevala tako kot je pač potreboval in ga učila	občutku	skrbniško funkcijo
S4_37	Na lep način sva se usedla in pogovorila kaj bi on rad, kako bi to. Kakšne so možnosti do kod lahko gremo in do kod ne. Vedno sva skupaj reševala, karkoli je hotel je vprašal, kaj bi rad mel ali če bi rad kaj kupil za koga karkoli, kaj mislim jaz. Vedno sva se pogovorila in skupaj reševala stvari.	Reševanje konfliktov s pogovorom	Nestrinjanje z uporabnikom
S4_38	Zelo odkrit je bil, zelo mi zaupa in pove vse	Zaupanje	Odnos skrbnik - uporabnik
S4_39	Ne	Ni kršitev	Človekove pravice
S4_40	Vedno sem se za njega zborila če je bilo potrebno, naj bo to pri zdravstvu, zobozdravniku, kjerkoli je pač to bilo	Zavzemanje za pravice uporabnika	Človekove pravice
S4_41	Oh zelo težka bi bila to za njega in bi še naprej pil. Dokler je bil še oče živ je bil še oče skrbnik, prej sta bila oba ne, mama in oče. Potem sem pa jaz prevzela naprej a ne. Vprašanje kakšen konec bi bil če ne bi bilo takrat mene.	Prevzem funkcije od staršev	Vzpostavitev skrbništva
S4_42	Učila sem ga o slabih učinkih alkohola, skupaj sva brala in se učila. Bil je zelo dovzeten, zanimalo ga je in s stalno kontrolo je prenehal s pitjem. Je bil pa to proces, on je prej neprestano pijančeval in vsi so se mu posmehovali, bil je kot tarča posmeha a ne. Meni je bilo takrat zelo hudo, ko sem videla kaj delajo z njim. Kot bi ga namerno opijali in se mu smejali. Potem pa sva začela, sem mu dala ultimat, da če ne preneha s pitjem, da bom izgubil mene bom odšla. Imel me je zelo rad in počasi sva stopila na pravo pot, da je videl še kaj več od življenja ne pa samo propadanje zaradi alkohola. Res, ko sem mu to povedala se je zjokal in rekel, da sedaj bo pa nehal ker me ima rad me noče zgubit.	Pomoč pri prekinitvi od odvisnosti	Skrbniške naloge
S4_43	Sedaj ima že nekaj časa tam tudi punco	Uporabnik v razmerju	Partnerstvo
S4_44	je bilo tudi težko, ko sta si želela imeti otroka. Oba sta pod skrbništvom a ne in je bilo težko dopovedat, da ne moreta skrbeti za otroka. Večkrat smo se o tem pogovorili, vprašala sem ga kaj bo potem, kako bo za otroka skrbel. Rekel je, da ga bo dal meni, ko bosta onadva v bivalni. No potem pa sem razložila, da jaz sem že prestara, da ne morem imeti več otrok in kdo bo za njega potem skrbel. Je razumel, da to ne gre in smo že nekaj časa jima umaknili to idejo in sta že dolgo skupaj srečna, se obiskujeta	Odvračanje uporabnika od starševstva	Partnerstvo

	in tako, imata se lepo		
S4_45	Ni sam sposoben se odločat vedno v svojo korist ne	Nezmožnost odločanja uporabnika v svojo korist	Participacija
S4_46	Vse v okviru zakonskih možnosti, prej sem se tudi posvetovala s centrom, ko je prišlo do dedovanja do dediščine in tako naprej, da mi oni pomagajo in stojijo ob strani. Samo v tem primeru sem sprejela to, da imam njihovo strokovno pomoč kar se tega tiče	Informiranje skrbnice	Odnos skrbnik – center za socialno delo
S4_47	Ni pa se sam sposoben odločat o ničemer, bilokaj, vedno me tudi sam vpraša, rabi to podporo. Lahko gre sam sebi v škodo nevede, ne sme se sam odločat	Nezmožnost odločanja uporabnika v svojo korist	Participacija
S4_48	Glede dediščine sploh so dali nasvete na centru in poklicali skupaj sestre, da smo se dogovorili kaj in kako se razdeli in povedali svoje mnenje.	Dogovor o dedovanju	Odnos skrbnik – center za socialno delo
S4_49	Center mi je stal ob strani, nisem bila sama nikoli pri tem, da bi se prerekala ni bilo potrebno.	Podpora pri skrbniških nalogah	Odnos skrbnik – center za socialno delo
S4_50	vedno sem se obračala tja, če je kaj takega bilo. Vse kar sem potrebovala, vse so mi pomagali. Kakršnokoli vprašanje sem se lahko tja obrnila in vse je bilo še več kot sem potrebovala.	Podpora pri skrbniških nalogah	Odnos skrbnik – center za socialno delo
S4_51	Ne, nič takega	Ni posebnih obveznosti	Odnos skrbnik – center za socialno delo
S4_52	sedaj midva v bistvu peljeva naprej njegovo psihosocialno stanje dokler gre	Skrb za psihofizično stanje	Skrbniške naloge
S4_53	Če kaj rabi, kakršnokoli vprašanje ima nikoli mu ne rečem ne	uporabniku vedno na voljo	Odnos skrbnik - uporabnik
S4_54	Zanj sedaj bolj kot ne skrbijo v bivalni, kar pa ne morejo, za kar niso pooblaščen ali za kar se pač ne more obrniti na njih ima mene	Razdeljena skrb med institucijo in skrbnikom	Skrbniške naloge
S4_55	Za malenkosti, za njegovo dušo, dobro počutje, kar jaz ali ti lahko sami, on pač rabi mene	Dobro počutje uporabnika	Skrbniške naloge
S4_56	Da ga še malo vodim	Vodenje	Skrbniške naloge
S4_57	podpiram	Opora	Skrbniške naloge
S4_58	Potrebuje nekoga, kot starša še vedno a ne, da se obrne name. Nikoli ne bo popolnoma samostojen, potrebuje približek starša a ne	Starševska vloga	Vloga skrbnika
S4_59	pomembno, da sem se pogovorila tam s socialno delavko, da me je usmerila in	Informiranje skrbnice	Odnos skrbnik – center za socialno

	povedala kaj naj naredim in kako Nisem rabila nobene druge strokovne pomoči. Vse sem dobila na centru, vse informacije		delo
S4_60	To je bilo zelo družinsko, jemala sem ga kot otroka, kot mojo družino. Če sem za svojega otroka poskrbela sem tudi za njega	uporabnik kot otrok	Odnos skrbnik - uporabnik

Kodiran intervju: S5(skrbnik)

OZNAKA IZJAVE	PREPISANA IZJAVA	POJEM	KATEGORIJA
S5_1	skrbništvo nad osebo v celoti ali le za določen obseg nalog.	Določilo centra za socialno delo	Asociacija ob besedi skrbništvo
S5_2	samo če jih imaš kot zaposlen na centru preveč, pa ni več tako častno,	Službena obveza	Vloga skrbnika
S5_3	drugače pa se s tem strinjam, saj je to osebna odločitev.	Prostovoljna in častna	Vloga skrbnika
S5_4	Sva v kontaktu po telefonu	Obstoječ stik	Stik z uporabnikom preko telefona
S5_5	vsaj enkrat letno grem k njemu.	Enkrat letno	Osebni stik z uporabnikom
S5_6	Poskrbim za plačilo oskrbnine.	Plačevanje institucionalne skrbi	Skrbniške naloge
S5_7	Sedaj mi ne vzame toliko časa razen, da poskrbim da ima plačano oskrbnino.	Časovno nezahtevna naloga	Skrbniške naloge
S5_8	Brez problema	Brez problema	Usklajevanje življenja s skrbniško funkcijo
S5_9	Prezela v sklopu službe.	Prevzem v sklopu službe	Vzpostavitev skrbništva
S5_10	če nisem kaj vedela sem se posvetovala s sodelavko.	Posvet s sodelavko	Usposabljanje za skrbniško funkcijo
S5_11	Pred leti so bili seminarji o skrbništvu	Seminar o skrbništvu	Usposabljanje za skrbniško funkcijo
S5_12	prav za skrbnike pa ni bilo nikoli	Ni usposabljanja	Usposabljanje za skrbniško funkcijo
S5_13	bili pa bi dobrodošli.	Potreba po usposabljanju	Usposabljanje za skrbniško funkcijo
S5_14	Tudi vendar to niso bile take stvari... recimo pri R. sem mu omejevala število škatel cigaret.	Omejevanje cigaret	Nestrinjanje z uporabnikom
S5_15	Menim da ni bilo poseženo v njegove pravice.	Ni kršitev	Človekove pravice
S5_16	Pri vseh varovancih mi je vodilo upoštevanje njihovih želja.	Upoštevanje želja	Participacija
S5_17	Sodelovanje s sodelavko je dobro, če kaj	Zadovoljstvo z odnosom	Odnos skrbnik –

	potrebujem se z njo posvetujem.		center za socialno delo
S5_18	ohranila pa bi vsekakor to da imajo skrbniki pomembno vlogo pri reševanju njihove osebne in socialne stiske.	Zaščita interesa uporabnika	Želene spremembe

ODPRTO KODIRANJE – STROKOVNI DELAVKI

Kodiran intervju: SD1 (strokovni delavec)

OZNAKA IZJAVE	PREPISANA IZJAVA	POJEM	KATEGORIJA
SD1_1	Skrb	Skrb	Asociacija ob besedi skrbništvo
SD1_2	Pomoč	Pomoč	Asociacija ob besedi skrbništvo
SD1_3	osebo/človeka	Oseba	Asociacija ob besedi skrbništvo
SD1_4	Če pa asociacije nizam na konkretno delo, pa so povezane s skoraj popolno nejasnostjo o institutu skrbništva v praksi (zakonodaja in dela v domu), o dokumentu/odločbi, ki je bil kdaj dodan k sprejemni dokumentaciji za varovance, ki so prihajali v dom, ali posredovan s centrov v dom, vse do sedanjih dilem in postopkov, ki sem jih izvedla do danes v svoji praksi	Nejasnost instituta skrbništva	Asociacija ob besedi skrbništvo
SD1_5	do konkretnih uporabnikov, ki sem jih srečevala pri svojem delu in so vezani na področja dela	Oseba	Asociacija ob besedi skrbništvo
SD1_6	<u>do konkretnih zahtevnih nalog, ki sem jih pogosto in jih še opravljam za varovance</u>	Skrbniške naloge	Asociacija ob besedi skrbništvo
SD1_7	<u>beseda spomni tudi na na zahtevnost in kompleksnost področja dela</u>	Zahtevno in kompleksno področje	Asociacija ob besedi skrbništvo
SD1_8	<u>mandat, ki mi je dodeljen in sicer v smislu varovanja pravic in koristi varovancev</u>	Varovanje pravic in koristi uporabnikov	Asociacija ob besedi skrbništvo
SD1_9	<u>njihovega opolnomočenja</u>	Opolnomočenje uporabnikov	Asociacija ob besedi skrbništvo
SD1_10	<u>in velikokrat njihovih svojcev, ki se srečujejo s stiskami ob in predvsem zaradi starostne onemoglosti, bolezni, nemoči</u>	Stiske svojcev uporabnikov	Asociacija ob besedi skrbništvo
SD1_11	<u>Kot strokovna delavka kot tudi skrbnica sem v veliki večini tudi zagovornica uporabnikov</u>	zagovorništvo	Asociacija ob besedi skrbništvo

SD1_12	<u>prevladuje po mojem mnenju pravni vidik zaščite</u>	Pravni vidik zaščite	Opredelitev instituta skrbništva
SD1_13	<u>postopki so kompleksni</u>	Kompleksni postopki	Opredelitev instituta skrbništva
SD1_14	<u>zakonodaja je preobširna</u>	Neustrezna zakonodaja	Opredelitev instituta skrbništva
SD1_15	<u>praksa na centrih različna</u>	Neenotna praksa centrov za socialno delo	Opredelitev instituta skrbništva
SD1_16	<u>in svoje delo prilagam rešitvam socialnega dela, izhajati pa moram iz pravnih in zakonodajnih okvirjev</u>	Delovanje po principih socialnega dela	Opredelitev instituta skrbništva
SD1_17	<u>Slovenska zakonodaja je potrebna sprememb in upam, da bo šla v smeri zaščite svoboščin in pravic posameznika, da bo upoštevala dobre prakse zakonodaj v drugih državah, da bo dosegla namen skrbništva</u>	Zaščita svoboščin in pravic posameznika	Potrebne spremembe
SD1_18	<u>Poseg v človekove pravice je nekaj, kar mora biti predvsem zaščita – izboljšanje (z)možnosti posameznika, da se uresničuje, da uveljavlja svoje pravice, da je slišan, da je prepoznan in upoštevan in varuje njegovo svobodo ter je ne omejuje, da je pri tem zagotovljena tudi svoboda drugega, če gre za odnosno raven</u>	Poseg v človekove pravice kot zaščita	Človekove pravice
SD1_19	<u>Zastarela dikcija, zastarelo in neuporabno v sedanjem času. Če pogledamo s stališča odgovornosti in dejanj /dela skrbnika je to povsem skoraj nemogoče in težko pričakovati, da bodo ljudje, ki so primerni in pripravljeni opravljati naloge skrbnika</u>	Nezadostna opredelitev	Prostovoljno in častno delo
SD1_20	<u>Delo bi moralo biti ustrezno ovrednoteno, predvidena bi morala biti sredstva za opravljanje nalog, saj so sredstva varovanca v praksi pogosto nezadostna, ali pa jih celo ni</u>	Ustrezno vrednotenje dela skrbnikov	Potrebne spremembe
SD1_21	<u>Vsekakor podpiram, da bi skrbniki potrebovali plačilo za svoje delo</u>	Plačilo za delo	Potrebne spremembe
SD1_22	<u>da se jih ustrezno usposobi</u>	Usposabljanje skrbnikov	Potrebne spremembe
SD1_23	<u>vodi, usmerja pri njihovem delu. Tudi za samo izvajanje bi potrebovali spremljanje, podporo in suport centra ali drugih institucij</u>	Usmerjanje skrbnikov	Potrebne spremembe
SD1_24	<u>Podpiram predlog o listi skrbnikov tako kot obstaja lista zakonitih zastopnikov za mladoletne tujce. In predlagam izobraževanja le-teh</u>	Lista skrbnikov	Potrebne spremembe
SD1_25	dejansko centri in strokovni delavci sami pogosto opravljamo naloge skrbnika, kdaj pooblastimo delavce zavodov (domovi in drugi zavodi), da v našem	Prelaganje nalog	Skrbniške naloge

	imenu ali sami opravljajo naloge skrbnika. Na voljo ni organizacij, ki bi opravljali naloge (če pa že, gre za institucije, društva, ki imajo v svojem delovanju predvideno obravnavo oseb, ki se jim postavlja skrbnik).		
SD1_26	<u>Pravzaprav nimam idej, kako bi to reševali, saj že v vsakdanjem odločanju iščem rešitve, se poslužujem ljudi in ustanov, ki so na voljo, ki so že skrbniki.</u>	Posluževanje obstoječih možnosti	Skrbniške naloge
SD1_27	<u>prevzem nalog (častnih in prostovoljnih, z materialno in kazensko odgovornostjo) zahteva zrelost in visoko raven človeškosti</u>	Zrelost in visoka raven človeškosti	Vloga skrbnika
SD1_28	<u>Opravljanje nalog skrbnika s strani delavcev centra je dodatno delo, je lahko v obsegu od manjših opravil, do velikega obsega (stalno skrbništvo) dela za</u>	Dodatno delo	Skrbniške naloge
SD1_29	<u>Sem skrbnik osebam v socialno varstvenem zavodu. Pri prevzemu ali že pri odločanju vzpostavim socialno delavni odnos z varovancem in ga vzdržujem z njim, dokler traja skrbništvo. V primeru, da gre za oddaljenost, vzpostavim in vzdržujem stik preko telefona ali strokovne službe na območju, kjer biva. V kolikor opravljam naloge skrbnika, za osebe, pri katerih (zaradi zdravstvenega stanja) ni mogoče vzpostaviti več običajnega odnosa, spremljam njegovo stanje preko socialne službe njegovega bivanja. (v domu)</u>	Socialno delovni odnos	Odnos z uporabniki pod skrbništvom
SD1_30	<u>Odvzem poslovne sposobnosti se odvija na sodišču, se odloča po določenem postopku Zakona o nepravdnem postopku in se ga sama ne poslužujem pogosto. Po mojem mnenju več razlogov govori v škodo kakor v korist temu institutu.</u>	Nestrinjanje z institutom	Odvzem poslovne sposobnosti
SD1_31	Iskanje drugih rešitev, tudi skrbništvo za poseben primer, z veliko mero nabora nalog je iz razloga, da ni mogoče predvideti vseh nalog in se zapišejo predvidljive naloge v prihodnosti.	Namen preprečitev odvzema poslovne sposobnosti	Zloraba skrbništva za poseben primer
SD1_32	Mogoče je sklepati, da gre za širok obseg nalog, vendar se redno dogaja, da ob izdaji odločbe, kjer je navedena le ena naloga, se pri izvedbi /izvršitvi nalog pojavi še ena ovira pri zastopanju varovanca. Glede na prakso, ki je pogosta, je za takšno odločitev potreben pogled tudi z vidika ekonomičnosti postopka	Ekonomičnost postopka	Zloraba skrbništva za poseben primer

SD1_33	Izkušenj imam veliko, da sem ozko opredelila naloge, kar je prav, vendar pa se je v roku enega meseca pojavila nova potreba po zastopanju in varstvu pravic posameznika in sem izdala novo odločbo in še naprej, da je bilo potrebno ponovno odločati o zahtevku. Vse so se nanašale na urejanje premoženjsko pravnih zadev	Zastopanje in varstvo pravic uporabnika	Zloraba skrbništva za poseben primer
SD1_34	Vendar pa po drugi strani je ravno izdajanje ozko opredeljenih odločb skrbništva za poseben primer ustanovljeno s tem namenom, da osebi generalno ne odvzamemo pravice do sodelovanja, odločanja v vseh postopkih. Zgodi se namreč, da oseba ne razume in ne zmore razpolaganja s svojimi denarnimi sredstvi, medtem ko svoje pravice v postopku pri izdaji osebne izkaznice pa lahko zastopa, saj ta postopek razume	Generalni odvzem pravic odvzame možnost participacije uporabnika kjer je zmožen	Zloraba skrbništva za poseben primer
SD1_35	Posluževanja predloga za odvzem poslovne sposobnosti, ker je to najhujši poseg v človekove pravice, je res takrat kadar je potrebno zaščititi premoženje varovanca (predvsem nepremičnine)	Zaščita premoženja uporabnika	Odvzem poslovne sposobnosti
SD1_36	Kolizija, navzkrižje interesov je pogosto pri skrbništvu. Že pred odločanjem, navzkrižja so prisotna pri družinskih članih, ki ali sprožijo postopek ali so pobudniki ali samo sporočajo o situaciji.	Vseprisotnost navzkrižja interesa	Kolizija vlog centra za socialno delo
SD1_37	Delo na skrbništvu je veliko več kot le odločanje, je socialno delavsko ravnanje, je pogovor, poganjanje, je ugotavljanje širšega konteksta o problemu, gre za proces	Socialno delovni proces	Oprelitev instituta skrbništva
SD1_38	Delo s skrbnikom in na področju skrbništva pomeni skupno iskanje najboljše rešitve, predvsem z vidika uporabnika/varovanca in seveda tudi za skrbnika (kako in kaj so njegove naloge in realizacija le-teh). Gre za skupno iskanje rešitev.	»Win-win« rešitve	Oprelitev instituta skrbništva
SD1_39	Velikokrat je delo strokovne delavke opolnomočenje skrbnikov, usmerjanje, svetovanje idr.	Opolnomočenje skrbnika	Naloge centra za socialno delo
SD1_40	<u>Po drugi strani pa je potreben tudi nadzor nad delom skrbnikov, ki se izvaja v obliki poročil, ki jih skrbniki podajajo na CSD predvsem v primerih razpolaganja z denarnimi sredstvi idr. In v primeru zlorabe svoje funkcije razrešitve nalog, podajanje kazenskih ovadb itd.</u>	Nadzor skrbnikov	Naloge centra za socialno delo
SD1_41	<u>Dober skrbnik je tisti, ki se zaveda</u>	Kreativnost, doslednost,	Vloga skrbnika

	<u>svojih pooblastil in nalog, deluje v smeri pomoči varovancu, ki je kreativen in dosleden, odgovoren in etičen.</u>	odgovornost in etičnost	
SD1_42	<u>zaradi vse bolj obsežnih nalog bi morale dobiti veljavo.</u>	Večja veljava področja	Želene spremembe
SD1_43	<u>varovanec in njegovo varstvo pravic je ključen vidik skrbništva</u>	Fokus na pravice uporabnika	Želene spremembe

Kodiran intervju: SD2 (strokovni delavec)

OZNAKA IZJAVE	PREPISANA IZJAVA	POJEM	KATEGORIJA
SD2_1	Zastopanje osebe, ki sama ne more zastopati svojih pravic in koristi	Zastopanje	Asociacija ob besedi skrbništvo
SD2_2	delovanje v največjo korist varovanca	Varovanje pravic in koristi uporabnikov	Asociacija ob besedi skrbništvo
SD2_3	Zastarelo urejeno, zakonska podlaga ZZZDR je iz leta 1976.	Zastarela zakonodaja	Opredelitev instituta skrbništva
SD2_4	Skrbništvo samo po sebi niti ni tak problem, problem je, da imamo v zakonodaji še vedno institut odvzema poslovne sposobnosti	Zastarela zakonodaja	Odvzem poslovne sposobnosti
SD2_5	ZZZDR s tem institutom krši človekove pravice in država bi nujno morala umakniti ta institut.	Zakon poseže v pravice	Človekove pravice
SD2_6	V poročilu IRSSV, avtorice Tamare Narat se je izkazalo, da sodišča nimajo poenotene prakse v primeru delnega odvzema poslovne sposobnosti. Nekatera sodišča namreč določijo naloge skrbnika, druga sodišča pa to prepustijo centru za socialno delo. ZZZDR v 206. in 208. členu nalaga, da lahko CSD po potrebi določi, katere posle sme oseba, ki ji je bila delno odvzeta poslovna sposobnost, opravljati samostojno in brez odobritve.	Neenotna praksa sodišč	Odvzem poslovne sposobnosti
SD2_7	Nujno je potrebno iz zakonodaje umakniti odvzem, ker je to kršenje človekovih pravic.	Ukinitev instituta odvzema poslovne sposobnosti	Potrebne spremembe
SD2_8	Z odvzemanjem poslovne sposobnosti je osebi neposredno kršena pravica do pravne sposobnosti. Prav tako se z namestitvijo v institucijo brez soglasja uporabnika neposredno krši pravica do prostosti in osebne varnosti, saj mora vsakomur biti priznana pravica do svobode gibanja in izbire kraja bivanja. Odvzem poslovne sposobnosti krši pravico do sklenitve zakonske zveze, ki bi morala biti priznana vsakemu, ne glede na njegove osebne okoliščine.	Zakon poseže v pravice	Človekove pravice

	Osebam pod skrbništvom ni omogočeno upravljati z lastnim premoženjem, saj jim je le-to samovoljno odvzeto. Sami svojih nepremičnin ne morejo odtujiti ali bremeniti, saj je skrbništvo zabeleženo v zemljiški knjigi in je s tem onemogočeno razpolagane z lastnim premoženjem. Osebam je z odvzemom poslovne sposobnosti vzeta pravica do voljenja ali biti voljen in prav tako do sodelovanja pri opravljanju v javnih zadevah. Vsakdo mora imeti pravico do sklenitve pravno veljavne pogodbe o zaposlitvi, do proste izbire dela in do zadovoljivih delovnih pogojev ter do varstva pred brezposelnostjo. Osebam brez poslovne sposobnosti so te pravice kršene. Z odvzemom poslovne sposobnosti so sistematično kršene osnovne človekove pravice		
SD2_9	Nabor skrbnikov ni ustrezno urejen, kompleksni primeri za zagotavljanje največjih koristi varovanca bi včasih potrebovali pravnika. Tudi če so skrbniki svoji so včasih kot laiki premalo kompetentni, saj so nekateri primeri zelo kompleksni.	Nekompetentni skrbniki	Vloga skrbnika
SD2_10	Preveč široka, strokovni delavci na CSD predvsem nimajo ustreznega znanja kako bi lahko drugače speljali. Ker je premalo oblik skupnostne skrbi in se potem apriori sploh pravniki, ki ne poznajo socialnega dela in socialnega dela skupnosti, poslužujejo v prvi vrsti odvzema poslovne sposobnosti. Problem je torej, da se gre takoj v odvzem poslovne sposobnosti in se ne išče drugih možnosti za človeka	Prenagel ukrep	Odvzem poslovne sposobnosti
SD2_11	Problem je tudi npr., če je CSD predlagatelj postopka za odvzem poslovne sposobnosti, potem v skladu z 209. členom ZZZDR samega sebe postavi kot začasnega skrbnika in pride do kolizije interesov. Da bi se centri izognili tovrstni koliziji vlog, predlagajo sodiščem, da postopek speljejo po uradni dolžnosti in tako imajo centri le vlogo predlagatelja postopka. Vendar se s tem kolizija vlog ne reši, saj centri v času postopka prevzemajo vlogo začasnega skrbnika, hkrati pa imajo vlogo nadzora dela začasnega skrbnika (ki jo lahko izvaja drugi strokovni delavec istega organa ali pa celo ista oseba, ki funkcijo izvaja)	Neizogibnost kolizije	Kolizija vlog centra za socialno delo
SD2_12	Sama CSD-jem ne bi nalaga naloge skrbnika. Kadrovske smo podhranjeni, prevzemamo tako naloge stalnega	Ukinitev CSD kot skrbnika	Skrbniške naloge

	skrbnika, začasnega in skrbništvo za poseben primer		
SD2_13	Trajniki na računu, ko se uvede skrbništvo zaradi statusa t.i. pupilne vloge (ki ga dobi račun s skrbniško odločbo) niso možni. Smiselno bi bilo urediti trajnike, na skrbniških računih, ki bi jih predlagal skrbnik. Verjamem, da je to možno, če bi se naše MDDSZ zavzelo na bankah. S plačevanjem položnic je namreč kar precej dela, pri neposrednem izvrševanju skrbniških nalog je to najpogostejše opravilo, ki je navadno dolgotrajno, več čas trajanja skrbništva.	Ureditev trajnika	Potrebne spremembe
SD2_14	Poznam primer v K., ko bo gospod hospitaliziran, bo edina naloga strokovnega delavca na centru za socialno delo plačevanje položnic, vsak mesec enake položnice, popolna potrata časa..	Plačevanje položnic	Skrbniške naloge
SD2_15	Včasih je potrebno, da si sposoben povedati direktorju centra za socialno delo, da ne zmoreš vsega, enostavno ne zmoreš.	Preobremenjenost strokovnih delavcev	Naloge centra za socialno delo
SD2_16	Kot sem navedla zgoraj, je problem še vedno prisoten institut odvzema poslovne sposobnosti. Slovenija se je z ratifikacijo zavezala k upoštevanju Konvencije o pravicah ljudi z ovirami (T.j. Konvencija o pravicah invalidov) in bi morala vse določbe spoštovati ter vzpostaviti mehanizme za njihovo realizacijo tudi v praksi. Zakonodaja na področju skrbništva bi morala spoštovati vse višje pravne akte, z odvzemom poslovne sposobnosti pa nekemu kratimo pravice, ki so mu določene tako z mednarodnimi konvencijami kot tudi z ustavo	Neupoštevanje višjih pravnih aktov	Opredelitev instituta skrbništva
SD2_17	Všeč mi je zakonodaja Nemčije, ki nima več instituta odvzema poslovne sposobnosti zaradi duševne bolezni že od leta 1999, stigmatizacijo polnoletnih oseb, ki so pod skrbništvom pa je Švedska odpravila že leta 1989	Ureditev v drugih evropskih državah	Odvzem poslovne sposobnosti
SD2_18	Ni zakonodajnih mehanizmov s katerimi bi uresničevali ratificirane mednarodne akte	Neupoštevanje višjih pravnih aktov	Opredelitev instituta skrbništva
SD2_19	Le vprašanje časa je kdaj bo kakšen primer prišel na Evropsko sodišče za človekove pravice in prav bi bilo, da bi se to zgodilo. Mislim, da je taka situacija kar blizu, ker je veliko zagovorniških služb, ki varujejo interese uporabnikov in se borijo z njimi za njihovo enakopravnost	Upoštevanje mednarodnega prava	Potrebne spremembe

SD2_20	Poudarila bi, da ni potrebe po novem družinskem zakoniku za to, da se spremeni področje skrbništva, lahko bi posebej uredili samo problematiko odvzema poslovne sposobnosti. Ne bi bilo potrebno spreminjati zakona v tako veliki meri in je potrebnega le malo truda s stani zakonodajalca.(Ukinitev instituta odvzema poslovne sposobnosti	Potrebne spremembe
SD2_21	Zdi se, da zakonodajalcu ni prioriteta resnična zaščita pravic in koristi državljana, k čemur je država sicer zavezana. Menim, da je v času sprejemanja zakona oziroma njegove obravnave nimajo pred sabo človeka. Zakonodajalec ne vidi sebe v podobnem položaju.	Ureditev zakonodaje »od spodaj navzgor«	Potrebne spremembe
SD2_22	Ta določba je v redu, dokler neposredno izvrševanje skrbniških nalog zajema lažja opravila	Nezadostna opredelitev	Prostovoljno in častno delo
SD2_23	Če ima varovanec sredstva, se lahko za to poskrbi iz njegovih sredstev. Ampak varovancev z večjo količino sredstev je zelo malo, dela pa je lahko veliko in skrbnik ni poplačan	Plačilo za delo	Potrebne spremembe
SD2_24	Nujno potreben bi bil predvsem nabor profesionalnih skrbnikov, ki bi bili plačani. Institut za socialno varstvo že dolgo opozarja na to, je nujna sprememba, nekaj kar bi bilo nujno potrebno narediti predvsem v smislu delne profesionalizacije vloge skrbnika	Profesionalni skrbniki	Potrebne spremembe
SD2_25	Pomembno je, da vključimo sorodnike v reševanje problematike posameznika. Vendar pa se pojavi problem, da se sorodniki dostikrat izkažejo za slabo funkcionalno pismene, kar potem pomeni, da mora CSD skrbnika usmerjati, informirati in včasih je tudi s tem resnično veliko dela	Nekompetentni skrbniki	Vloga skrbnika
SD2_26	Ustanovitev posebnega sklada, kadar varovanci nimajo sredstev. Tako, kot gre za invalide...invalidski sklad, bi bilo potrebno ustanoviti skrbniški sklad. Poseben račun, sredstva za izplačilo nagrad skrbnikom ljudi, ki nimajo sredstev	Skrbniški sklad	Potrebne spremembe
SD2_27	To bi bilo smiselno, skrbnike, kot zgoraj bi bilo potrebno vsaj v enem delu opremiti za opravljanje tako odgovorne funkcije, kot je skrbništvo. Morda bi socialna zbornica lahko podeljevala certifikate za skrbnike, da bi jih usposobili, kdaj se lahko obrnejo na koga, da poznajo svoje naloge in odgovornosti. Nagradila bi skrbnike, definitivno, če ne iz sredstev, pa iz	Usposabljanje skrbnikov	Potrebne spremembe

	sklada. Torej očitno je, da je potrebno funkcijo skrbnika uokviriti, na sistemski ravni ustvariti bolj jasno strukturo		
SD2_28	Nikakor ni v redu, predvsem iz vidika kadrovske podhranjenosti. Nad CSD-jem padejo vsi primeri, ko ljudje nimajo svojcev ali svojci funkcije skrbnika ne želijo prevzeti. Druge institucije, ki poleg CSD še prevzema skrbništvo, ni. Je pa dejstvo, da je tudi zaradi previdnosti drugih institucij, skrbništva vedno več, zato vedno več dela pade na CSD-je. Tudi iz poročil IRSSV je jasno vidno povečanje skrbništev, centri imamo torej na več področjih vedno več dela, kadrovsko pa ostajamo praktično na istem, nobenih večjih sprememb	Nujnost prevzema nalog-ni drugih skrbnikov	Naloge centra za socialno delo
SD2_29	Vsekakor gre za kolizijo interesov in glede na to, da je potrebno zaščititi pravice in koristi varovanca in delovati v njegovo največjo korist, to nikakor ne more biti ok. Smešno je, da je navodilo inšpekcije tako, da če en CSD poda predlog za odvzem poslovne sposobnosti, je potem začasni skrbnik drug CSD, stalni skrbnik pa spet CSD, ki je podal predlog. Center ima torej več vlog, ki so si lahko v koliziji	Neizogibnost kolizije	Kolizija vlog centra za socialno delo
SD2_30	Na sodišče bi preložila več odločanja o skrbništvu, točno naj določi, katere naloge mora izvajati skrbnik v primeru, ko gre za delni odvzem poslovne sposobnosti. Tudi kadar se gre za skrbništvo za posebni primer, menim, da bi moralo o tem odločati sodišče	Več odločitev na sodišče	Potrebne spremembe
SD2_31	Oh...ene gospe sploh videla nisem. Enostavno zaradi tega, ker zato nimamo časa	Ni osebnega stika	Odnos z uporabniki pod skrbništvom
SD2_32	Primer sem dobila, ker je bilo potrebno prodati nepremičnino in je bilo na nepremičnini za 50.000 evrov dolgov. To so bile plombe na nepremični... 10 plomb in sem se samo s tem ukvarjala pol leta sedaj. To je striktno pravna zadeva...sedaj notarska služba in nepremičninska agencija vodita zadevo. To je čisto pravna zadeva, potrebno je umaknit plombe, dobiti kupca (kar naredi nepremičninska agencija in vzame 2% od prodaje). Sestaviti je potrebno kupoprodajno pogodbo in vse to presega znanje socialnega delavca. Uspela sem sedaj predati zadevo notarju, ki jo je predal na nepremičninsko agencijo in bo zadeva speljana tako kot je treba. Pri prodaji nepremičnine je	Striktno pravne zadeve	Skrbniške naloge

	<p>najprej potrebno naročiti cenitev, nato predati zadevo na agencijo in ko najde kupca se preda notarju, tak je optimalen postopek, če je skrbnik CSD, predvsem iz razloga, da je celotna odprodaja izpeljana čim bolj transparentno. Agencija za nepremičnine ima interes prodat po najvišji ceni zaradi tistih 2%, kar je potem tudi v interesu varovanca. Tako je prodano po višji ceni....dosežena je tudi najvišja korist varovanca in doseže se transparentnost. To je recimo bolj kompleksen primer, ki zahteva veliko pravnega znanja in vsekakor presega okvire socialnega dela</p>		
SD2_33	<p>Še primer fanta, ki je star 43 let. Že ves čas je poseben in je zelo zanemarjen. Nikoli se ni umil, živel je v stanovanju brez pohištva. Ni primerne službe, ki bi se ukvarjala s takimi primeri...(fant ima shizofrenijo)....skratka živel je ves čas v stanovanju in ko je center za socialno delo dobil skrbništvo je začel prihajati po denar. Že prej so sosedje klicali policijo, ker so opazili težave in je bil za njih moteč, fant pa nima kritičnega uvida in ni sposoben dogovarjanja. Ni primerne oblike skupnostne skrbi za take primere. Primer so predali meni in zaprosila sem policijo za sodelovanje, ker so me sosedje maltretirali s klici in obiski, vendar sama ne morem ukrepati, nimam nobenih sredstev na voljo v takem primeru. Nisem vedela, kako bi primer rešila. Začela sem sodelovati s policijo glede na obstoječe možnosti, povedala sem jim, da je fant duševno in telesno v tako slabem stanju in zanj ni primerne skrbi, fant pa nikomur nič noče. Policija je nato poklicala zdravnika, da je bil hospitaliziran. Težko je v taki situaciji, za pomoč na domu je premlad, ni primerne koordinacije v skupnosti, nobene skupine kamor bi se lahko vključil. Na ta način smo ga hospitalizirali in potem po zdravniškem mnenju smo zanj iskali primerno oskrbo. Trenutno je v I.(institucija) Doma enostavno ni mogel biti, ni jedel, ni se umival, spal je na dveh stoli, osnovne potrebe niso bile zadovoljene. Z njim sem se trudi, predlagala, da urediva stanovanje, da si začne kuhati, ampak tega ni zmožgal</p>	Potreba po skupnostni skrbi	Potrebne spremembe
SD2_34	<p>To je vsekakor zloraba instituta, potem ima skrbništvo za posebni primer enak učinek kot odvzem poslovne sposobnosti. Tega se poskušamo na CSD izogibati in če je v začetku ali</p>	Obsežen seznam vs. odvzem poslovne sposobnosti	Zloraba skrbništva za poseben primer

	kasneje jasno, da bi skrbništvo za posebni primer zajemalo preširok spekter opravil, svojce napotimo na odvzem poslovne sposobnosti ali pa CSD poda predlog. Skrbništvo ne glede na njegov obseg je že apriorij zelo velik poseg v pravice človeka, zato je potrebno z orodji, ki jih imamo na voljo, rokovati kar se da previdno in zagotoviti najmanjši možni poseg v človekove pravice, le po potrebi širiti obseg opravil s ciljem, da se ohrani ali zavaruje pravice in koristi varovanca		
SD2_35	Moti me to, da Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti namesto, da bi zadeve čim prej uredilo na sistemski ravni, na CSD-je pošilja navodila, socialna inšpekcija pa zahteva od posameznih CSD-jev, da pišejo protokole na področju skrbništva. Vsak CSD ima malo drugačne okvirje v postopkih, ker je zakonodaja tako ohlapna. Ne zdi se mi, da je to primerno, saj na CSD-jih resnično primanjkuje strokovnega znanja, v skupnosti, pa je zelo velik manko oblik skupnostne skrbi. To ima za posledico neenakopravno obravnavo glede na različne CSD-je, kar pomeni kršenje ustavne pravice enakosti pred zakonom..	Neenotna praksa centrov za socialno delo	Opredelitev instituta skrbništva
SD2_36	več odločitev bi bilo z vidika zaščite interesa varovanca potrebno preložiti na sodišča. V Nemčiji je to tako urejeno, da mora skrbnik, vsako odločitev, ki jo sprejme za varovanca predložiti sodišču, da se izkaže in preveri največji interes za varovanca.	Več odločitev na sodišče	Potrebne spremembe
SD2_37	Pri nas je to urejeno enostransko, vse pravice ima center za socialno delo in tudi od sodnika do sodnika so naloge skrbnika različno opredeljene, manjka enotnost in enako obravnavanje ljudi.	Poenotena obravnava sodišč	Potrebne spremembe
SD2_38	Ministrstvo bi moralo prepoznati, da ima problem, ki je neodvisen od drugega dela družinske zakonodaje.	Nujnost ureditve skrbništva, ne glede na drugi del družinske zakonodaje	Potrebne spremembe
SD2_39	Mi smo zavezani mednarodnim aktom jih pa ne uresničujemo in Republika Slovenija lahko plača velike odškodnine, če bi to prišlo na mednarodna sodišča. Slovenija ni odgovorna do sebe oziroma do svojih državljanov.	Upoštevanje mednarodnega prava	Potrebne spremembe
SD2_40	Potrebno je sprejeti zakonodajna določila, ki bi posebej urejala postopek postavitve osebe pod skrbništvo.	Zakonsko določeni postopki	Potrebne spremembe
SD2_41	v prvi meri zagotoviti dovolj kakovostno mrežo obravnave v skupnosti	Potreba po skupnostni skrbi	Potrebne spremembe

SD2_42	Po Konvenciji o pravicah invalidov ima namreč človek pravico do bivanja v skupnosti in je potrebno predhodno, pred na primer prisilno namestitvijo nekoga v zavod izčrpati vse druge možnosti (postopoma od manj omejujočih k bolj omejujočim ukrepom). Naša zakonodaja tovrstnih varoval ne pozna	Izčrpanje drugih možnosti pred namestitvijo v institucijo	Potrebne spremembe
SD2_43	ZZZDR in ZNP (ki opredeljuje odvzem poslovne sposobnosti) trenutno nista v skladu z Evropsko konvencijo o varstvu človekovih pravic in temeljnih svoboščin, s Konvencijo o pravicah ljudi z ovirami (Konvencijo o pravicah invalidov), niti z Ustavo republike Slovenije.	Neupoštevanje višjih pravnih aktov	Oprelitev instituta skrbništva

OSNO KODIRANJE

OSNO KODIRANJE - UPORABNIKI

1. ŽIVLJENJSKI SLOG

Druženje: V1_6, V1_7, V1_20, V1_64
 Vrtna opravila: V1_16
 Delo v delavnici: V1_17
 Prosti popoldnevi: V1_25
 Institucionalni urnik: V1_26, V2_3, V3_6, V4_9, V4_14, V4_18
 Športna aktivnost: V1_57, V1_58, V1_59, V1_60,
 Športno tekmovalje: V1_61, V2_30
 Zadovoljstvo z življenjskim slogom: V1_98
 Čiščenje bivanjskih prostorov: V2_8, V2_9
 Prilagajanje sstanovalcem: V4_29
 Gospodinjstva opravila: V4_28, V4_30
 Dela prosti vikendi: V2_10
 Vikendi enaki drugim dnevom: V3_21
 Organizirani pohodi: V2_27, V2_28
 Organiziran sprehod: V2_52, V2_78, V2_79, V2_80, V2_81;
 Organizirani izleti: V4_26, V4_41
 Pevske vaje: V2_48
 Nastopanje: V2_49, V4_12, V4_27
 Gledališka predstava: V2_50
 Poslušanje radia: V3_20
 Sam se uredi: V3_7, V3_8
 Neudeležba organiziranih krožkov: V3_19, V5_17
 Branje: V4_6
 Kuhanje: V4_7
 Ples: V4_8, V4_13
 Petje: V4_10
 Bralna značka: V4_11
 Delovna terapija: V4_16

Obisk frizerja: V4_25
Rutina: V4_36
Rad je v sobi: V5_11

2. SAMOOPREDELITEV

Počuti se v redu: V1_5, V1_56, V2_74
Ne počuti v redu: V1_62, V1_63, V5_3
Upokojenec: V2_6
Športnik: V2_29
Rad dela: V2_72
Ne čuti stigme: V3_40
Aktivno življenje: V4_42
Nezmožnost samostojnega življenja: V4_49, V5_36

3. PRIHODEK

Pokojnina: V2_17
Kritje stroškov institucionalizacije: V2_18

4. PARTNERSTVO

V razmerju: V1_87
Ni v razmerju: V5_14
Obisk partnerja: V1_88

5. POTREBE

Zadovoljene potrebe: V3_30, V3_31

6. ZDRAVJE

Slepota na eno oko: V2_43
Obisk zdravnika: V2_44
Vrednota: V2_83
Glavobol: V2_84
Bolečine v hrbtenici: V2_85, V2_86
Poizkus samomora: V2_87
Hude bolečine: V2_88
Slikanje glave: V2_89
Zdravila: V2_90
Neučinkovita zdravila: V2_91
Slabo srce: V4_5

7. ŽIVLJENJE PRED INSTITUCIONALIZACIJO

Zaposlitev: V2_15
Razlog za upokojitev: V2_16
Šolanje: V2_42
Sorojenec skrbel za uporabnika: V3_54

8. VZPOSTAVITEV SKRBNIŠTVA

Nepoznavanje razlogov za skrbništvo: V2_92
Izbira skrbnika: V2_93
Sorojencu v breme: V3_55
Skrbnik s centra za socialno delo: V5_44

9. ASOCIACIJA OB BESEDI SKRBNIŠTVO

Skrbnik: V1_40, V4_51
Institucija: V4_52

10. ASOCIACIJA OB BESEDI SKRBNIK

Skrbnik: V1_81

11. ODNOS UPORABNIK – SKRBNIK

Sorodstvena vez s skrbnikom: V1_1, V1_2, V1_3, V1_4, V2_11

Skrbniku zaupa težave: V1_35, V3_66

Dolgo ima trenutnega skrbnika: V1_38

Ne izrazi svojega nezadovoljstva: V1_48, V1_94, V2_77

Čuti, da mora ugajati skrbnici: V1_49

Razumeta se: V1_84, V2_35, V2_53, V3_35, V5_42, V5_46

Imata se rada: V4_62

Zadovoljstvo s skrbjo: V2_75, V2_76

Nepoznavanje skrbnikovega imena: V3_34

Varnost: V3_36

Nujnost skrbnika: V3_37

Prijateljstvo: V3_65

Valjenje krivde na uporabnika: V4_68

12. NESTRINJANJE S SKRBNIKOM

Nezadovoljstvo z nakupljenim blagom: V1_47

Občasno nestrinjanje: V1_89, V2_56

Reševanje konfliktov s pogovorom: V1_90

Prevlada mnenje skrbnika: V1_91

Žalost: V1_92

Želja po večji veljavi njegove besede: V1_93

Ne izrazi svojega nezadovoljstva: V1_95

Brez konfliktov: V3_67

Zaupanje konflikta osebju: V3_68, V4_64, V5_47

Osebje varuje interes uporabnika: V4_58, V4_67

Nezadovoljstvo pri prodaji premoženja: V4_63

13. OPIS SKRBNIKA

Šibko zdravje: V2_57

Skrbnik je izčrpan: V2_104

Prezaposlen: V3_72

14. OSEBNI STIK S SKRBNIKOM

Redni stik: V4_60

Občasen stik: V1_82, V2_46, V2_47, V2_100

Zelo redek stik: V3_60, V3_73

Pri maši: V1_83

Na domu skrbnika: V1_85

Izlet: V1_86

Ob kavi: V2_101

Zunaj institucije: V2_102

V instituciji: V2_103

Na centru za socialno delo: V3_61

Pogovor: V3_62, V3_63, V3_64

Uporabnik ne želi stika: V5_35, V5_45

15. STIK S SKRBNIKOM PO TELEFONU

Večkrat tedensko: V2_45, V2_97

Kratek pogovor: V2_98

Ne želi daljših pogovorov: V2_99

Dovoljenje osebja: V3_27, V3_70

Lahko pokliče skrbnika: V3_26, V3_69

Skrbnik ne kliče: V3_71
Občasni stik: V5_34, V5_43

16. SKRBNIŠKE NALOGE

Nepoznavanje nalog: V1_39
Skrb: V1_41, V2_54, V4_55
Osebni stik: V1_42
Pogovor: V1_43
Nakupovanje: V1_44, V2_55, V2_58, V2_60, V4_61
Informiranje: V2_1
Odločanje: V3_41

17. PARTICIPACIJA

Ne odloča o bivanju V1_71, V3_52, V4_50, V5_37
Udeležnost pri dogovoru o selitvi: V3_56
Neudeležba pri nakupovanju: V1_45
Občasna želja po nakupovanju: V1_46, V1_50
Udeležnost pri nakupovanju: V1_51, V2_61, V3_47, V3_49
Ne želi po nakupih: V3_50
Dober občutek ob vključenosti: V1_52
Prosta izbira prijateljev: V1_77, V2_65
Neudeležba pri prodaji hiše: V4_48
Odloča o porabi zaslužka: V5_22, V5_24

18. DENAR

Ne more sam odločiti: V1_65
Osebjem hrani uporabnikov denar: V1_66, V2_63
Sef: V1_67, V2_59, V3_43, V4_53, V5_40
Uporabnik dobi denar: V1_68, V1_69, V1_70, V2_62, V3_44, V3_45, V4_54, V5_41
Samostojna poraba: V5_39

19. BIVANJE V INSTITUCIJI

Zadovoljstvo z bivanjem: V1_9, V1_72, V1_73, V2_4, V3_57, V4_1, V4_39, V5_51
Prilagajanje sostanovalcem: V1_30, V1_31,
Sprjaznjenost: V1_33, V1_80, V5_1
Prost izhod na teraso V1_74
Prost izhod na dvorišče V1_76
Dolgoletno bivanje: V2_5
Menjava institucij: V2_7
Navajenost na življenje v instituciji: V2_19, V2_20
Dežuranje v kuhinji: V2_26
Skupna jedilnica: V3_9
Zadovoljstvo s hrano: V3_10, V4_33, V4_35, V5_26
Možnost izbire menija hrane: V3_11, V3_12, V4_34, V5_27
Nezadovoljstvo s kavo: V5_25
Ogled pred vselitvijo: V3_53, V5_49
Priljubljenost v instituciji: V4_3
Osebjem odloča čas tuširanja: V4_22
Lastna oprema: V4_24
Časovno določeni obroki: V4_32, V5_8
Domotožje: V4_69
Strah za osebne predmete: V5_5, V5_6
Brezdelje: V5_10
Naveličanost institucionalnega življenja: V5_15
Nočni red in mir: V5_13, V5_19
Rabljeni oblačila: V5_23
Oskrba: V5_38

20. DELO V INSTITUCIJI

Ročna dela: V1_10, V1_11, V1_18, V2_23, V3_2
Velika količina izdelkov: V1_12, V2_24
Izdelke dela v delavnici: V1_13, V3_1, V3_13, V5_9
Samostojnost pri delu: V1_14
Usposabljanje za delo: V1_15
Vsakodnevno delo: V5_20
Dopoldansko delo: V4_15, V4_17
Celodnevno delo: V2_25
Osebjem izbira vrsto dela: V3_14
Rad dela: V3_15, V4_2
Brezdelje dolgočasi: V3_16
Plačilo: V3_42
Delo na njivi in vinogradu: V4_40
Zadovoljstvo s plačilom: V4_59
Nezadovoljstvo s plačilom: V5_21

21. PROSTI ČAS

Gledanje televizije: V1_19, V2_82, V4_23, V5_2, V5_12
Telefon, tablica: V1_23, V1_24
Samostojna izbira prostega časa: V1_78, V2_71
Igranje instrumenta: V1_79
Ni prostega časa: V2_70
Poslušanje radia: V3_3, V3_18
Kvizi: V3_4
Sončenje: V3_17
Sprehajanje: V4_4
Pripravljenost na klic osebja: V4_31
Posedanje na klopi: V5_28
Pogovarjanje: V5_29

22. ODNOS S SOSTANOVALCI

Ocenjuje dobro: V1_21, V2_69
Prijateljstvo: V1_22, V2_66, V3_5, V3_59
Nerazumevanje: V1_32
Druženje: V2_21, V2_22
Družina: V2_107
Starostna razlika: V5_50

23. ODNOS UPORABNIK – OSEBJE V INSTITUCIJI

Zaposlenim zaupa težave: V1_34
Zaposlenim zaupa svoje želje: V3_28
Osebjem informira: V2_2
Dober odnos: V2_73
Osebjem sprašuje po potrebah: V3_29, V3_51
Zadovoljstvo s skrbjo: V3_32, V3_33, V5_18
Osebjem nakupuje za uporabnika: V3_46, V3_48
Iskanje potrditve osebja: V4_43
Osebjem ne dovoli opravljati vseh gospodinjskih opravil: V4_44
Uporabnik obravnavan kot otrok: V4_46
Fizično nasilje nad uporabniki: V4_47
Vsiljivost osebja: V5_16

24. SOCIALNA MREŽA

Sostanovalci: V1_8
Sorojenci: V1_36, V2_12, V2_13, V3_39

Osebjje v instituciji: V2_64
Stik s sorojenci_ V1_37
Sorodniki: V2_14,
Stik s sorodniki: V4_19
Prekinjen stik s prijatelji iz skupnosti: V2_67
Sedaj prijatelji le sostanovalci: V2_68
Starši: V3_38
Ni stika s sorodniki: V3_58
Znanci: V4_37
Pomoč znanca: V4_38
Prijatelji v instituciji: V5_30

25. IZHOD IZ INSTITUCIJE

Srečanje z ljudmi iz skupnosti: V1_53, V1_54, V1_55
Obvesti osebjje: V1_75,
Obisk sorodnika: V2_36, V2_37, V2_40, V4_20, V4_21
Obisk sorojenca: V2_41
Izhod po več mesecih: V2_38
Slabo počutje: V2_39, V4_70
Želja po druženju z drugim: V2_51
Navezanost na institucijo: V2_105
Dolgčas: V2_106
Frizer: V4_57
Šivilja: V4_65
Stik preko spleta: V5_4, V5_7

26. ČLOVEKOVE PRAVICE

Ni opaženih kršitev: V1_27, V2_31, V3_22, V3_23, V1_28, V1_29
Na kršitve bi opozoril: V2_32
Kršitve zaupal osebjju: V2_33, V5_32
Kršitve bi zaupal skrbniku: V2_34, V3_25, V5_33
Nikomur ne more zaupat kršitev: V3_24
Zaveda se enakosti pravic: V5_31

27. ODNOS UPORABNIK – CENTER ZA SOCIALNO DELO

Dober odnos: V2_94
Osebni stik: V2_95, V2_96
Zaupanje težav: V4_45, V5_48
Informiranje o možnostih: V4_56

28. ŽELENE SPREMEMBE

Ne želi sprememb: V1_96, V1_97, V2_108, V3_74, V4_66

OSNO KODIRANJE – SKRBNIKI

1. ASOCIACIJA OB BESEDI SKRBNIŠTVO

Skrb: S4_1, S3_1, S2_1
Skrb za pravice: S3_2
Celovita skrb: S1_1
Skrb kot za sebe: S3_3
Določilo centra za socialno delo: S4_2, S5_1
Pomoč: S1_2, S2_3

Opravljanje nalog: S2_2

2. VZPOSTAVITEV SKRBNIŠTVA

Sorojenci niso prevzeli skrbništva: S4_6
Ponujena pomoč: S4_7
Sodelovanje s centrom za socialno delo: S1_20, S4_30,
Prevzem funkcije od staršev: S2_16, S3_7, S4_41,
Neformalno skrbništvo: S3_12, S1_19, S3_43, S3_61
Pomoč tedanjim skrbnikom: S2_28, S3_8
Nezmožnost opravljanja funkcije tedanjega skrbnika: S2_27, S3_42
Nespremenjeno življenje skrbnika: S2_22, S4_19
Prevzem skrbništva le za sorodnika: S1_5, S2_43
Prevzem v sklopu službe: S5_9
Ocena zdravstvenega stanja: S1_21
Skrb za skrbnika in uporabnika: S3_44
Formalno skrbništvo z namenom pridobitve denarja za uporabnika: S3_82

3. ŽIVLJENJSKI SLOG UPORABNIKA PRED INSTITUCIONALIZACIJO

Samostojna skrb za ritual terapije: S3_14
Uporabnik kot otrok: S3_18
Uporabnik bil bolj sposoben skrbi zase, kot tedanji skrbnik: S3_15
Pomoč skupnosti: S2_24

4. VLOGA SKRBNIKA

Življenjska vloga: S2_9
Starševska vloga: S4_4, S4_5, S4_58, S3_60
Vloga vzgojitelja: S2_44
Prostovoljna funkcija: S4_17, S3_5
Ni prostovoljno: S2_12
Prostovoljna in častna: S1_3, S5_3
Ponos: S4_20
Osebnostna rast: S4_21
Poslanstvo: S4_22
Pomoč: S4_26
Čast ni pomembna: S3_4, S2_11
Dolžnost: S3_6
Finančno breme: S1_12
Velik interes za pomoč: S1_16, S1_17, S2_10, S2_13
Službena obveza: S5_2

5. SKRBNIŠKE NALOGE

Samostojno življenje uporabnika: S2_48
Skrb in odgovornost: S2_49
Opora: S4_8, S4_57
Spremstvo: S4_9,
Spremstvo k zdravniku: S3_27
Pogovor: S4_10
Zadovoljevanje potreb: S4_11, S1_18
Nakupovanje: S4_13, S3_30
Izleti: S4_14
Dopust: S2_39, S4_15
Dopust preko društva: S4_27
Vseživljenjsko učenje preko društva: S4_28
Spremstvo k maši: S4_29
Stalna celovita pomoč: S2_5, S4_2, S4_34
Pomoč pri prekinitvi od odvisnosti: S4_42
Skrb za psihofizično stanje: S2_6, S4_52

Dobro počutje uporabnika: S2_7, S4_55
Vodenje: S4_56
Prodaja hiše: S3_26
Telefonski klic: S3_27
Obiskovanje: S3_29
Nadzor: S3_80
Vodenje finančnih evidenc: S3_121
Časovno zahtevna naloga: S4_25, S1_11, S1_13, S1_14, S1_15, S3_55, S3_56, S3_59
Časovno nezahtevna naloga: S3_25, S5_7
Razdeljena skrb med institucijo in skrbnikom: S2_18, S2_26, S3_31, S3_79, S3_88, S4_54,
Pisanje skrbniških poročil: S1_38, S3_120
Skrb za zunanji izgled: S1_39
Ne posluževanje plačila za opravljanje skrbniških nalog: S1_42
Vključenost skrbnikovih družinskih članov v opravljanje skrbniških nalog: S2_23, S3_101
Plačevanje institucionalne skrbi: S3_37, S3_66, S3_71, S5_6

6. USKLAJEVANJE ŽIVLJENJA S SKRBNIŠKO FUNKCIJO

Prilagajanje: S4_23
Lažje, ker nima družine: S4_24
Težko usklajevanje: S2_20, S3_62
Brez problema: S5_8

7. USPOSABLJANJE ZA SKRBNIŠKO FUNKCIJO

Ni usposabljanja: S1_23, S2_31, S3_86, S4_33, S5_12
Potreba po usposabljanju: S1_24, S3_87, S4_35, S5_13
Opravljanje nalog po občutku: S4_36
Predstavitve letnega poročila VDC: S3_90
Koristnost usposabljanj: S3_91
Neznanje kako ravnati: S3_84
Vir pomoči CSD in VDC: S3_89
Posvet s sodelavko: S5_10
Seminar o skrbništvu: S5_11

8. ODNOS SKRBNIK – UPORABNIK

Zadovoljstvo z odnosom: S1_6
Nezadovoljstvo z odnosom: S3_23
Spoštovanje uporabnika: S4_18
Zaupanje: S2_15, S4_38
Uporabniku vedno na voljo: S4_53
Uporabnik kot otrok: S2_4, S2_21, S2_45, S3_93, S4_60
Skrbnik uporabniku ne pomeni veliko: S3_20
Ne zavedanje uporabnika o vlogi skrbnika: S3_21
Sprijaznjenost z odnosom: S3_22
Drugi pomembnejši od skrbnice: S3_24, S3_109
Sorodstvena vez: S1_4, S2_8
Ni ljubečega odnosa: S3_95, S3_97
Neupoštevanje skrbnika: S3_108
Skrbnik vidi uporabnika kot deviantnega: S3_92
Predsodek: S3_94
Ne zadostna naklonjenost do uporabnika: S3_96

9. OSEBNI STIK Z UPORABNIKOM

Veselje ob obisku: S1_7
Večkrat tedensko: S1_9
Preživljanje praznikov: S1_10, S3_99
Kratki obiski: S3_104

Ob skrbniških obveznostih: S3_103
Enkrat letno: S5_5

10. STIK Z UPORABNIKOM PREKO TELEFONA

Vsak dan: S1_8, S4_12
Sprotno reševanje težav: S4_16
Tedensko: S2_32, S3_102
Obstoječ stik: S5_4

11. BIVANJE PRI SKRBNIKU

Izboljšanje zdravstvenega stanja: S3_47
Dolgčas: S3_48
Osamljenost: S3_49
Ne želi prespat: S3_98

12. NESTRINJANJE Z UPORABNIKOM

Reševanje konfliktov s pogovorom: S2_33, S4_37
Higiena: S1_25
Pogosti konflikti: S3_105
Občasni konflikti: S2_40
Pogajanje: S3_106, S3_107
Omejevanje cigaret: S5_14

13. PARTICIPACIJA

Nezmožnost odločanja uporabnika v svojo korist: S4_45, S4_47
Odvisna od načina komunikacije: S1_31
Konstantno soglašanje pri odločitvah: S1_32, S1_35, S2_37
Vključenost pri izbiri dopusta: S2_38
Vključenost pri prodaji premoženja: S1_33
Ne vključenost pri prodaji premoženja: S3_36
Ne vključenost pri izbiri skrbnika za prodajo nepremičnin: S3_116, S3_117
Pogovor: S1_36
Udeležba pri nakupovanju oblačil: S1_40
Uporabnik malo vključen pri skrbi: S3_13
Vložitev vloge za sprejem v VDC brez vedenja uporabnika: S3_46
Nezmožnost urejanja zapuščinskih zadev: S3_35
Delno strinjanje z namestitvijo v institucijo: S3_54
Formalna možnost samostojnega upravljanja z denarjem: S3_63
Ne samostojno upravljanje z denarjem: S3_65
Udeležba pri urejanju zadev na CSD: S3_124
Skrbniku ni všeč uporabnikovo samoodločanje: S3_17
Izbira osebnih predmetov: S3_78, S3_113
Upoštevanje želja: S5_16

14. PRIHODEK

Dodatek za pomoč in postrežbo: S3_11, S3_68,
Zaplet pri višini dohodka: S3_9
Uporabnikov prihodek prejema skrbnica: S3_58
Pokojnina: S3_67
Prihodek od dela v instituciji: S3_74, S3_75
Uporabnikov delež od prodaje hiše prejela skrbnik in z njim plačuje institucionalno oskrbo: S3_69
Uporabnik iz dohodka prispeva za stroške: S3_72

15. DENAR

Pupilni račun: S3_70

Uporabniku ostane 86€: S3_73

16. PRODAJA PREMOŽENJA VIŠJE VREDNOSTI

Težka naloga: S3_38

Vključen VDC: S3_39

Nepremičninska družba: S3_40

Zahteva CSD po cenitvi premoženja: S3_41

Namen plačevanja institucionalne skrbi: S3_77

Imenovan skrbnik za prodajo nepremičnin: S3_114, S3_115

17. DEDOVANJE

Imenovan skrbnik za urejanje dediščine: S2_17, S2_29

18. ČLOVEKOVE PRAVICE

Ni kršitev: S1_30, S2_34, S4_39, S5_15

Zavzemanje za pravice uporabnika: S2_35, S4_40

Izpostavljenost kršitvam: S2_36

Diagnoza kot pripomoček za uveljavljanje pravic in storitev: S3_10

Kršitev glede višine pokojnine: S3_110

Kršitev – nesprejetost v institucijo: S3_111

Kršitev – predčasno zaključena rehabilitacija: S3_112

19. PARTNERSTVO

Uporabnik v razmerju: S4_43

Odvračanje uporabnika od starševstva: S4_44

20. BIVANJE V INSTITUCIJI

Zavzemanje za institucionalno oskrbo: S3_19

Upiranje osebju: S1_27

Stalen nadzor osebja: S1_28

Sprememba življenjskega sloga: S3_51,

Stalno prebivališče: S3_52

Zadovoljstvo z bivanjem: S2_19, S3_50

Institucionalni urnik dejavnosti: S3_100

Enovit paket storitev: S3_64

21. ŽIVLJENJSKI SLOG UPORABNIKA

Nezmožnost samostojnega življenja: S1_29, S2_25, S3_47, S3_16

Življenjski slog uporabnika pripisuje bolezni: S1_26

Nezavedanje svoje bolezni: S1_34

22. ODNOS SKRBNIK – CENTER ZA SOCIALNO DELO

Zadovoljstvo z odnosom: S1_37, S2_41, S3_53, S3_83, S3_118, S4_31, S5_17

Informiranje skrbnika: S1_22, S2_14, S2_30, S4_32, S4_46, S4_59,

Dogovor o dedovanju: S4_48

Ni posebnih obveznosti: S2_42, S4_51, S3_119

Podpora pri skrbniških nalogah: S4_49, S4_50

Svetovanje o namestitvi v VDC: S3_45

CSD brez dogovora s skrbnikom vloži vlogo: S3_76

23. ODNOS SKRBNIK – INSTITUCIJA

Občutek odrinjenosti: S3_32

Neobveščенost skrbnice: S3_57

Dober odnos: S3_33, S3_123

Pomoč institucije pri prodaji hiše: S3_34
Informiranje skrbnika: S3_85, S3_122
Boljše sodelovanje z bivalno enoto kot delovnim centrom: S3_81

24. ŽELENE SPREMEMBE

Poznavanje alternativnih možnosti: S1_41
Vračilo potnih stroškov: S1_43
Boljše sodelovanje z institucijo: S3_125, S3_126
Zaščita interesa uporabnika: S2_46, S5_18

OSNO KODIRANJE – STROKOVNI DELAVKI

1. ASOCIACIJA OB BESEDI SKRBNIŠTVO

Skrb: SD1_1
Pomoč: SD1_2
Oseba: SD1_3, SD1_5
Nejasnost instituta skrbništva: SD1_4
Skrbniške naloge: SD1_6
Zahtevno in kompleksno področje: SD1_7
Varovanje pravic in koristi uporabnikov: SD1_8, SD2_2
Opolnomočenje uporabnikov: SD1_9
Stiske svojcev uporabnikov: SD1_10
Zagovorništvo: SD1_11
Zastopanje: SD2_1

2. OPREDELITEV INSTITUTA SKRBNIŠTVA

Pravni vidik zaščite: SD1_12
Kompleksni postopki: SD1_13
Neustrezna zakonodaja: SD1_14
Neenotna praksa centrov za socialno delo: SD1_15, SD2_35
Socialno delovni proces: SD1_37
Delovanje po principih socialnega dela: SD1_16
»Win-win« rešitve: SD1_38
Zastarela zakonodaja: SD2_3, SD2_4
Neupoštevanje višjih pravnih aktov: SD2_16, SD2_18, SD2_43

3. VLOGA SKRBNIKA

Zrelost in visoka raven človeškosti: SD1_27
Kreativnost, doslednost, odgovornost in etičnost: SD1_41
Nekompetentni skrbniki: SD2_9, SD2_25

4. PROSTOVOLJNO IN ČASTNO DELO

Nezadostna opredelitev: SD1_19, SD2_22

5. SKRBNIŠKE NALOGE

Prelaganje nalog: SD1_25
Posluževanje obstoječih možnosti: SD1_26
Dodatno delo: SD1_28
Ukinitvev CSD kot skrbnika: SD2_12
Plačevanje položnic: SD2_14
Striktne pravne zadeve: SD2_32

6. ODNOS Z UPORABNIKI POD SKRBNIŠTVOM

Socialno delovni odnos: SD1_29

Ni osebnega stika: SD2_31

7. NALOGE CENTRA ZA SOCIALNO DELO

Opolnomočenje skrbnika: SD1_39

Nadzor skrbnikov: SD1_40

Preobremenjenost strokovnih delavcev: SD2_15

Nujnost prevzema nalog – ni drugih skrbnikov: SD2_28

8. ODVZEM POSLOVNE SPOSOBNOSTI

Nestrinjanje z institutom: SD1_30

Zaščita premoženja uporabnika: SD1_35

Neenotna praksa sodišč: SD2_6

Prenagel ukrep: SD2_10

Ureditev v drugih evropskih državah: SD2_17

9. ZLORABA SKRBNIŠTVA ZA POSEBEN PRIMER

Namen preprečitve odvzema poslovne sposobnosti: SD1_31

Ekonomičnost postopka: SD1_32

Zastopanje in varstvo pravic uporabnika: SD1_33

Generalni odvzem pravic odvzame možnost participacije uporabnika kjer je zmožen: SD1_34

Obsežen seznam vs. odvzem poslovne sposobnosti: SD2_34

10. KOLIZIJA VLOG CENTRA ZA SOCIALNO DELO

Vseprisotnost navzkrižja interesa: SD1_36

Neizogibnost kolizije: SD2_11, SD2_29

11. ČLOVEKOVE PRAVICE

Poseg v človekove pravice kot zaščita: SD1_18

Zakon poseže v pravice: SD2_5, SD2_8

12. POTREBNE SPREMEMBE

Zaščita svoboščin in pravic posameznika: SD1_17

Ustrezno vrednotenje dela skrbnikov: SD1_20

Plačilo za delo: SD1_21, SD2_23

Usposabljanje skrbnikov: SD1_22, SD2_27

Usmerjanje skrbnikov: SD1_23

Lista skrbnikov: SD1_24

Večja veljava področja: SD1_42

Fokus na pravice uporabnika: SD1_43

Ukinitev instituta odvzema poslovne sposobnosti: SD2_7, SD2_20

Ureditev trajnika: SD2_13

Upoštevanje mednarodnega prava: SD2_19, SD2_39

Ureditev zakonodaje »od spodaj navzgor«: SD2_21 ,

Nujnost ureditve skrbništva, ne glede na drugi del družinske zakonodaje: SD2_38

Profesionalni skrbniki: SD2_24

Skrbniški sklad: SD2_26

Več odločitev na sodišče: SD2_30, SD2_36,

Potreba po skupnostni skrbi: SD2_33, SD2_41

Poenotena obravnava sodišč: SD2_37,

Zakonsko določeni postopki: SD2_40

Izčrpanje drugih možnosti pred namestitvijo v institucijo: SD2_42